

การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอนเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดวัดดอนพม่า

นางสาวดุลยวิทย์ ตีกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคัพฒนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0129-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

WAT DON'S LAND READJUSTMENT FOR WAT DON PAMHA SLUM COMMUNITY

Miss Doolwit Tikul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing

Department of Housing
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-0129-4

นางสาวดุลยวิทย์ ติกุล : การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอนเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดวัดดอนพม่า.

(WAT DON'S LAND READJUSTMENT FOR WAT DON PAMHA SLUM COMMUNITY)

อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต นิตยะ, อ.ที่ปรึกษาร่วม : อาจารย์กฤษณชลทิพย์ พานิชภักดิ์

จำนวนหน้า 215 หน้า. ISBN 974-13-0129-4.

ชุมชนวัด ดอนพม่าเป็นชุมชนแออัดในพื้นที่ของวัดดอน แขวงยานนาวา เขตสาทร เป็นชุมชนที่มีพัฒนาการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 หลังจากเกิดเพลิงไหม้วัดดอนพม่า ทำให้ผู้เข้ามาจับจองพื้นที่ของวัดนับถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2543 มีอายุถึง 25 ปี มีผู้อยู่อาศัย 75 ครอบครัว 91 ครอบครัว 321 คน ในพื้นที่ 2ไร่เศษ เป็นชุมชนที่มีการอยู่อาศัยในพื้นที่วัดโดยไม่ได้เสียค่าเช่า และยังมีพัฒนาทางกายภาพจนเป็นชุมชนแออัด ที่หนาแน่นในปัจจุบัน

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอนเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดดอนพม่า ควบคู่ไปกับพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมของผู้อยู่อาศัย ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งด้านการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดและการอยู่อาศัยของชุมชน เพื่อนำมาประมวล วิเคราะห์ เสนอแนะเป็นแนวทางการจัดประโยชน์ร่วมกันต่อไป

ผลจากการศึกษาพบว่าผู้อยู่อาศัยเริ่มเข้ามาอยู่หลังจากเกิดเพลิงไหม้ มีหลายกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มตำรวจ กลุ่มลูกศิษย์พระ กลุ่มผู้ที่อยู่ในพื้นที่วัดดอนเดิมเป็นต้น โดยมีผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการได้แก่ พระ ซึ่งเป็นผู้ที่อนุญาตให้มีผู้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่นี้ หัวหน้าชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นที่ให้บริการเลขที่และจัดสาธารณูปโภคที่จำเป็นบางส่วน การจัดประโยชน์อยู่ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการกล่าวคือ ผู้อยู่อาศัยไม่ได้จ่ายค่าเช่าใดๆนอกจากการทำบุญและหารายได้ให้แก่วัดด้วยการจัดงานประจำปีในพื้นที่บริเวณกลางชุมชน

การจัดประโยชน์ในลักษณะนี้มีข้อดีในส่วนที่ทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยราคาถูก ผู้มีรายได้น้อยสามารถจ่ายและอยู่อาศัยได้ แต่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ชุมชนหลายประการได้แก่ ความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย การถูกละเลยในเรื่องการจัดและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในชุมชน ตลอดจนสภาพและขนาดพื้นที่ของหน่วยพักอาศัย นอกจากนี้ยังส่งผลให้วัดขาดรายได้ที่จะนำมาใช้ทำนุบำรุงรักษาชุมชน และวัดมีรายได้ต่ำกว่าทางเลือกในการจัดประโยชน์ที่ดินเป็นอย่างอื่น

ผลจากการศึกษาดังกล่าวนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน โดยในเบื้องต้นงานวิจัยนี้ได้เสนอแนะการปรับปรุงพื้นที่ชุมชนใหม่ (Community Land Readjustment) โดยการคงสภาพความเป็นชุมชนและมีการสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของครัวเรือน เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยสามารถจ่ายค่าเช่าให้แก่วัดเพื่อให้วัดมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ โดยควรมีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มที่การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างวัดและหัวหน้าชุมชน โดยอาศัยแนวทางการปรับปรุงโดยใช้ข้อเสนอแนะในงานวิจัยเป็นต้นแบบในการพิจารณาและนำไปถ่ายทอด ทำความเข้าใจกับผู้อยู่อาศัยในชุมชน รวมทั้งสร้างความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อยในชุมชน เมื่อมีความพร้อมในด้านต่างๆจากนั้นจึงเริ่มในเรื่องของการปรับปรุงพื้นที่โดยให้วัดและผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในแนวทางการพัฒนาชุมชนนี้ต่อไป

ภาควิชาเคหการ..... ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....เคหการ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา....2543..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4274118025 : MAJOR HOUSING DEVELOPMENT

KEY WORD: WAT DON / LAND APPORTIONMENT / SLUM / WAT DON PAMHA

DOOLWIT TIKUL : THESIS TITLE. WAT DON'S LAND READJUSTMENT FOR WAT DON PAMHA SLUM COMMUNITY , THESIS ADVISOR : ASSO.PROF.CHAWALIT NITAYA, Ph.D , THESIS COADVISOR : KUNDOLDIBYA PANITCHPAKDI , 215 pp. ISBN 974-13-0129-4.

This research aims to study the type of Land Apportionment of Wat Don Phama Community and development process of the settlement through its two decades time period, along with its economic , social and physical condition. The area of approximately 2.5 Rais plot had been once a temple and monk residential for Burmese minority was purposely burnt down and almost all monks killed in 1985 . Squatter settlement has been developed on this empty plot and now consists of 91 households.

Ambiguity of Land Apportionment in this Wat Don Pamha Community was observed. There is no certain management on this community , no one knows for sure whether they can live there permanently or not , despite of the lack of necessary infrastructure and land tenure agreement. Residents took the advantages that they didn't have to pay the land rent and get away with only paying annually minimal donation to the temple. The monastery lost its huge benefit comparing with other better options. Some alternatives are suggested as follows :

- The temple could arrange the rental rate by itself.
- The temple could make a long-term rental contract with the people in the community.
- This community could be improved by Reblocking process.
- Physical conditions of the community could be improved when each family has sufficient saving to do so.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....Architecture..... Student's signature.....

Field of study...Housing Development..... Advisor's signature.....

Academic year2000..... Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ซึ่งคอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ให้ความเชื่อมั่น เป็นแรงผลักดันในการทำงานตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงการที่ท่านเข้าไปพบกับผู้นำชุมชนในระยะเวลาที่เกิดความเข้าใจผิดระหว่างผู้วิจัยและผู้ที่อยู่ในชุมชนวัดดอนพม่าเพื่อทำให้การทำงานราบรื่นขึ้น ขอขอบพระคุณอาจารย์กฤษณาทิพย์ พาณิชภักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ซึ่งให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางการทำงาน แม้ท่านจะมีงานมากท่านก็ยังยินดีที่จะให้คำแนะนำตลอดเวลาและเสมอมา รองศาสตราจารย์ สุปรียา หิรัญโร ที่คอยให้คำแนะนำ เอื้ออาทรในเรื่องราวต่างๆ รวมถึงคณาจารย์ภาควิชาเคหการทุกท่าน

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. พนิชา สังข์เพชร ผู้ให้คำแนะนำในการจัดเก็บข้อมูล คุณสมสุข บุญญะบัญชา ผู้อำนวยการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ที่ให้คำแนะนำและเสนอแนวความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงคุณฉัตรกมล มุขทานุวัฒน์ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ที่ช่วยเหลือด้านเวลาในการเข้าพบคุณสมสุข

ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฝ่ายทะเบียนและสัญญา สำนักงานศาสนสมบัติ กรมการศาสนา การเคหะแห่งชาติ สำนักพัฒนาชุมชนเมือง สำนักงานเขตยานนาวา สำนักงานเขตสาทร และสำนักงานเขตบางคอแหลม กรมที่ดิน และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณท่านเจ้าอาวาสทั้ง 22 วัดโดยเฉพาะ พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจเจ้าอาวาสวัดดอน และพระพรหมโมลีเจ้าอาวาสวัดยานนาวาซึ่งถึงแก่มรณะภาพเมื่อวันที่ 11 ม.ค. 2544 และชาวชุมชนวัดดอนพม่าทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยที่ช่วยเป็นกำลังสำคัญในการลงพื้นที่

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ของผู้วิจัยที่เป็นแรงบันดาลใจในทุกสิ่งทุกอย่าง คอยเป็นห่วง ดูแลเรื่องอาหารและของฝากต่างๆ เพื่อไปให้คนในชุมชน ทั้งยังสนับสนุนเงินทุนตลอดการทำวิทยานิพนธ์นี้

ศุภวิทย์ ติกุล

กุมภาพันธ์ 2544

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนผัง.....	ฏ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
1.5 คำจำกัดความของศัพท์เฉพาะ.....	6
1.6 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	7
1.7 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	8
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9

บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดประโยชน์ที่ดินของวัด.....	10
2.1.1 การจัดการศาสนสมบัติ.....	10
2.1.2 แนวปฏิบัติก่อนการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ.....	11
2.1.3 แนวปฏิบัติในการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ.....	12
2.1.4 การถอนคืนการจัดประโยชน์.....	13
2.1.5 แนวปฏิบัติภายหลังการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ.....	13
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน.....	14
2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน.....	14
2.2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยระหว่างวัดกับชุมชน.....	15

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.3	รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนแออัด.....	16
2.3.1	ประเภทของชุมชนแออัด.....	16
2.3.2	สาเหตุการเกิดชุมชนแออัด.....	19
2.3.3	ปัจจัยที่ทำให้เกิดชุมชนแออัด.....	20
2.3.4	แนวความคิดในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย.....	21
2.3.5	ลักษณะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแออัด.....	23
2.3.6	แนวทางพัฒนาแก้ปัญหาชุมชนแออัด.....	24
2.4	การตั้งถิ่นฐานมนุษย์.....	25
2.5	มาตรฐานที่อยู่อาศัย.....	27
2.6	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย		
3.1	การสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเลือกพื้นที่ศึกษา.....	31
3.2	ขอบเขตในการวิจัย.....	33
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	34
3.4	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
บทที่ 4 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดดอนพม่า		
4.1	ความเป็นมาของชุมชนวัดดอนพม่า.....	40
4.2	การศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศ.....	43
	ที่ตั้งของชุมชนวัดดอนพม่าและการใช้พื้นที่โดยรอบ.....	49
4.4	ประชากร.....	51
4.5	การปกครอง.....	51
4.6	การจัดประโยชน์ของวัดดอน (พ.ศ. 2509 – 2543).....	51
4.7	มุมมองจากผู้ที่เกี่ยวข้อง.....	56

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5	การเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์	
5.1	ประเด็นการตั้งถิ่นฐาน.....	58
5.2	ประเด็นทางด้านกายภาพ.....	79
5.2.1	ผังชุมชนและทางสัญจรภายในชุมชน.....	79
5.2.2	การระบายน้ำของชุมชน.....	83
5.2.3	ลักษณะรูปแบบที่อยู่อาศัย.....	85
5.2.4	ระบบสาธารณูปโภค.....	90
5.2.5	ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย.....	101
5.3	ประเด็นความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน.....	104
5.4	ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนและแนวโน้มการย้ายที่อยู่อาศัย.....	118
5.5	ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ.....	123
บทที่ 6	สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	
6.1	สรุปผลการวิจัย.....	131
6.2	อภิปรายผลการวิจัย.....	138
บทที่ 7	ข้อเสนอแนะ	
7.1	ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	144
7.2	ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	178
7.3	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	178
	รายการอ้างอิง.....	180
	ภาคผนวก.....	183
	ประวัติผู้เขียน.....	215

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 3.1	แสดงระยะเวลาการสำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น 22 วัด..... 31
ตารางที่ 3.2	แสดงโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต..... 36
ตารางที่ 5.1	แสดงขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า..... 85
ตารางที่ 5.2	แสดงปัญหาการอยู่อาศัยในพื้นที่ดินวัดดอนของชุมชนวัดดอนพม่า..... 101
ตารางที่ 5.3	แสดงปัญหาที่มีต่อที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า..... 102
ตารางที่ 5.4	แสดงวิธีที่ใช้ในการซ่อมแซม ต่อเติมที่อยู่อาศัย..... 107
ตารางที่ 5.5	แสดงกิจกรรมภายในชุมชนวัดดอนพม่าที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนทราบ..... 110
ตารางที่ 5.6	แสดงกิจกรรมของวัดดอนที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าทราบ..... 112
ตารางที่ 5.7	แสดงประเภทและปริมาณปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดดอนพม่า..... 116
ตารางที่ 5.8	แสดงความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าที่มีต่อชุมชนของตนเอง...117
ตารางที่ 5.9	แสดงเหตุผลที่ผู้ถูกสัมภาษณ์คิดว่าทำให้คนส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในชุมชน..... 118
ตารางที่ 5.10	แสดงสิ่งที่ผู้อยู่อาศัยต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มขึ้นในชุมชน..... 118
ตารางที่ 5.11	แสดงปัญหาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า..... 129
ตารางที่ 6.1	สรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์..... 134
ตารางที่ 6.2	สรุปการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น..... 137
ตารางที่ 7.1	เปรียบเทียบแนวทางการจัดประโยชน์ 3 ลักษณะ..... 145
ตารางที่ 7.2	วิเคราะห์รายละเอียดชุมชน..... 147
ตารางที่ 7.3	วิเคราะห์ผังชุมชนแบบที่ 1..... 151
ตารางที่ 7.4	วิเคราะห์ผังชุมชนแบบที่ 2..... 156
ตารางที่ 7.5	วิเคราะห์ผังชุมชนแบบที่ 3..... 161
ตารางที่ 7.6	เปรียบเทียบลักษณะการจัดผังชุมชนวัดดอนพม่าทั้ง 3 แบบ..... 165
ตารางที่ 7.7	แสดงหลักเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาเพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุง ที่อยู่อาศัย..... 171

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
ภาพที่ 4.1	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2495.....	44
ภาพที่ 4.2	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2508.....	45
ภาพที่ 4.3	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2517.....	46
ภาพที่ 4.4	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2529.....	47
ภาพที่ 4.5	แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2542.....	48
ภาพที่ 4.6	แสดงที่ตั้งของชุมชนวัดดอนพม่า.....	49
ภาพที่ 5.1	แสดงพื้นที่เดิมของผู้อยู่อาศัยก่อนที่จะเข้ามาอยู่ชุมชนวัดดอนพม่า.....	64
ภาพที่ 5.2	แสดงทัศนียภาพของชุมชนวัดดอนพม่ามุมมองจากด้านตะวันตก.....	73
ภาพที่ 5.3	แสดงทัศนียภาพของชุมชนวัดดอนพม่ามุมมองจากด้านตะวันออก.....	73
ภาพที่ 5.4	แสดงพื้นที่ว่างกลางชุมชนในเวลาที่ไม่ได้จัดงาน.....	80
ภาพที่ 5.5	แสดงพื้นที่ว่างกลางชุมชนในเวลาที่จัดงาน เมื่อวันที่ 1-9 มีนาคม 2544.....	80
ภาพที่ 5.6	แสดงการใช้พื้นที่ว่างมุมมองจากด้านบน.....	80
ภาพที่ 5.7	แสดงการใช้พื้นที่เวลามิงาน.....	80
ภาพที่ 5.8	แสดงการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์.....	80
ภาพที่ 5.9	แสดงการใช้พื้นที่เพื่อฉายภาพยนตร์.....	80
ภาพที่ 5.10	แสดงทางเข้าหลัก 3 มองจากนอกชุมชน.....	81
ภาพที่ 5.11	แสดงทางเข้าหลัก 3 เมื่อเข้ามาในชุมชน.....	81
ภาพที่ 5.12	แสดงทางสัญจรภายในชุมชน.....	81
ภาพที่ 5.13	แสดงทางเข้าหลัก 1 เมื่อเข้ามาในชุมชน.....	81
ภาพที่ 5.14	แสดงทางสัญจรริมคลองด้านเหนือชุมชน.....	81
ภาพที่ 5.15	แสดงทางระบายน้ำแบบฝาเปิด.....	81
ภาพที่ 5.16	แสดงทางระบายน้ำด้านเหนือของชุมชนบริเวณติดคลองสาธารณะ.....	83
ภาพที่ 5.17	แสดงทางระบายน้ำด้านตะวันตกจะมีปัญหาอุดตันและเกิดน้ำท่วมบ่อย.....	83
ภาพที่ 5.18	แสดงทางระบายน้ำแบบรางเปิด.....	83
ภาพที่ 5.19	แสดงท่อพีวีซีระบายน้ำมาบรรจบรางระบายน้ำแบบเปิด.....	83
ภาพที่ 5.20	แสดงภายในห้องน้ำซึ่งเป็นห้องน้ำเดิมที่มีอยู่แล้ว.....	96
ภาพที่ 5.21	แสดงภาพเสกต์ห้องน้ำ.....	96
ภาพที่ 5.22	แสดงขั้นตอนการสูบล้อมหลังจากที่ล้อมเต็มโดยเทศบาล.....	96

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 5.23	100
ภาพที่ 5.24	100
ภาพที่ 5.25	100
ภาพที่ 5.26	100
ภาพที่ 5.27	129
ภาพที่ 5.28	129
ภาพที่ 7.1	166
ภาพที่ 7.2	166
ภาพที่ 7.3	167
ภาพที่ 7.4	167
ภาพที่ 7.5	167
ภาพที่ 7.6	167
ภาพที่ 7.7	168
ภาพที่ 7.8	168
ภาพที่ 7.9	169
ภาพที่ 7.10	169
ภาพที่ 7.11	169
ภาพที่ 7.12	169
ภาพที่ 7.13	170
ภาพที่ 7.14	170
ภาพที่ 7.15	170
ภาพที่ 7.16	170
ภาพที่ 7.17	170
ภาพที่ 7.18	170
ภาพที่ 7.19	173
ภาพที่ 7.20	173
ภาพที่ 7.21	173

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
ภาพที่ 7.22	แสดงแปลน A10 หลังปรับปรุง.....	173
ภาพที่ 7.23	ขยายผังชุมชนเดิมบริเวณตำแหน่ง A1.....	174
ภาพที่ 7.24	ขยายผังชุมชนใหม่บริเวณตำแหน่ง A1.....	174
ภาพที่ 7.25	แสดงแปลน A1 ก่อนปรับปรุง.....	174
ภาพที่ 7.26	แสดงแปลน A1 หลังปรับปรุง.....	174
ภาพที่ 7.27	แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A7และ A10 ก่อนทำการปรับปรุงผังชุมชน.	175
ภาพที่ 7.28	แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A7และ A10 หลังทำการปรับปรุงผังชุมชน	175
ภาพที่ 7.29	แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A1,A13,A27 และ A28 ก่อนทำการปรับปรุงผังชุมชน.....	175
ภาพที่ 7.30	แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A1,A13,A27 และ A28 หลังทำการปรับปรุงผังชุมชน.....	175

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

แผนผัง		หน้า
แผนผังที่ 1.1	สรุปความเป็นมาของปัญหา	4
แผนผังที่ 3.1	แสดงขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษาจากการสำรวจด้วยการเดินเท้า	33
แผนผังที่ 4.1	แสดงขอบเขตพื้นที่ของชุมชนวัดดอนพม่าขนาด 2-2-28 ไร่ในปีพ.ศ. 2543	50
แผนผังที่ 5.1	แสดงภูมิทำเลเดิมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	59
แผนผังที่ 5.2	แสดงบริเวณที่อยู่อาศัยก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่า	62
แผนผังที่ 5.3	แสดงสาเหตุการรู้จักชุมชนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	63
แผนผังที่ 5.4	แสดงผังวัดพม่าก่อนเกิดเพลิงไหม้ (พ.ศ. 2517)	65
แผนผังที่ 5.5	แสดงผังวัดพม่าหลังเกิดเพลิงไหม้ (เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2518)	66
แผนผังที่ 5.6	แสดงผังวัดพม่าหลังเกิดเพลิงไหม้ (พ.ศ. 2518)	67
แผนผังที่ 5.7	แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2518-2522	68
แผนผังที่ 5.8	แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2523-2527	69
แผนผังที่ 5.9	แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2528-2532	70
แผนผังที่ 5.10	แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2533-2537	71
แผนผังที่ 5.11	แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2538-2542	72
แผนผังที่ 5.12	แสดงการแบ่งโซนและตำแหน่งของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า ตามกายภาพโดยผู้วิจัยเพื่อสะดวกต่อการบรรยาย	74
แผนผังที่ 5.13	แสดงการใช้พื้นที่ในเวลาปกติ	79
แผนผังที่ 5.14	แสดงการใช้พื้นที่ในวันงานประจำปี (1 มี.ค. – 9 มี.ค.)	79
แผนผังที่ 5.15	แสดงทางเข้าหลักและทางเข้ารองของชุมชนวัดดอนพม่า	82
แผนผังที่ 5.16	แสดงการระบายน้ำในชุมชนวัดดอนพม่า	84
แผนผังที่ 5.17	แสดงการใช้วัสดุในการสร้างที่อยู่อาศัย	86
แผนผังที่ 5.18	แสดงการจัดฟังก์ชันที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ	89
แผนผังที่ 5.19	แสดงการใช้เลขที่บ้านของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	91
แผนผังที่ 5.20	แสดงการใช้น้ำของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	93
แผนผังที่ 5.21	แสดงการใช้ไฟฟ้าของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	94
แผนผังที่ 5.22	แสดงการใช้โทรศัพท์ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	95
แผนผังที่ 5.23	แสดงการใช้ห้องน้ำของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	97
แผนผังที่ 5.24	แสดงที่ทิ้งขยะของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	99

สารบัญแผนผัง (ต่อ)

แผนผัง	หน้า	
แผนผังที่ 5.25	แสดงตำแหน่งต่างๆของที่ตั้งขยะทั้งในชุมชนและรอบๆชุมชนวัดดอนพม่า	100
แผนผังที่ 5.26	แสดงการครอบครองที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	103
แผนผังที่ 5.27	แสดงกลุ่มความสัมพันธ์ในชุมชนวัดดอนพม่า มีทั้งหมด 7 กลุ่ม	105
แผนผังที่ 5.28	แสดงความสัมพันธ์ของครัวเรือนที่เป็นเครือญาติในชุมชนวัดดอนพม่า และที่ไม่แสดงสีนั้นไม่ได้เป็นญาติกัน	106
แผนผังที่ 5.29	แสดงการฝากที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	108
แผนผังที่ 5.30	แสดงการปรึกษาปัญหาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	109
แผนผังที่ 5.31	แสดงการร่วมทำความสะอาดกวาดพื้น-ล้างพื้นชุมชน	111
แผนผังที่ 5.32	แสดงความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน	112
แผนผังที่ 5.33	แสดงความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับวัดดอนของผู้อยู่อาศัยในชุมชน	115
แผนผังที่ 5.34	แสดงความคิดของการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยในอนาคตของผู้อยู่อาศัยในชุมชน	120
แผนผังที่ 5.35	แสดงลักษณะการจะย้ายที่อยู่อาศัยจะไปครอบครัวยุติหรือไม่	121
แผนผังที่ 5.36	แสดงที่ที่คาดว่าจะไปอยู่ถ้าจำเป็นต้องย้ายที่อยู่อาศัย	122
แผนผังที่ 5.37	แสดงการรับรายได้ต่อเดือนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	124
แผนผังที่ 5.38	แสดงลักษณะงวดการรับรายได้ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	125
แผนผังที่ 5.39	แสดงความสมดุทธ์ของรายรับและรายจ่ายของผู้อยู่อาศัยในชุมชน	126
แผนผังที่ 5.40	แสดงปัญหาเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	127
แผนผังที่ 5.41	แสดงการกู้ยืมเงินของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	128
แผนผังที่ 5.42	แสดงอาชีพของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า	130
แผนผังที่ 7.1	แสดงผังเดิมของชุมชนวัดดอนพม่าก่อนการปรับปรุง	151
แผนผังที่ 7.2	แสดงแผนผังแบบที่ 1 ปรับปรุงในลักษณะของ Reconstruction โดยมีการเว้นพื้นที่ไว้ตรงกลางชุมชน	156
แผนผังที่ 7.3	แสดงแผนผังแบบที่ 2 ปรับปรุงในลักษณะของ Reconstruction โดยไม่มีลานบริเวณกลางชุมชน	161
แผนผังที่ 7.4	แสดงแผนผังแบบที่ 3 ปรับปรุงในลักษณะของ Reblocking	166
แผนผังที่ 7.5	แสดงตำแหน่ง Small Court (จุดชุมชนย่อย) ภายในชุมชน	168

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางของความเจริญของสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้เป็นสิ่งดึงดูดให้มีการอพยพเข้าสู่เมืองหลวงของคนจากภูมิภาคต่างๆเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่หวังมาหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพ¹ ทำให้เกิดความแออัดและความต้องการที่อยู่อาศัยมากขึ้นจนก่อให้เกิดการขาดแคลนที่อยู่อาศัยทั้งยังทำให้ที่ดินในกรุงเทพมหานครที่จะสร้างที่อยู่อาศัยนั้นลดน้อยลงทุกขณะ และมีราคาแพงขึ้น ส่งผลให้ราคาที่อยู่อาศัยเพิ่มสูงขึ้นด้วย ประชาชนในเขตนครหลวงจึงมีที่อยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่น ดังนั้นผู้มีรายได้น้อยจึงไม่มีความสามารถในการจ่ายเพื่อจัดหาที่อยู่อาศัยในตลาดที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปได้

ที่ดินของกรุงเทพมหานครนั้นสามารถแบ่งได้หลายลักษณะ รวมทั้งที่ดินของวัด ซึ่งถือเป็นเอกชนรายแรกที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และเป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร² โดยมีที่ดินได้รับบริจาคในครอบครองเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2443 พื้นที่กรุงเทพมหานครมี 8,330 ไร่ มีวัดในกรุงเทพมหานครทั้งหมด 269 วัด มีพื้นที่ที่วัดเป็นเจ้าของ (เฉพาะในกรุงเทพฯ) 2,152 ไร่ คิดพื้นที่วัดเป็น 2.5%ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร³ ในปีพ.ศ. 2543 วัดในกรุงเทพมหานครมีทั้งหมด 432 วัด มีเนื้อที่ที่วัดเป็นเจ้าของ (ที่ของวัด+ที่ธรณีสงฆ์) อยู่ประมาณ 10,458 ไร่ (เฉพาะในกรุงเทพฯ) ซึ่งคิดเป็น 1.1%ของพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมด และนอกจากนี้วัดยังเป็นนิติบุคคลที่สามารถจะดำเนินโครงการใดได้เอง⁴ ดังนั้นที่ของวัดจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยแห่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับผู้มีรายได้น้อย จากการสำรวจชุมชนแออัดของการเคหะแห่งชาติ ปี 2540 จำนวน 843 ชุมชน แยกตามการครอบครองที่ดิน พบว่า มีชุมชนแออัดที่อยู่ในที่วัด ถึง 81 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 9.61ของชุมชนแออัดที่สำรวจทั้งหมด⁵ ประกอบกับความต้องการการใช้ที่ดินที่เพิ่มขึ้นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเนื่องมา

¹ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร, หน้า 1

² อุทิศ จิ่งนิพนธ์สกุล, เศรษฐกิจวัดในกรุงเทพมหานคร (2325 - 2411), หน้า 113

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133

⁴ วิยะดา ทศคร, ที่ดิน...บ้าน...และผู้ยากไร้, หน้า 10

⁵ การเคหะแห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร, หน้า 35

จากปัจจัยหลายประการ และที่สำคัญเนื่องมาจากนโยบายการใช้ที่ดินของรัฐในลักษณะของผังเมืองรวม⁶ เช่นในพื้นที่พระราม 3

พื้นที่พระราม 3 ซึ่งประกอบไปด้วยเขต สาทร ยานนาวา และบางคอแหลมเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ถูกผลักดันให้เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ จากแผนการพัฒนาพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่ต้องการให้พื้นที่บริเวณพระราม 3 พัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดง (เขตพาณิชย์กรรม) จากกฎกระทรวงฉบับที่ 414 (พ.ศ. 2542) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับประกอบการพาณิชย์กรรมและบริหารธุรกิจ การบริการการท่องเที่ยวและความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ และประกอบธุรกิจบริเวณศูนย์กลางเมือง⁷

การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ในเขตพระราม 3 ดังกล่าว เป็นปัจจัยดึงดูดทำให้มีการอพยพของประชากร รวมทั้งทำให้มีแรงงานเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น จากที่เคยมีอยู่เดิม ที่เป็นแรงงานรองรับพื้นที่โดยรอบ ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับที่ดินบริเวณนี้ก็มีราคาที่สูงขึ้น และที่ดินของวัดก็จะเป็นทางเลือกหนึ่งของที่อยู่อาศัยของแรงงานเหล่านั้น มีผลทำให้ชุมชนในวัดซึ่งแออัดอยู่แล้ว แออัดเพิ่มขึ้น และที่ดินของวัดที่ยังว่างอยู่ก็เป็นที่ต้องการและกลายเป็นชุมชนแออัดใหม่เพิ่มขึ้นอีก หรือเกิดการบุกรุกที่ดินวัด

พระราม 3 มีพื้นที่ทั้งหมด 23,068.125 ไร่⁸ มีวัดไทยที่ขึ้นทะเบียนกับกรมศาสนาทั้งหมด 22 วัด มีพื้นที่ที่วัดเป็นเจ้าของและอยู่ในพื้นที่พระราม 3 ทั้งหมด 337.86 ไร่ คิดเป็น 1.46% ของพื้นที่พระราม 3 การจัดประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัด มีทั้งหมด 16 วัดสามารถแบ่งลักษณะการจัดประโยชน์ได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. มอบให้กรมการศาสนาจัดประโยชน์
2. วัดจัดประโยชน์เองโดยให้เอกชนเช่าสิทธิ
3. วัดจัดประโยชน์เองทั้งสิ้น
4. มีการจัดประโยชน์ที่ไม่แน่ชัด ซึ่งหมายถึงไม่มีการทำสัญญาเช่า ไม่มีการเก็บค่าเช่าแต่อย่างใด ผู้ใช้ประโยชน์อาจจ่ายค่าเช่าในรูปของการทำบุญทอดกฐินเป็นต้นหรือไม่จ่ายเลย

⁶ มานพ พงศทัต, รูปแบบการใช้ที่ดิน กรุงเทพมหานคร : แนวโน้มอนาคต , หน้า 8

⁷ กรุงเทพมหานคร , สรุปรูปภาพรวมของเขตยานนาวา สาทร บางคอแหลม และเขตราชบุรีบูรณะ , หน้า 19

⁸ บุญเยี่ยม เหลาสะอาด, ความสัมพันธ์ของชุมชนแออัดกับการพัฒนาเมืองในพื้นที่ชั้นกลางของกทม. , หน้า 60

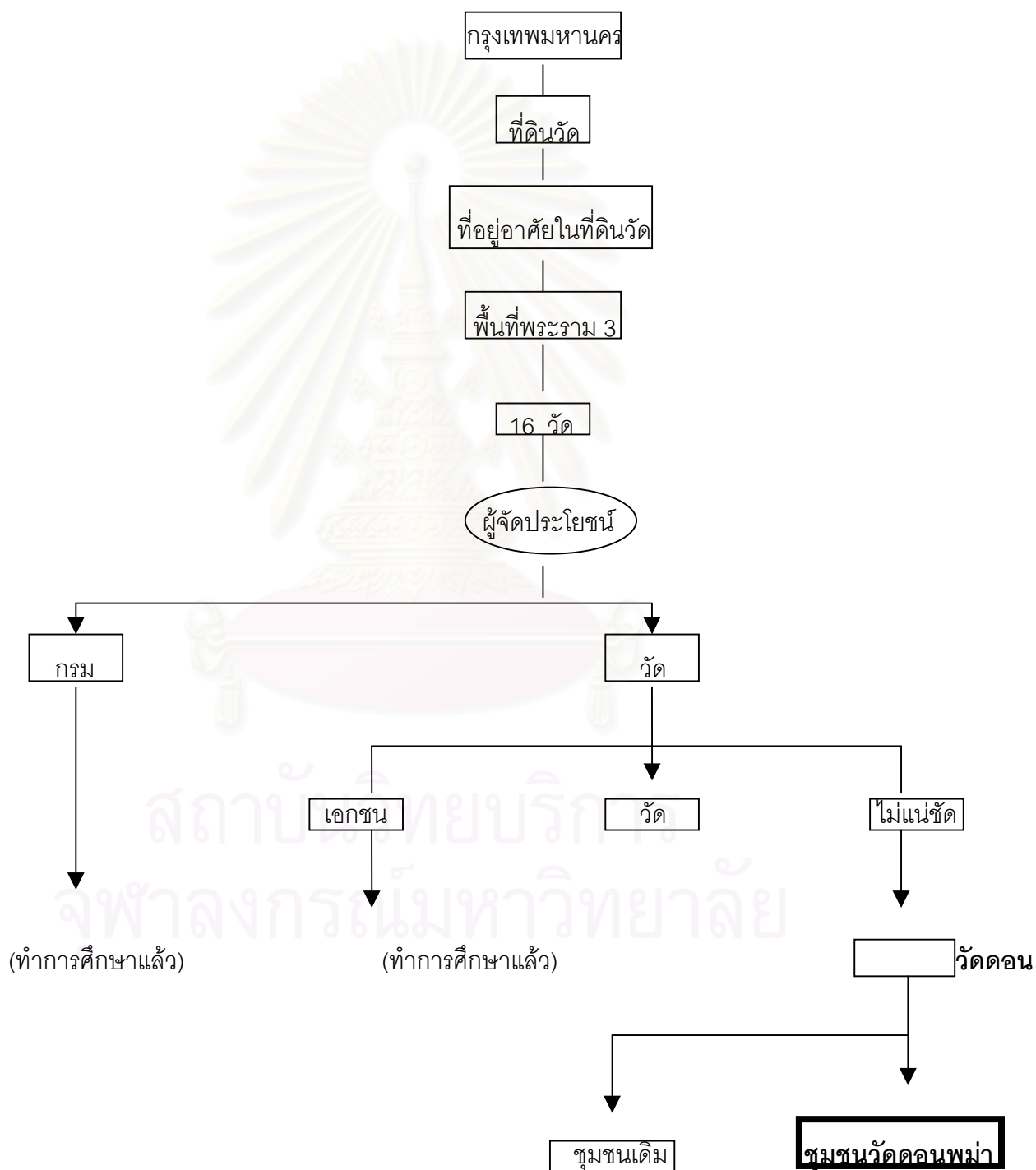
การจัดประโยชน์ในลักษณะที่ 1 และ 2 นั้นมีผู้ทำการศึกษาไว้เบื้องต้นแล้ว ส่วนในแบบที่ 3 ทางวัดเป็นผู้ดำเนินการจัดประโยชน์เอง กล่าวคือ มีการทำสัญญาเช่า และเก็บค่าเช่าเช่นเดียวกัน ดังนั้นประเด็นในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาวัดที่มีการจัดประโยชน์ที่ไม่แน่ชัด กล่าวคือปัจจุบันไม่มีสัญญาเช่า ไม่มีการเก็บค่าเช่า และมีความแตกต่างของการจัดประโยชน์มากกว่าแบบที่ 3 ซึ่งจากการสำรวจวัดในพื้นที่พระราม 3 นั้นมีการจัดประโยชน์ที่ไม่แน่ชัดด้วยกัน 4 วัดคือ วัดไทร วัดจันทร์นอก วัดอินทรบวรจรง และวัดดอน ทั้ง 4 วัดนี้มีขนาดของพื้นที่ที่จัดประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน และมีจำนวนหลังคาเรือนที่ไม่เท่ากัน คือวัดไทรมีเพียง 3 หลังคาเรือน วัดจันทร์นอก มีประมาณ 10 หลังคาเรือน วัดอินทรบวรจรงมีประมาณ 15 หลังคาเรือนเท่านั้น และวัดดอนมีประมาณ 102 หลังคาเรือน

ในจำนวนนี้ เลือกทำการศึกษากิจการจัดประโยชน์ของวัดดอน ซึ่งมีพื้นที่ของวัดทั้งหมด 17 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา เนื่องจากเป็นวัดที่มีพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ที่สุด มีจำนวนหลังคาเรือนที่มากที่สุด สามารถได้ข้อมูลที่ครบถ้วน นอกจากนี้ในจำนวน 102 หลังคาเรือน แบ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้น 2 ช่วงเวลาคือมีทั้งชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ที่วัดเคยกันไว้เพื่อจัดประโยชน์ และชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ โดยทั้ง 2 ชุมชนนี้ทางวัดไม่มีการเก็บผลประโยชน์และทำสัญญาเช่าแต่ประการใด แต่ 2 ชุมชนนี้มีความแตกต่าง กล่าวคือ

1. ชุมชนเดิม ขนาด 4 ไร่ อยู่บริเวณด้านข้าง และหลังวัด มีประมาณ 43 หลังคาเรือน เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ ผู้คนอยู่อาศัยมาเป็นเวลา 40 - 50 ปี รูปแบบที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยวใช้วัสดุที่มั่นคงถาวร มีบ้านเลขที่ (เขียนไว้หน้าบ้านแต่ละหลัง) มีน้ำประปา และไฟฟ้าใช้ แต่ละหลังส่วนใหญ่จะมีรั้วกันอย่างชัดเจน

2. ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ พื้นที่ขนาด 2 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา อยู่ในพื้นที่วัดดอนพม่า มีประมาณ 59 หลังคาเรือน มีระยะของการอยู่อาศัยของผู้ที่อยู่ในชุมชนน้อยกว่า 25 ปี เนื่องจากบริเวณพื้นที่นี้ เคยเป็นที่ตั้งวัดดอนพม่า โดยมีพระพม่า และพระไทยใหญ่อาศัยอยู่ เกิดความขัดแย้งขึ้นภายใน เมื่อ พ.ศ. 2518 วัดดอนพม่าถูกลอบวางเพลิง พระพม่าเสียชีวิตเกือบทุกรูปอาคารได้รับความเสียหายมาก คงเหลืออาคารไม้หลังเก่าอยู่ประมาณ 4-5 หลัง ซึ่งยังคงเห็นได้ในปัจจุบัน หลังจากอาคารและที่ดินว่างเปล่าอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้เกิดการจับจองที่ดินโดยชุมชนใหม่หลายกลุ่มและหลายชั่วระยะเวลา มีการพัฒนาทางกายภาพเรื่อยมาจนปัจจุบันรวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 25 ปี ปัจจุบันผู้คนอยู่อาศัยบนอาคารไม้เดิม และปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอีกจนเกือบเต็มพื้นที่ มองเห็นลักษณะทางกายภาพเป็นชุมชนแออัด ที่หนาแน่นมาก ผู้อยู่อาศัยในชุมชนยังไม่มี ความแน่ใจต่อความมั่นคงในที่อยู่อาศัยซึ่งต่างจากในชุมชนเดิม ขนาด 4 ไร่ข้างต้น

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาการจัดประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดดอน
ขอบเขตพื้นที่วัดดอนพม่าเท่านั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สามารถศึกษาปัญหาในการอยู่อาศัยได้
อย่างชัดเจน และนำข้อมูลที่ได้จากการค้นพบในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัด
ประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดดอนต่อไป

แผนผังที่ 1.1 สรุปความเป็นมาของปัญหา

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะการจัดประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยของวัดดอน พ.ศ. 2509 - 2543
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม กิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม และด้านกายภาพ การใช้พื้นที่ในและนอกเคหะชุมชน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัด และ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่วัดนั้นๆ
- 1.2.4 เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาการจัดประโยชน์ที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดดอน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ของวัดดอนมีทั้งหมด 17 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา มีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยโดยเป็นที่ตั้งชุมชนเดิมพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ และชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่พื้นที่ 2 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา ในงานวิจัยนี้ทำการศึกษาเฉพาะพื้นที่ของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ในพื้นที่วัดดอนพม่าเดิม คือ 2 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา เท่านั้น เนื่องจากสามารถศึกษาปัญหาการอยู่อาศัยได้ชัดเจนกว่าชุมชนเดิมซึ่งมีความมั่นคงในการอยู่อาศัยดังกล่าวแล้วข้างต้น

1.3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ทำการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน(องค์ที่ 4) และเจ้าอาวาสองค์ก่อน (องค์ที่ 3) ซึ่งปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดยานนาวา ถึงการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอนตั้งแต่ พ.ศ. 2509 - 2543

ส่วนที่ 2 สมาชิกครัวเรือนที่อยู่อาศัยในพื้นที่วัดดอนพม่า ซึ่งมีจำนวน 59 ครัวเรือน ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้แบ่งได้เป็น 6 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1	ตัวแปรที่เกี่ยวกับ การตั้งถิ่นฐานหรือการเข้ามาอยู่อาศัย
กลุ่มที่ 2	ตัวแปรที่เกี่ยวกับ สภาพที่อยู่อาศัยปัจจุบัน และการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัด
กลุ่มที่ 3	ตัวแปรที่เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ทางสังคม
กลุ่มที่ 4	ตัวแปรที่เกี่ยวกับ ความคิดเห็นเรื่องที่อยู่อาศัย
กลุ่มที่ 5	ตัวแปรที่เกี่ยวกับ สภาพทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย
กลุ่มที่ 6	ตัวแปรเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และข้อมูลครัวเรือน

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมมาใช้ในการวิจัยนี้ โดยการสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จึงถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

1.5 คำจำกัดความของศัพท์เฉพาะ

วัด หมายถึง วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา มีพระสงฆ์อาศัยอยู่ และได้แก่คณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะ ไม่รวมถึงคณะสงฆ์จีนนิกายและคณะสงฆ์อนัมนิกาย

ศาสนสมบัติ หมายถึง ทรัพย์สินของพระศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ศาสนสมบัติกลาง และศาสนสมบัติของวัดซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบ ดูแลและจัดการโดยกรมการศาสนา

มหาเถรสมาคม หมายถึง คณะกรรมการประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

เจ้าอาวาส หมายถึง ตำแหน่งปกครองดูแลวัด มีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี และเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

ไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต (ค่าอาหารที่ถวายแก่พระภิกษุสามเณรเป็นประจำ) และมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลจัดการทรัพย์สินของวัด

การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ หมายถึง การให้ประชาชนได้มาใช้ประโยชน์ที่ดิน หรืออาคาร ที่ทรัพย์สินของพระศาสนา โดยการเช่าซึ่งเป็นไปตามกฎกระทรวงและกฎระเบียบที่กรมการศาสนากำหนด

ผู้จัดประโยชน์ หมายถึง ผู้ดูแลและจัดการให้เช่าที่ดินหรืออาคารซึ่งเป็นทรัพย์สินของวัด (วัดที่มีพระสงฆ์และวัดร้างรวมทั้งศาสนสมบัติกลาง) ซึ่งได้แก่เจ้าอาวาส หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส กรมการศาสนา และศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ

ผู้ใช้ประโยชน์ หมายถึง บุคคล นิติบุคคล หรือส่วนราชการที่เช่าที่ดิน และหรืออาคารที่เป็นศาสนสมบัติ

ทรัพย์สินของศาสนา หมายถึง ที่ดินหรืออาคารซึ่งมีลักษณะเป็นตึกแถว หรืออาคารพาณิชย์ และอาคารที่ปลูกสร้างเป็นเอกเทศที่เป็นสมบัติของพระศาสนา

การตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์โดยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้านและเป็นเมือง โดยมีส่วนประกอบสำคัญคือคนและพื้นที่ รองลงมาคือการจัดติดต่อระหว่างกัน การให้บริการต่างๆ เพื่อสนองความต้องการ และยังหมายถึงการย้ายถิ่นไปตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา เป็นต้น

ที่ดินของวัดใดวัดหนึ่งถือเป็นศาสนสมบัติของวัดนั้น แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท

1. ที่ของวัด ได้แก่ที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น ซึ่งแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส ประกอบด้วยโบสถ์ พระปรารักษ์ พระธาตุ และมณฑป เป็นต้น และเขตสังฆาวาสซึ่งประกอบด้วย กุฏิ ศาลาการเปรียญ เสนาสนะสงฆ์ หอฉัน หอไตร และฌาปนสถาน เป็นต้น
2. ที่ธรณีสงฆ์ ได้แก่ที่ดินซึ่งได้รับโอนเป็นสมบัติของวัดสำหรับที่ทำประโยชน์ หรือใช้เป็นประโยชน์บำรุงวัด เช่น เป็นที่สวน ไร่ นา เป็นต้น
3. ที่กัลปนา คือที่ดินซึ่งเก็บผลประโยชน์ให้แก่วัดเพื่อใช้บำรุงวัด แต่เจ้าของที่ดินยังคงสงวนสิทธิและ กรรมสิทธิในที่ดินของตน

การจัดประโยชน์โดยวัดจัดประโยชน์เอง หมายถึง วัดที่มีการดำเนินการจัดให้เช่าที่ดินของวัดได้ตามความเหมาะสม โดยแจ้งเรื่องผ่านมายังกรมการศาสนา

การจัดประโยชน์โดยเอกชน หมายถึงวัดที่มีการดำเนินการจัดให้เช่าที่ดินของวัดได้ตามความเหมาะสม โดยมอบหมายให้เอกชนเช่าที่ดินทั้งผืนแล้วนำไปจัดสรรให้เช่าอีกทอดหนึ่ง

การจัดประโยชน์โดยกรมศาสนา หมายถึง วัดที่มอบให้ทางราชการหรือกรมการศาสนาดำเนินการจัดเช่าที่ดินของวัด

การจัดประโยชน์แบบไม่แน่ชัด หมายถึง วัดที่ไม่ได้ดำเนินการจัดประโยชน์โดยกรมศาสนาแต่ทางวัดอนุญาตให้ผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยในที่ดินของวัดโดยไม่มีสัญญาเช่า ไม่เก็บค่าเช่า

1.6 ข้อจำกัดของการวิจัย

1.6.1 ข้อจำกัดในเรื่องความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ของประชากรที่ศึกษาเนื่องมาจากอุปสรรคหลายประการได้แก่

- ชาวकारไล่ที่ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2541 ทำให้ประชากรในวัดดอนพม่าเกิดความกังวล
- ในช่วงเดือนตุลาคม 2543 มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ต่างๆ และเกิดความตึงเครียดขึ้นภายในชุมชนทำให้การสัมภาษณ์เป็นไปได้ด้วยความลำบาก

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามให้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด โดยใช้แบบสังเกตเพิ่มขึ้นเพื่อลดระยะเวลาการสัมภาษณ์ และตัดแบบสัมภาษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์มากเกินไปออก ใช้การสัมภาษณ์ในลักษณะที่พูดคุยแบบเป็นกันเอง โดยจะไม่ทำการสัมภาษณ์ในครั้งแรกที่พบแต่จะพูดทักทายและสัมภาษณ์ในคราวถัดไป

1.6.2 ข้อจำกัดในเรื่องความสมบูรณ์ของข้อมูล เมื่อเกิดอุปสรรคดังกล่าวในข้อ 1 ทำให้คำตอบบางข้อไม่สามารถถามกับคนบางกลุ่มได้เช่นในเรื่องของการเช่าบ้าน เช่าจากใคร บางครั้งต้องใช้ถามจากคนอื่นแทนว่า บ้านนี้ใครเป็นเจ้าของ เป็นต้น

1.7 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1.7.1 การรวบรวมข้อมูล

1.7.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ และลักษณะการใช้พื้นที่ของวัดทั้ง 22 วัดในพื้นที่พระราม 3 และลักษณะการจัดประโยชน์ โดยการสำรวจ และสัมภาษณ์ จากนั้นเมื่อจำแนกประเภทแล้ว เลือกทำการศึกษการจัดประโยชน์ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยของวัดดอน

2. ศึกษาการจัดประโยชน์ของวัดดอน และชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของวัดดอน โดยการสำรวจ Sketch ผังบ้านอาณาบริเวณและสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกวัด เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร ส่วนที่สองคือชุมชนที่อาศัยในพื้นที่วัด

1.7.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ของวัดจากเอกสารทางวิชาการ

2. ศึกษาข้อมูลด้านกฎหมาย พระราชบัญญัติ คำแนะนำของกรมการศาสนาเกี่ยวกับที่ดินวัด

3. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ข้อมูลชุมชนแออัด ชุมชนบุกรุก เป็นต้น

4. แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร

5. ข้อมูลชุมชนจากเขตสาทร ยานนาวา บางคอแหลม

1.7.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่สร้างขึ้นตามโครงสร้างของตัวแปร ประกอบด้วย 6 ส่วน ควบคู่ไปกับแบบสังเกต (Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

1.7.2.1 แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

ส่วนที่ 2 สภาพที่พักอาศัย และการใช้ประโยชน์ที่ดินวัด

ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนและแนวโน้มการย้ายที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 5 สภาพทางเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและครอบครัว

1.7.2.2 แบบสังเกตประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยและสภาพทางเศรษฐกิจ

ภายหลังจากการสร้างแบบสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้ (Pretest) จำนวน 10 ชุด (2 ครั้ง) สำหรับ 10 ครั้วเรือน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในด้านการสื่อความหมายระหว่างผู้วิจัยและผู้ตอบเพื่อดูความชัดเจน ลำดับคำถาม ความถูกต้องของภาษา ระยะเวลาที่ใช้สัมภาษณ์ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อความให้ชัดเจนและกระชับเพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับการสัมภาษณ์ทุกครั้วเรือน

1.7.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยอีก 1 คน ได้เข้าไปขอสัมภาษณ์ทุกครั้วเรือน โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตัวเองทุกหลัง และผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ใช้แบบสังเกต

1.7.4 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผล จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ได้ นำมาวิเคราะห์และคาดการณ์ถึงความเป็นไปได้ โดยนำเสนอในรูปแบบของบทความ ตาราง แผนที่ เป็นต้น

1.7.5 เสนอแนะ แนวทาง การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 เพื่อทราบลักษณะและวิธีการจัดประโยชน์ของวัดดอน
- 1.8.2 เพื่อทราบปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งกับวัดดอนและชุมชนในพื้นที่วัดดอนพม่า
- 1.8.3 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยในที่ดินของวัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งกับวัดและชุมชนในทิศทางของความมั่นคง
- 1.8.4 เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีงามในสถานะเป็นสถาบันพุทธศาสนา และเหมาะสมกับเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาประชาชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดประโยชน์ที่ดินของวัด

ความเป็นมาของการนำที่วัดออกจัดประโยชน์

ในอดีตการสร้างวัดขึ้นมาหนึ่งวัดจะก่อให้เกิดพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากแรงงานวัดเข้ามาเพาะปลูกทำให้เกิดผลผลิต นอกจากนี้การสร้างวัดยังทำให้เกิดชุมชนรอบศาสนสถาน⁹ และขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เกิดการรวมกำลังคน ขยายเมือง ขยายเศรษฐกิจ วัดนับว่าเป็นสถาบันที่มีปัจจัยการผลิตมาก กล่าวคือมีทั้งแรงงานและที่ดินเป็นจำนวนมากเนื่องจากความศรัทธาและความเชื่อตามคำสอนทางศาสนา จากการอุปถัมภ์ของประชาชนและรัฐ ทำให้การบริจาคทั้งที่ดิน และแรงงานมีมาก เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งการเลิกทาส และการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติมากขึ้น การอุปถัมภ์จากรัฐน้อยลง ทำให้แรงงานวัดหมดความสำคัญ และที่ดินมีค่าขึ้น โดยเฉพาะภายหลังสนธิสัญญาเบาริงนั้นเป็นจุดที่ทำให้ที่ดินมีค่าขึ้นมาก เกิดการขยายเมือง ขยายชุมชน เมื่อเป็นดังนี้ วัดจึงต้องช่วยเหลือตัวเอง โดยนำที่ดินออกให้เช่าเพื่อหารายได้เข้าวัด ซึ่งการให้เช่าที่ดินเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่วัดบวรฯ และในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็เริ่มมีวัดนำที่ดินออกให้เช่ามากมาย

ลักษณะของการเช่าที่ดินของวัดมีทั้งการให้เช่าเพื่อทำกิน การให้เช่าเพื่อสร้างสถานที่ราชการหรือบริษัทห้างร้าน และโดยเฉพาะการให้เช่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งส่วนนี้จะมีราคาเช่าที่ค่อนข้างถูก ส่วนในวัดราชวรวิหารที่รัฐไม่ได้เข้าควบคุมอย่างทั่วถึงนั้นก็อยู่ได้โดยอาศัยที่ดินของวัดหาประโยชน์จากค่าเช่าโดยมีเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรวัดมีอำนาจดูแล

2.1.1 การจัดการศาสนสมบัติ¹⁰

การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ หมายถึง การดูแลรักษาและจัดการเกี่ยวกับที่ดิน หรืออาคารที่เป็นสมบัติของพระศาสนา ทั้งศาสนสมบัติกลางและ (รวมทั้งของวัดร้าง) ศาสนสมบัติของวัด ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 ได้บัญญัติไว้ว่า "ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท" คือ ศาสนสมบัติกลาง มอบให้กรมการศาสนาเป็นผู้ดูแลและศาสนสมบัติวัด ให้วัดเป็นผู้ดูแลเอง ตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

⁹ อุทิศ จิ่งนิพนธ์สกุล "เศรษฐกิจวัดในกรุงเทพมหานคร(พ.ศ.2325-22453)". จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525 .หน้า 65

¹⁰ วีระ วงศ์สวรรค์ และคณะ. "การศึกษาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ". กรมการศาสนา . กระทรวงศึกษาธิการ .2539 หน้า 8

2.1.2 แนวปฏิบัติก่อนการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติของวัด ¹¹

วัดในที่นี้หมายถึงวัดที่มีพระสงฆ์และมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลวัด ตามกฎกระทรวง การจัดการศาสนสมบัติของวัดมีพระสงฆ์นั้น ก่อนที่วัดจะดำเนินการจัดประโยชน์ มีสิ่งที่ต้องปฏิบัติก่อนเป็นเบื้องต้น คือ

2.1.2.1 การกันที่วัดเป็นที่จัดประโยชน์ หากวัดต้องการกันที่วัดเป็นที่จัดประโยชน์ ถ้าในแผนผังฉบับตัวจริงที่อธิบดีกรมการศาสนาลงนามรับรองไว้แล้ว ระบุไว้แล้วว่าพื้นที่ใดเป็นเขตจัดประโยชน์ และวัดจะจัดประโยชน์บนพื้นที่นั้นก็ให้ถือว่ากรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคมแล้ว แต่ถ้าภายหลังจะจัดประโยชน์บนพื้นที่ซึ่งมิได้ระบุไว้ในแผนผังว่าเป็นเขตจัดประโยชน์ ก็ให้ดำเนินการขอรับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา และขอรับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

2.1.2.2 การแต่งตั้งผู้จัดการผลประโยชน์ของวัด การจัดการผลประโยชน์ศาสนสมบัติของวัดสามารถที่จะนำมาดำเนินการให้เช่า หรือให้ประโยชน์ได้เช่นเดียวกับที่ดินหรือศาสนสมบัติกลาง เนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้นเจ้าอาวาสสามารถจัดการทรัพย์สินของวัด เจ้าอาวาสสามารถที่จะทำนิติกรรมสัญญาใด ๆ ก็ได้เท่าที่ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ผู้จัดการประโยชน์จะต้องขอทำสัญญากับบุคคลภายนอกแทนวัดที่เกิดเหตุพิพาทขึ้น คู่สัญญาอาจถูกฟ้องร้องในโรงศาล เมื่อแพคดีอาจต้องได้รับโทษทางแพ่งหรือทางอาญา ฉะนั้นเจ้าอาวาสวัดที่มีการจัดประโยชน์สมควรแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้อื่นเป็นผู้จัดประโยชน์แทนเจ้าอาวาส ซึ่งมีแนวทางการตั้งผู้จัดการประโยชน์ของวัดดังนี้ (กรมการศาสนา มบพ : 70 - 71)

- แต่งตั้งไวยาวัจกรของวัดเป็นผู้จัดประโยชน์ วิธีนี้เหมาะสำหรับวัดที่มีรายได้เล็กน้อย
- แต่งตั้งกรมการศาสนาเป็นผู้จัดประโยชน์ วิธีนี้เหมาะสำหรับวัดวาอารามทั่วไป
- แต่งตั้งมูลนิธิเป็นผู้จัดประโยชน์
- ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง วิธีนี้เหมาะสำหรับการจัดประโยชน์เฉพาะเรื่อง
- การแต่งตั้งผู้จัดการประโยชน์นั้นให้ระบุไว้ในหนังสือแต่งตั้งว่าให้จัดประโยชน์ในที่ใด เมื่อใด

¹¹ เรื่องเดียวกัน . หน้า 19

2.1.3 แนวปฏิบัติในการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติของวัด¹²

สามารถดำเนินการได้ 2 วิธีคือ วัดจัดประโยชน์เองและ วัดมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์แทน ในกรณีที่วัดจัดประโยชน์เอง ศาสนสมบัติของวัดที่จะจัดการนั้น ได้แก่ อาคารและที่ดิน สำหรับที่ดินนั้น ดังได้กล่าวแล้วว่ามี 3 ประเภท คือ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่กัลปนา ที่ดินทั้ง 3 ประเภทนี้สามารถนำมาดำเนินการจัดผลประโยชน์เสียก่อน ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ซึ่งโดยความเห็นชอบของกรมการศาสนา และได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม กรมการศาสนาได้จัดทำเอกสาร คู่มือการปฏิบัติงานด้านศาสนา เพื่อเป็นแนวปฏิบัติแก่ผู้เกี่ยวข้อง และเกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติของวัด มีแนวดำเนินการดังนี้

2.1.3.1 วัดจัดประโยชน์เอง

เนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทน ทางวัดจึงดำเนินการจัดให้เช่าที่ดินของวัดได้ตามความเหมาะสมของสภาพที่ดิน เพียงแต่ในกรณีที่ให้เช่าเกินกว่า 3 ปี หรือให้เช่าปรับปรุงที่ดินของวัดเพื่อปลูกสร้างอาคารพาณิชย์หรืออาคารอื่นใดที่ใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์จะต้องดำเนินการดังนี้

1. กรณีให้เช่าที่ดินเกิน 3 ปี เนื่องจากกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 4 " ในการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาเช่าเกินกว่า 3 ปี จะกระทำได้ดีต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา "
2. กรณีให้เช่าที่ดินเพื่อปรับปรุงปลูกสร้างอาคารพาณิชย์หรืออาคารอื่นใดที่ใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นส่งแบบแปลนผังรายการปลูกสร้าง พร้อมด้วยเงื่อนไขที่จะทำสัญญาเช่าปลูกสร้าง เช่น ระยะเวลาการปลูกสร้าง ระยะเวลาเช่าอัตราค่าเช่า และร่างสัญญาเช่า ไปยังกรมการศาสนา

2.1.3.2 วัดมอบให้ทางราชการจัดผลประโยชน์แทน

ให้ทำหนังสือแสดงความจำนงตามแบบ ยื่นต่อกรมการศาสนา สำหรับวัดในกรุงเทพมหานคร ซึ่งในหนังสือแสดงความจำนงนั้นจะต้องมีรายละเอียดว่า จะมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์ทรัพย์สินของวัดทั้งหมดหรือบางส่วน อะไรบ้าง รายการทรัพย์สินและเอกสารสิทธิ ข้อมูลพื้นที่วัดมีอยู่ จำนวนผลประโยชน์ที่ได้รับอยู่ และเอกสารเกี่ยวข้อง

เมื่อได้รับหนังสือแสดงความจำนงของวัดแล้ว ให้สำนักงานศาสนสมบัติหรือผู้ที่อธิบดีสั่งมอบหมาย ไปตรวจทรัพย์สินซึ่งจะรับจัดประโยชน์แทน เพื่อพิจารณานิติกรรมสัญญาที่วัดทำไว้ และสภาพทรัพย์สิน กรมการศาสนาจะส่งอนุมัติให้รับไว้จัดประโยชน์แทนวัด นั้นต่อไป

¹² เรื่องเดียวกัน . หน้า 21

2.1.4 การถอนคืนการจัดประโยชน์¹³

จากการที่วัดสามารถมอบให้ทางราชการจัดผลประโยชน์แทนวัดได้ แต่ต่อมาวัดมีความประสงค์จะขอถอนคืนการจัดประโยชน์เพื่อนำไปดำเนินการเอง หรือเมื่อทางราชการก็จะขอคืนการจัดประโยชน์ให้วัดไปดำเนินการเอง สามารถทำได้ดังนี้

2.1.4.1 กรณีวัดขอถอนคืนการจัดประโยชน์

ให้แจ้งความจำนงขอถอนคืนการจัดประโยชน์เป็นหนังสือต่ออธิบดีกรมการศาสนา ล่วงหน้าอย่างน้อย 30 วัน หนังสือดังกล่าวจะต้องแสดงเหตุผลโดยชัดแจ้งว่าวัดมีความประสงค์อย่างไร เมื่อถอนคืนแล้วจะดำเนินการโดยวิธีใด จะมอบให้ใครเป็นผู้จัดประโยชน์แทนวัด วิธีดังกล่าวจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความผาสุกของประชาชนหรือไม่ หรือประชาชนจะคลายความเลื่อมใสในพระศาสนาเล็กน้อยเพียงใด เมื่อมหาเถรสมาคมอนุมัติให้วัดถอนคืนการจัดประโยชน์แล้ว กรมการศาสนา จัดทำบัญชีส่งมอบคืนทรัพย์สิน โดยให้เจ้าอาวาสและไวยาวัจกรลงนาม

2.1.4.2 กรณีที่ทางราชการขอคืนการจัดประโยชน์

เมื่อทางราชการได้รับมอบให้เป็นผู้จัดประโยชน์แทนวัดแล้ว ภายหลังจากนั้นได้ปฏิบัติการในทางก่อความยุ่งยากจนทางราชการไม่สามารถจะดำเนินการให้เรียบร้อยได้ ให้ประมวลเรื่องแล้วแจ้งให้กรมการศาสนาทราบ เมื่อมหาเถรสมาคมอนุมัติให้คืนการจัดประโยชน์ได้แล้ว กรมการศาสนาก็จะแจ้ง ดำเนินการ กับวัดที่ขอถอนคืนการจัดประโยชน์

2.1.5 แนวปฏิบัติภายหลังการเช่าศาสนสมบัติ¹⁴

ในการจัดให้เช่าที่ดินหรืออาคารศาสนสมบัติโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จะดำเนินการเป็น 2 ประเภท คือ ให้เช่าที่ดินหรืออาคารมีกำหนดระยะเวลาเช่าไม่เกิน 3 ปี และเกินกว่า 3 ปี สำหรับในกรณีที่ 1. นั้น ไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะเมื่อครบกำหนดหรือก่อนจะครบกำหนดถ้าผู้เช่าเดิมมาขอต่อสัญญาเช่า ทางวัดก็สามารถดำเนินการต่อสัญญาเช่าได้เลยแต่อาจจะปรับปรุงค่าเช่า แต่สำหรับในกรณีที่ 2. เมื่อสัญญาเช่าที่ดินหรืออาคารนานปีจะสิ้นสุดลง เมื่อผู้เช่าเดิมได้มาขอต่อสัญญาเช่า โดยให้กรมการศาสนาทราบรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ ผู้เช่าเดิมขอเช่าต่อไปอีกกี่ปี เสนออัตราค่าเช่าเท่าไร เงินค่าบำรุงเท่าไร ราคาประเมินในการเช่าโอนเท่าไร เพื่อนำมาประกอบการคิดเงินค่าบำรุงแม้ว่าวัดมีพระสงฆ์ที่ไม่ได้มอบให้ทางราชการจัดประโยชน์แทน ก็ต้องรายงานผ่านเจ้าคณะตามลำดับชั้น ไปยังกรมการศาสนาให้ความเห็นชอบตามกฎหมายกระทรวง

¹³ ทวี พลรัตน์ . “ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการจัดประโยชน์แทนวัด 2514” . กองแผนงาน , กรมการศาสนา . 2542

¹⁴ วีระ วงศ์สวรรค์ และคณะ . “การศึกษาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ” . กรมการศาสนา . กระทรวงศึกษาธิการ . 2539 หน้า 24

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด¹⁵

แนวความคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม เสนอว่าสังคมดำรงอยู่ได้เพราะส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีความสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวกันอยู่เหมือนส่วนต่าง ๆ ของอาคารหรือร่างกาย ส่วนต่าง ๆ ในแต่ละสังคมจะไม่เหมือนกันเสียเลยทีเดียว โครงสร้างของสังคมก็ต่างกันไปด้วย มีผู้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับลักษณะของโครงสร้างทางสังคมไว้หลายความหมาย ซึ่งแตกต่างกันที่ขอบเขตและรายละเอียดปลีกย่อย ยังไม่มีข้อตกลงที่แน่ชัดว่าโครงสร้างทางสังคมควรจะครอบคลุมถึงอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ความหมายอย่างกว้าง ๆ ที่นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในปัจจุบันยอมรับกันเป็นส่วนใหญ่ คือ " ขอบข่ายของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีแบบแผนและเกี่ยวพันกันในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันทุกฝ่าย " รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมผ่านทางพฤติกรรมของกลุ่มและสถาบันต่าง ๆ ที่มีในสังคมซึ่งได้แก่ ระบบเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ระบบการปกครองและการเมือง และระบบความเชื่อ

โครงสร้างของชุมชน ซึ่งในความจริงแล้วพฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นรวม ๆ กันไป ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน เช่น การทำบุญตักบาตรของชาวบ้านเกี่ยวพันกับพฤติกรรมหลาย ๆ กลุ่ม ทั้งพฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ เศรษฐกิจ และอาจรวมถึงพฤติกรรมทางการเมืองด้วยก็ได้ การศึกษากลุ่มพฤติกรรมที่มาประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างทางสังคมนี้ มิได้มองเพียงแต่รูปแบบการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่เน้นศึกษาพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือ ศึกษาความคิดและค่านิยมที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ๆ เพื่อหาคำอธิบายให้แก่พฤติกรรมที่แสดงออกมา

แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมนี้ ได้มีผู้นำไปใช้ในการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมกับสถาบันทางศาสนา เช่น Durkeim เสนอว่า ศาสนาเป็นภาพสะท้อนของสังคม (a reflection of Society) ที่แสดงออกมาในรูปของสัญลักษณ์ พิธีกรรมและความเชื่อ เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของคนในสังคม ยึดเหนี่ยวให้คนรวมกลุ่มกันอยู่ได้

¹⁵ มณีวรรณ ผินนิม . "ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน" มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2524 หน้า 3

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดกับชุมชน ¹⁶

นักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในประเทศไทยต่างเห็นพ้องกันว่า วัดและชุมชนทุกแห่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น Tambiah (1976) กล่าวว่า ความเชื่อทางพระศาสนามีลักษณะที่ขัดกันอยู่ในตัวเอง กล่าวคือ ตามหลักปรัชญาพระสงฆ์ต้องหลีกเลี่ยงกิจกรรมทางโลกโดยเด็ดขาด จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติธรรม คือ นิพพานได้ จึงมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ขึ้นมากถึง 227 ข้อ เพื่อไม่ให้ข้องเกี่ยวกับกิเลสทางโลก การปฏิบัติตัวที่แตกต่างไปจากคนธรรมดาเช่นนี้ของพระสงฆ์ทำให้ได้รับความยกย่องนับถือจากฆราวาส เชื่อว่าเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ การได้ติดต่อกับพระโดยการทำบุญ ฟังเทศน์ ประพรมน้ำมนต์ ฯลฯ จะช่วยให้ได้รับผลบุญมากกว่าทำบุญกับคนธรรมดาด้วยกัน แต่การแยกพระสงฆ์ออกจากกิจกรรมทางโลก ทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถประกอบกิจกรรมเพื่อยังชีพได้ ต้องอาศัยกำลังสนับสนุนทางวัตถุจากฆราวาส ซึ่งกลับกลายเป็นว่าส่งเสริมให้พระต้องพึ่งพาฆราวาสโดยขาดเสียมิได้ การพึ่งพาอาศัยกันนี้ออกมาในรูปของพระพึ่งฆราวาสในด้านวัตถุ เครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ส่วนฆราวาสเองก็มุ่งหมายให้พระรักษาศีลเป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อเป็น " เนื้อนาบุญ " ให้สะสมบุญไว้สำหรับชาติหน้า ยิ่งพระมีชื่อเสียงได้รับความเคารพยกย่องเท่าไรก็ยิ่งได้รับสิ่งตอบแทนทางวัตถุมากขึ้นเท่านั้น และยังจะปลีกตัวออกจากกิจกรรมทางโลกของฆราวาสได้ยากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่พระสงฆ์จำนวนหนึ่งยังคงดูหมิ่นไป่ห่วย สะเดาะเคราะห์ เจิมป้ายเปิดร้านค้า และอื่น ๆ อยู่ เพราะเป็นกิจกรรมที่พระทำไปส่วนหนึ่งเพราะเป็นความประสงค์ของฆราวาสซึ่งตนรับความอุปถัมภ์อยู่

ลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดกับฆราวาสหรือชุมชนเช่นนี้จะพบในทุกชุมชน พระจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางโลก และในทำนองเดียวกันคนธรรมดาก็จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการของวัดและพระอยู่เสมอ

¹⁶ เรื่องเดียวกัน . หน้า 6

2.3 รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนแออัด

2.3.1 ประเภทของชุมชนแออัด

Stokes ได้แบ่งประเภทสลัมในเมืองออกเป็น 4 แบบ คือ¹⁷ Type A : Slum of hope เป็นสลัมที่ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ย้ายถิ่นมาจากชนบทรอบ ๆ มาอยู่โดยหวังที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น Type B เป็น Slum of Despair เป็นที่อยู่ของพวกที่ไม่สามารถรวมตัวกันกับคนส่วนใหญ่ได้ Type C เป็นสลัมที่มีลักษณะถูกกีดกันทางสังคม มีความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ Type D เป็น Slum of Despair ทำนองเดียวกัน Type B

Stokes สรุปว่า สลัมประเภท A มักเกิดในประเทศด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนา สลัมประเภท A และ C สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นได้ เท่ากับเป็นการกำจัดตัวเองให้หมดไป แต่ประเภท B และ D ไม่สามารถทำได้ สำหรับสลัมในกรุงเทพมหานคร น่าจะจัดอยู่ในประเภท A ตามการแบ่งของ Stokes เพราะผู้อยู่อาศัยสามารถพัฒนาให้ตัวเองมีรายได้สูง ยกระดับความเป็นอยู่ของตนเองได้ และสลัมในประเทศไทยไม่มีปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ วัฒนธรรม เช่นในต่างประเทศ

Charles Abrams ได้กล่าวถึงประเภทของสลัมบุกรุกที่ดิน (Squatters) ซึ่งในที่นี้นับรวมเป็นส่วนหนึ่งของสลัมว่า ลักษณะอาคารที่สร้างโดยผู้อยู่อาศัยจะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน เป็นอาคารชั้นเดียวแต่ต่างกันในวัสดุ เช่น ทำด้วยโคลน เศษไม้ สังกะสี เป็นต้น แต่ถ้าแยกตามประเภทของความเป็นเจ้าของในสลัมบุกรุกที่ดิน แยกได้เป็น¹⁸

1. The Owner Squatter ผู้อยู่อาศัยที่เป็นเจ้าของที่อยู่เองแต่ไม่เป็นเจ้าของที่ดิน
2. The Squatter Tenant เป็นพวกยากจนที่สุด ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้าน แต่เช่าที่อยู่อาศัยจาก Squatter คนอื่น
3. The Squatter Holdover เป็นผู้อยู่อาศัยที่เช่าอยู่แต่ต่อมาไม่ยอมจ่ายค่าเช่า
4. The Squatter Landlord เป็นผู้อยู่อาศัยที่มีห้องแบ่งให้ผู้อื่นเช่าหากำไรอีกต่อหนึ่ง
5. The Speculator Squatter เป็นพวกที่เห็นว่าการบุกรุกที่ดินเป็นธุรกิจอย่างหนึ่ง
6. The Store Squatter คือ บุกรุกที่ดินเพื่อสร้างเป็นร้านค้าเล็ก ๆ
7. The Semi-Squatter คือ บุกรุกสร้างบ้าน ก่อน และต่อมาก็มาสัญญาเช่ากับเจ้าของ
8. The Floating Squatter อาศัยในแพหรือเรือเก่า ๆ ตามท่าเรือของเมือง อาจเป็นเจ้าของหรือเช่าก็ได้ และอาจพักแบบถาวรหรือชั่วคราวก็ได้

¹⁷ พันธดา บุญเหลือหล่อ “การตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร”. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2521 หน้า 23

¹⁸ เรื่องเดียวกัน . หน้า 26

จากงานวิจัยของ Sholomo Angel โดยศึกษาถึงระบบที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย: กรณีศึกษาของกรุงเทพมหานคร¹⁹ เกี่ยวกับ ระบบการจัดการที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ในกรุงเทพฯ ประกอบขึ้นจากระบบย่อยหลายระบบ : The worker's housing subsystem , the squatter's housing subsystem , the filtered housing subsystem , the rural commuters subsystem and the public housing system. ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของการแบ่งเคหการ โดยแต่ละระบบย่อยยังไม่ทราบกัน ทราบแต่เพียงว่าเวลารวม ๆ กันแล้ว มันสามารถจัดให้คนจนทั้งเมืองมีที่อยู่อาศัยได้ สามารถแบ่ง ได้เป็น 5 ระบบ

ระบบย่อยแรก The Workers Housing Subsystem เป็น ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยกับครอบครัว ซึ่งถูกจัดไว้ให้โดยนายจ้าง สามารถแบ่งแยกไปได้อีกหลายชนิด

1. Workplace Site House มักเป็นบ้านไม้สร้างจากวัสดุใช้แล้ว อยู่บนที่ของโรงงาน หรือ สถานที่ทำงานคนงานจะก่อสร้างบ้านพวกนี้ด้วยตนเอง อาศัยอยู่กับครอบครัว

2. Factory Site Dormitories จะเป็นห้องพักคนงานสอดด้วยหนุ่มสาวอยู่กันห้องละหลายคน คนคนหนึ่งก็จะมีเนื้อที่ใช้สอยน้อยมาก และไม่มีความเป็นส่วนตัว

3. Domestic and Maintenance Staff Squarters ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยปานกลางจะมีห้องหรือเรือนคนรับใช้ หรือยาม และครอบครัวจัดไว้ให้เหมือนสวัสดิการคนงานอย่างสถาบันราชการและบริษัทห้างร้าน ในวัดวาอารามก็มีที่พักคนงานวัดด้วยเช่นกัน

4. Institutional Housing for Workers ซึ่งเป็นเรือนแถวก่อสร้างสำหรับคนงานและครอบครัว ครอบครัวของทหารบางแห่งก็ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่กับสามีในเรือนแถวครอบครัวคนงานรถไฟ บนที่ดินของการรถไฟซึ่งมีอยู่มากมาย

5. Itinerant Construction Worker's Housing โดยปกติคนงานก่อสร้างจะย้ายครอบครัวตามไป สถานที่ก่อสร้าง จะใช้วัสดุก่อสร้างที่มีอยู่มากในบริเวณก่อสร้างปลูกเพิงปลูกบ้านอาศัยอยู่ชั่วคราว จนโครงการสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว จึงย้ายออกไป

ระบบย่อยที่สอง The Squatters Housing System เป็น ลักษณะที่เห็นเป็นบ้านชั่วคราวสร้างขึ้นมาจากเศษไม้บนที่ดินที่ยังไม่ได้ถม โดยผู้มีรายได้น้อยบนที่ดินที่ไม่ใช่ของตนเอง ระบบย่อยนี้แบ่งต่อออกไปอีกได้ 2 ชนิด Pure Squatters คือ สลัมที่ผู้คนปลูกบ้านบุกรุกที่ดินของหน่วยงานรัฐบาล ไม่จ่ายค่าเช่าอย่างใดทั้งสิ้น และ Renting Squatters ผู้คนและครอบครัวสร้างบ้านของตนเองขึ้นบนที่ดินแปลงเล็กมากซึ่งมีเอกชนเป็นเจ้าของ เช่าที่ดินด้วยราคาน้อยนิด ส่วนใหญ่อยู่ในระดับผู้มีรายได้น้อย มักไม่มีสัญญาเช่าที่ดิน อาจจะมีข้อตกลงด้วย

¹⁹ Sholomo Angel "THE LOW INCOME HOUSING IN BANGKOK" Cannada , June . 1976

วาจาสำหรับการเช่าหนึ่งปีหรือสองปี การตกลงนี้ยอมให้อยู่ได้แต่ห้ามไปให้คนอื่นมาเช่าต่อ และห้ามสร้างด้วยโครงสร้างคอนกรีตถาวร ประมาณ 93% ของประชากรในกลุ่มนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ ผู้คนอาศัยอยู่ในบ้านเรือ (Boat House) ผู้มีรายได้น้อยอาศัยอยู่ในบ้านเรือนซึ่งลอยอยู่ในแม่น้ำและลำคลองในเขตเทศบาล เรือพวกนี้ปกติใช้ลำเลียงสินค้าในระยะไม่ไกลนัก แต่มักจะจอดถาวรอยู่ในลำคลองของตัวเมือง

ระบบย่อยที่สาม Rural Commuter Subsystem เป็น บ้านที่ผู้คนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากรอบ ๆ กทม. เป็นที่ที่เขอาศัยอยู่เพื่อที่จะเดินทางเข้ามาทำงานในตัวเมืองทุก ๆ เช้า ผู้มีรายได้น้อยในชนบทชานเมืองกรุงเทพ ฯ ก็จะมาเดินทางเข้ามาทำงานในตัวกทม. จากหมู่บ้านที่เรียงรายตามทางรถไฟ ตามทางหลวงระหว่างจังหวัด หลายคนก็จะอาศัยเดินทางเข้ามาโดยทางเรือในระบบคลองที่ยาวต่อเนื่องจากชานเมืองเข้ามาถึงกลางเมือง

ระบบย่อยที่ดี The Filtered Housing Subsystem เป็น ห้องอยู่อาศัยราคาถูกลำดับสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่ได้รับการแบ่งให้เช่าจากห้องแถว ระบบย่อยนี้มีปริมาณมากกว่าในส่วนที่เป็นห้องแถวเก่าของเมือง ห้องแถว 3-4 ชั้นนี้มีห้องว่างชั้นบนอยู่มาก ตำแหน่งที่มันตั้งอยู่กลางเมืองทำให้ได้เปรียบในเชิงเศรษฐกิจ

ระบบย่อยที่ห้า Public Housing Subsystem ระบบย่อยของบ้านเคหะสงเคราะห์เป็น Subsidized Flats จัดสร้างโดยกคช. (กคช. ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี 1973) ระบบนี้เชื่อถือได้สามารถจัดหาที่อยู่อาศัยได้เป็นจำนวนมาก เมื่อมีความต้องการผู้คนที่อยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยเหล่านั้น ก็ดูแลบำรุงรักษาบ้านเป็นอย่างดี ถ้าพวกเขาหยุดทำ รัฐบาลก็ต้องลำบากเดือดร้อน ต้องจัดหาที่อยู่อาศัยให้พวกเขาการจัดการที่มีความหมายก็ต้องทำที่ละขั้นตอน ตอนต้นเราก็ต้องมีพื้นฐานแรกที่จะยอมรับการจัดการที่อยู่อาศัย ว่าเป็นระบบการจัดการของสังคมที่เราสามารถจะเข้าใจได้ และการจัดการได้ อย่างที่สองคือ ที่ดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรของผู้คน ถ้ายอมรับแล้วจึงจะมีการปรับปรุงได้และสามารถจะจ่ายได้

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมสุข บุญญาปัญญา²⁰ ได้จำแนกประเภทและลักษณะของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในเมืองออกเป็น 6 ประเภทด้วยกันคือ

1. สลัมบนตึก ที่อยู่อาศัยแบบรวมกันบนชั้นบนของอาคารแบบห้องแถวกลางเมืองเช่น บริเวณเยาวราช สำเพ็ง มีสภาพอยู่อย่างแออัด ในที่พักอาศัยกลางเมือง
2. ชาวเรือ อาศัยอยู่ในเรือริมน้ำ บางกลุ่มเร่ร่อน บางกลุ่มปักหลัก
3. ที่อยู่อาศัยในที่ก่อสร้าง คนที่อยู่ในที่ก่อสร้างนี้จะย้ายไปเรื่อยๆตามที่ก่อสร้างที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะชั่วคราวมาก บางแห่งเป็นที่อยู่ของแรงงานที่มาจากต่างจังหวัด
4. ที่อยู่อาศัยของคนงานก่อสร้างโดยบริษัทและโรงงานมีทั้งลักษณะชั่วคราวและกึ่งถาวร
5. สลัมบุกรุก คนบุกรุกเข้าไปตั้งบ้านเรือนโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของ สลัมประเภทนี้ส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 30-40 ปี
6. ชุมชนเก่า เป็นที่อยู่อาศัยเก่า หรือชุมชนใหญ่ที่มีการเช่าที่ดินรวมกัน ชุมชนประเภทนี้รวมไปถึงห้องแถวเก่าที่ให้เช่าในพื้นที่กลางเมืองด้วย

2.3.2 สาเหตุการเกิดชุมชนแออัด²¹

2.3.2.1 สลัมที่เกิดจากการเสื่อมสภาพของที่อยู่อาศัยซึ่งเคยมีสภาพดีมาก่อน
เกิดเนื่องจากการลดลงของความต้องการในที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยปานกลาง หรือสูง ทำให้ที่อยู่อาศัยนั้นว่างลงผู้มีรายได้น้อยจึงเข้าไปแทนที่ เช่น ความเสื่อมทางด้านกายภาพของอาคาร เนื่องจากอายุ ความเก่าแก่ ความล้าสมัยของอาคาร อิทธิพลจากภายนอก เช่น การขยายโรงงาน (Manufacturing) ในย่านอุตสาหกรรม หรือความทรุดโทรมของลักษณะกายภาพของอาคารโดยรอบ จึงทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้ลดลง

2.3.2.2 สลัมที่เกิดใหม่ โดยนำวัสดุไม้ถาวรมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัย แต่อาจจะมีความทรุดโทรมมากกว่าสลัมในประเภทแรกเสียอีก สลัมพวกนี้มักพบอยู่ทั่วไป ส่วนมากอยู่รอบนอกของเมือง เพราะว่าการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเมืองถึงจุดอิ่มตัว

ในกรุงเทพฯ ถ้าพิจารณาตำแหน่งสลัมพบว่าเกิดกระจายทั่วไปในเมือง ทั้งบริเวณชั้นในและชั้นนอกของเมือง แต่ไม่สามารถหาข้อมูลวิเคราะห์ได้ว่าตำแหน่งของสลัมที่เกิดจากการเสื่อมสภาพของอาคารจะอยู่ในส่วนของเมืองที่ได้รับการพัฒนามานานจนที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นเก่าแก่ทรุดโทรมหรือไม่ หรืออยู่ในบริเวณการใช้ที่ดินประเภทอื่น รุกล้ำเขตพักอาศัย เช่น อุตสาหกรรม หรือ การค้า ตามขบวนการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาเมือง

²⁰ อ่างในอดิน รัชพัฒน์ “ชุมชนแออัด องค์ความรู้กับความเป็นจริง” มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง .2542 หน้า298

²¹ พันธดา บุญเหลือหล่อ “การตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร”. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2521 หน้า 14

2.3.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดชุมชนแออัด²²

Ruangyuth Teeravavanich ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญเนื่องจากการเติบโตของย่านนแห่งงาน โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมเป็นแรงดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบท แรงงานเหล่านี้มักจะเข้ามาอาศัยในบริเวณใกล้ ๆ แหล่งงานโดยสร้างเป็นที่อยู่อาศัยในลักษณะชั่วคราว จนมีสภาพเป็นชุมชนแออัด

เพ็ญพร ธีรสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงสาเหตุของการย้ายถิ่นฐานของประชากร มีปัจจัยที่พิจารณาอยู่ 2 ด้าน ซึ่งความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด คือ ปัจจัยที่ผลักดันให้คนอพยพออกจากท้องที่มีคนอยู่อาศัย กับปัจจัยที่ดึงดูดคนให้เข้ามาอยู่ที่ใดที่หนึ่ง จากการศึกษาถึงเหตุผลของการย้ายถิ่น ปรากฏว่า สำหรับผู้ที่ย้ายถิ่นตลอดชีพเข้ามาสู่กรุงเทพฯ – ธนบุรี นั้น เป็นไปเพื่อหางานทำ และเพื่อทำงาน รองลงมา คือ เพื่อการศึกษาต่อ ติดตามญาติ นอกจากนั้นก็ยังมีเหตุผลอื่น ๆ

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้อ้างถึงการเกิดแหล่งเสื่อม ว่าเกิดขึ้นจากผลการอพยพของชาวชนบทที่มีรากฐานทางเศรษฐกิจต่างกลุ่มหนึ่ง กับการเคลื่อนย้ายของคนในเมือง ที่มีรายได้ต่ำและไม่แน่นอนอีกกลุ่มหนึ่ง การอพยพของชาวชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เกิดจากหลายสาเหตุแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท²³

1. แรงจูงใจให้คนอพยพเข้าสู่เมืองหลวงมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ให้คนเข้าสู่เมืองหลวงได้แก่ความเป็นศูนย์กลางความเจริญในทุกสาขา ของกรุงเทพมหานคร และค่านิยมของชาวชนบทที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายมาเป็นความนิยมใช้ชีวิตอย่างคนเมืองซึ่งมีความสะดวกสบายกว่า
2. แรงผลักดันให้ชาวชนบทเข้าสู่กรุงเทพฯ เช่น ภัยธรรมชาติ หมายถึงสภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน เกิดภาวะแห้งแล้ง น้ำท่วม ความยากจน เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน ปัญหาการคุ้มครองทางด้านกฎหมาย เกิดปัญหาการเสียเปรียบในด้านต่างๆ

ส่วนการอพยพของคนกรุงเทพฯ เข้าสู่แหล่งเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากต้องการปรับระดับรายได้ให้พอเพียงกับรายจ่าย ต้องการหาที่อยู่อาศัยราคาถูก การขาดแคลนที่อยู่อาศัยของผู้ที่ถูกบ้านไฟไหม้ ถูกไล่มาจากสลัมอื่น ๆ ใกล้แหล่งงาน การขาดการวางผังเมืองที่แน่นอนในอดีต

²² อ้างในกอง ปลายเดช “ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด เขตคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540 หน้า15

²³ “แหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร” ,สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . 2524

วิญญู วิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร มีหลายประการ ได้แก่²⁴

1. ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ส่งเสริมการเติบโตของเมือง และเป็นอุปสรรคของการพัฒนา เนื่องจากตั้งอยู่บนที่ราบสูงดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา มีลักษณะเป็นที่ราบและระดับต่ำ ดังนั้นจึงประสบปัญหารุนแรงเกี่ยวกับการระบายน้ำทำให้เกิดสภาพน้ำท่วมขัง และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และเชื้อโรค การที่มีน้ำท่วมตลอดทั้งปี ทำให้ทางเดินไปด้วยไม้กระดานยกสูง และบ้านส่วนใหญ่ยกพื้นสูงพอที่จะไม่ให้น้ำท่วม ไม่มีระบบระบายน้ำเสียและท่อระบายน้ำโสโครกออกไปจากบ้าน ทำให้น้ำขังเจิ่งอยู่ใต้ถุนบ้าน จนเกิดน้ำเน่าเสียและสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

2. ราคาที่ดิน ที่ถีบตัวสูงขึ้นมากทำให้คนที่มีฐานะยากจนและปานกลางไม่สามารถซื้อที่ดินที่เหมาะสมเป็นที่อยู่อาศัยได้ ในขณะที่ราคาที่ดินในเมืองมีราคาสูงมาก ก็มีที่ดินจำนวนหนึ่งที่เป็นของรัฐ ยังว่างเปล่าอยู่ และที่ดินของนักเก็งกำไรอีกหลายผืนที่ทิ้งไว้ให้รกร้างว่างเปล่า ทำให้มีผู้อพยพเข้าไปสร้างบ้านเรือนแบบชั่วคราวอาศัยอยู่

3. ลักษณะการขยายตัวของที่อยู่ในสังคมไทยและแบบแผนการอพยพ มีส่วนในการก่อตัวของชุมชนแออัด โดยปกติหมู่บ้านในชนบท เมื่อบุตรสาวหรือบุตรชายแต่งงานออกเรือนมักจะสร้างบ้านใหม่ใกล้ ๆ กับบ้านของพ่อแม่ ดังนั้น จึงพบว่าบ้านแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์เป็นญาติสนิท ในทำนองเดียวกันกรณีของการเกิดของชุมชนแออัดครอบครัวหนึ่งเช่าที่ดินแปลงละ 50 ตารางวา สร้างบ้านอยู่เมื่อบุตรชายหรือบุตรสาวแต่งงาน ก็จะสร้างบ้านอีกหลังหนึ่ง บนที่ดินแปลงเดียวกัน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเต็มพื้นที่

2.3.4 แนวความคิดในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ²⁵

John F. Kain กล่าวถึงปัจจัยด้านระยะทางไปยังแหล่งงานที่มีผลต่อที่ตั้งของที่อยู่อาศัยว่ามีความสัมพันธ์กับระดับรายได้ กล่าวคือ ระยะทางในการเดินทางไปทำงานจะเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ ผู้มีรายได้สูงที่ทำงานอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองมีแนวโน้มในการเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ใกล้กว่า และจะอยู่อาศัยในเขตชานเมือง ส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยจะเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ไกลกว่า และอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งงานโดยไม่คำนึงถึงว่าแหล่งงานจะอยู่ที่ใด

Brain J.L. Berry and Frank E. Horton ได้เสนอว่าปัจจัยที่กำหนดการเลือกที่อยู่อาศัยมี 3 ประการคือ ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย ชนิดของที่พักอาศัย และที่ตั้งของที่พักอาศัย

²⁴ อ้างในกิ่ง ภายเดช "ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด เขตคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540 หน้า16

²⁵ เรื่องเดียวกัน . หน้า17

ปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้มีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับเหตุผลส่วนตัวในการเลือกที่พักอาศัยของแต่ละบุคคล เช่น จำนวนเงินที่พอใจที่จะใช้จ่ายสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งขึ้นอยู่กับรายได้ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสถานภาพสมรส และขนาดครอบครัว หรือวิถีทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะมีผลต่อชนิดของชุมชนที่ต้องการอยู่อาศัย และสถานที่ทำงาน รวมทั้งระยะทางจากบ้านไปยังแหล่งงานด้วย

Brain Goodal กล่าวถึงเกณฑ์การเลือกที่อยู่อาศัย โดยจะพิจารณาคุณสมบัติของที่อยู่อาศัย 3 ประการ ประการแรกคือ ลักษณะของบ้าน ได้แก่ ความเก่าใหม่ของบ้าน , ขนาดของบ้านที่เหมาะสม และคุณสมบัติของส่วนประกอบภายในบ้าน ประการที่สองคือ ลักษณะของชุมชน ผู้อยู่อาศัยมักจะเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เหมือนกับตนเอง และประการสุดท้ายคือ ความสัมพันธ์ของที่ตั้งกับพื้นที่โดยรวม ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งงาน ย่านการค้า อุตสาหกรรม และการติดต่อสัมพันธ์กับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง แต่ในทางปฏิบัติ เขากล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย ได้แก่

1. รายได้ ความพึงพอใจ และการเลือกที่อยู่อาศัยจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อรายได้ของผู้อยู่อาศัยมากขึ้นเท่าใด โอกาสของการเลือกชนิดของบ้านที่พอใจ ก็จะต้องได้รับการตอบสนองมากขึ้น

2. การเข้าถึงแหล่งงาน อาจมีอิทธิพลต่อการกระจายตัวของประชากรมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ครอบครัวจะต้องพิจารณาระหว่างความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงาน กับความเป็นไปได้หลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากบ้านไปทำงาน ราคาที่ดินเหมาะสม

3. สภาพครอบครัว การที่มีเด็กในครอบครัวมีผลสะท้อนต่อการใช้พื้นที่ของครอบครัว ยิ่งมีเด็กมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นเครื่องกระตุ้นให้ต้องการบ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ นอกจากนี้บริเวณที่มีโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านการศึกษาที่ดีตั้งอยู่ จะเป็นบริเวณที่ได้รับความสนใจ ในการเลือกเป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น

4. ปัจจัยอื่น ๆ รายได้และการเข้าถึงแหล่งงานไม่ใช่ปัจจัยเดียวเท่านั้นที่จำกัดขอบเขตแน่นอนว่าผู้อยู่อาศัยจะอยู่ในบริเวณพักอาศัยใดโดยเฉพาะการแบ่งแยกผิว เชื้อชาติ และชนชั้น ก็มีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย

William Alonso กล่าวว่า การเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยในเมืองมีความสัมพันธ์กับราคาที่ดิน บริเวณใจกลางเมือง ราคาที่ดินที่สูงกว่าบริเวณอื่น ๆ ดังนั้น การสร้างที่อยู่อาศัยในเมืองจึงจำเป็นต้องลงทุนสูงในขณะเดียวกัน ราคาที่ดินจะค่อย ๆ ลดลงตามระยะทางที่ห่างออกไป ทำให้การลงทุนด้านที่อยู่อาศัยลดลงด้วย แต่ราคาที่ดินยังผันแปรกับค่าขนส่ง คือระยะทางไกล แม้ราคาที่ดินจะถูกลง แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง ดังนั้น ผู้มีรายได้สูงย่อมมีโอกาสเลือกที่อยู่อาศัยนอกเมือง ในขณะที่ผู้มีรายได้ต่ำ ต้องอาศัยอย่างแออัดในเมือง Alonso ได้สรุปว่าการเลือกที่อยู่อาศัย ควรพิจารณาปัจจัย 3 ประการ คือ ราคาที่อยู่อาศัย ซึ่งสัมพันธ์กับรายได้

และความสามารถในการจ่ายที่อยู่อาศัยนั้น รูปแบบของที่อยู่อาศัยที่ก่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้อยู่อาศัย ซึ่งจะสัมพันธ์กับขนาดครอบครัว และสถานภาพสมรสด้วย สุดท้ายคือที่ตั้งของที่อยู่อาศัย จะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและระยะห่างจากที่ทำงาน

จากแนวความคิดในการเลือกที่อยู่อาศัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อนำมาพิจารณาการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้น้อย จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น ระดับรายได้ ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย ราคาที่ดิน ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงาน หรือการอยู่ใกล้แหล่งงาน และลักษณะของชุมชน เช่น ที่อยู่อาศัยบริเวณเดียวกัน ผู้อยู่อาศัยจะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน

2.3.5 ลักษณะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแออัด²⁶

ลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถพบหลายประการได้แก่

- ปัญหาการไล่ที่เพิ่มมากขึ้น
- จำนวนชุมชนแออัดเพิ่มมากขึ้นและขนาดชุมชนเล็กลง
- มีการกระจายตัวของชุมชนแออัดมากขึ้น
- มีการเกิดของชุมชนบุกรุกขนาดเล็กมากขึ้น
- ชุมชนที่อยู่เดิมมีความหนาแน่นมากขึ้น บ้านเช่ามีความแออัดมากขึ้น
- โอกาสอยู่ใกล้แหล่งงานลำบากขึ้นมีการแข่งขันของอาชีพอิสระและไม่เป็นทางการ
- กลุ่มคนที่เข้ามาทำงานชั่วคราวในกรุงเทพฯมีมากขึ้น

ปัญหาร้ายแรงที่สุด คือ การที่ต้องเผชิญกับปัญหาถูกไล่ที่ แม้ในชุมชนที่มีอายุมานานเท่ากับกรุงเทพฯ ชุมชนทุกแห่งทั้งที่ดินของรัฐและเอกชน ล้วนอยู่ในข่ายที่ถูกไล่ที่ได้ทั้งสิ้นประชาชนในชุมชนเหล่านี้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชน มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและกันแม้ว่าจะอยู่เป็นลักษณะชุมชนในเมืองก็ตาม และพบว่าสวัสดิการสังคมพื้นฐานเกิดจากการพึ่งพาอาศัยกันเอง อีกทั้งยังเป็นจุดรับช่วยชาวนบที่ยากจนที่พึ่งอพยพมากรุงเทพฯ ให้สามารถปรับตัวเองเข้ากับสังคมเมืองได้พอสมควร การสูญเสียความเป็นชุมชนแออัดไปเท่ากับเป็นการสูญเสียพื้นฐานของสังคม ความเป็นอยู่และสวัสดิการที่ช่วยปรับแก้ปัญหาทั้งหมดของคนจนในเมืองให้แตกสลายลงไปด้วยในชุมชนบุกรุกขนาดเล็กที่เกิดขึ้นมาใหม่ ทั้งที่เป็นผลจากการถูกไล่ที่มาจากที่อื่นหรือเป็นพวกอพยพมาใหม่ สภาพของการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพมีความยากลำบากมากขึ้นอย่างยิ่ง

²⁶ สมสุข บุญญะบัญชา “การพัฒนากองกรพัฒนาเอกชนในงานชุมชนแออัด” : ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาแผนฯ ฉบับที่ 7

สรุปปัญหาของชุมชนแออัดที่ผ่านมา

1. ปัญหาด้านนโยบาย ได้แก่ ปัญหาเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย การถูกไล่ที่ การขาดความมั่นคงในที่ดินและการอยู่อาศัย ขาดแหล่งเงินสำหรับการพัฒนาต่าง ๆ ปัญหาการทำมาหากินที่ไม่เป็นทางการ ไม่แน่นอน ขาดสวัสดิการสังคมพื้นฐาน ขาดพลังต่อรอง ขาดการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของคน ชาวบ้านที่มีอยู่ไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร ขาดหน่วยงานที่จะแก้ปัญหา
2. ปัญหาด้านการดำเนินงานและการจัดการ ลักษณะการดำเนินงานของหน่วยงาน ยังเป็นลักษณะรวมศูนย์เอาหน่วยงานเป็นหลัก มีลักษณะให้ชุมชนและองค์กรเอกชนเข้ามาร่วมโครงการของหน่วยงานมากกว่าที่หน่วยงานจะปรับระบบรูปแบบการทำงาน เพื่อเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน มีลักษณะผูกขาดขั้นตอน ระบบที่เป็นทางการของหน่วยงานมีความแตกต่างและสวนทางกับสภาพของชุมชนที่ไม่เป็นทางการอย่างมาก นอกจากนี้ขั้นตอนที่เป็นระบบของรัฐหรือของหน่วยงานมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการแตกแยกขึ้นในชุมชน และหน่วยงานมักไม่มุ่งสร้างพลังหรือพลังชุมชนที่แท้จริง

2.3.6 แนวทางการพัฒนาและการแก้ปัญหาชุมชนแออัด

2.3.61 ความเป็นมาและรูปแบบการพัฒนา²⁷

1. การจัดสร้างอาคารสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือคนจน ดำเนินการโดยกรมประชาสงเคราะห์
2. แนวคิดในการรื้อล้าง (Clearance) เพียงเพื่อขจัดแหล่งเสื่อมโทรมให้หมดไป โดยมีได้จัดหาที่อยู่ใหม่ให้แก่ผู้ที่ถูกรื้อล้าง ผู้อยู่อาศัยเหล่านั้นจึงกระจ่ายไปอยู่ตามชุมชนอื่น ๆ
3. การรื้อล้างสร้างแฟลต ไม่เปลืองเนื้อที่ และไม่สามารถต่อเติมจนกลายเป็นสลัมได้อีก
4. การปรับปรุงชุมชนแออัด (Slum Upgrading) ให้ความมั่นคงในการอยู่อาศัยโดยแบ่งเป็น 2 ประการคือประการที่แรกเป็นการปรับปรุงแบบมีเงื่อนไข เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความมั่นใจในการอยู่อาศัยต่อไป เช่น เจ้าของที่ดินจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นอย่างอื่นเป็นเวลา 10 ปี และจะต้องไม่ขึ้นค่าเช่าอย่างน้อย 5 ปี ประการที่สองเป็นการปรับปรุงโดยไม่มีเงื่อนไข ปรับปรุงในลักษณะให้เปล่า ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าของที่ดินลงนาม เป็นลายลักษณ์อักษร ยินยอมให้การเคหะเข้าทำการปรับปรุงเท่านั้น โดยที่การเคหะแห่งชาติไม่มีเครื่องมือหรือมาตรการที่จะบังคับเอากับเจ้าของที่ดินได้ สิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคที่รัฐสร้างไว้ก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินทันที
5. การจัดที่ดินพร้อมสาธารณูปโภคและบ้านสร้างบางส่วน (Sites and Services with Core Unit) จัดหาที่ดินที่มีราคาถูกแถบชานเมืองจึงจัด โครงการที่อยู่อาศัยแบบค่อยเป็นค่อยไป

²⁷ อังโนสมศักดิ์ ธรรมเวชวิที “การศึกษาเพื่อเสนอรูปแบบเคหะชุมชนของผู้มีรายได้ต่ำในเมือง : กรณีศึกษาสลัมคลองเตย” 2529

สามารถต่อเติมให้สมบูรณ์ขึ้นตามกำลังทรัพย์ที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังสามารถใช้แรงงานจากสมาชิกในครัวเรือน หรือญาติมิตรในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของตนเอง (Self help housing)

6. โครงการฟื้นฟูที่ดิน (Land Tenure Consolidation project or Land Tenure Security Project) โครงการฟื้นฟูที่ดินเกิดขึ้นจากข้อจำกัดในการพัฒนาโครงการปรับปรุงชุมชน (Upgrading) ซึ่งไม่สามารถให้ความมั่นคงในการอยู่อาศัย และการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ให้แก่ผู้อยู่อาศัยได้ โดยการนำเอาข้อดีของการดำเนินโครงการต่าง ๆ มาประสานกับการให้ความมั่นคงในการอยู่อาศัย โดยผ่านกระบวนการกลุ่มหรือชุมชนให้มีส่วนร่วมในโครงการมากที่สุด (People Participation)

2.3.6.2 แนวความคิดของการปรับปรุงชุมชนแออัด²⁸

เพื่อแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยโดยวิธีการปรับปรุงที่ดินเดิม (Slum Upgrading) และการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ในรูปแบบของการย้ายชุมชนไปอยู่ในที่แห่งใหม่ (Slum Relocation) หรือการประสานประโยชน์ทางที่ดิน (Land Sharing) มีหลักการในการปรับปรุงชุมชนแออัดดังนี้ การปรับปรุงทางกายภาพ ได้แก่ การปรับปรุงทางด้านสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อม การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจ-สังคม เช่น การฝึกอาชีพ การพัฒนาชุมชน การปรับปรุงด้านการครอบครองที่ดิน การปรับปรุงในด้านนี้ใช้วิธีการดังนี้ ขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่ดินทำสัญญา อู่อาศัยต่อไปอย่างน้อย 5 ปี ขอซื้อ ขอเช่า ตลอดจนการเวนคืนที่ดิน

2.3.6.3 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย²⁹

ความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนแออัด หมายถึงการรื้อถอนไล่ที่ซึ่งเป็นความไม่มั่นคงในกรรมสิทธิ์ เนื่องจากที่ดินเป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างหรือคงอยู่ของที่อยู่อาศัย ความมั่นคงในที่ดินซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความมั่นคงในที่อยู่อาศัยทางกฎหมายแล้ว อาจจำแนกความมั่นคงออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. **ความมั่นคงในลักษณะชั่วคราว** หมายถึง ผู้อยู่อาศัยยังมีได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเอง แต่พอมีหลักประกันที่ดินสามารถจะอยู่อาศัยได้เป็นระยะเวลาอันพอสมควร เช่น ในรูปของเช่าสัญญาเช่าระยะยาว

2. **ความมั่นคงในลักษณะถาวร** หมายถึง การที่ผู้อยู่อาศัยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง การให้ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยแก่ชุมชนแออัด ย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดดังนี้คือ 1. ด้านกายภาพ เกิดกำลังใจที่จะดูแลรักษา และปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนให้ดียิ่งขึ้น 2. ด้านเศรษฐกิจ แสวงหาอาชีพให้มั่นคงต่อไปได้ 3. ด้านสังคม ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มอันที่จะปกครองดูแลช่วยเหลือกันเอง

²⁸ กนกพร แสงแก้ว “การเปลี่ยนแปลงชุมชนหลังการรื้อย้าย : ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542 หน้า 8

²⁹ เรื่องเดียวกัน . หน้า 23

2.4 การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Human Settlement)

2.4.1 ลักษณะและระบบของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

โดยทั่วไปการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ เกิดจากการที่ประชากรอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนจับจองที่ดินทำมาหากินในท้องที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยการริเริ่มของประชากรเหล่านั้นเอง ซึ่งอาจจะเริ่มจากหมู่บ้านเล็กๆ เพียงไม่กี่หลังคาเรือน แล้วค่อยๆ ขยายตัวมากขึ้นจนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่เป็นตำบล เป็นอำเภอ หรือเมือง ในภายหลัง³⁰

หน่วยการตั้งถิ่นฐานที่เล็กที่สุดคือบ้าน เมื่อครอบครัวมีการขยายเผ่าพันธุ์เพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของเวลา จนกลายเป็นสังคมซึ่งประกอบด้วยหลายครอบครัว โดยประกอบด้วยองค์ประกอบคือ ธรรมชาติ มนุษย์ สังคม อาคาร และโครงข่ายระบบ และการตั้งถิ่นฐานมนุษย์จะเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง (dynamic) มีการเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กับมิติของเวลาและพื้นที่ทั้งในเชิงพฤติกรรมและกายภาพ โดยระบบการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในเชิงพฤติกรรมจะเน้นความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ระบบการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในเชิงกายภาพจะเน้นความสัมพันธ์การเปลี่ยนแปลงทางพื้นที่ แต่ในทางความเป็นจริงทั้งสองระบบจะเกิดขึ้นพร้อมกัน

การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในเชิงพฤติกรรมเป็นระบบที่องค์ประกอบหลักคือ ประชากร ที่อยู่อาศัย โครงสร้างงาน การคมนาคม สาธารณูปโภค ที่ดิน ส่วนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในเชิงกายภาพจะเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งของถิ่นฐาน และภายในแต่ละตำแหน่งก็จะเป็นพื้นที่ซึ่งในพื้นที่นั้นจะถูกจัดแบ่งเพื่อกิจกรรมต่างๆของมนุษย์และสังคม โดยจัดสรรตามมูลค่าที่ดินและผลตอบแทนในการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมต่างๆ³¹

2.4.2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบเกิดขึ้นเอง (Spontaneous Settlement)³²

ขบวนการ Invasion และ Succession อาจจะมีอิทธิพลต่อการเลือกสถานที่ตั้งของการตั้งถิ่นฐานแบบเกิดขึ้นเอง (Spontaneous Settlement) การตั้งถิ่นฐานแบบนี้จะเกิดในบริเวณที่มีลักษณะมีความหนาแน่นสูง และมีการใช้ที่ดินหลายประเภทรวมกัน เพื่อโอกาสในการหางานทำ J.F.C. Turner ได้แบ่งการตั้งถิ่นฐานแบบ Spontaneous Settlement ของเมืองเป็น 3 แบบ คือ

³⁰ กรมประชาสงเคราะห์. "การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในรูปแบบโครงสร้างตนเอง". กระทรวงมหาดไทย. หน้า 1

³¹ อรสา สุกสว่าง "มนุษย์กับสังคม". โครงการวิชาการบูรณาการหมวดศึกษาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2541 หน้า 26

³² พันธุดา บุญเหลือหล่อ "การตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร". จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2521 หน้า 18

1. Early Transitional City คือผู้มีรายได้น้อยทั้งหมดสามารถตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณใกล้ศูนย์กลางเมือง ได้แก่ เมืองที่มีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำมาก
2. Mid - Transitional City ผู้มีรายได้น้อย พวกที่จนสุดมักรวมกันแน่นอยู่บริเวณในศูนย์กลางเมือง โดยพวกที่อยู่ใจกลางเมืองเดิมซึ่งฐานะเริ่มดีขึ้น จะอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่รอบนอกของเมือง เพราะสามารถจ่ายค่าเดินทางได้มากขึ้น
3. Late Transitional City ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยหรือสลัมจะขยายออกไปรอบนอกของเมืองอย่างรวดเร็ว เพราะคนที่ยากจนที่เคยอยู่ใจกลางเมือง เมื่อ 10-20 ปีก่อน ฐานะดีขึ้น จึงสามารถเดินทางได้ไกลขึ้นกว่าเดิม

สำหรับกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาตำแหน่งของที่ตั้งสลัม พบว่าน่าจะอยู่ในขั้น Last Transitional Stage ตามที่ J.F.C. Turner กล่าวไว้ เพราะในบริเวณใกล้ศูนย์กลางเมืองจะมีสลัมน้อยกว่า และมีแนวโน้มถูกรื้อร้าง เพื่อนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น เพราะราคาที่ดินแพงมาก

2.5 มาตรฐานที่อยู่อาศัย

เพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชน โดยให้มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยในด้านโครงสร้าง มีความมั่นคงต่อการใช้สอยพอประมาณ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นพอสมควรโดยกำหนดว่าอย่างน้อยที่สุดชุมชนนั้น ๆ จะต้องมีอะไรบ้างในขนาดเท่า การเคหะแห่งชาติจึงได้กำหนดมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมหลักเกณฑ์ดังนี้³³

สภาพของที่ดินและผังแปลงที่ดิน ปลอดภัยจากสิ่งรบกวนต่อสุขภาพอนามัย และคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย ที่ดินซึ่งไม่มีบริการสาธารณูปโภคหรือมีบริการสาธารณูปโภคที่ไม่ได้มาตรฐาน จะต้องให้มีหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยการสร้างสาธารณูปโภคถาวร เช่น ประปา, ไฟฟ้า, ถนน ฯลฯ และต้องได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ด้วย

สิ่งบริการและสาธารณูปโภคสำหรับโครงการที่อยู่อาศัยถาวรคือ มีน้ำสะอาดใช้โดยสม่ำเสมอ มีอุปกรณ์สุขาภิบาล และปลอดภัยเพื่อกำจัดสิ่งปฏิกูลน้ำ และขยะ มีไฟฟ้าเพื่อแสงสว่าง และอุปกรณ์ไฟฟ้าของที่อยู่อาศัยทุกหน่วย ในการปลูกที่อยู่อาศัยถาวร สาธารณูปโภคแต่ละบ้านจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียแก่การใช้หรือการเปลี่ยนแปลงที่ดินในอนาคต

ทางติดต่อสำหรับที่อยู่อาศัยถาวรแต่ละหน่วยกับทางสาธารณะ และลักษณะของชุมชน เพื่อถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการออกแบบชุมชน ขนาดของที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ทั้งในด้านการอยู่อาศัย การใช้สอย ตลอดจนความปลอดภัยในด้านโครงสร้าง นอกจากนั้นชุมชนจะต้องมีการสอดคล้องกับชุมชนข้างเคียง

³³ เรื่องเดียวกัน . หน้า 15

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 วีระ วงศ์สรรค์และคณะ³⁴

ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติ โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาสภาพการดำเนินการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข เปรียบเทียบวิธีการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติกับการจัดประโชชน์ของหน่วยงานอื่นเพื่อแสวงหาวิธีการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติให้ได้ประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน มีภาพลักษณ์ที่เหมาะสมในฐานะเป็นสถาบันพระพุทธศาสนา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการจัดประโชชน์ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และกรมธนารักษ์กระทรวงการคลัง และสอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติและเจ้าอาวาสวัดต่างๆทั่วประเทศ โดยใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์และสัมภาษณ์ผู้ใช้ประโชชน์ (ผู้เช่า) ศาสนสมบัติในจังหวัดเชียงราย จันทบุรี กรุงเทพฯ นครราชสีมา นครศรีธรรมราชและขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ในจังหวัดต่างๆ มีทรัพย์สินส่วนกลาง ซึ่งเป็นที่ดิน อาคารที่พักอาศัย และอาคารพาณิชย์ ทรัพย์สินดังกล่าวนำมาออกมาจัดประโชชน์ร้อยละ 60 ส่วนในกรุงเทพมหานครนำมาจัดประโชชน์เป็นส่วนมาก สำหรับที่ดินส่วนมากให้เช่าสำหรับเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำการพาณิชย์ ทำการเกษตร ปัญหาอุปสรรคที่พบมากที่สุดคือวัดไม่มีการทำแผนผังวัด และแผนผังการจัดประโชชน์ การทำทะเบียนทรัพย์สิน อัตราค่าเช่า และการเก็บเงินจากผู้เช่า

ผลการเปรียบเทียบการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติกับการจัดประโชชน์ทรัพย์สินของหน่วยงานอื่น พบว่า การจัดประโชชน์ศาสนสมบัติบางเรื่องมีหลักเกณฑ์ กฎระเบียบ และวิธีการจัดที่แตกต่างออกไป ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เป็นปัญหา ทั้งในการปฏิบัติและการเก็บรายได้ที่ไม่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริง ดังนั้นกรมการศาสนาจึงควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติ โดยเฉพาะแนวปฏิบัติในการจัดประโชชน์ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด

³⁴ วีระ วงศ์สรรค์ "การศึกษาการจัดประโชชน์ศาสนสมบัติ". กรมการศาสนา , กระทรวงศึกษาธิการ . 2539

2.6.2 กิตติโชติ บัวใจบุญ³⁵

ได้ศึกษาในเรื่องของการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดในกรุงเทพมหานคร เพื่อหาแนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ที่สนับสนุนบทบาทของวัดกับชุมชนที่เหมาะสม จากการศึกษาพบว่า ในอดีตนอกจากที่วัดทำหน้าที่ของสถาบันศาสนาแล้ว ยังเป็นสถานศึกษา สถานพยาบาล และอื่นๆ เปรียบเสมือนศูนย์กลางของชุมชน ปัจจุบันได้มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาทำหน้าที่เหล่านี้โดยตรง ทำให้บทบาทของวัดลดน้อยลง บทบาทที่เหลืออยู่คงเป็นบทบาททางด้านสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก และจากการเติบโตของกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่ที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนไม่เพียงพอที่จะตอบสนองกิจกรรมของเมือง จึงมีการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ดังกล่าว และพบว่าการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์เป็น 2 ประเภทคือเพื่อเป็นที่พักอาศัยและพาณิชยกรรม ซึ่งปัจจัยที่กำหนดประเภทของการใช้ประโยชน์ได้แก่ ที่ตั้ง การเข้าถึง และขนาดของพื้นที่ โดยจะมีความสัมพันธ์กับเมือง ชุมชน และบทบาทของวัดในเชิงสนับสนุน สภาพปัญหาที่พบได้แก่การทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม และขาดพื้นที่เปิดโล่ง จากการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อสนองกิจกรรมของเมืองเป็นหลัก ทำให้ละเลยการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อชุมชนตามบทบาทของวัดไป ฉะนั้นจึงควรมีมาตรฐานควบคุม และมาตรการจูงใจเพื่อให้มีแนวทางเหมาะสมต่อไป

2.6.3 บุญเยี่ยม เหลาสะอาด³⁶

ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับเรื่องชุมชนแออัดในพื้นที่พระราม 3 ถึงสภาพชีวิต การตั้งถิ่นฐานระหว่างชุมชนแออัดกับพื้นที่เมือง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากการศึกษาสามารถแบ่งพัฒนาการของพื้นที่ศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ของพื้นที่ เริ่มจากพื้นที่เกษตรกรรมมาเป็นที่ตั้งของโรงงาน โกดังสินค้า และกำลังก้าวไปสู่ศูนย์กลางพาณิชยกรรมใหม่ของกรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินส่งผลถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ชุมชนแออัดเป็นรูปแบบการพักอาศัยที่มีการพัฒนาเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจนกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยพบว่าเมื่อมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่ ที่ดินที่เคยเป็นสวนผลไม้ถูกแบ่งให้เช่าปลูกบ้านสำหรับคนงานในโรงงานและพัฒนาเป็นการปลูกบ้านให้เช่า การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการของ

³⁵ กิตติโชติ บัวใจบุญ “แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542

³⁶ บุญเยี่ยม เหลาสะอาด “ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแออัดกับการพัฒนาเมือง ในพื้นที่ชั้นกลางกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา เขตยานนาวา สาทร และบางคอแหลม” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2542

ภาครัฐก่อให้เกิดความต้องการในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวของตัวเมือง และกลายเป็นแรงบีบให้เกิดการบุกรุกที่ดินเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย ชุมชนแออัดในปัจจุบันจึงแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ ชุมชนแออัดในที่ดินของตนเอง ชุมชนแออัดที่เช่าที่ดินปลูกบ้าน และชุมชนแออัดที่บุกรุกที่ดินผู้อื่น ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการพัฒนาการเป็นชุมชน สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันออกไป ในอนาคตจึงควรแก้ปัญหาชุมชนแออัดที่มีอยู่แล้ว โดยพัฒนาทางด้านกายภาพของพื้นที่ และป้องกันการเกิดชุมชนแออัดใหม่โดยใช้มาตรการทางด้านผังเมือง และมาตรการทางสังคมเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยมีทางเลือกและโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิต

2.6.4 ศิวาภรณ์ รัตนพันธุ์³⁷

เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนและเมือง สภาพโดยทั่วไปของวัดในกรุงเทพมหานคร สภาพปัญหาและบทบาทของวัดในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าวัดในกรุงเทพมหานครประสบปัญหาการถูกทำลายสภาพภูมิทัศน์ อันเนื่องมาจากกิจกรรมการใช้ที่ดินบริเวณวัดที่มีลักษณะไม่เหมาะสม ทำให้ขาดความสงบและขัดต่อบทบาทในการเป็นศาสนสถาน การเพิ่มบทบาทของวัดในด้านการท่องเที่ยว ขาดการวางแผนอย่างระมัดระวัง เป็นส่วนทำลายเอกลักษณ์ของวัด สภาพความเสื่อมโทรมของศิลปโบราณสถาน ซึ่งขาดการบำรุงอย่างถูกต้องและผลกระทบจากภาวะเป็นพิษของสิ่งแวดล้อมเมือง รวมไปถึงสภาพความแออัดทึบโตรวมของชุมชนแวดล้อมวัดมีส่วนทำให้วัดขาดความงาม บทบาทวัดที่เคยมีต่อชุมชนในลักษณะสร้างสรรค์มีความสำคัญลดน้อยลงโดยมรสถาบันอื่นมารับหน้าที่แทน เช่น โรงเรียน สภาสังคมสงเคราะห์ และบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันคือการใช้วัดเป็นสถานที่จอดรถและการให้บริการทางด้านอำนวยการจราจร จึงกล่าวได้ว่าวัดมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นและทำให้เกิดความพลุกพล่านสืบสนภายในบริเวณวัด ดังนั้นจึงสามารถจัดระบบปัญหาออกเป็น 2 ระดับคือปัญหาในระดับวัด และปัญหาในระดับชุมชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

³⁷ ศิวาภรณ์ รัตนพันธุ์ . “การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร”

3.1.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดเพื่อที่อยู่อาศัยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน การใช้พื้นที่วัด และการเข้ามาอยู่ของประชาชนในพื้นที่วัดว่ามี การตั้งถิ่นฐานอย่างไร กฎระเบียบต่างๆ ในการที่วัดใดๆจะนำที่ออกมาจัดประโยชน์ หรือเพื่อให้ประชาชนได้มาปลูกบ้านเรือนพักอาศัย และข้อมูลการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดเพื่อที่อยู่อาศัยในพื้นที่พระราม 3

3.1.1.1 ข้อมูลจากกรมการศาสนา ได้แก่ จำนวนวัดในพื้นที่พระราม 3 รวมทั้ง คัดลอกโฉนดที่ดินของแต่ละวัดกฎระเบียบในการจัดประโยชน์ที่ดินวัด

3.1.1.2 ข้อมูลจากงานวิจัยและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3.1.1.3 ข้อมูลจากเขตยานนาวา สาทร บางคอแหลม

3.1.2 สำรวจวัดที่มีทั้งหมดในพื้นที่ พระราม 3 ซึ่งประกอบไปด้วยเขตสาทร ยานนาวา และเขตบางคอแหลม เนื่องจากไม่สามารถได้ข้อมูลชุมชนที่อยู่ในพื้นที่วัดจากเขตต่างๆได้ จึงต้องทำการสำรวจทั้งหมด 22 วัดตามรายชื่อวัดที่ได้จากกรมการศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน

3.1.2.1 สำรวจเพียงอย่างเดียวเพื่อลงตำแหน่งวัดในแผนที่และ สำรวจพื้นที่วัดว่ามีที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้าบางที่ไม่แน่ใจ ก็จะถามจากผู้ที่อยู่อาศัยในนั้น จากขั้นตอนนี้จะแบ่งวัดได้เป็น 2 กลุ่มคือมีที่อยู่อาศัย กับเพื่อพาณิชย์กรรมเพียงอย่างเดียว

เครื่องมือที่ใช้ : ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)

3.1.2.2 จากขั้นตอนแรก เหลือวัดที่มีที่อยู่อาศัย 16 วัดและทำการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส ถึงลักษณะของการจัดประโยชน์ เพื่อจัดกลุ่ม และจากการสัมภาษณ์สามารถจำแนก ลักษณะของการจัดประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยของวัดได้ 4 ลักษณะ และเลือกทำการศึกษาวัดตอน

เครื่องมือที่ใช้ : ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

3.1.3 สรุปการศึกษาเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบข้อมูลเบื้องต้นแบ่งได้เป็น

3.1.3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ทำให้ผู้วิจัยทราบกฎระเบียบต่างๆเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ที่ดินของวัด และนำข้อมูลนั้นมาใช้ในการจัดกลุ่มวัดในพื้นที่พระราม 3ได้ และนอกจากนี้ยังทราบถึงประวัติความเป็นมาในการนำพื้นที่วัดออกมาจัดประโยชน์

3.1.3.2 ข้อมูลปฐมภูมิทำให้ผู้วิจัยทราบลักษณะการใช้พื้นที่วัดในเขตพื้นที่พระราม 3 ทั้งหมด 22 วัด และทราบถึงสาเหตุที่ไม่ปรากฏรายชื่อชุมชนที่เช่าที่วัดหรืออยู่ในพื้นที่วัดเท่าใดนักที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนของเขตต่างๆ จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสพบว่า ทางวัดจะไม่ค่อยอนุญาตให้ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่วัดรวมกลุ่มกันเพื่อไปขอจดทะเบียนเป็นชุมชนเนื่องจากจะทำให้เกิดความลำบากในการเข้าไปจัดการกับชุมชนหรือผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่วัดนั้นๆ นอกจากนี้บางวัดที่ยกให้กรมศาสนาจัดประโยชน์จึงจะมีข้อมูลปรากฏอยู่ที่กรมศาสนา และที่สำนักงานเขต สำหรับวัดที่ไม่จัดประโยชน์โดยกรมการศาสนาเนื่องจากมีความยุ่งยากในขั้นตอนการจัดทำ มีกฎระเบียบมากและมีการเบิกจ่ายเงินที่ลำบาก

3.2 ขอบเขตในการวิจัย

3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

เมื่อเลือกทำการศึกษาวัดดอนแล้วทำการลงสำรวจพื้นที่วัดดอนอย่างละเอียดเพื่อทำแผนผัง และแยกการใช้พื้นที่วัดออกเป็นส่วนๆ และจากการสำรวจพบว่าการใช้พื้นที่วัดดอนประกอบด้วยที่อยู่อาศัย 2 ส่วนด้วยกัน คือส่วนที่อยู่หลังวัด และส่วนที่อยู่ในพื้นที่ของวัดดอนพม่า ถนนเจริญกรุง

แผนผังที่ 3.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาจากการสำรวจด้วยการเดินเท้า

และเข้าทำการสัมภาษณ์เบื้องต้นทั้ง 2 ชุมชน พบว่ามีความแตกต่างกันดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 จึงทำการศึกษาเฉพาะพื้นที่ของวัดพม่าเดิมนั้นซึ่งมีขนาดพื้นที่ 2 ไร่ 2 งาน 28 ตรว.

3.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วน

3.2.2.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนได้แก่ เจ้าอาวาส ประกอบไปด้วยเจ้าอาวาส 2 องค์

คือ เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 ซึ่งปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดยานนาวา และเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ปัจจุบัน รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วัดดอนพม่า ทั้งหมด ในช่วงเวลาเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2543 จำนวน 59 หลังคาเรือน 75 ครัวเรือน 91 ครอบครัว 321 คนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คือผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและเป็นสมาชิกของครัวเรือน ทั้ง 75 ครัวเรือน กล่าวคือไม่จำเป็นต้องเป็นหัวหน้าครัวเรือน แต่เป็นผู้ที่สามารถพูดคุยได้ มีเวลาและเข้าใจแบบสอบถาม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (Indept Interview) ซึ่งยังแบ่งเป็น 2 ส่วนคือแบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าอาวาส และแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่วัดดอนพม่า และ แบบสังเกต (Observation) สำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชนด้วย โดยมีรายละเอียดในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพดังนี้

3.3.1 ประเภทของเครื่องมือ

3.3.1.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มีทั้งลักษณะข้อคำถามปลายเปิด (Open - Ended) และปลายปิด (Close - Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้สามารถแสดงความคิดเห็นทั้งอย่างอิสระและภายในกรอบที่กำหนด

3.3.1.2 แบบสังเกต(Observation) โดยการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation) เพื่อสังเกตลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย และสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และมีการสเกตรูปแบบที่อยู่อาศัยเพิ่มเติม แทนการบันทึกภาพ โดยที่แบบสังเกตนี้เพิ่มขึ้นหลังจากที่ทำการทดสอบแบบสอบถามครั้งที่1แล้วกลับมาแก้ไขจากแบบสัมภาษณ์เป็นแบบสังเกต

3.3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

3.3.2.1 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview)

สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในวัดดอนพม่า

- กำหนดตัวแปรที่จะศึกษาสามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์ได้ 6 กลุ่มคือ
 - กลุ่มที่ 1 ตัวแปรด้านการตั้งถิ่นฐาน และการเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยตัวแปรดังนี้
 - ภูมิลำเนาเดิม
 - การย้ายที่อยู่อาศัยในกรุงเทพ
 - การรู้จักชุมชน
 - เหตุผลที่เข้ามาอยู่ในชุมชน
 - ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในชุมชน
 - การชักชวนผู้อื่นเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชน
 - กลุ่มที่ 2 ตัวแปรด้านสภาพที่อยู่อาศัย
 - รูปแบบที่อยู่อาศัย
 - ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ
 - ด้านการครอบครองที่อยู่อาศัย
 - ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัด

กลุ่มที่ 3 ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนและวัด

- การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน
- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยกับวัด
- ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน (ส่วนนี้ใช้แบบวัดทัศนคติ)

กลุ่มที่ 4 ตัวแปรด้านทัศนคติของผู้อยู่อาศัยต่อชุมชนการย้ายที่อยู่อาศัย

- ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อชุมชน
- ที่อยู่อาศัยในอนาคต

กลุ่มที่ 5 ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ

- รายรับ
- รายจ่าย
- ความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย

กลุ่มที่ 6 ตัวแปรด้านข้อมูลส่วนตัวและครัวเรือน

- ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
ตัวแปรย่อยได้แก่ สถานะ การอยู่อาศัย เพศ การศึกษา อาชีพ
- ข้อมูลของครัวเรือน ตัวแปรย่อยได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนครอบครัว และความสัมพันธ์ในครัวเรือน

2. วิธีการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์(Interview) ครั้งที่ 1

2.1 เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้ทำตาราง โครงสร้างของคำถามจากตัวแปรทั้งหมด ตรวจสอบเนื้อหาของเครื่องมือที่สร้างขึ้น โดยเฉพาะความครอบคลุมของตัวแปร นำหนักคำถามแต่ละตัวแปรว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพียงใด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีความตรงในระดับสูงก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 เพื่อทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างครั้งที่ 1 (Pre - Test 1) ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปสอบถามผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน 5 ครัวเรือนแล้วนำมาแก้ไข ลำดับของคำถาม ภาษา และพบว่าในส่วนของตัวแปรกลุ่มที่ 2 เรื่องรูปแบบที่อยู่อาศัย ควรใช้แบบสังเกตมากกว่าการสัมภาษณ์ เนื่องจากสามารถดูได้ด้วยตัวเอง ทำให้สามารถลดระยะเวลาในการสัมภาษณ์ได้ และตัวแปรกลุ่มที่5 ข้อมูลทางเศรษฐกิจจากการทดสอบพบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์80%(4 คน) ทดสอบบอกรายได้ที่ต่ำมากเกินความเป็นจริง จึงนำแบบสังเกตมาใช้เพื่อช่วยให้ข้อมูลถูกต้องมากยิ่งขึ้น

3.3.2.2 แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่เพิ่มขึ้นหลังจากการ

3.3.1.1 แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่เพิ่มขึ้นหลังจากการทดสอบแบบสัมภาษณ์ครั้งที่ 1 โดยผู้วิจัยได้ตัดคำถามในแบบสัมภาษณ์ออกและนำมาทำเป็นแบบสังเกตโดยเป็นการสังเกตแบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งการสังเกตเป็น 2 ส่วนคือ

1. ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่รูปแบบที่อยู่อาศัย ขนาดพื้นที่ใช้สอยและอาณาบริเวณ วัสดุที่ใช้ในการทำที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งการ Sketch แทนการถ่ายรูปเพื่อลดความไม่ไว้วางใจของผู้ถูกสัมภาษณ์
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เครื่องใช้ภายในบ้าน ยานพาหนะ เครื่องประดับของผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อช่วยประมาณรายได้ในครัวเรือนได้ถูกต้อง
3. การตรวจสอบคุณภาพ ครั้งที่ 2

3.1 ทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้ทำตาราง โครงสร้างของคำถามจากตัวแปรทั้งหมดครั้งที่ 2 โดยเพิ่มในส่วน ของแบบสังเกต (Observation)ซึ่งใช้ควบคู่กับแบบสัมภาษณ์ (Interview)

ตารางที่ 3.2 แสดงโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์(Interview) และแบบสังเกต(Observation)

เครื่องมือ	ตัวแปร	น้ำหนัก (%)	จำนวน (ข้อ)
แบบสัมภาษณ์ (Interview)	กลุ่มที่ 1 การตั้งถิ่นฐาน	10	5 (6)
	กลุ่มที่ 2 สภาพการอยู่อาศัย	30	15 (14)
	กลุ่มที่ 3 ความสัมพันธ์ทางสังคม	20	10 (11)
	กลุ่มที่ 4 ทศนคติที่มีต่อชุมชน	15	7.5 (7)
	กลุ่มที่ 5 สภาพทางเศรษฐกิจ	15	7.5 (7)
	กลุ่มที่ 6 ข้อมูลส่วนตัวและครัวเรือน	10	5 (6)
	รวม		100
แบบสังเกต (Observation)	ลักษณะทางกายภาพ	50	2.5 (3)
	ลักษณะทางเศรษฐกิจ	50	2.5 (3)
	รวม		100

3.2 ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างครั้งที่ 2 (Pre - Test 2) ได้นำเครื่องมือไปสอบถามผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนอีก 5 ครัวเรือนแล้วนำมาแก้ไข ลำดับของ คำถามเล็กน้อยและสรุปนำไปใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต(Observation) จริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่กำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจน และเลือกกรณีศึกษาวัดดอนแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.4.1 เข้าพบเจ้าหน้าที่กรมที่ดินเพื่อขอโฉนดวัดดอน แผนที่ระวาง เพื่อให้ทราบขอบเขตที่ชัดเจนของวัดดอนและ ทราบกรรมสิทธิในที่ดินที่ชัดเจน

3.4.2 เข้าพบเจ้าหน้าที่กรมการศาสนาเพื่อขอรายละเอียดการจัดประโยชน์ของวัดดอน พบว่าทางกรมศาสนาไม่มีข้อมูลใดๆเกี่ยวกับวัดดอนเนื่องจากทางวัดไม่ได้ยกพื้นที่การจัดประโยชน์ให้ทางกรมการศาสนาจัดการ มีเพียงขอบเขต ขนาดพื้นที่ และโฉนดของวัดดอนเท่านั้น

3.4.3 ขอหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเข้าพบเจ้าอาวาสวัดยานนาวา เจ้าอาวาสวัดดอน และผู้นำชุมชน รวมถึงสำหรับแสดงตัวกับผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนด้วย รวมทั้งสิ้น 3 ฉบับ โดยก่อนที่จะนำหนังสือเข้าไปนั้นได้เข้าพบทั้ง 3 ท่านและแนะนำตัวอย่างไม่เป็นทางการก่อนแล้ว 1 ครั้ง โดยเริ่มเข้าไปพบเจ้าอาวาสวัดดอนก่อนเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2543 และสำรวจชุมชนอย่างคร่าวๆ

3.4.4 เดือนสิงหาคม 2543 พบเจ้าอาวาสวัดยานนาวาและเจ้าอาวาสวัดดอน เพื่อถามถึงประวัติวัดและการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอนปัจจุบัน และขออนุญาตทำผังวัดดอน เนื่องจากทางวัดไม่มีการทำแผนผังไว้เพื่อแสดงขอบเขตของที่อยู่อาศัยในพื้นที่วัดดอนที่ชัดเจน และการใช้พื้นที่ของวัดทั้งหมด 17-2-28 ไร่ และเลือกทำการศึกษาร่วมของชุมชนวัดดอนพม่าเท่านั้น

3.4.5 พบ หัวหน้าชุมชนเพื่อแจ้งความประสงค์อย่างเป็นทางการเพื่อที่จะเข้าไปทำผังและสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน จากนั้นจึงลงพื้นที่ชุมชนเพื่อทำผังชุมชน และเพื่อแสดงตัวว่าเป็นนักศึกษาและให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนคุ้นเคย การทำผังเป็นไปค่อนข้างลำบาก โดยผู้วิจัยต้องระวังในเรื่องของความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยในชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมามีข่าวเรื่องการไล่ที่ค่อนข้างบ่อย ฉะนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องทำผังในช่วงเวลากลางวันที่ไม่ค่อยมีคนอยู่บ้าน โดยค่อยๆทำผังพร้อมกับทำความเข้าใจกับผู้อยู่อาศัยไปที่ละกลุ่ม ผังที่ได้ในขั้นต้นเป็นผังที่ไม่ถูกต้องนักแต่สามารถบอกจำนวนห้องพัก หลังคาเรือนและทางสัญจรภายในชุมชนได้ จากนั้นการทำผังจะถูกปรับปรุงไปพร้อมๆกับการสัมภาษณ์และสังเกตด้านกายภาพที่ละครัวเรือนอีกครั้งหนึ่ง

3.4.6 เมื่อได้ผังเบื้องต้นแล้ว จากนั้น ได้นำแบบสัมภาษณ์เข้าทดสอบครั้งที่ 1 และ 2 นำกลับไปแก้ไขก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์จริง

3.4.7 ทางวัดดอนไต้มีพิธีกรรมในวันออกพรรษาผู้วิจัยจึงได้เข้าไปสังเกตชั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ และในวันนั้นพบว่าเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในและเกิดความเข้าใจผิดทำให้ผู้วิจัยจำเป็นต้องหยุดการเก็บข้อมูลระยะหนึ่ง โดยจำเป็นต้องให้อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าไปแสดงตนและขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัดดอนไต้ และผู้นำชุมชนอีกครั้ง และเพื่อความปลอดภัยสำหรับผู้ทำวิจัย

3.4.8 เริ่มทำการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนโดยสัมภาษณ์ทีละครัวเรือนอย่างละเอียดด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วย 1 คนเพื่อสังเกต และบันทึกข้อมูลในแบบสังเกต (เริ่มสัมภาษณ์จริงวันที่ 18 ตุลาคม - 15 ธันวาคม) ฉะนั้นจึงได้แบบสอบถามครบถ้วนทุกครัวเรือนที่ทำการสัมภาษณ์ โดยในการลงพื้นที่แต่ละครั้งจะทำการสัมภาษณ์ได้ประมาณ 3-4 ครัวเรือน ต่อ วัน แบบสัมภาษณ์ 1 ชุดใช้เวลาประมาณ 25 นาที เวลาส่วนใหญ่จะใช้ในการพูดคุยและบอกกล่าวไว้ล่วงหน้าเพื่อสะดวกในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

3.4.9 ในระหว่างลงพื้นที่สัมภาษณ์นั้น ได้มีงานทอดกฐินประจำปีขึ้นที่วัดดอนไต้ ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับพิธีกรรมดังกล่าว พร้อมกับได้บันทึกภาพไว้

3.4.10 การสัมภาษณ์บางครัวเรือนเป็นไปค่อนข้างลำบาก เช่น

1. เป็นผู้ที่ทำงานแต่เช้า กลับ ในเวลากลางคืน ประมาณ 2 ทุ่มขึ้นไปบ้านหรือห้องถูกปิดตลอดเวลาแม้กระทั่งวันอาทิตย์ ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามจากเพื่อนบ้านถึงเวลาไปกลับ จากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะไปรอพบตอนเช้าก่อนไปทำงาน หรือก่อนไปขายของ และทำการสัมภาษณ์ มี 1 ครอบครัวจำเป็นต้องไปสัมภาษณ์ที่ชายของ(ร้านไก่ทอดหน้าวัดดอนไต้) เนื่องจากออกจากบ้านไปทอดไก่ตั้งแต่ตี 5 เป็นต้น (3 ครอบครัว)
2. เป็นผู้ไม่ให้ความร่วมมือ กล่าวคือในครั้งแรกที่ผู้วิจัยไปขอทำการสัมภาษณ์ จะถูกปฏิเสธโดยสิ้นเชิง จากนั้นผู้วิจัยจึงเว้นระยะไว้ก่อนโดยที่เมื่อลงพื้นที่ทุกครั้งจะเข้าไปพูดคุยและทักทายเล็กน้อยทุกครั้ง และเกิดความคุ้นเคย และครั้งสุดท้ายได้เข้าไปพูดคุยโดยไม่นำแบบสัมภาษณ์เข้าไป
3. เป็นผู้ที่ไม่สูงส่งกับผู้อื่น และ ไม่น่าไว้วางใจ สุดท้ายได้รับความอนุเคราะห์จากผู้นำชุมชนเรื่องข้อมูลบางส่วนและนำเข้าไปพบ เป็นต้น

3.4.11 เมื่อได้ข้อมูลครบทุกครัวเรือนจึงนำมารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากรวบรวมแบบสัมภาษณ์จากผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า และแบบสังเกตแต่ละครัวเรือน เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดังต่อไปนี้

3.5.1 การเตรียมข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ว่ามีสิ่งใดบกพร่องหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะสมบูรณ์ เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกฉบับ

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงออกมาในรูปของตารางแสดงความสัมพันธ์ แผนผังแสดงข้อมูล แผนที่ เป็นต้น

3.5.2.1 ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) สำหรับข้อความปลายเปิด

3.5.2.2 สำหรับข้อความปลายปิด ใช้การวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติทั่วไป เป็นการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงทั่วไป โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าดัชนี (Index)

บทที่ 4

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดดอนพม่า

4.1 ความเป็นมาของชุมชนวัดดอนพม่า

4.1.1 วัดดอน³⁸

เป็นวัดโบราณมีมานาน ตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่หนึ่ง กรุงรัตนโกสินทร์ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปราบกฏความตามประวัติว่า มังจันจ่าพระยาทวาย เป็นผู้สร้างขึ้นด้วยศรัทธา มังจันจ่าผู้นี้ เดิมทีเป็นขุนนางแห่งพุกามประเทศ มีราชทินนามตามตำแหน่งขุนนางที่เนมะโยกะยอดดินกินเมืองทวาย และว่าราชการแทนหุ่่นคะยิมหาสีหะสุระหรืออะแซหุ่่นกี้ ขุนทัพสุภาพบุรุษพม่าผู้ชรา ซึ่งเป็นอุปราชสำเร็จราชการแผ่นดินพุกามประเทศฝ่ายใต้ คือ เมืองเมาะตะมะ เมืองทวาย เมืองมะริด เมืองตะนาวศรี และหัวเมืองมอญทั้งหลาย ภายหลังต่อมา เมื่ออะแซหุ่่นกี้ถึงแก่กาลกิริยา มังจันจ่าเจ้าเมืองทวายเกิดขัดใจกันขึ้น กับสมเด็จพระเจ้าปดุงกรุงอังวะผู้ดุร้าย ไม่ยอมอยู่ภายใต้อำนาจพม่าอีกต่อไป จึงแต่งทูตให้ถือท้องตรามาขอสวามิภักดิ์ขึ้นกับไทยพร้อมกันนั้นได้เกลี้ยกล่อมชักชวนสองสหายเจ้าเมือง คือพระยา มะริด พระยาตะนาวศรี ซึ่งว่าราชการกินเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี ให้มาร่วมสวามิภักดิ์กับไทย เจ้าเมืองสองสหายก็เห็นดีเห็นงาม มีท้องตราทูลความมา ขอเป็นข้าของชั้นทสี่มาของ ไทย

พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์ผู้ทรงเป็นใหญ่ ในสยามประเทศกรุงรัตนโกสินทร์ พร้อมกับสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวร ทวงพระอนุสงณ์ถึง ความดีความชอบของเนมะโยกะยอดดินหรือมังจันจ่าพระยาทวาย ในกรณีที่ยกเมืองทวายและชักชวนเจ้าเมืองมะริด เมืองตะนาวศรี ซึ่งเป็นฝ่ายพม่าเข้าศึก ให้มาสวามิภักดิ์เป็นข้าขอบขัณฑสีมาของไทยนั้นประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งมังจันจ่าพระยาทวายได้พาเอาพระราชภาติไนยยอดสงสาร ที่จากกันไปนานให้เข้ามาเฝ้าได้พบกัน พระหลานเธอสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนรามอินทราธิราชภาติไนย ซึ่งเป็นธิดาของเจ้ารามวงศ์พระเชษฐาธิปัตย์ผู้ถึงแก่อสัญชีพิตักษัยไปนานแล้ว ณ กรุงเก่าคราวศึกพม่า เมื่อมาพบสมเด็จพระเจ้าอาทั้งสอง ก็นงน้ำตา เล่าถวายเป็นความทุกข์ยากลำบาก ตั้งแต่บ้านแตกสาแหรกขาดคราวศรีอยุธยาพ่าย พลัดตกไปอยู่เมืองพม่า แล้วหลบหนีมาบวชเป็นรูปชื้ออยู่ที่เมืองทวาย ได้มังจันจ่าพระยาทวายให้ความอุปถัมภ์บำรุงในคราวตกยาก และพรรณนาถึงคุณงามความดีของมังจันจ่า ที่ผูุ้ตส่าห์ซ่อนเร้นลอบบำรุงรักษาอย่างเข้มงวดกวดขัน ปิดบังงามมิให้พม่ารู้ ด้วยเกรงจะเกิดอันตราย พระหลานเธอรำพันไปถึงความทุกข์ยากต่าง ๆ นานา

³⁸ " ประวัติวัดดอน " อนุสรณ์ในงานฝังลูกนิมิตผูกพัทธสีมา อุโบสถวัดดอน ยานนาวา , กรุงเทพมหานคร , 2523

แล้วก็ทรงพระกรรแสง สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระอนุชาธิราชทั้งสองพระองค์ ก็กลั้นพระเนตรไว้มิได้ ด้วยความสงสารในพระราชภาติไณยธิดาองค์เดียวของเจ้ารามณรงค์พระเชษฐา เมื่อทรงพิจารณาไป ความดีของมังจันจำพระยาทวาย ก็ยิ่งปรากฏประจักษ์ชัดขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้มังจันจำเจ้าเมืองทวาย ผู้มีความดีความชอบ พาครอบครัวและญาติสนิทมิตรสหายเข้าไต่บวริวาร อพยพมารับราชการในกรุงเทพพระมหานคร โปรดพระราชทานที่หลวงอันมีอยู่ ณ ตำบล คอกกระบือ ให้เป็นที่อยู่ของเหล่าชาวทวายที่อพยพมา เมื่อปีชวด พระพุทธศักราช 2335 แล้วทรงพระกรุณาแต่งตั้งให้เนมะโยกะยอดินหรือมังจันเต่าพระยาทวาย เป็นหัวหน้าปกครองดูแลบรรดาชาวทวายทั้งปวงให้เป็นสุขสืบไป

ในฐานะ ที่เป็นพุทธศาสนิกชน เคารพมั่นในพระศรีรัตนตรัยมาแต่กำเนิด มังจันจำพระยาทวาย เมื่อมาอยู่เมืองไทยภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ล้นความกังวลใจ จึงเกิดกุศลจิตคิดสร้างกุศลเป็นเสบียงสำหรับตนในสัมปรายภพภาคหน้า จึงเรียกทวายชั้นผู้ใหญ่มาปรึกษาหารือเตรียมการที่จะสร้างวัดเลือกได้ที่แห่งหนึ่งซึ่งมีอยู่หลังหมู่บ้านทวาย เป็นชัยภูมิดีวิเศษยิ่งกว่าที่ทั้งปวง แลดูเป็นที่ดอนสูงเด่น ล้อมรอบบริเวณเป็นที่ลุ่มกว่า สมควรสร้างเป็นวัดขึ้นในพระพุทธานุชาตนาถ จึงชักชวนทุกคนทุกผู้ในหมู่บ้านทวาย ให้ช่วยกันชวนชวนสร้างเป็นวัดขึ้น เมื่อพุทธศานาญกาลล่วงแล้วได้ 2340 พรรษา

วัดที่มังจันจำพระยาทวายเป็นมรรคนายกสร้างขึ้นนี้ โดยเหตุที่เป็นวัดสร้างขึ้นบนภูมิกาดอันเป็นที่ดอน รอบบริเวณเป็นที่ลุ่มราบ ดังนั้น จึงปรากฏนามว่า **วัดดอน** และโดยเหตุที่วัดนี้ถูกสร้างขึ้นด้วยศรัทธาของพระยาทวาย พร้อมกับญาติสนิทมิตรสหายชาวทวายทั้งปวง ณ สถานที่หลวงพระราชทานหลังบ้านทวาย ดังนั้น ผู้คนทั้งหลายจึงนิยมเรียกให้รู้กันง่าย ๆ ว่า **วัดดอนทวาย** จะอย่างไรก็ดี พอดตกมาถึงปี พุทธศักราช 2400 ครั้งรัชกาลที่สี่ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้ทรงเป็นมหาปราชญ์ในเชิงอักษรศาสตร์ภาษา ได้ทรงพระกรุณาเปลี่ยนนามวัด ที่พระยาทวายสร้างขึ้นนี้ว่า **วัดบรมสถล**

วัดดอนหรือวัดที่ทรงพระกรุณาแปลงนามให้ใหม่ว่า วัดบรมสถลนี้ มีบริเวณแผ่ตลอดไปตามภูมิกาดที่ดอน มีจำนวนเนื้อที่วัดได้ 17 ไร่ 2 งาน 28 วา โดยมีคูเป็นเขตวัดล้อมรอบทุกด้าน กล่าวคือคูด้านเหนือและด้านตะวันออก เป็นเครื่องปันเขตวัดดอนกับป่าช้าจีน ส่วนคูด้านใต้และตะวันตก เป็นเครื่องปันเขตวัดดอนกับชาวบ้าน

4.1.2 วัดดอนพม่า³⁹

เดิมวัดดอนนี้สร้างสำหรับพวกทวายก่อน มีพระทวายอยู่ เมื่อเวลาล่วงมาพระทวายน้อยลงจึงได้รับพระไทย และพระชาติอื่นเข้าไว้ด้วยกัน ฉะนั้นพวกพม่าที่ไม่มีวัดจึงได้มาทำบุญที่วัดนี้ เมื่อพระพม่าเข้ามาในกรุง ก็ขอให้อาศัยอยู่ในวัดนี้ด้วยเช่นกัน ตลอดเวลาพระพม่าก็ไปมาเรื่อยๆ จึงเอ่ยปรารภกับโยมชาวพม่าที่มีฐานะร่ำรวยว่า ที่มาขออาศัยวัดทวาย (วัดดอน) อยู่ก็เกรงใจ จะขอที่สักแห่งปลูกเป็นกุฏิอยู่เอกเทศ เวลามาทักจะได้อาศัยเป็นส่วนตัว พวกโยมทั้งหลายก็มาของหลวงปู่จัน (เจ้าอาวาสองค์ที่ 1) หลวงปู่จันจึงอนุญาตให้ปลูกตรงบริเวณพื้นที่ชุมชนวัดดอนพมานี้⁴⁰ เมื่อ พ.ศ. 2419 ได้มีการถางที่รกรอกทางเดินด้านเหนือ (ที่ชุมชนวัดดอนพม่าปัจจุบัน) ในคูหรือร่องของวัดดอนปลูกกุฏิขึ้นเป็นครั้งแรก และพวกทวายพม่าสร้างเพิ่มขึ้นอีกเพื่อเป็นที่อาศัยของพระพม่าจึงเกิดมีสำนักพระพม่าขึ้นที่วัดดอน โดยแบ่งวัดดอนเป็น 2 สำนัก มีทางเดินตัดจากถนนเจริญกรุงเข้าไปในวัดเป็นเขต ทางด้านใต้เป็นเขตวัดดอน ทางด้านเหนือตั้งแต่ทางนั้นไปถนนเข้าป่าช้าจีน (ปัจจุบันเป็นอาคารพาณิชย์) จุดทางตัดลงคูใหม่ เป็นเขตวัดดอนพม่า และมีการทำไฉนดขึ้นเมื่อสมัยหลวงปู่จันเพื่อแสดงว่าพื้นที่ 17-2-28 ไร่นี้เป็นที่ของวัดดอนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

พระพม่าต่างฝ่ายต่างอยู่กับพระวัดดอน พระพม่าอยู่ต่อกันมา รูปเก่าจะไปก็มอบให้รูปใหม่อยู่ต่อกันมา ไม่ได้อยู่ในความดูแลของใคร ในที่วัดดอนพม่าแห่งนี้ไม่ได้มีเฉพาะพระพม่าเท่านั้น ยังมีพระไทยใหญ่ซึ่งอยู่ในที่นี้ด้วย และเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ปี พ.ศ. 2518 เกิดการวางเพลิงเผาวัดดอนพม่า อาคารได้รับความเสียหาย คงเหลืออาคารไม้อยู่ 4-5 หลัง และทิ้งว่างอยู่ระยะหนึ่ง และคณะสงฆ์ไทยมีประกาศปิดวัดดอนพม่าไม่ให้ใครอยู่ทั้งสิ้น ทั้งพม่าและไทยใหญ่ ถ้าใครต้องการอยู่ให้ขออนุญาตจากเจ้าอาวาสวัดดอน

4.1.3 ชุมชนวัดดอนพม่า⁴¹

เนื่องจากวัดดอนพม่าได้รับความเสียหายจากเพลิงไหม้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนเหลืออาคารไม้หลังเก่า จากนั้นโยมพม่าที่เคยอยู่ 2-3 ครัวเรือนที่เป็นแม่ครัวของพระพมานั้นซึ่งไม่ถูกไฟเผาก็กลับมาขออยู่ต่อ และแต่งงานกับคนไทย มีเพื่อนฝูงชักจูงกันเข้ามาอยู่ ประกอบกับขณะนั้นนายสมัคร สุขนทรเวช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตำรวจจำเป็นต้องรื้ออาคารพักเดิมเพื่อสร้างใหม่ พวกตำรวจเป็นพวกแรกที่เข้ามาขออาศัยอยู่ชั่วคราวก่อน ประมาณ 1 ปี มีการปลูกสร้างบ้านเพิ่มเติมนอกเหนือจากการอยู่บนอาคารกุฏิเดิม หลังจากครบสัญญาตำรวจบางคนไม่ยอมออกไปทั้งยังมีลูกหลาน คนรู้จักเข้ามาอยู่

³⁹ พระมหาสมณวินิจฉัย เรื่อง พระพม่าถูกไล่ออกจากวัดดอน

⁴⁰ สัมภาษณ์พระราชวิสุทธิโสภณ , เจ้าอาวาสวัดยานนาวา และเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 , 10 มิถุนายน 2543

⁴¹ พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจ ,เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ปัจจุบัน." บันทึกเรื่อง การพักอาศัยของชาวบ้านในบริเวณวัดดอนพม่า " . 2542

จากนั้นก็มีการเข้ามาพักอาศัยอยู่ โดยชาวบ้านได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตาจากอดีตเจ้าอาวาสวัดดอน (เจ้าอาวาสวัดยานนาวาองค์ปัจจุบัน) ให้พักอาศัยตามความเดือดร้อน เนื่องจากสาเหตุถูกไล่ที่จากการสร้างโรงเรียนเทศบาลวัดดอน ถูกไล่ที่มาจากซอยดอนกุศล ถูกเพลิงไหม้มาจากซอยสมานมิตรใกล้บริเวณวัด เป็นต้น ให้พักอาศัยอยู่ชั่วคราวจนกว่าทางวัดต้องการที่สร้างอาคารสาธารณะประโยชน์ของวัดจะต้องย้ายออกไป โดยทางวัดไม่ได้เก็บผลประโยชน์และมีการทำสัญญาส่วนได้เสียแต่ประการใด ปัจจุบันมีคนเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย จนกระทั่งแออัดดังเห็นได้ในปัจจุบัน

4.2 การศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศ

ในการศึกษาการจัดประโยชน์ที่ดินวัดดอนเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดดอนพมานั้น ได้ทำการเปรียบเทียบภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร 5 ช่วงเวลา โดยประมาณให้ในแต่ละช่วงเวลาห่างกันประมาณ 10 ปี แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นกับข้อมูลหรือภาพถ่าย ที่กรมแผนที่ทหารจะเก็บภาพไว้ด้วยในที่นี้สามารถพบข้อมูลได้ 5 ช่วงเวลาดังนี้คือ ปี พ.ศ. 2495 , ปี พ.ศ. 2508 , ปี พ.ศ. 2517 , ปี พ.ศ. 2529 และ ปี พ.ศ. 2542

ในแต่ละช่วงเวลามีประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้

1. การใช้พื้นที่ของวัดดอนช่วงเวลานั้น
2. การใช้พื้นที่ของชุมชนวัดดอนพม่า
3. การใช้พื้นที่โดยรอบวัดดอน

ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ข้อมูลถูกต้องมากยิ่งขึ้น ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ปัจจุบัน เจ้าอาวาสวัดยานนาวา (เจ้าอาวาสองค์เดิม) และคนเก่าแก่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ของวัดดอน การเกิดชุมชนวัดดอนพม่า รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่โดยรอบซึ่งส่งผลถึงชุมชนวัดดอนพม่าด้วยเช่นกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.1 สภาพชุมชนวัดดอนพม่าและการใช้พื้นที่โดยรอบเมื่อ พ.ศ. 2495

จากภาพถ่ายทางอากาศพบว่าการใช้พื้นที่วัดดอนยังไม่มีแบ่งเป็น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตจัดประโยชน์แต่ประการใด ไม่มีการแบ่งกับเขตโรงเรียนและเขตที่อยู่อาศัย เขตวัด สามารถมองเห็นได้ว่ามีที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากโดยรอบวัดดอน หลังคาเรือนชิดติดกันเรียงราย และมีพื้นที่ทางด้านเหนือ และภายในวัดเป็นป่าช้า ในช่วงเวลานี้พบว่ามีวัดดอนพม่าเกิดขึ้นและยังคงอยู่ ภายในพื้นที่ประกอบด้วย กุฏิเพียง 2 หลัง หอระฆัง และโรงฉันท์ มองเห็นทางเดิน และต้นไม้ใหญ่อยู่

สำหรับการใช้พื้นที่โดยรอบนั้นเป็นที่อยู่อาศัยทั้งสิ้นกินพื้นที่ประมาณ 500 เมตรโดยรอบวัดดอน แสดงให้เห็นว่าเป็นย่านที่อยู่อาศัยเก่า

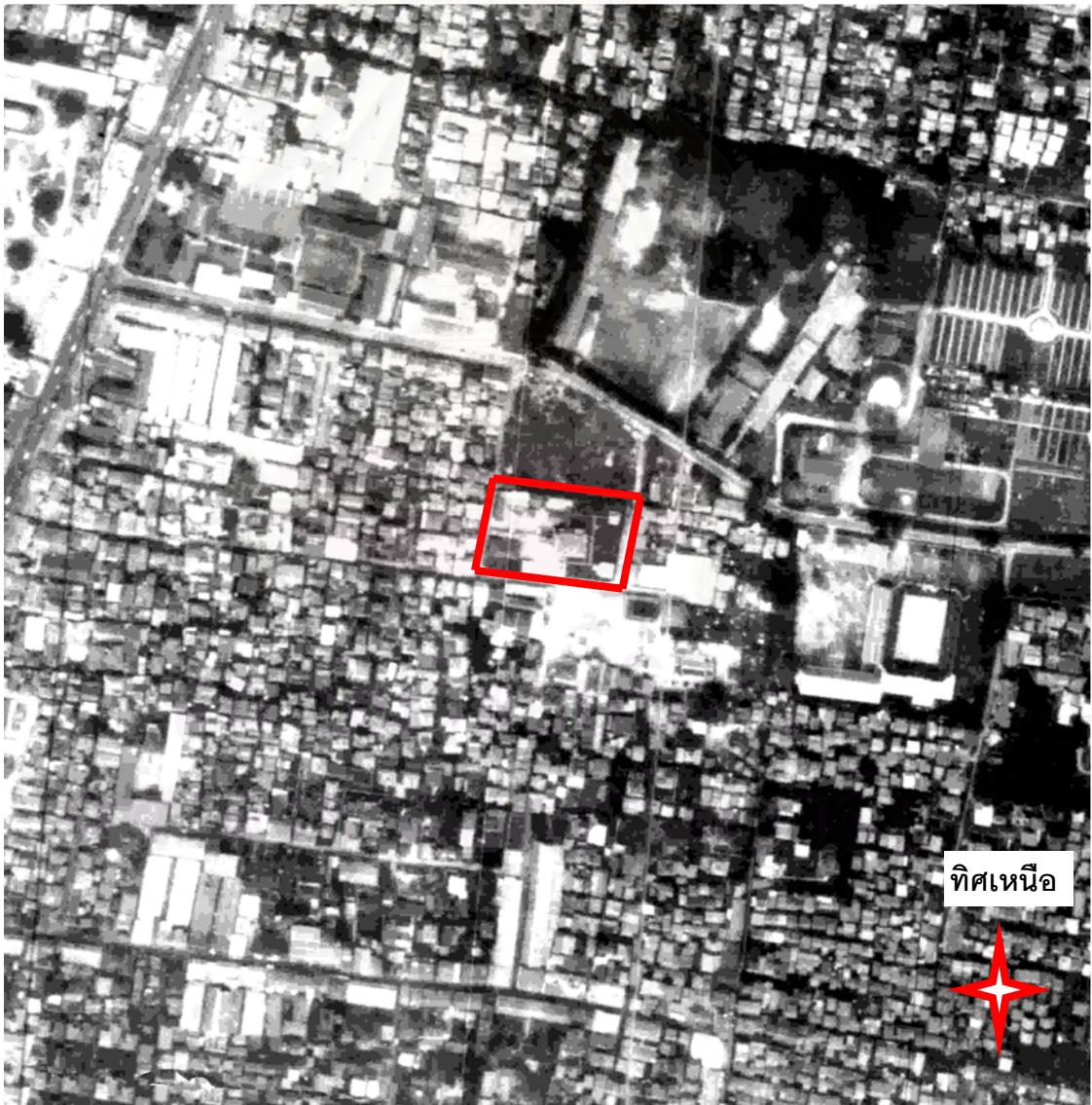

ภาพที่ 4.1 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2495

4.2.2 สภาพชุมชนวัดดอนพม่าและการใช้พื้นที่โดยรอบเมื่อ พ.ศ. 2508

จากภาพถ่ายทางอากาศพบว่าการใช้พื้นที่วัดดอนยังคงไม่มีการแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตจัดประโยชน์ สามารถเห็นบ้านอยู่ในพื้นที่วัดดอน และในพื้นที่โรงเรียนวัดดอนอย่างชัดเจนในช่วงเวลานี้พบว่าวัดดอนพม่ายังคงอยู่และมีกุฏิเพิ่มขึ้นอีก 2 หลังเนื่องจากมีพระพม่า และไทยใหญ่เพิ่มมากขึ้น ภายในพื้นที่ประกอบด้วย กุฏิ 3 หลัง หอระฆัง โรงฉันท์ และโรงสำหรับเรียนหนังสือมองเห็นทางเดินเป็นระเบียบ มีหลังคาคลุมชัดเจน มีถนนโดยรอบ 3 ด้านเพื่อแบ่งเขตกับวัดดอน

สำหรับการใช้พื้นที่โดยรอบวัดดอนรัศมีประมาณ 500 เมตรนั้นพบว่ามีอาคารพาณิชย์เริ่มเข้ามาในพื้นที่ บริเวณริมถนนหลักที่ตัดเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าที่อยู่อาศัยเริ่มลดลงบ้างแต่ก็ยังคงหนาแน่น

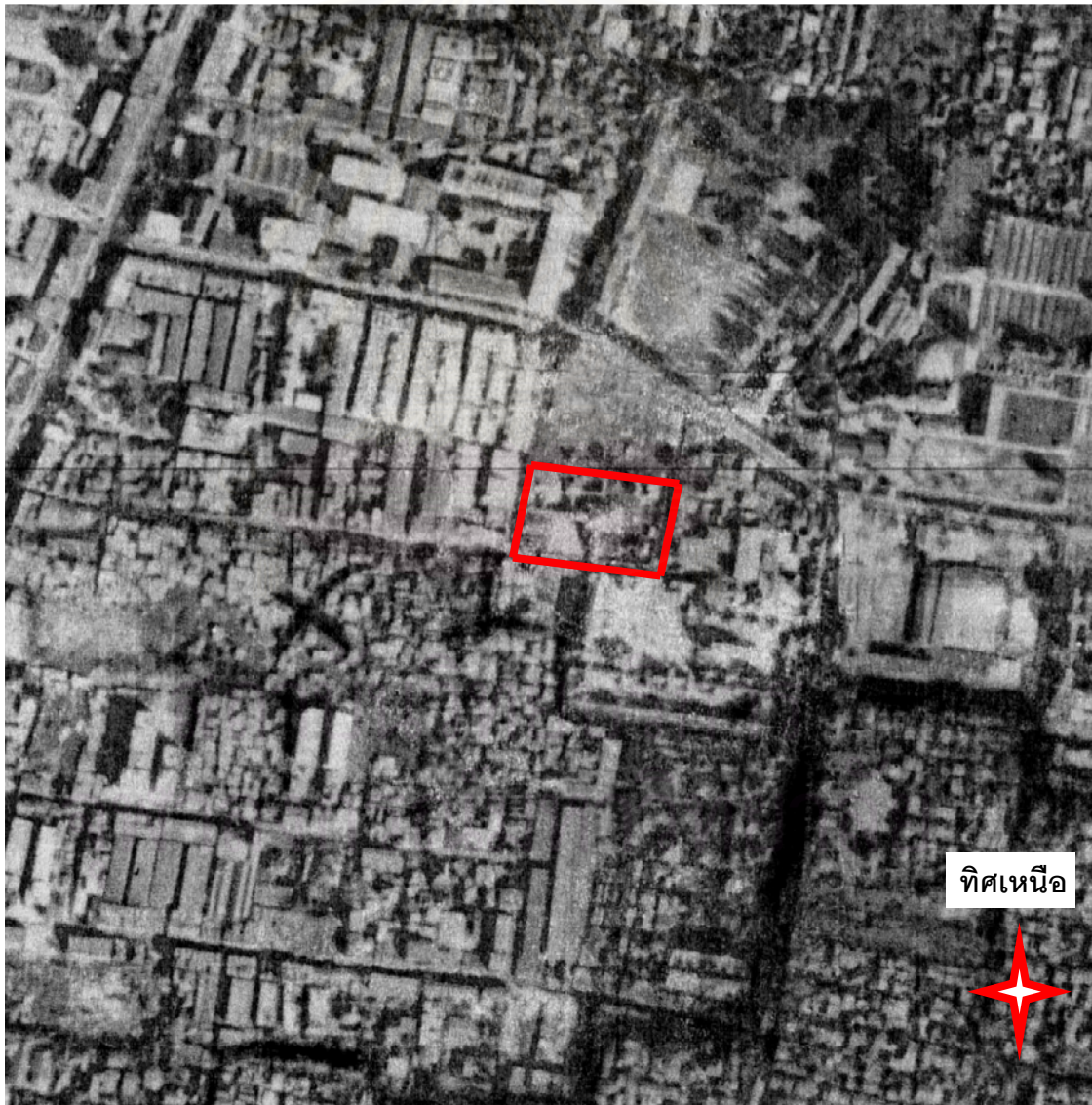

ภาพที่ 4.2 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2508

4.2.3 สภาพชุมชนวัดดอนพม่าและการใช้พื้นที่โดยรอบเมื่อ พ.ศ. 2517

จากภาพถ่ายทางอากาศพบว่าการใช้พื้นที่ที่วัดดอน มีการแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และเขตจัดประโยชน์อย่างชัดเจน โดยกันผู้ที่อยู่ในที่วัดออกไปอยู่บริเวณหลังวัด แต่ยังไม่มีการแบ่งเขตโรงเรียนและเขตที่อยู่อาศัยชัดเจน ยังมีผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โรงเรียนบางส่วน และยังคงเห็นว่ามีการอยู่อาศัยหนาแน่นมากโดยรอบวัดดอนอยู่ และมีพื้นที่ทางด้านเหนือยังคงเป็นป่าช้าเงินอยู่ในช่วงเวลานี้วัดดอนพม่ายังคงอยู่และมีภูมิเพิ่มขึ้นอีก 2 หลัง

สำหรับการใช้พื้นที่โดยรอบนั้น มีการใช้พื้นที่เพื่อพาณิชยกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยสังเกตได้จากอาคารพาณิชย์ที่เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ แต่ก็ยังคงมีที่อยู่อาศัยหนาแน่นโดยรอบวัดดอน

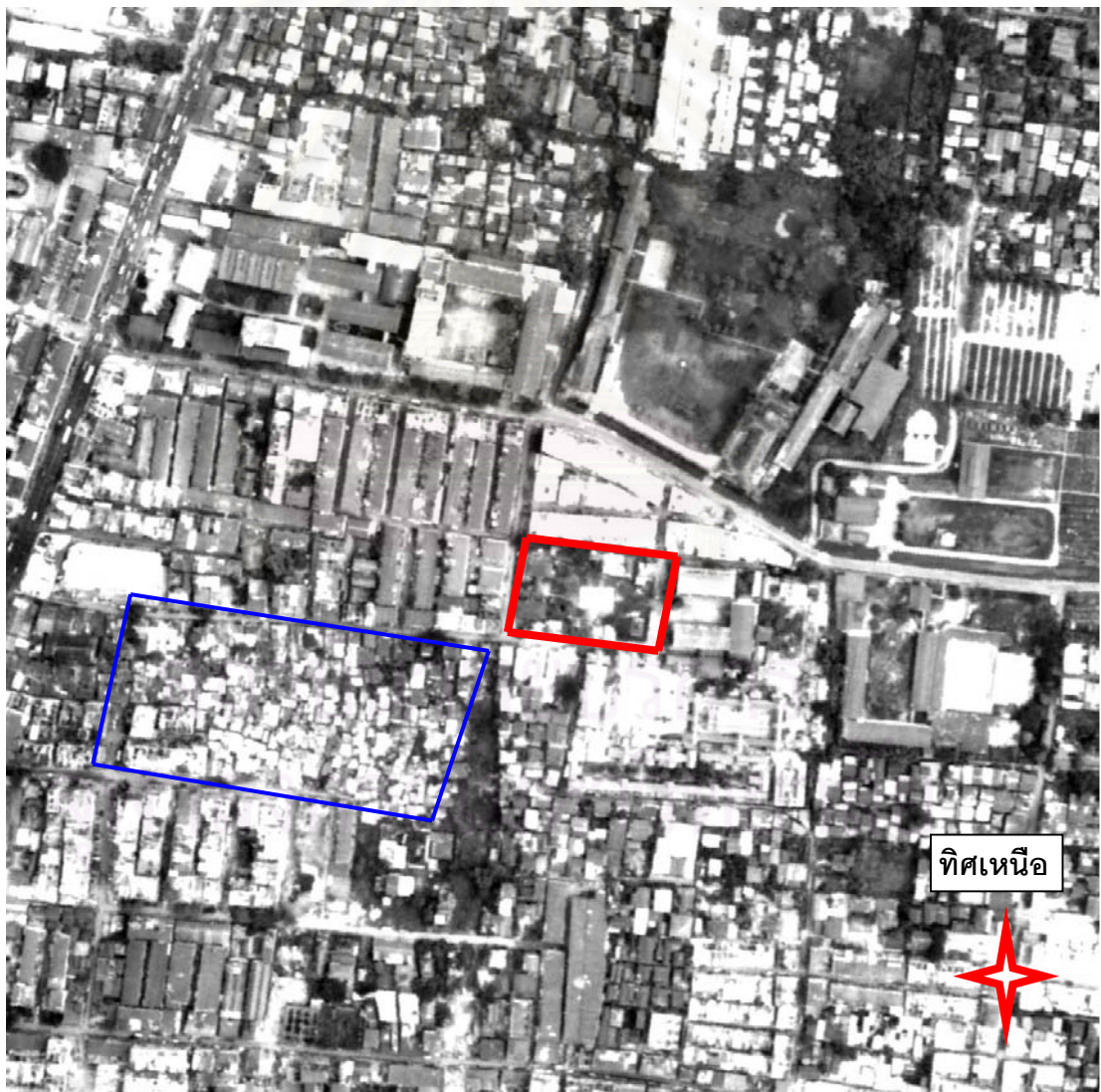

ภาพที่ 4.3 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2517

4.2.4 สภาพชุมชนวัดดอนพม่าและการใช้พื้นที่โดยรอบเมื่อ พ.ศ. 2529

จากภาพถ่ายทางอากาศพบว่าการใช้พื้นที่วัดดอนมีความชัดเจนขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมาก ไม่มีผู้ที่อาศัยในเขตวัดเหลืออยู่ ทั้งยังมีการขยายโรงเรียนวัดดอน ทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ต้องย้ายออกไปและมีการกันรั้วรอบวัดดอน รั้วโรงเรียน และรั้ววัดดอนพม่าทำให้แบ่งเป็นส่วนไม่ปะปนกัน ในช่วงเวลานี้พบว่า วัดดอนพม่าถูกวางเพลิงไปแล้ว (พ.ศ.2518) อาคารกุฏิเจ้าอาวาสได้รับความเสียหายทั้งหมด ที่เหลือยังคงอยู่ และในช่วงนี้มีการย้ายเข้ามาอยู่ของผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในวัด และพื้นที่โรงเรียนบ้างประมาณ 5 หลัง

สำหรับการใช้พื้นที่โดยรอบนั้น เริ่มมีอาคารพาณิชย์มากขึ้นมาก และเริ่มเข้าใกล้รอบวัดมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ป่าข้างเงินเดิม ได้กลายเป็นอาคารพาณิชย์ 4 ชั้นดังเห็นในปัจจุบัน

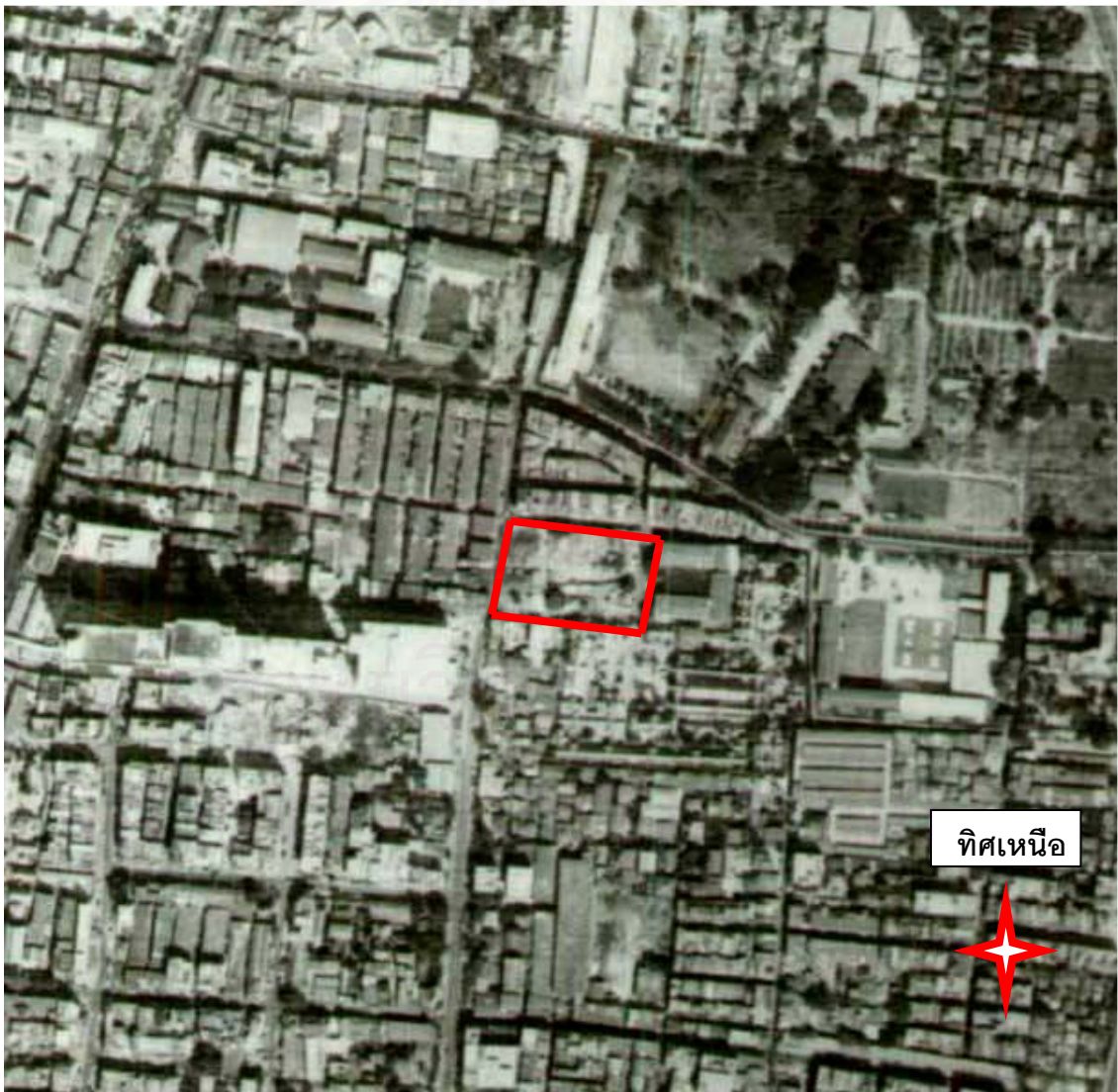

ภาพที่ 4.4 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าและชุมชนสมานมิตรปี พ.ศ. 2529

4.2.5 สภาพชุมชนวัดดอนพม่าและการใช้พื้นที่โดยรอบเมื่อ พ.ศ. 2542

จากภาพถ่ายทางอากาศพบว่ามีการใช้พื้นที่วัดดอนเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างกุฏิเพิ่มขึ้นในวัด ในส่วนของพื้นที่วัดดอนพม่านั้น ช่วงเวลานี้ได้กลายเป็นชุมชนที่หนาแน่นหรือเป็นชุมชนแออัดไปแล้ว ชุมชนนี้หนาแน่นมากขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่โดยรอบของชุมชน

สำหรับการใช้พื้นที่โดยรอบนั้นเป็น เป็นอาคารพาณิชย์จำนวนมาก จำนวนที่อยู่อาศัยที่เคยหนาแน่นลดน้อยลง และมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่สำคัญคือ พื้นที่ที่เคยเป็นชุมชนขนาดใหญ่ จำนวนหลายร้อยหลังคาเรือน ได้ถูกเปลี่ยนเป็นศาล ถ้าเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2529 จะเห็นได้อย่างชัดเจนและผู้คนที่อยู่ในพื้นที่นั้นบางส่วนก็เข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่านี้

ภาพที่ 4.5 แสดงภาพถ่ายทางอากาศบริเวณชุมชนวัดดอนพม่าปี พ.ศ. 2542

4.3 ทำเลที่ตั้งของชุมชนวัดดอนพม่า และการใช้พื้นที่โดยรอบ

ชุมชนวัดดอนพม่าจัดได้ว่าเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สีแดง หรือย่านพาณิชย์กรรม เชื่อมต่อกับถนนสาทร และถนนสีลม พื้นที่โดยรอบถูกใช้เพื่อประโยชน์ทางด้านพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงแรม อาคารพาณิชย์ สถานที่ราชการ เป็นต้น

ภาพที่ 4.1 แสดงที่ตั้งของชุมชนวัดดอนพม่า

ทิศเหนือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุมชนวัดดอนพม่าพื้นที่วัดดอน เลขที่ 474 วัดดอนพม่า ถนนเจริญกรุง ซอยดอนกุศล
แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพฯ ขนาดพื้นที่ 2 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา

ทิศเหนือ ติดต่อกับ คลองลำกระโดง ป่าช้าจีนเดิม ปัจจุบันเป็นอาคารพาณิชย์

ทิศใต้ ติดต่อกับ วัดดอน และชุมชนเดิม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ โรงเรียนวัดดอน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อาคารพาณิชย์ และศาลแพ่งใต้

แผนผังที่ 4.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ของชุมชนวัดดอนพม่าขนาด 2-2-28 ไร่

4.4 ประชากร

เนื่องจากเป็นลักษณะชุมชนแออัด ลักษณะที่อยู่อาศัยไม่เป็นระเบียบ ถ้าแยกตามหลังคาเรือนคือ ใช้ลักษณะทางกายภาพเป็นเครื่องบ่งบอกจะสามารถนับได้ทั้งสิ้น 59 หลังคาเรือน และจากการสัมภาษณ์มีผู้อยู่อาศัยทั้งสิ้น 75 ครัวเรือน 91 ครอบครัว 321 คน

4.5 การปกครอง

1. การปกครองพื้นที่

ชุมชนวัดดอนพม่า ขึ้นกับสำนักงานเขตสาทร (อยู่บริเวณซอยเซ็นหลุยส์ 3) ในแขวงยานนาวา ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับสำนักงานเขต และแยกออกมาจากเขตยานนาวาเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2532

2. การปกครองทางสงฆ์

วัดดอนเป็นวัดราษฎร์ หมายถึงวัดที่ราษฎรเป็นผู้สร้างขึ้น อยู่ในเขตเมืองชั้นกลาง (เนตรนภิส : หน้า 5) มีเจ้าอาวาสมาแล้วถึงปัจจุบันรวม 4 รูป คือ

- พระอธิการจันหรือท่านใหญ่ (หลวงปู่จัน) เจ้าอาวาสพระอุปัชฌาย์วัดดอนรูปที่ 1
- พระครูกัลยาณวิสุทธิ (หลวงพ่อกัน) เจ้าอาวาสพระอุปัชฌาย์วัดดอนรูปที่ 2
- พระพรหมโมลี ศรีสังฆโสภณ วิมลศรีลาจารย์วิจิตร (วิลาศ ญาณวโร ปธ.9) เจ้าอาวาสพระอุปัชฌาย์วัดดอนรูปที่ 3 ซึ่งปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดยานนาวา
- พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจเจ้าอาวาสพระอุปัชฌาย์วัดดอนปัจจุบัน

4.6 การจัดประโยชน์ของวัดดอน (พ.ศ. 2509- พ.ศ. 2543)

การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอนมีความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเมื่อสมัยเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ซึ่งปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดยานนาวา และเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ปัจจุบันคือองค์ที่ 4 ซึ่งถือแบบอย่างการจัดประโยชน์จากเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 อยู่และยังได้รับคำแนะนำต่างๆเรื่อยมา ฉะนั้นงานวิจัยครั้งนี้จึงได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสทั้ง 2 รูปคือเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 และองค์ที่ 4 ถึงแนวคิดและการจัดวางพื้นที่ตั้งแต่เริ่มที่เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ดำรงตำแหน่งและถือเป็นช่วงที่วัดดอนมีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่อย่างเห็นได้ชัดเจน

และสำหรับการจัดประโยชน์ในพื้นที่ของวัดดอนพมานี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นายบุญยืน ซึ่งถือว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการพื้นที่ชุมชนวัดพมานี้ เป็นผู้ประสานประโยชน์กับทางวัด และเป็นผู้ดูแลชุมชนวัดดอนพม่าเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนอย่างละเอียดยิ่งขึ้น

4.6.1 แนวความคิดในการใช้พื้นที่ ลักษณะการใช้พื้นที่ของวัดดอน

วัดดอนมีขนาดพื้นที่ทั้งหมด 17 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา โดยก่อนปี 2509 ไม่มีการแบ่งการใช้พื้นที่ของฆราวาส พื้นที่ของสงฆ์ และพื้นที่สาธารณะประโยชน์ เช่นป่าช้า หรือโรงเรียน อย่างชัดเจน มีความวุ่นวาย ขาดความสงบและเริ่มเกิดการบุกรุกที่วัดขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2509 เจ้าอาวาสองค์ที่ 2 มรณภาพ จากนั้นพระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ปธ.9) ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 และขณะนั้นได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะนามว่า พระศรีวิสุทธิโสภณ เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ และมองการณ์ไกล มีความเห็นว่าถ้าปล่อยให้สงฆ์อยู่ร่วมกับฆราวาสอย่างนี้จะเกิดความวุ่นวายในวันข้างหน้า เมื่อปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา ท่านมีแนวความคิดที่จะกันเขตวัด เขตฆราวาส รวมถึงพื้นที่สาธารณะประโยชน์ คือโรงเรียนเทศบาลวัดดอน ออกจากกัน

เมื่อมีความคิดเช่นนี้ท่านจึงบอกชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วัดจำนวนหนึ่งราว 15 ครอบครัวให้ออกไปสร้างที่อยู่ใหม่บริเวณด้านหลังวัด ซึ่งสมัยนั้นเป็นคลองและเป็นที่ยังขยะ โดยมีการจัดเฉลี่ยพื้นที่เท่าๆกัน ดังเห็นได้ในปัจจุบัน และปี พ.ศ. 2511 ได้สร้างกำแพงวัดด้านเหนือและด้านตะวันตก ยาว 123.00 เมตร เพื่อกันเขตวัดออกจากฆราวาสและเขตโรงเรียนอย่างเด็ดขาด โดยมีได้ถือว่าพื้นที่บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่จัดประโยชน์แต่ประการใด เพียงแต่จุดประสงค์แรกคือต้องการให้มีความเป็นระเบียบ และไม่ได้ยื่นการจัดผังต่อกรมการศาสนา

หลังจากนั้นก็ได้มีการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดดอนตลอดเวลา และก่อสร้างอาคารกุฏิพระชั้นหลายหลังโดยท่านเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 นี้ได้เป็นผู้กำหนดและวางผังวัดเองทั้งหมด ระหว่างนั้นได้มีการอพยพชาวบ้านที่ยังเหลืออยู่ทยอยออกไปอยู่ด้านหลังวัดจนเต็มพื้นที่ กระทั่งได้มีการสร้างอุโบสถวัดดอน ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่วัดก็ออกมาอยู่รอบนอกจนหมด ระยะเวลาหลังมีบางส่วนออกมาอยู่ในพื้นที่วัดดอนพม่าหลังเกิดเหตุไฟไหม้เนื่องจากไม่มีพื้นที่ด้านหลังเหลือแล้ว

4.6.2 ลักษณะของการจัดประโยชน์

สมัยเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 นี้ได้แต่งตั้งไวยาวัจกรขึ้น 1 คน เพื่อดูแลเรื่องผลประโยชน์ต่างๆ รายรับ และรายจ่ายของวัดดอน ชื่อ นายสำราญ ชาวสุข (ปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว) เมื่อมีการแบ่งพื้นที่บริเวณด้านตะวันตกและด้านใต้เพื่อให้ชาวบ้าน ฆราวาสเข้าไปปลูกบ้านอยู่นั้นก็มีการจกรายชื่อแต่ไม่มีสัญญาใดๆ และมีการเก็บเงินให้กับวัด หลังละ 30 - 50 บาท / เดือน โดย นายละเอียด ซึ่งเป็นนายทหารเรือและสนิทสนมกับเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 นี้เป็นอย่างดี เป็นผู้เก็บเงินในเรื่องค่าเช่านี้โดยตรงแทนนายสำราญ และไม่นานการเก็บเงินก็เกิดปัญหาคือชาวบ้านติดค้างเงิน บางหลังก็ไม่ยอมจ่ายค่าเช่า นายละเอียดต้องนำเงินส่วนตัวออกมาจ่ายแทนเพื่อให้เงินนั้นครบตามจำนวนที่ต้องได้ในแต่ละเดือน ท่านเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ทราบเรื่องก็ส่งสารจึงบอกนายละเอียดไปว่าต่อไปนี้จะไม่เก็บเงินค่าเช่าอีกแล้ว ใครไม่ให้ก็ไม่ต้องไปเอาของเขา จากนั้นมาการจ่ายค่าเช่าก็จะอยู่ในรูปของการบริจาคเงินผ่านสมาคมของวัดดอนแทน ปัจจุบันวัดดอนไม่มีการเก็บผลประโยชน์ในเรื่องของที่อยู่อาศัยแต่ประการใด และไม่มีไวยาวัจกรวัด จะมีเพียงผู้ที่จัดการด้านต่างๆ เช่นในเรื่องของงานฌาปนกิจต่างๆจะติดต่อกับ เจ้าทองอยู่ ซึ่งเป็นสัปเหร่อเก่า และในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆจะเป็นหน้าที่ของนายบุญยืนซึ่งเป็นคนเก่าแก่ของวัดดอนเช่นเดียวกันและนายบุญยืนนี้เองก็เป็นผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ให้เป็นผู้ดูแลในพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่าด้วย

จนกระทั่ง พ.ศ. 252 เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดยานนาวา พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจจึงรับตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอุปัชฌาย์วัดดอนปัจจุบัน และยังคงดำเนินการตามวัตถุประสงค์และแบบอย่างการจัดการของเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 เรื่อยมา และเมื่อมีปัญหาใดๆก็ต้องทำการปรึกษาหารือเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ก่อน

สำหรับในพื้นที่ของวัดดอนพมานี้ ก่อนที่จะเป็นชุมชนดังที่เห็นในปัจจุบัน หลังจากไฟไหม้ตำรวจได้มาขอเช่าเพื่ออาศัยอยู่ชั่วคราวเนื่องจากมีการปรับปรุงพลตตำรวจ จึงได้มีการทำสัญญาเช่ากับตำรวจเป็นเวลา 2 ปี เพื่อรอการสร้างพลตตำรวจใหม่เรียบร้อย แต่ระหว่างนั้นก็มีการอนุญาตให้ชาวบ้านที่เดือดร้อนเข้ามาอยู่ในพื้นที่เพิ่มขึ้น จากนั้นเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ก็มอบหมายให้นายบุญยืนเป็นผู้ดูแลในพื้นที่ และสำหรับผู้ที่เข้ามาอยู่จากที่อื่นนอกจากตำรวจนั้นก็ไม่มี การเก็บค่าเช่าอีกเช่นกัน ถึงแม้ลักษณะของการอยู่อาศัยของผู้ที่อยู่ในพื้นที่หลังวัดที่เป็นชุมชนเดิมนั้นจะเหมือนกับผู้ที่อยู่ในพื้นที่วัดดอนพม่า แต่ความมั่นคงในการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมรูปแบบที่อยู่อาศัยสาธารณูปโภค ฯลฯ แตกต่างกันอย่างชัดเจน

ดังนั้นสามารถสรุปลักษณะของการจัดประโยชน์ได้ว่า วัดดำเนินการจัดสรรที่ดิน และการอนุญาตให้ผู้คนเข้ามาปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัยเอง โดยไม่มีการทำสัญญาเช่าใดๆ และไม่มี การทำเรื่องไปทางกรมศาสนาเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลที่สามารถดำเนินการได้โดยเจ้าอาวาส แต่ก็มีใช้

ว่าวัดดอนจะไม่มีรายได้จากการที่ผู้คนเข้ามาอยู่ในพื้นที่วัด เพียงแต่รายได้นั้นไม่ได้อยู่ในลักษณะของเงินค่าเช่าที่แน่นอน แต่เป็นเงินทำบุญที่ผู้อยู่อาศัยทำตามกำลังศรัทธาในเทศกาลต่างๆ ซึ่งค่อนข้างที่จะประจำในแต่ละปี แต่การจัดประโยชน์ในลักษณะใดๆนั้นก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามแต่เจ้าอาวาสในขณะนั้นๆจะจัดการ และเห็นสมควร จึงเป็นไปได้ที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดประโยชน์ขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนเจ้าอาวาส

4.6.3 สาเหตุที่ไม่เก็บค่าเช่า ไม่มีสัญญาเช่ากับชุมชนวัดดอนพม่า

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันดังนี้ “ ตอนแรกเราจะเก็บค่าเช่า แต่เจ้าอาวาสวัดยานนาวาบอกว่าอย่าไปเก็บ ถ้าเก็บแล้วเวลาไล่จะไล่ลำบาก “ ด้วยเหตุนี้เอง ทางวัดจึงไม่ต้องการมีสัญญาใดๆกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่วัดดอนพม่า โดยถ้าไม่มีการทำสัญญาถ้าทางวัดต้องการใช้ที่ดินเมื่อไหร่ ต้องย้ายออกไปภายใน 30 วัน ซึ่งต่างจากเหตุผลที่ไม่เก็บค่าเช่าพื้นที่ชุมชนเดิมบริเวณหลังวัด นอกจากนี้ผู้ที่เข้ามาอยู่อาศัยก็มาจากหลากหลายพื้นที่ ไม่ใช่เป็นผู้ที่เคยอยู่ในพื้นที่วัดดอนทั้งหมดเหมือนกันกับที่อยู่อาศัยในชุมชนเดิมจะเป็นผู้ที่มาจากพื้นที่วัดดอนทั้งสิ้น นอกจากนี้ พื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่านี้ยังเป็นที่ต้องการของนายทุนหลายราย จากการสัมภาษณ์พบว่า “ เมื่อปี พ.ศ. 2539 เคยมีนายทุนมาติดต่อขอเช่าที่ดินของวัดในระยะเวลา 30 ปี โดยจะจ่ายค่าเช่าเป็นจำนวนเงิน 30 ล้านบาท ก็มีเรื่องใหญ่โตคนที่อยู่ในชุมชนแตกตื่นกันใหญ่ แต่พอดีเศรษฐกิจไม่ดี เรื่องการเช่าก็เลยเงียบไป “

ภายหลังเมื่อนายบุญยืนเข้ามาดูแลพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่า ขณะนั้นก็มีผู้เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นมากมาย และนายบุญยืน ผู้ดูแลหรือผู้นำชุมชนเห็นว่าสมควรใช้พื้นที่นี้ในการหารายได้เข้าวัดบ้าง จึงกันพื้นที่บริเวณกลางชุมชนไว้เป็นส่วนแสดงดนตรี ในงานประจำปีของวัดดอน นอกจากนี้ยังเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญในการทำของในงานบุญวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ เพื่อดูแลให้ชุมชนนี้สามารถอยู่ได้ และทางวัดก็สามารถได้ประโยชน์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้นายบุญยืนยังช่วยในการซ่อมแซม สร้างที่อยู่อาศัยภายในชุมชนด้วยเนื่องจากมีอาชีพเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง

เนื่องจากนายบุญยืนมีศรัทธา กว้างขวาง เป็นที่เกรงใจของคนทั่วไปและเป็นคนเก่าแก่ของวัดดอน ปัจจุบันนายบุญยืนมีอายุประมาณ 60 ปี เกิดที่พื้นที่วัดดอนและไม่เคยย้ายที่อยู่อาศัยไปไหน นอกจากนี้คุณปู่ของนายบุญยืนยังมีเชื้อสายชาวกวายเป็น และนายบุญยืนก็รู้จักสนิทสนมกับพระภิกษุในวัดดอนมาตลอดเริ่มจากเป็นเด็กวัด สัปเหร่อ จนกระทั่งได้รับความไว้วางใจดูแลด้านพิธีกรรมต่างๆของวัดดอน การเป็นผู้กว้างขวางของนายบุญยืนนี้ สามารถหารายได้เข้าวัดได้ถ้าวัดต้องการ จากลักษณะเช่นนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าพื้นที่วัดไม่ได้เก็บค่าเช่าผู้ที่อยู่อาศัยภายในชุมชนแต่วัดก็ไม่ได้เสียผลประโยชน์เสียทีเดียว แต่ได้ในลักษณะของอัตราแลกเปลี่ยนอย่างอื่น

4.6.4 วัดได้อะไรจากการจัดประโยชน์ประเภทนี้

การจัดประโยชน์ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยประเภทที่ไม่แน่ชัดนี้ กล่าวคือวัดได้รายได้แต่ไม่ใช่ในลักษณะของค่าเช่า นั่น สิ่งที่เป็นผลดีกับวัดคือไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องการเก็บค่าเช่า หรือปัญหาในเรื่องรายรับ สัญญาเช่าต่างๆ และนอกจากนี้ทางวัดก็ได้เงินในงานทำบุญต่างๆ เช่น งานทอดกฐิน งานประจำปี เป็นต้น ถึงแม้จะเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากเมื่อเทียบกับการเช่าแบบมีสัญญาเช่า หรือการให้เอกชนเช่า แต่วัดก็ได้ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งของผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย และได้รับอาหารจากการใส่บาตร งานบุญ หรือ สิ่งที่นายบุญยืนจัดหาให้ตลอดเช่นปัจจัยในการสร้างศาลา นายบุญยืนจะทำหน้าที่เรียกรายเงินภายในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถเทียบเป็นเงินได้

จะเห็นได้ว่านอกจากการที่เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 และ 4 จะมีความเมตตาในการให้ผู้คนเข้ามาอยู่ในชุมชนแล้ว สิ่งที่ทำให้ชุมชนวัดดอนพม่าสามารถคงอยู่ได้คือ นายบุญยืน ที่สามารถมีอำนาจต่อรอง และเป็นสื่อระหว่างวัดกับคนในชุมชนวัดดอนพม่า ดังนั้นการอยู่อาศัยในชุมชนนี้ย่อมมีความไม่มั่นคงเป็นอย่างมาก ระยะเวลาการอยู่อาศัยขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสและผู้ดูแลชุมชน

4.6.5 วัดประสบปัญหาอะไรจากการจัดประโยชน์ประเภทนี้ ชุมชนนี้

การจัดประโยชน์ประเภทนี้ ทำให้ทางวัดดอนไม่สามารณำที่ดินผืนนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ได้ รายได้ที่เข้าวัดน้อยกว่าที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ยังทำให้ทัศนียภาพของวัดสูญเสียไปเพราะปัจจุบันชุมชนวัดดอนพม่าได้กลายเป็นชุมชนแออัดที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและถ้าผู้ที่อยู่อาศัยได้รับข่าวลือเกี่ยวกับการไล่ที่ก็จะต้องมีเรื่องถึงเจ้าอาวาสเกิดความวุ่นวาย ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนนั้น ทางวัดดอนและเจ้าอาวาสวัดดอนไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวรวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนด้วย เนื่องจากเป็นเพียงผู้อนุญาตให้เข้ามาอยู่ในระยะแรกๆก็จริง แต่ไม่รับผิดชอบในเรื่องการอยู่อาศัย เพราะฉะนั้น ย่อมมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนเป็นจำนวนมาก เช่น มีการเพิ่มขึ้นของคนอย่างไม่จำกัดซึ่งในระยะหลังไม่ได้มาขออนุญาตในการอยู่อาศัยกับทางวัด แต่จะผ่านทางหัวหน้าชุมชนคือนายบุญยืนแทน นอกจากนี้ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน พบว่า ยังเป็นแหล่งมั่วสุม สร้างความเดือดร้อน และเจ้าอาวาสไม่เคยอนุญาตให้บริเวณนี้สามารถขอบ้านเลขที่ได้อีก แต่ผู้ดูแลชุมชน และผู้อยู่อาศัยบางรายก็สามารถขอบ้านเลขที่และมีน้ำ ไฟใช้ได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย ถึงแม้จะอยู่ในที่นี้มาเป็นระยะเวลาจนถึง 25 ปีแล้วก็ตาม โดยในระยะหลังตั้งแต่ปี 2539 ผู้อยู่อาศัยได้ยื่นข่าวลือเรื่องการไล่ที่บ่อยมากขึ้นจนระงัวงในเรื่องของคนแปลกหน้ามากเป็นพิเศษในปัจจุบันก็ยังไม่วางใจแต่พวกเขาก็มั่นใจในตัวของผู้นำชุมชนว่าสามารถทำให้ชุมชนนี้สามารถอยู่ได้อีกนาน

4.6.6 อนาคตของวัดกับการจัดการกับชุมชนนี้ในทิศทางใด

จากการสัมภาษณ์แนวความคิดของเจ้าอาวาสทั้ง 2 องค์ พบว่า โครงการเดิมที่เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคิดคือ เมื่อ 2539 มีเอกชนหลายรายมาติดต่อทำสัญญาเช่าที่ดินบริเวณวัดดอนพม่า เพื่อทำคอนโดมิเนียม โดยให้เงินค่าเช่าที่ดินในราคา 30 ล้านบาท ระยะเวลา 30 ปี แต่เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ยังไม่ตกลงไป กล่าวคือการทำอะไรเกี่ยวกับวัดดอนนอกจากจะต้องผ่านทางเจ้าอาวาสวัดดอนแล้ว ยังต้องปรึกษากับเจ้าอาวาสวัดยานนาวาด้วยเนื่องจากเป็นที่เครือพ และเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดดอนมาก่อนดังกล่าว และพอดีเกิดปัญหาเศรษฐกิจพอดีโครงการจึงหยุดชะงักลงนั้น ปัจจุบันเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันยังคิดอยู่ แต่คิดว่าไม่สามารถทำได้เพราะต้องมีขั้นตอนในการไล่อ้อหรือต้องประสบปัญหากับผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าแน่นอน เจ้าอาวาสวัดดอนได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ ในช่วงระยะเวลาเราคงจะไม่ทำการใดๆหรอก อีกไม่กี่ปีเราก็ตายแล้ว ส่วนรุ่นหลังเขาจะว่าอย่างไรก็ไปจัดการเอาเอง ” ดังนั้นจึงเป็นที่แน่ชัดว่าชุมชนนี้ยังคงสามารถอยู่ได้ทั้งนี้ขึ้นกับเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 และ 4 และผู้ดูแลชุมชนคือนายบุญยืนเท่านั้น

4.7 มุมมองจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

4.7.1 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน⁴²

สัมภาษณ์นายบุญยืน จูสกุล เป็นผู้ที่เกิดที่พื้นที่วัดดอน และครอบครัวมีความผูกพันกับวัดดอนมาตลอด เข้ามาดูแลชุมชนได้เนื่องจากได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 หน้าที่คือเป็นคนคอยดูแลชุมชนในเรื่องต่างๆ เช่นการกำหนดพื้นที่สำหรับคนที่เข้ามาอยู่ในระยะหลังตั้งแต่ที่นายบุญยืนเข้ามาดูแล (ประมาณ พ.ศ. 2520) เมื่อเข้ามาดูแลก็ได้ทำการปรับปรุงเขตพื้นที่ชุมชนใหม่ โดยขอความร่วมมือจากคนในชุมชน ทำการซ่อมรั้ว ทาสีรั้ว ดูแลความเป็นระเบียบในชุมชน เป็นตัวกลางในการจัดหาสาธารณูปโภคให้บางครัวเรือน ทั้งยังเป็นผู้รับจ้างก่อสร้างอาคารที่เพิ่มขึ้นในชุมชนอีกด้วยเนื่องจากอาชีพหลักนอกเหนือจากพิธีกรรมภายในวัดดอนนั้นจะเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง และยังทำหน้าที่ประสานระหว่างชุมชนวัดดอนพม่ากับวัดดอนอีกทางหนึ่งในเรื่องของงานบุญ พิธีกรรมต่างๆ

การที่นายบุญยืน ได้รับมอบหมายให้เข้ามาดูแลชุมชนได้เนื่องจากความเป็นคนเก่าแก่ เป็นคนพื้นที่และ กว้างขวางรู้จักเจ้าหน้าที่มากมายทั้งตำรวจ สำนักงานเขต หรือนักการเมือง เป็นต้น และยังมีลูกน้องมากมาย ดังนั้นจึงได้รับความเกรงใจทำให้การปกครองคนในชุมชนนั้นง่ายขึ้น ปัญหาที่พบในชุมชนก็เหมือนๆชุมชนแออัดทั่วไปเช่นการลักขโมยแต่จะเป็นการขโมยของเด็กน้อย

⁴² นายบุญยืน จูสกุล , ผู้นำชุมชนวัดดอนพม่า , 1 ธันวาคม 2543 และ 26 มกราคม 2544

เช่นน้ำมันในรถมอเตอร์ไซด์ เสื้อผ้า หรือมีพวดยาบ้า ยาเสพติดแต่จะคอยระวังมากในเรื่องของยาเสพติด ถ้าพบเห็นหรือจับได้จะขอให้ออกจากชุมชนทันที

การปกครองในชุมชนนั้น นายบุญยืนจะมีพวกของตนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนวัดดอนพม่า นี้คอยสอดส่องและแจ้งข่าวภายในชุมชนตลอดเวลา ดังนั้นไม่ว่าใครจะทำอะไรสามารถรู้ได้หมดอนาคตของชุมชนนั้นนั้นยังไม่สามารถบอกได้ แต่ที่นายบุญยืนคิดไว้คือต้องการหาผู้ที่จะดูแลต่อจากตนและอยากให้ชุมชนนี้อยู่ต่อไปเป็นลักษณะนี้ เท่าที่จะสามารถทำได้

4.7.2 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตสาทร

4.7.2.1 ฝ่ายพัฒนาชุมชน สัมภาษณ์ นายจารึก เพชรปาน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 4 ฝ่ายพัฒนาชุมชน ถึงชุมชนวัดดอนพมานี้ พบว่าเจ้าหน้าที่ไม่มีข้อมูลของชุมชนวัดดอนพม่า เนื่องจากไม่ได้ขอจัดตั้งชุมชน แต่ทราบว่ามีชุมชนนี้ และเคยสำรวจพบโดยคิดว่าเป็นที่ดินของเอกชนหรือเป็นที่ส่วนบุคคล มีรั้วรอบขอบชิด เมื่อมองจากภายนอกเป็นลักษณะเป็นชุมชนแออัดที่มีที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราวหรือเป็นบ้านพักคนงาน เป็นเอกเทศไม่มีการสัญจรไปมาผ่านชุมชนได้ โดยทางฝ่ายจะไม่สามารถเข้าไปปรับปรุงส่วนใดได้ถ้าไม่มีการขอจัดตั้งเป็นชุมชน โดยมีการรวมตัวกันของผู้อยู่อาศัยรวมถึงการอนุญาตจากเจ้าของที่ดินมาทางฝ่ายพัฒนาชุมชนสำนักงานเขตสาทร เมื่อยื่นเรื่องมาทางฝ่ายจะตรวจสอบตามขั้นตอน เมื่อเป็นชุมชนแล้วจึงลงสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ปัญหาและความต้องการแล้วดำเนินการปรับปรุง โดยจะปรับปรุงในลักษณะของส่วนรวมมากกว่า เช่น ทางเดินเท้า การส่งเสริมอาชีพ การอนามัย เป็นต้น

ในอนาคตชุมชนนี้จะเป็นอย่างไรมีข้อข้องใจเกี่ยวกับเจ้าของที่ดินว่าจะจัดการอย่างไร โดยทางฝ่ายจะไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวได้ ส่วนการใช้พื้นที่บริเวณนี้เคยเกิดการเปลี่ยนแปลงมา 2 ครั้งคือการไล่ที่บริเวณชุมชนแออัดดอนกุศล และบริเวณศาลแพ่งกรุงเทพใต้ซึ่งมีชุมชนแออัดสมานมิตร และชุมชนแออัดวัดสุทธิ

4.7.2.2 ฝ่ายทะเบียน สัมภาษณ์นายโครงการ เจียมจิรกุล เจ้าหน้าที่งานปกครอง 6 ฝ่ายทะเบียน สอบถามในเรื่องของการออกบ้านเลขที่ชั่วคราวให้กับชุมชนแออัดและการขอสาธารณูปโภคเช่นน้ำและไฟฟ้า พบว่าสามารถทำได้เนื่องจากมีนโยบายในการกำหนดบ้านเลขที่และการจัดทำทะเบียนบ้านสำหรับชุมชนแออัด จากสำนักทะเบียนการเพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและไม่ต้องใช้หลักฐานใดๆในการยื่นขอ แต่ต้องได้รับการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ในการเห็นสมควรอนุมัติเท่านั้น สำหรับบ้านเลขที่ชั่วคราวนั้นมีสิทธิในการใช้เท่ากับบ้านเลขที่ทั่วไปเช่นการเลือกตั้ง การขออนุญาตติดตั้งไฟฟ้า ประปา การนำลูกเข้าโรงเรียน เป็นต้น และใช้เวลาไม่นานในการยื่นเรื่อง แต่ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดบางคนอาจไม่เข้าใจ จึงยังไม่มีบ้านเลขที่ และรวมไปถึงน้ำประปา และไฟฟ้าใช้

บทที่ 5

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกตที่ละหลังคาเรือน อย่างละเอียดยุติทั้งสิ้น 75 ครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถาม 1 ชุด ต่อ 1 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 75 ครัวเรือน 75 ชุด และแบบสัมภาษณ์บางข้อได้ถูกสร้างให้มีลักษณะปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ดังนั้นส่วนของคำตอบนี้ ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ซ้ำๆกัน หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกัน มาจัดกลุ่มในลักษณะของฐานนิยม ใช้หลักทางคณิตศาสตร์ในการคำนวณ

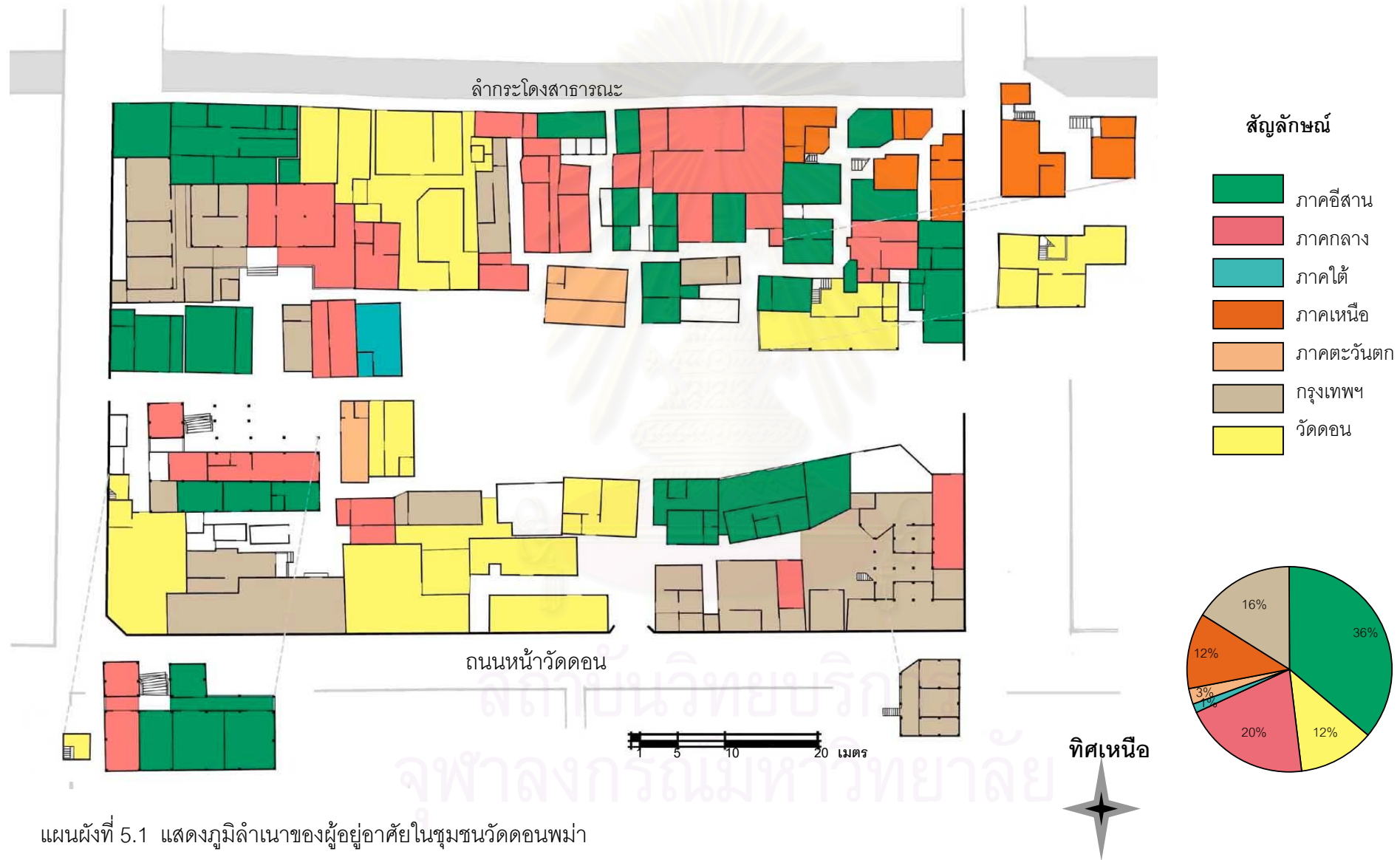
ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ของสีเป็นตัวแบ่งคำตอบแล้วระบายลงในผังของชุมชนที่ผู้วิจัยได้ทำไว้อย่างละเอียดจากการสำรวจชุมชน เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพและสามารถเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน ก่อนที่จะคำนวณออกมาเป็นร้อยละ และฐานนิยมดังกล่าว ข้อมูลของงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 6 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1	ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน
ส่วนที่ 2	สภาพที่พักอาศัย และการใช้ประโยชน์ที่ดินวัด
ส่วนที่ 3	ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน
ส่วนที่ 4	ความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชน แนวโน้มการย้ายที่อยู่อาศัย
ส่วนที่ 5	สภาพทางเศรษฐกิจ
ส่วนที่ 6	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและครอบครัว

5.1 ประเด็นการตั้งถิ่นฐาน

พบว่าภูมิลำเนาเดิมของผู้อยู่อาศัยไม่ใช่เฉพาะผู้ที่เกิดในพื้นที่วัดดอนเท่านั้น แต่กลับมาจากหลากหลายพื้นที่ ผู้อยู่อาศัยมีภูมิลำเนาเดิมหรือบ้านเกิดอยู่ทางภาคอีสานมากที่สุดคือ 27 ครัวเรือน (34%) นอกนั้นมีทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานครเป็นต้น ส่วนผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่วัดดอนจริงๆมี 9 ครัวเรือน (12%) ที่มีความหลากหลายเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่อยู่อาศัยปัจจุบันไม่ใช่ผู้ที่อยู่อาศัยดั้งเดิม และมีการเปลี่ยนเจ้าของบ้านมาหลายครั้งแล้ว หรือเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่วัดดอนมาเป็นเวลานานหลาย 10 ปีแต่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่วัดดอนตั้งแต่เกิด แล้วเกิดการไล่ที่จึงย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ หรือเป็นผู้ที่อยู่ต่างจังหวัด เกิดการอพยพเข้ากรุงเทพฯ แล้วมาหาบ้านเช่าเป็นต้น (แผนผังที่ 5.1)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ว่าพื้นที่นี้เคยเป็นที่ตั้งของวัดดอนพม่าอยู่ก่อน เมื่อเกิดไฟไหม้(พ.ศ. 2518) แล้วนั้นก็เกิดที่ว่าง ประมาณ 70% อีก 30% เป็นอาคารที่ไม่ได้ถูกไฟไหม้ ประกอบกับมีการขยายพื้นที่ต่างๆโดยรอบ จึงทำให้มีผู้อยู่อาศัยหลายกลุ่ม และหลายช่วงเวลา

แผนผังที่ 5.1 แสดงภูมิจำเนาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส และผู้ที่อยู่อาศัยเก่าแก่ในชุมชนคืออยู่มาตั้งแต่แรกและไม่มี การเปลี่ยนเจ้าของทำให้ทราบและสามารถจำแนกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

ลำดับที่ 1 กลุ่มลูกศิษย์พระเดิมตั้งแต่เป็นวัดพม่าอยู่

เป็นกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่เนื่องจากเป็นพวกที่เคยรับใช้พระพม่าแล้วไม่มีที่อยู่หลังไฟไหม้ เลยกลับมาขอเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 อยู่ต่อ มี 2 ครอบครัวเท่านั้นแล้วเกิดขยายครอบครัวแต่งงานกับ คนไทยมีลูกหลาน ปัจจุบันได้ขายต่อและเปลี่ยนมือไปแล้ว (จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดยาน นาวาหรือเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3) นอกจากนี้ยังมีลูกศิษย์พระที่ได้เข้ามาอยู่ในช่วงนี้ จากการ สัมภาษณ์ยายปราวณี อายุประมาณ 65 ปี ซึ่งเป็นคนเก่าแก่แล้วว่าพระรูปหนึ่งอยู่ที่วัดดอนนี้ได้รับ มอบหมายจากเจ้าอาวาสให้เป็นผู้ดูแลพื้นที่วัดดอนพม่าหลังจากถูกไฟไหม้ เนื่องจากท่านมีเชื้อ สายพม่า สามารถพูดภาษาพม่าได้ ท่านมีลูกศิษย์ทางภาคเหนือมากและเมื่อมารับใช้ที่กรุงเทพฯ ท่านก็อนุญาตให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่วัดดอนพม่านี้ได้ ครั้งแรก 3 ครัวเรือน อยู่บนกุฏิเดิมแถบหอ ระฆัง ปัจจุบันคนกลุ่มนี้ยังคงอยู่ และมีการชักชวนญาติพี่น้อง เพื่อน เข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น รวมทั้งสิ้น 11 ครัวเรือนและมีความสัมพันธ์ในกลุ่มอย่างเหนียวแน่น ไม่ค่อยสูงส่งกับกลุ่มอื่น ส่วนใหญ่จะอยู่ ทางด้านเหนือของชุมชน

ลำดับที่ 2 กลุ่มตำรวจ

ซึ่งเข้ามาเช่าที่อยู่ชั่วคราวเนื่องจากมีการปรับปรุงแฟลตตำรวจใหม่ จากการสัมภาษณ์ ครอบครัวของตำรวจที่ยังเหลืออยู่พบว่าในตอนแรกมีครอบครัวของตำรวจเข้ามาอยู่ประมาณ 8 ครอบครัวโดยเข้ามาอยู่ตามกุฏิเก่าที่ไม่ได้ถูกไฟไหม้ และมีการสร้างบ้านขึ้นเป็นครั้งแรกในพื้นที่นี้ 2 หลังซึ่งตั้งติดกับกุฏิเดิม ครอบครัวตำรวจนำวัสดุเข้ามาก่อสร้างเองโดยขออนุญาตจากเจ้า อาวาสองค์ที่ 3 ก่อนเมื่อครบสัญญา 2 ปีแล้วจึงย้ายออกไป บางครอบครัวก็ขายบ้าน หรือให้ญาติ พี่น้องเข้ามาอยู่ต่อ ขณะนั้นทางวัดก็เริ่มขยายโรงเรียนและวัด ช่วงนี้จึงมีการเปลี่ยนมือและมีคน เข้ามาอยู่เพิ่ม แต่สำหรับครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์คือครอบครัวของนางโอง มีพ่อซึ่งเป็น ตำรวจนั้นได้ย้ายไปประจำที่ต่างจังหวัดพอดีจึงไม่มีสิทธิที่จะได้แฟลตก็เลยอยู่ต่อเรื่อยมา ปัจจุบัน พี่น้องก็แยกครอบครัวไปแล้วยังคงเหลือครอบครัวนางโองยังคงอยู่ต่อโดยกันเป็นห้องสำหรับลูกๆ และตนเองเพราะแต่เดิมเป็นพื้นที่กุฏิโล่งยาวตลอดเพราะกุฏินี้เป็นกุฏิสำหรับอ่านและเรียนหนังสือ เดิม และอีกครอบครัวที่อยู่คือครอบครัวของจำจำลองปัจจุบันจำเสียชีวิตไปแล้ว ยังคงเหลือลูกๆ ที่ อยู่กันต่อเรื่อยมา ก็เป็นครอบครัวที่อยู่ที่กุฏิเดิมเช่นเดียวกัน แต่ต่างจากครอบครัวของนางโอง เนื่องจากลูกของจำจำลองมีทั้งหมด 5 คน มีครอบครัวแล้ว 3 คนก็ไม่ได้ย้ายออกไป กลับต่อเติม อาคารออกมาอีก 3 หลัง พื้นที่ว่างที่อยู่ด้านข้างกุฏิเดิมนั้นเอง เพื่อแยกครอบครัวออกมา สำหรับ อีก 2 คนที่ยังไม่มีครอบครัวก็ยังคงอยู่บนกุฏิเดิมซึ่งมี 2 ห้องอยู่แล้ว (แผนผังที่ 5.6)

ลำดับที่ 3 กลุ่มที่อยู่ในพื้นที่โรงเรียนและพื้นที่วัดดอน

เนื่องจากมีการขยายโรงเรียนและเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ต้องการกันเขตวัดอย่างชัดเจนและขยายวัดออกไปเพื่อสร้างกุฏิ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่บางส่วนไม่มีที่ไปจึงได้ขอพื้นที่ในนี้เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัย เพราะมีพื้นที่ว่างอยู่และในส่วนของกุฏิเก่าก็มีผู้ที่อาศัยอยู่เต็มหมดแล้ว ข้อสังเกตที่เกิดขึ้นในขณะนั้นยังไม่พบการให้เช่าบ้านแต่อย่างใด ผู้ที่ได้เข้ามาอยู่ส่วนใหญ่จะเคยเป็นช่างฝีมือของวัดคอยช่วยดูแลวัด หรือเป็นญาติพระเป็นต้น ช่วงนี้มีครอบครัวที่เข้ามาอยู่ประมาณ 15 ครัวเรือน

ลำดับที่ 4 กลุ่มชุมชนแออัดสมานมิตรและชุมชนโดยรอบเขตนอกกุศลเนื่องจากการไล่ที่

กลุ่มนี้จะเข้ามาอยู่ได้ไล่เลี่ยกันประมาณ 4-5 ปี (พ.ศ. 2538-2539) เป็นส่วนใหญ่ โดยเริ่มจากมีคนจากชุมชนสมานมิตรรู้จักคนในชุมชนวัดดอนพมานี้แล้วชักนำกันเข้ามา ระยะนี้มีบ้านเช่าเกิดขึ้นแล้วและมีบางคนไม่ทุนทรัพย์ในการปลูกบ้านก็มาเช่าอยู่และเช่าเรื่อยมา สำหรับผู้ที่มีเงินราว 80,000 - 120,000 บาท ก็สามารถปลูกบ้านได้ (และสามารถสังเกตได้จากลักษณะทางกายภาพของบ้านที่ปลูกในระยนี้ว่า มีลักษณะพื้นที่ใช้สอยโดยทั่วไปที่ค่อนข้างคล้ายกัน) มีประมาณ 10 ครัวเรือนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดดอนพมานี้

ลำดับที่ 5 ระบบเครือข่าย ลูกลาน การซื้อขาย และผู้ที่อยู่โดยรอบ

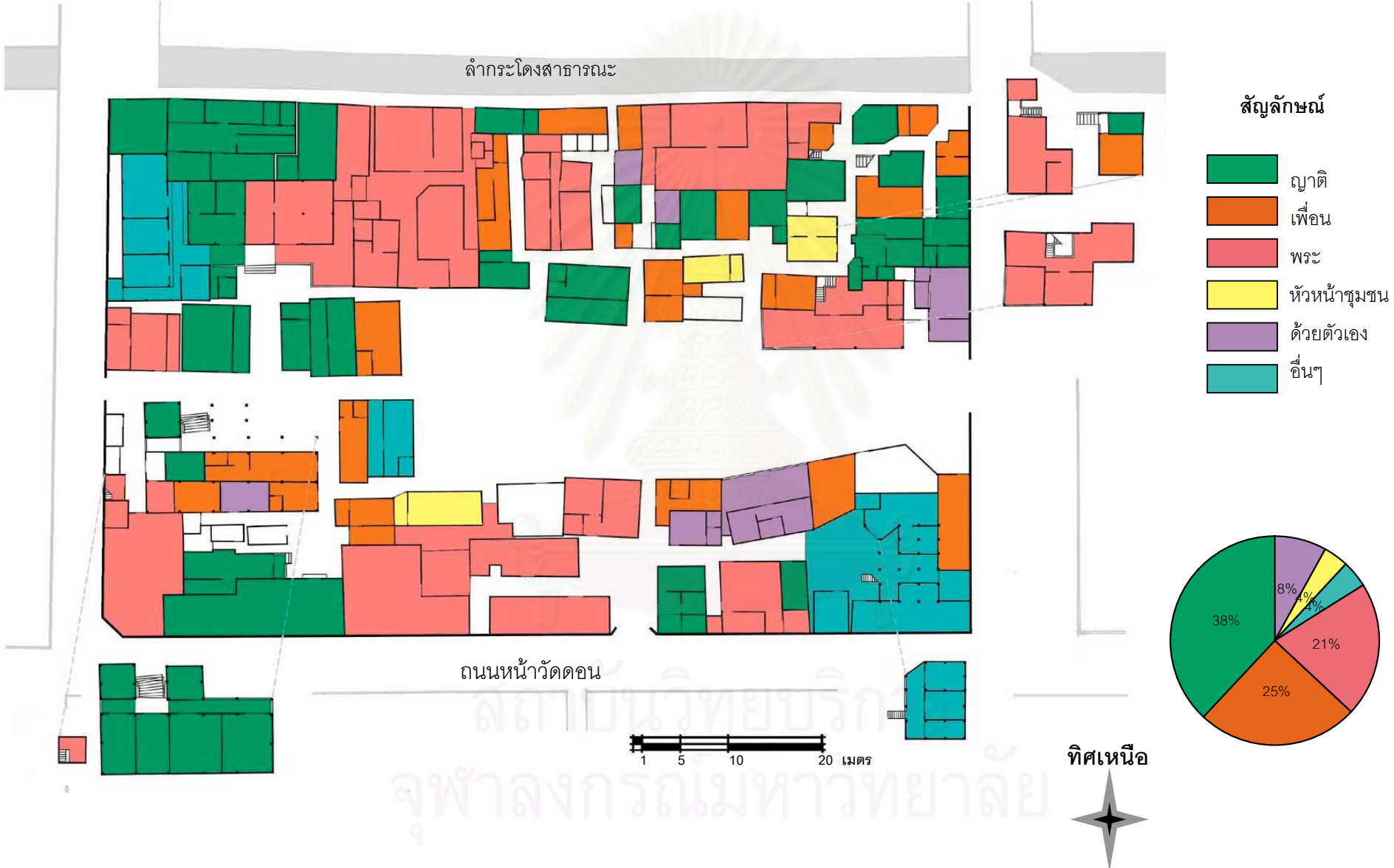
กลุ่มนี้จะมีลักษณะเป็นระบบเครือข่ายที่เข้ามาอยู่ตามคำชักชวน ลูกลานที่แยกครอบครัวออกมา การซื้อขายเปลี่ยนมือ และมาจากพื้นที่โดยรอบเพื่อมาหาบ้านเช่าเป็นต้นกลุ่มนี้จะมีขนาดของที่อยู่อาศัยที่ไม่มากนัก โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นบ้านเช่าสามารถมาเดินทางหาบ้านเช่าได้โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักใคร กลุ่มนี้ไม่ได้มาเป็นกลุ่มสุดท้ายแต่จะแทรกอยู่ตามช่วงเวลาต่างๆ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ที่อยู่ในพื้นที่วัดดอนแล้วมาอยู่ในบริเวณนี้มี 15 ครัวเรือน (20%) และมาจากชุมชนสมานมิตร 10 ครัวเรือน (13%) และมีบ้านที่เป็นตำรวจเคยมาเช่าอยู่แล้วไม่ได้ย้ายออกไป เหลืออยู่ 2 ครัวเรือน (3%) ที่เหลือก็จะอยู่ในลักษณะต่างๆที่กล่าวมา (แผนผังที่ 5.2) ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่ผู้อยู่อาศัยเลือกที่เข้ามาอยู่ในชุมชนนี้มีหลายประการสามารถสรุปเป็นหลักๆได้แก่

1. ไม่มีที่จะไป ใกล้กับที่เดิม
2. ไม่เสียค่าเช่า
3. ใกล้ญาติพี่น้อง
4. สามารถค้าขายได้ อีสรจะมีที่จอดรถเข็น เข้าออกได้ตลอดเวลา
5. ค่าเช่าห้องราคาถูก (สำหรับห้องเช่า)

แผนผังที่ 5.2 แสดงบริเวณที่อยู่อาศัยก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่า

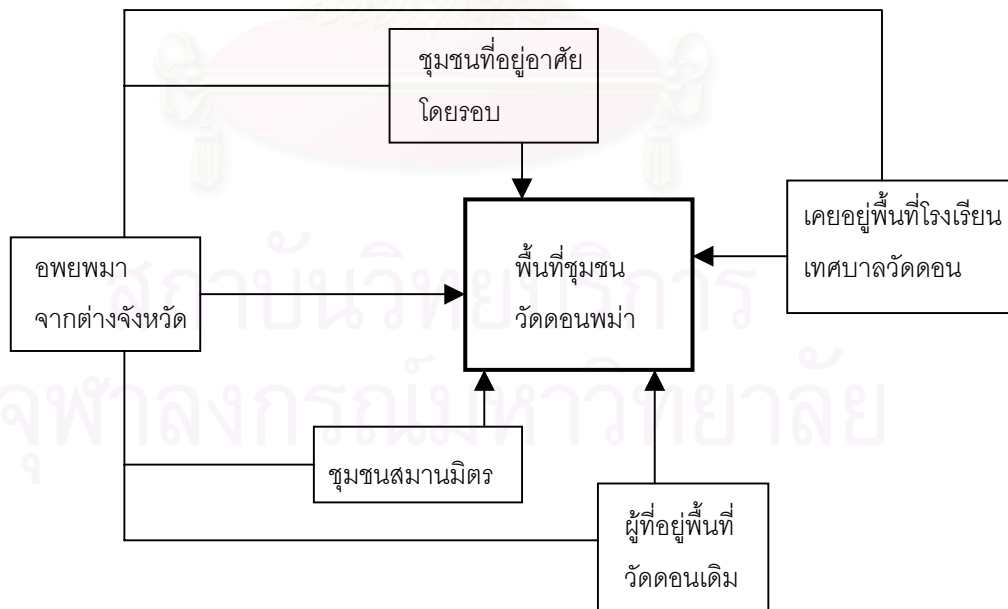

และยังพบว่า ผู้ที่จะเข้ามาอยู่ หรือมาสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่นี้ ส่วนใหญ่ต้องรู้จักหรือมีคนชักชวนเข้ามาอยู่ ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง ครอบครัว เพื่อน สามารถจำแนกได้ตามข้อมูลที่ได้ในแบบสัมภาษณ์ดังนี้ คือ ผู้อยู่อาศัยที่ญาติพี่น้องชักชวนเข้ามาอยู่มีมากที่สุด 28 ครอบครัว (38%) รองลงมาเป็นลักษณะของเพื่อนๆชวนให้เข้ามาอยู่ 19 ครอบครัว (25%) และพบว่าผู้ที่รู้จักหรือเป็นญาติกับพระ มีจำนวน 16 ครอบครัว (21%) โดยเฉพาะผู้ที่รู้จักกับพระนี่จะเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในระยะแรกๆ และจากการทำผังประกอบการสัมภาษณ์ทำให้เห็นได้ว่า จะมีพื้นที่ใช้สอยและอาณาบริเวณที่ค่อนข้างมาก (แผนผังที่ 5.3)

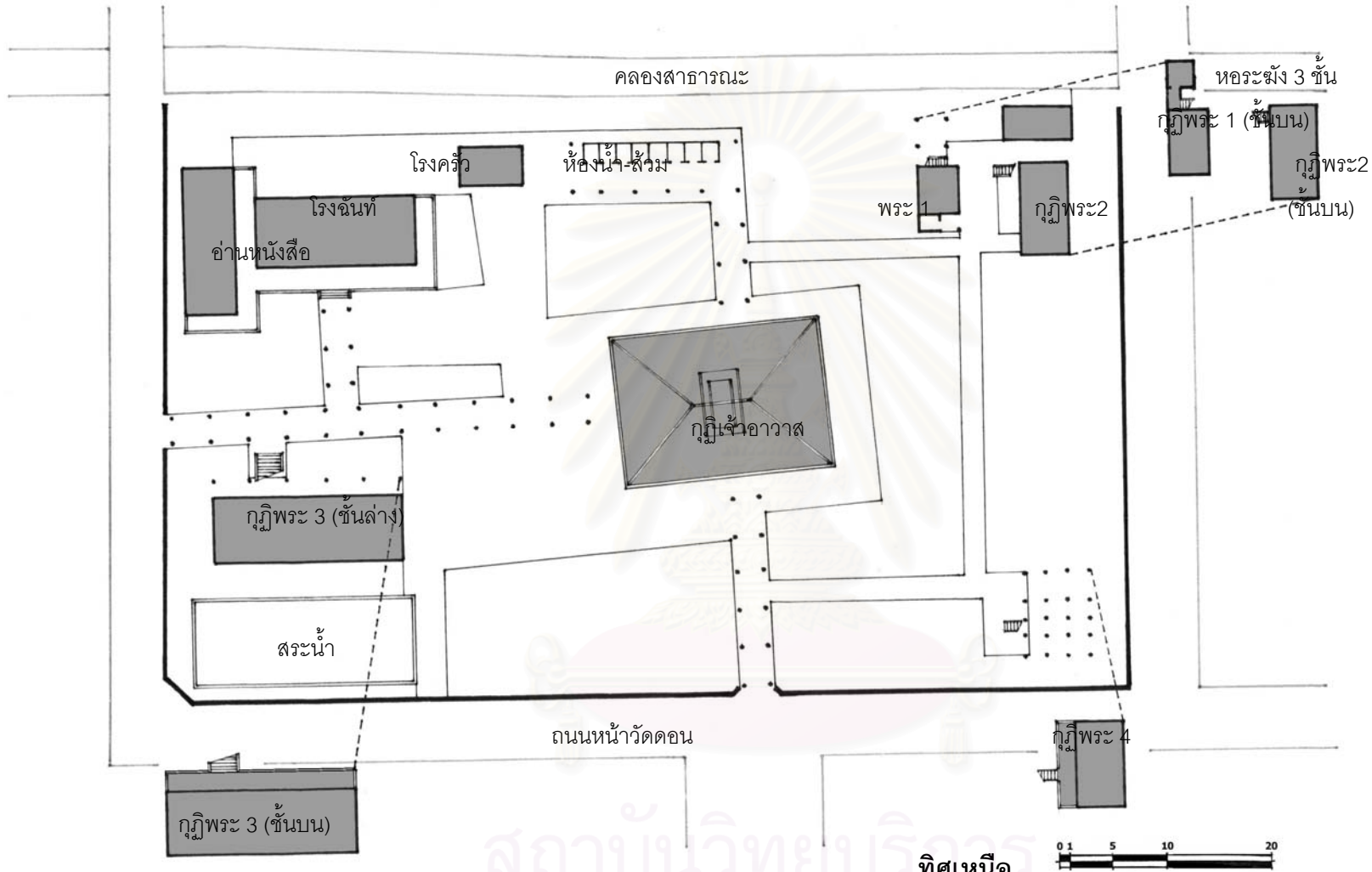
จากข้อมูลที่ทำกรสัมภาษณ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานสามารถสรุปการเข้ามาอยู่อาศัยได้ 5 ช่วงระยะเวลาคือ

ช่วงที่ 1	พ.ศ. 2518 - พ.ศ. 2522
ช่วงที่ 2	พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2527
ช่วงที่ 3	พ.ศ. 2528 - พ.ศ. 2532
ช่วงที่ 4	พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2537
ช่วงที่ 5	พ.ศ. 2538 - พ.ศ. 2542

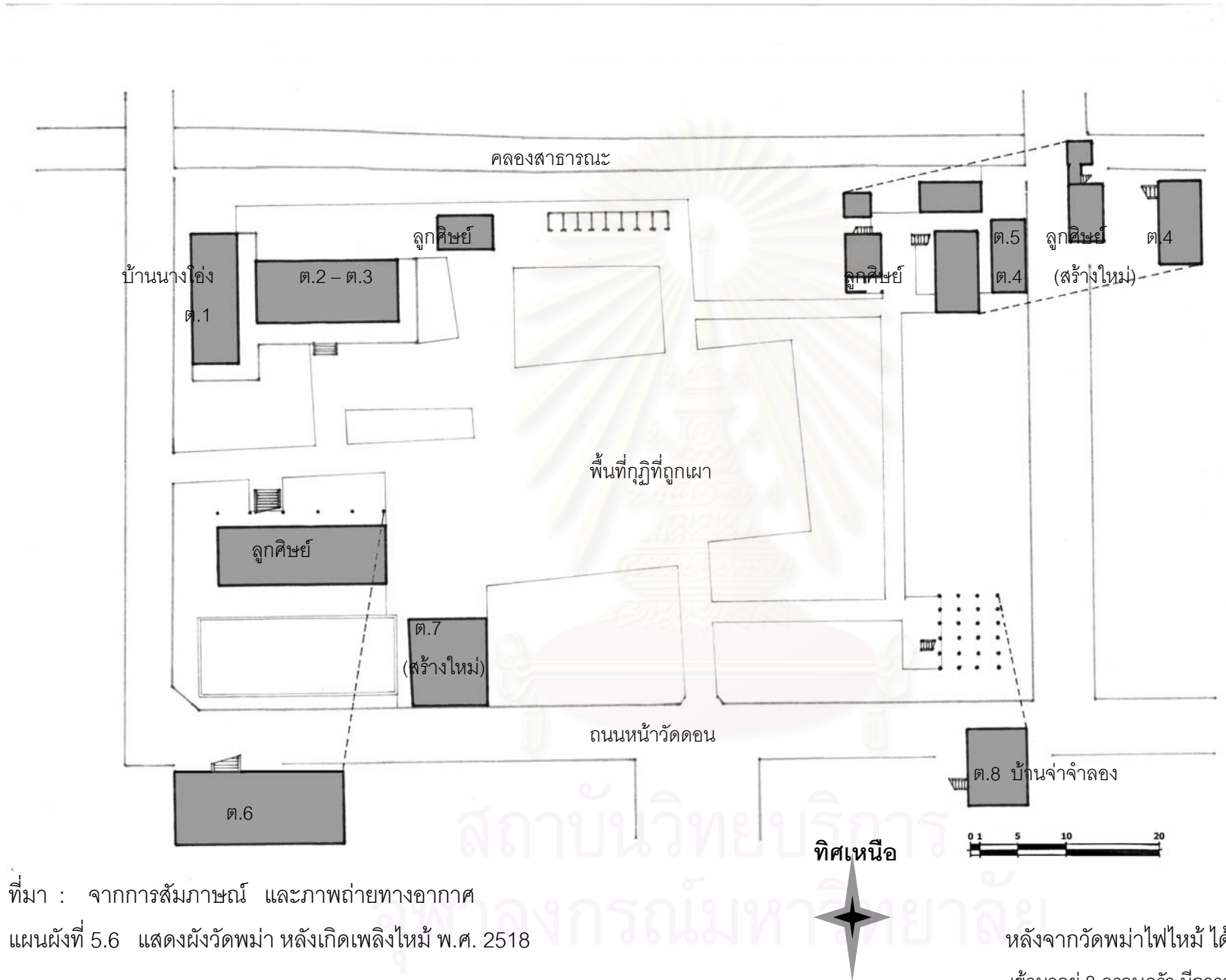
แสดงการเพิ่มขึ้นและการขยายหลังคาเรือนออกมา โดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศ ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสามารถสรุปผังได้ดังนี้ (แผนผังที่ 5.4 – 5.11)

ภาพที่ 5.1 แสดงพื้นที่เดิมของผู้อยู่อาศัยก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่า

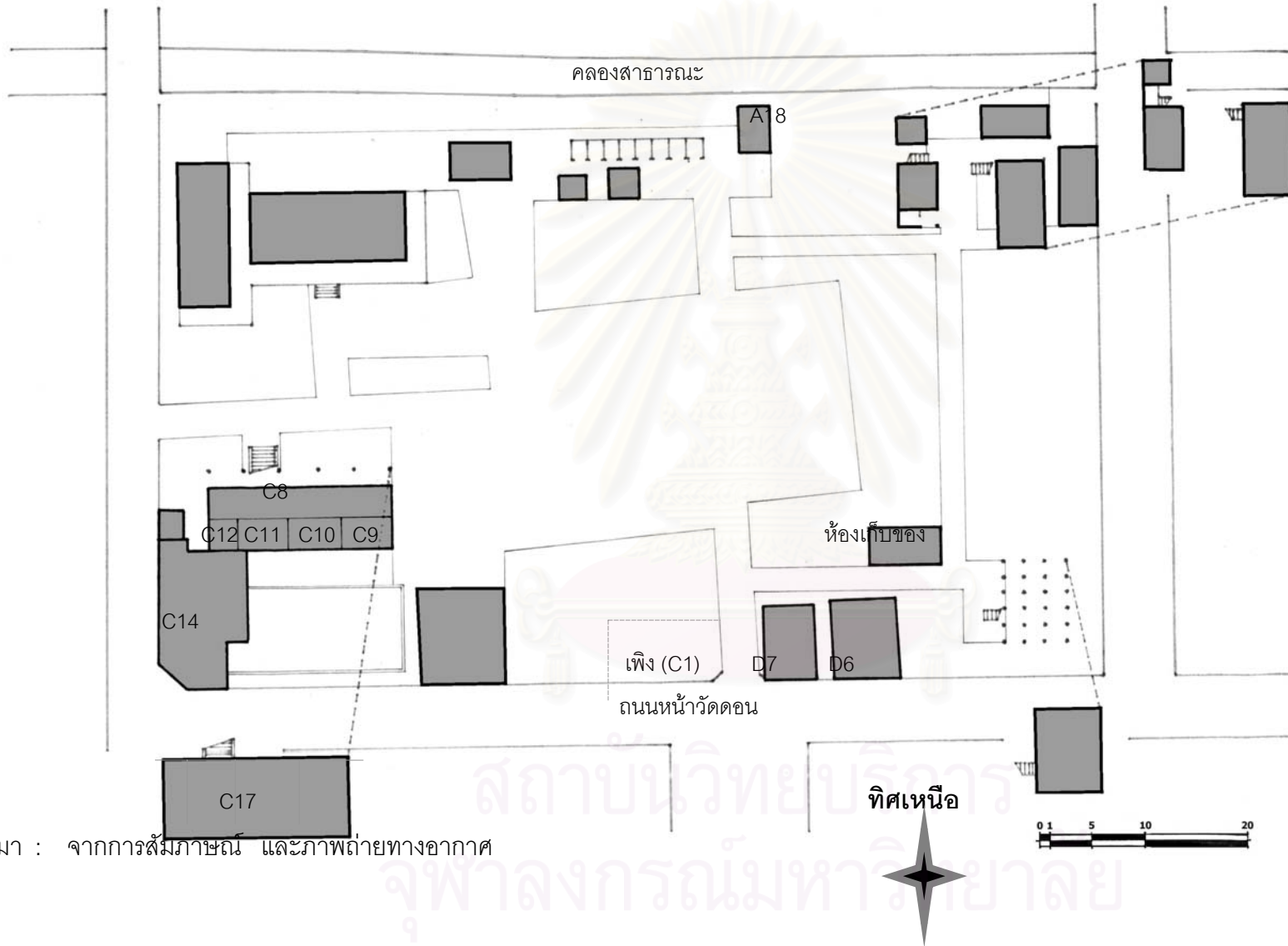
ที่มา : จากการสัมภาษณ์ รูปถ่ายและภาพถ่ายทางอากาศ
 แผนผังที่ 5.4 แสดงผังวัดพม่าก่อนเกิดเพลิงไหม้ (พ.ศ. 2517)

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ และภาพถ่ายทางอากาศ
แผนผังที่ 5.6 แสดงผังวัดพม่า หลังเกิดเพลิงไหม้ พ.ศ. 2518

หลังจากวัดพม่าไฟไหม้ ได้มีกลุ่มตำรวจ

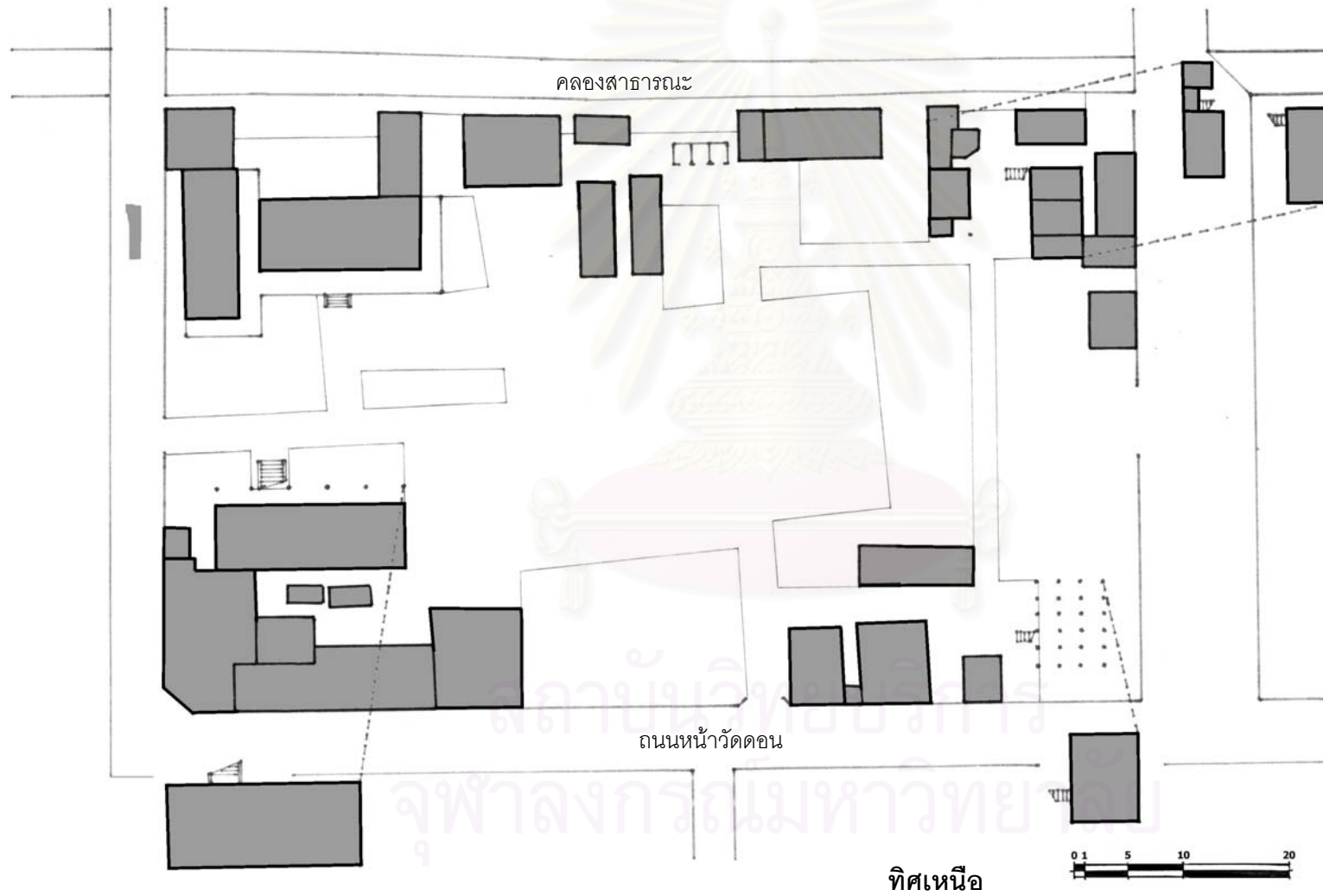
เข้ามาอยู่ 8 ครอบครัว มีการสร้างบ้านเพิ่ม 2 หลัง

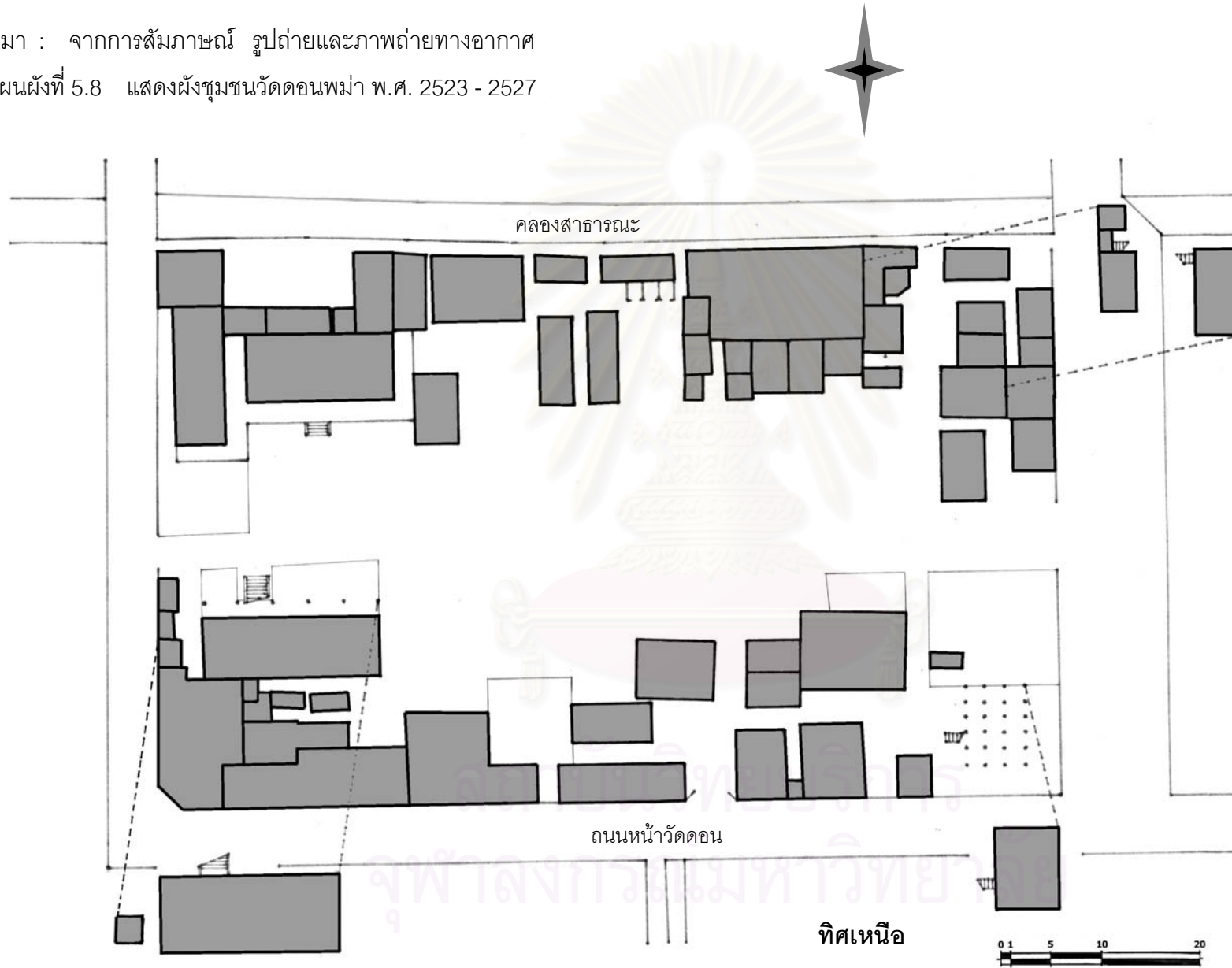
ที่มา : จากการสัมภาษณ์ และภาพถ่ายทางอากาศ

แผนผังที่ 5.7 แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2518-2522

เริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น กฎีเดิมถูกกันเป็นห้องเล็กๆ และมีคนเข้ามาอยู่เพิ่ม และตำรวจเริ่มย้ายออกไป

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ รูปถ่ายและภาพถ่ายทางอากาศ
 แผนที่ที่ 5.8 แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2523 - 2527

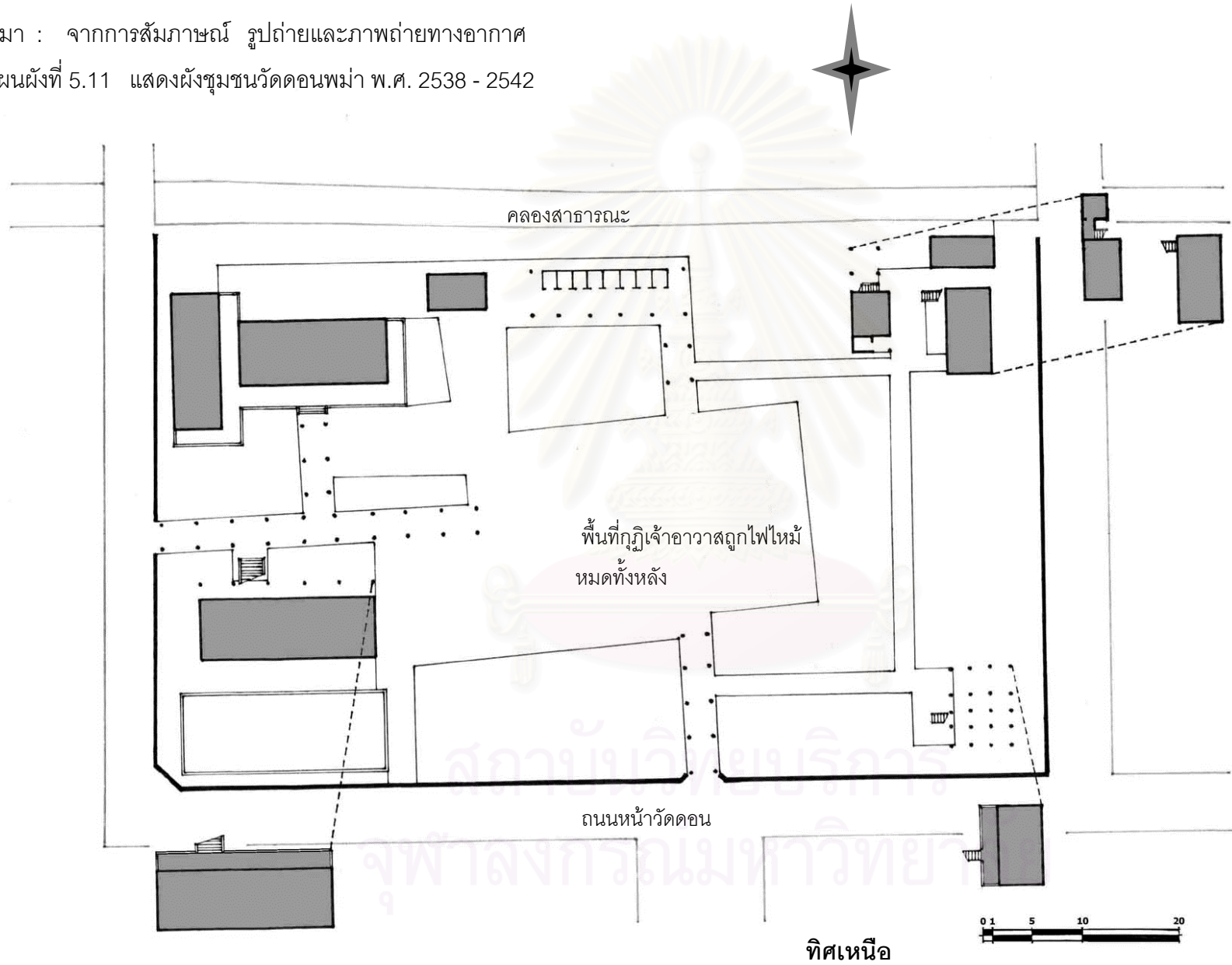
ที่มา : จากการสัมภาษณ์ รูปถ่ายและภาพถ่ายทางอากาศ
แผนผังที่ 5.9 แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2528 - 2532

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ รูปถ่ายและภาพถ่ายทางอากาศ
แผนผังที่ 5.10 แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2533 - 2537

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ รูปถ่ายและภาพถ่ายทางอากาศ
 แผนที่ที่ 5.11 แสดงผังชุมชนวัดดอนพม่า พ.ศ. 2538 - 2542

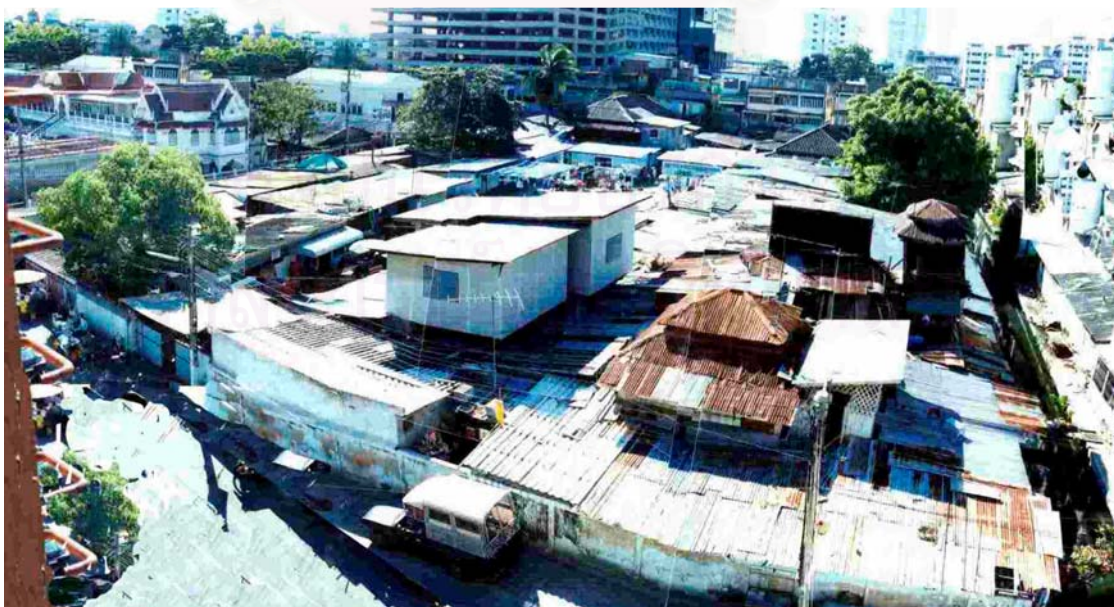
หลังจาก พ.ศ. 2542 ถึง พ.ศ. 2543 ไม่ปรากฏว่ามีการสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น นอกจากมีการเปลี่ยนเจ้าของหรือมาเช่าที่อยู่อาศัยภายในชุมชน หรือมีญาติเข้ามาอยู่ในชุมชนเนื่องจากคำชักชวนเพราะจากการสัมภาษณ์เสร็จ ณ เดือนธันวาคม 2543 ปรากฏว่ามีผู้ที่อยู่อาศัยระยะเวลา น้อยที่สุด 1 เดือนเท่านั้นเนื่องจากเพิ่งมาเช่าบ้านอยู่

ปัจจุบันมีจำนวนผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนทั้งสิ้น 321 คน 75 ครัวเรือน 59 หลังคาเรือน และจากผังที่ทำไว้อย่างละเอียดสามารถระบุตำแหน่งครัวเรือน และแบ่งกลุ่มทางกายภาพเพื่อสะดวกต่อการบรรยาย และการแจกแจงข้อมูล

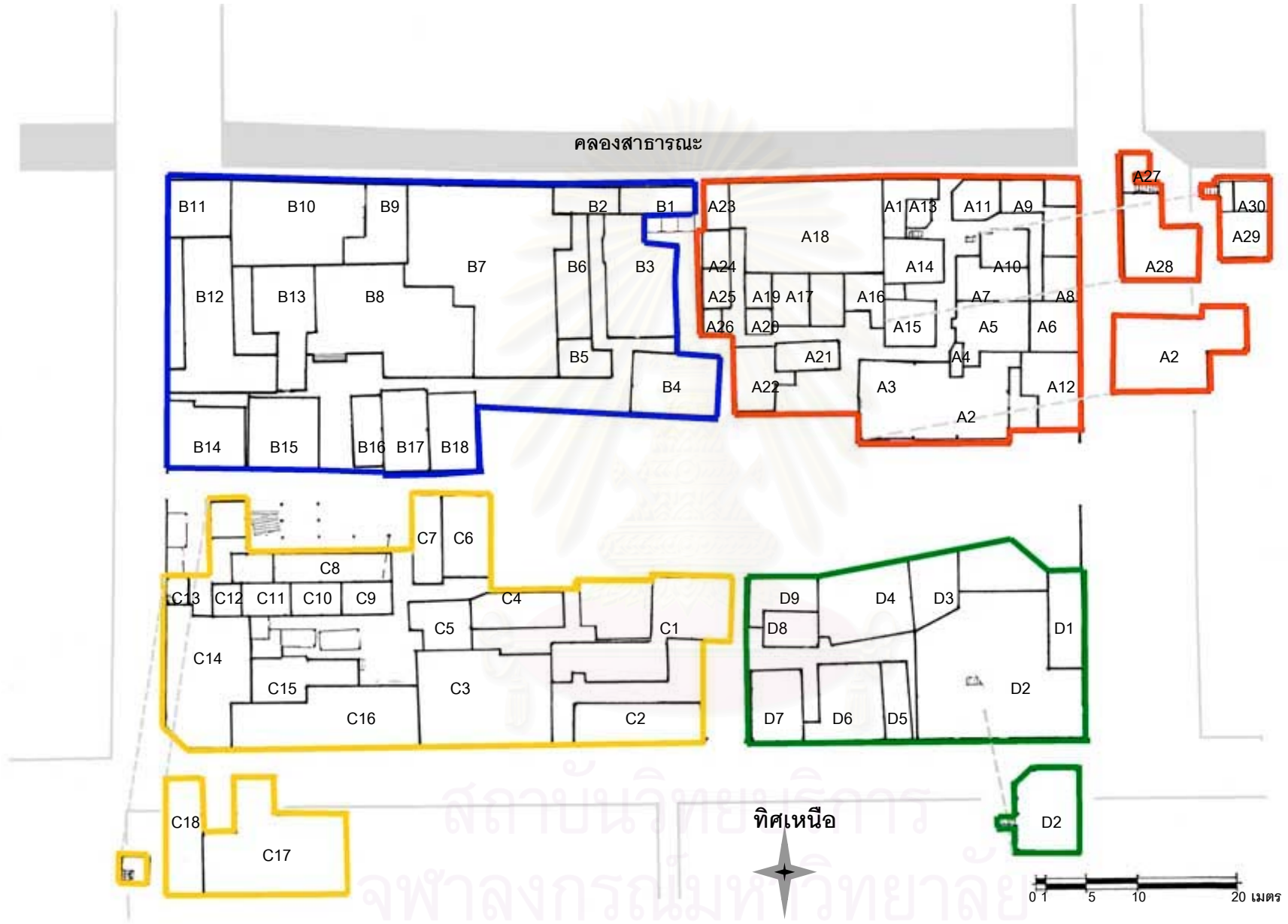
การแบ่งกลุ่มโดยใช้การมองด้วยกายภาพและทางเข้าออกของชุมชนจะมีทั้งหมด 4 กลุ่มด้วยกันคือ A,B,C และ D แต่ละกลุ่มจะกำหนดครัวเรือนเป็นตัวเลขเช่น A1 เป็นต้น(แผนผังที่ 5.12) ทั้งหมด 75 ครัวเรือน และสามารถสรุปการเข้ามาอยู่อาศัยของแต่ละครัวเรือนและวิวัฒนาการของที่อยู่อาศัยยกตัวอย่างได้ดังนี้ (ที่เหลือดูที่ภาคผนวก ก.)

ภาพที่ 5.2 แสดงทัศนียภาพของชุมชนวัดดอนพม่ามูมมองจากด้านตะวันตก

ภาพที่ 5.3 แสดงทัศนียภาพของชุมชนวัดดอนพม่ามูมมองจากมุมมองจากด้านตะวันออก

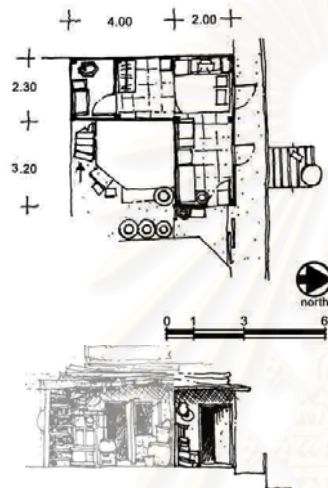

แผนผังที่ 5.12 แสดงการแบ่งโซนและตำแหน่งของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าตามกายภาพโดยผู้วิจัยเพื่อสะดวกต่อการบรรยาย

ตำแหน่ง A1

เจ้าของ : พี่นุ้ม

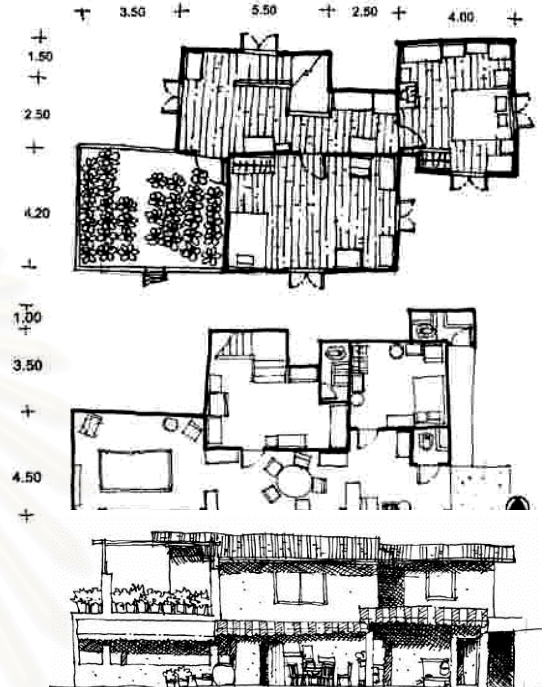
ประวัติ : สามีของพี่นุ้มเป็นลูกศิษย์ของพระพม่าซึ่ง
ท่านเคยดูแลพื้นที่นี้ตั้งแต่แรกตั้งแต่นั้นยังเป็น
วัดพม่าเมื่อหลังไฟไหม้ ท่านได้อนุญาตให้
เข้ามาอยู่ได้ ตอนแรกอยู่บนกุฏิเดิม (A28)
เมื่อแต่งงานกับพี่นุ้มจึงย้ายมาอยู่ข้างล่างและ
ปลูกบ้านขึ้นเองมีการซ่อมแซมขึ้น 2 ครั้งโดย
ทำหลังคาและห้องน้ำ ชักน้ำ A10,A27มาอยู่

ตำแหน่ง A2

เจ้าของ : ลุงบุญยืน (หัวหน้าชุมชน)

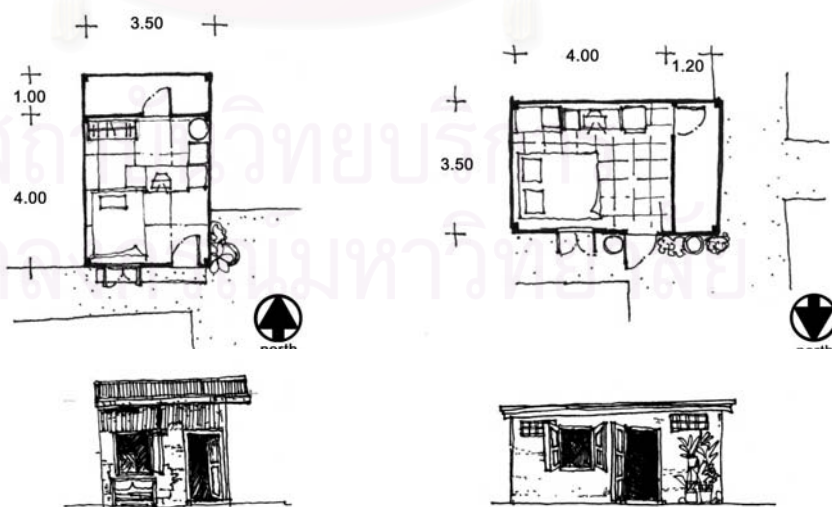
ประวัติ : เข้ามาดูแลชุมชนตั้งแต่ 2520 และมาปลูก
บ้านเมื่อ 2522 โดยได้รับการมอบหมายจาก
เจ้าอาวาสองค์ที่ 3

ตำแหน่ง A3

เจ้าของ : ลุงกร

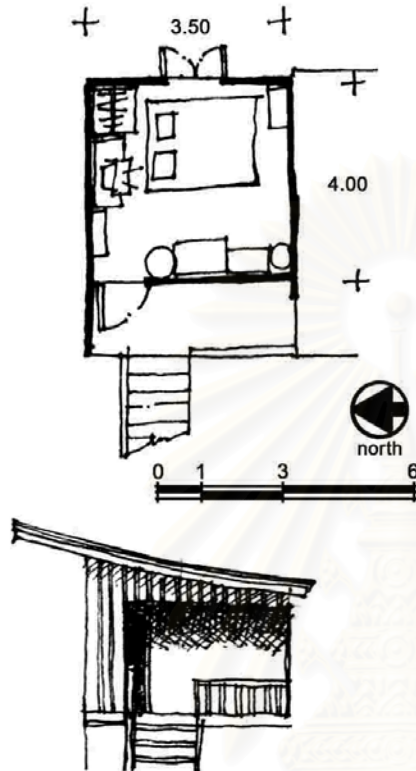
ประวัติ : เข้ามาอยู่เนื่องจากรู้จักกับคนที่ขายของที่สะพานปลา (A19) เลยเข้ามาติดต่อหัวหน้าชุมชน ขณะนั้นพื้นที่โดยรอบที่
เลาะตามแนวรั้วเต็มหมดแล้ว หัวหน้าชุมชนจึงปลูกบ้านในลักษณะนี้ขึ้นเป็นหลังแรกคือเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าและมีห้องน้ำและชักล้าง
ในตัว และอยู่มาก็ซื้อห้องฝั่งตรงข้าม (ระหว่าง A17-A18X ให้กับลูกสาวขณะนี้อายุ 18 ปี

ตำแหน่ง A30

เจ้าของ : ลำไย

ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากสามีเป็นหลานของพี่ศรี (A27) มาอยู่โดยซื้อต่อมาจากคนอยู่เดิม ซึ่งเป็นญาติเหมือนกันในราคา 5,000 บาท

ภาพที่ 1 แสดงรูปด้านหลังของตำแหน่ง A30

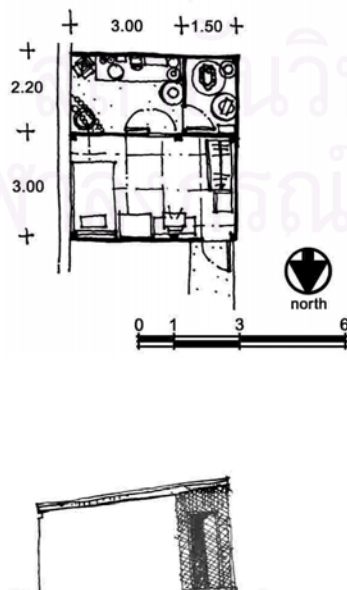

ภาพที่ 2 แสดงที่อยู่อาศัยตำแหน่ง A2 (ชั้น 2), A29, A30 และ A27

ตำแหน่ง A6

เจ้าของ : ลุงหนวด

ประวัติ : เคยอยู่แถวบางรักมาก่อนตอนแรกเข้ามาหาบ้านเช่า ได้เช่าอยู่กับลุงบุญยืนจากนั้นเลยซื้อบ้านหลังนี้ต่อและมาปรับปรุง

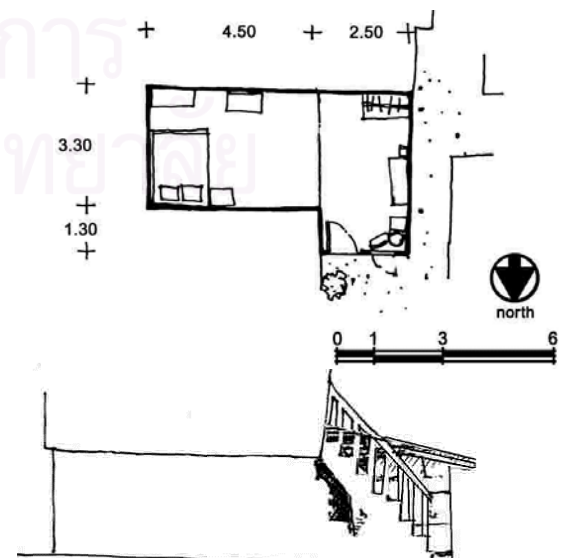

ตำแหน่ง A7

เจ้าของ : สุนทร

ประวัติ : เพื่อนชื่อทองสุขเคยอยู่ที่นี้ ทำงานที่เดียวกัน เขาต้องการจะย้ายออกและ

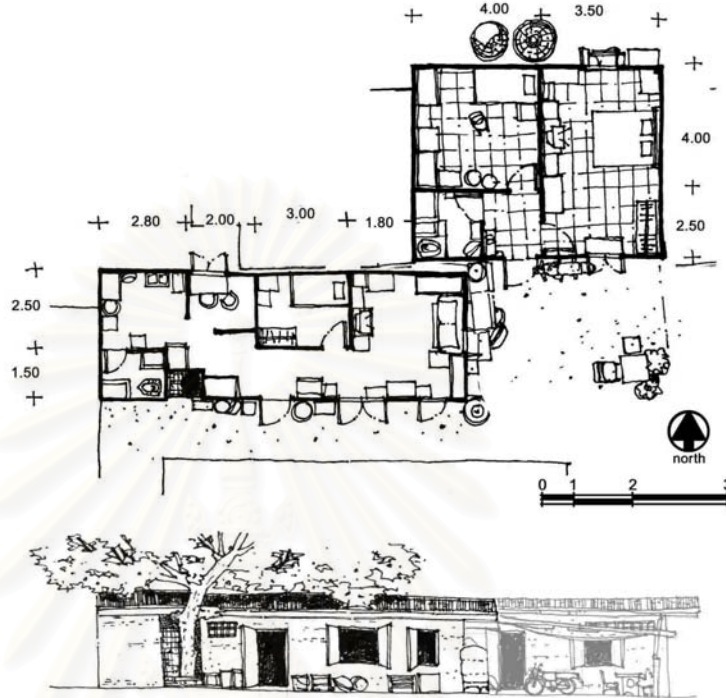
บอกขายบ้านเลยมาซื้อต่อเพราะเห็นว่าสะดวกและใกล้ที่ทำงาน

ตำแหน่ง C1

เจ้าของ : พี่สมเกียรติ

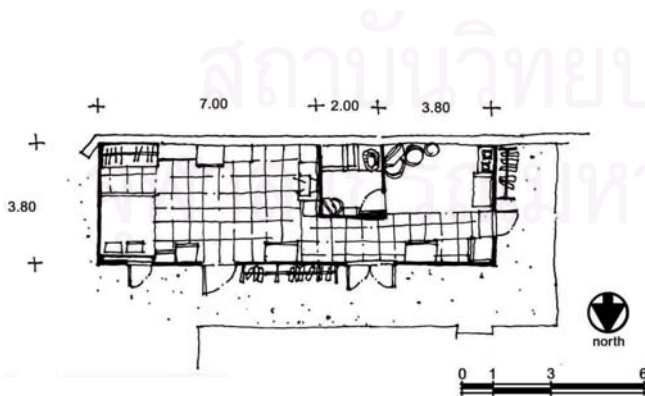
ประวัติ : ตอนแรกไม่ได้เข้ามาอยู่เลย มีบ้านอยู่ในชุมชนเดิม ที่ของวัดดอนเช่นกัน เข้ามาทำเพิงเพื่อเลี้ยงไก่ เปิดปลา จากนั้นเมื่อพี่สาว (C3) มาซื้อบ้านต่จากตำรวจก็เลยมาสร้างบ้านอยู่ติดกัน แต่ก็เข้าไปขอเจ้าอาวาสองค์ที่ 3 ก่อนจะปลูกบ้าน

ตำแหน่ง C2

เจ้าของ : พี่ศรี

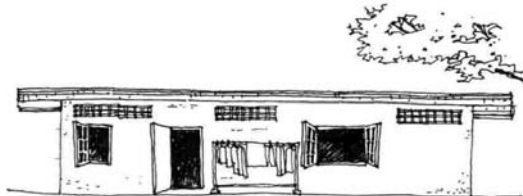
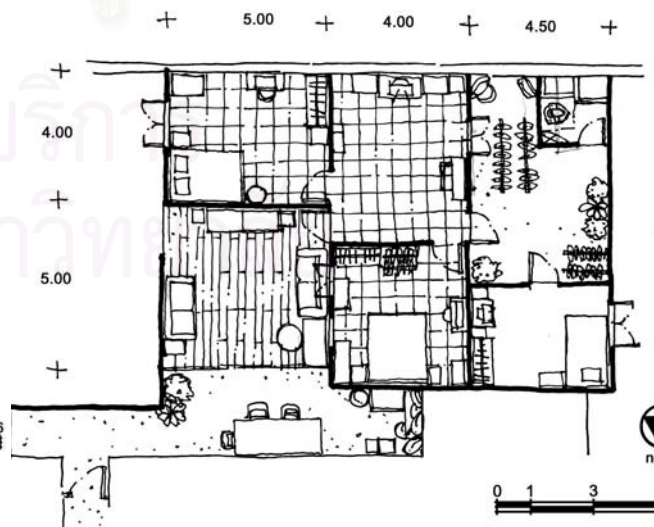
ประวัติ : เป็นพี่สาวของพี่สมเกียรติ (C1) เข้ามาอยู่พร้อมๆกันเนื่องจากขยายครอบครัวจากด้านในและให้ลุงบุญยืนรับเหมามาสร้างที่อยู่อาศัย

ตำแหน่ง C3

เจ้าของ : น้ำละเอียด

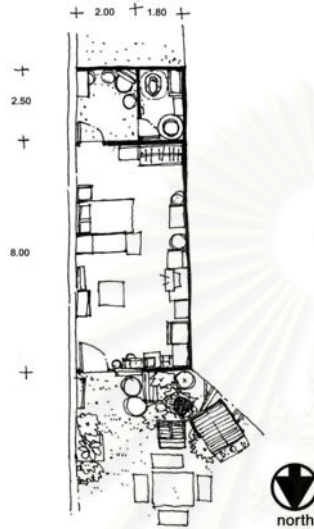
ประวัติ : เป็นพี่ของทั้งพี่ศรีและพี่สมเกียรติเข้ามาอยู่ก่อน โดยซื้อบ้านต่จากตำรวจ

ตำแหน่ง D1

เจ้าของ : ลุงอ้วน

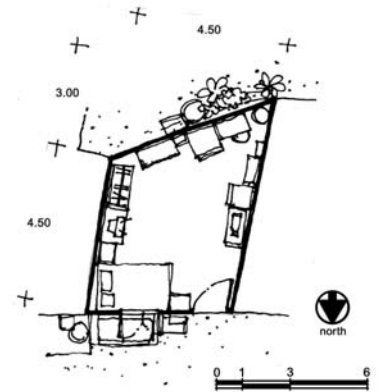
ประวัติ : มาจากชุมชนสมานมิตร เพื่อนๆที่ชุมชนที่เข้าก่อนแนะนำให้เข้ามา โดยมาขอลุงบุญยืนและว่าจ้างให้ก่อสร้างบ้านให้

ตำแหน่ง D3

เจ้าของ : พี่พยอม

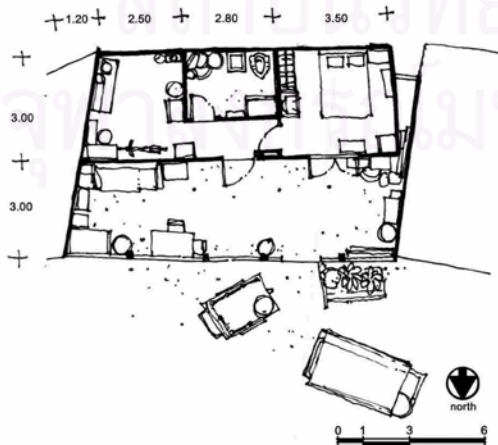
ประวัติ : มีเพื่อนชื่อเซวาร์เป็นคนสนิทของลุงบุญยืนแต่ไม่ได้อยู่ในชุมชนนี้ เขามาขอให้แล้วสามีของพี่พยอมก็เลยได้มาทำงานก่อสร้างกับลุงบุญยืนด้วย แต่ห้องที่อยู่เป็นห้องเก็บของเดิม เป็นห้องที่เวลาถึงเดือนมีนาคมจะต้องรื้อออก

ตำแหน่ง D4

เจ้าของ : ป้าแสง

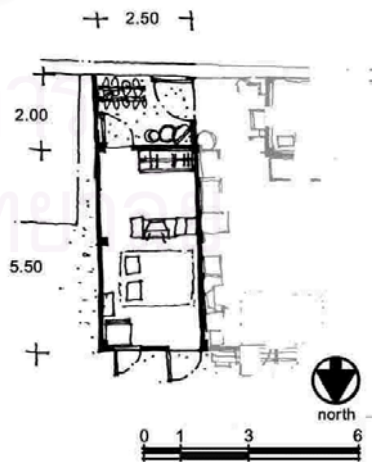
ประวัติ : เดินหาบ้านเช่าด้วยตัวเอง ตอนแรกมาเช่าอยู่เป็นห้องเก็บของของลุงบุญยืน เมื่ออยู่มาได้ซั่วงจึงขอลุงบุญยืนเพื่อสร้างบ้านและซื้อขายโดยไม่ต้องเช่า ลุงบุญยืนอนุญาตและรับจ้างสร้างบ้านให้

ตำแหน่ง D5

เจ้าของ : พี่หนึ่ง

ประวัติ : เป็นลูกสาวของ D6 เนื่องจากแยกครอบครัวจึงสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นมาใหม่

5.2 ประเด็นทางด้านกายภาพ

5.2.1 วิเคราะห์ผังชุมชนและทางสัญจรภายในชุมชน

ผู้วิจัยได้เขียนแปลนของชุมชนอย่างละเอียด โดยการสังเกตและสัมภาษณ์นั้นพบว่า รูปแบบของผังนั้นจะมีลักษณะไม่เป็นระเบียบ และจะมีพื้นที่ว่างอยู่บริเวณส่วนกลางของผัง เนื่อง จากทางชุมชนใช้เป็นที่จัดงานประจำปีเรียกว่า "งานประจำปีปิดทองพระเจ้า 5 พระองค์ เสด็จพ่อ เทพาดำฟุ้ง" โดยจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 - 9 มีนาคมของทุกปี ซึ่งผู้นำชุมชนเป็นผู้ริเริ่มขึ้น งานจะมีทั้งในพื้นที่วัดและ พื้นที่ตรงส่วนนี้จะถูกใช้สำหรับการแสดงดนตรีโดยมีการเก็บค่าผ่านประตู การใช้พื้นที่บริเวณนี้โดยปกติผู้ที่อยู่อาศัยจะใช้เป็นที่สำหรับจอดรถเข็น ตากผ้า เลี้ยงสัตว์ และเป็นที่นั่งพูดคุยกันในเวลาเย็น หรือสำหรับจัดงานสังสรรค์ต่างๆเช่นงานวันเกิด ทำบุญต่างๆ เป็นต้น เมื่อถึงวันที่ 1 มีนาคม บริเวณนี้จะถูกเก็บทำความสะอาดพื้นที่บ้านบางส่วนก็จะถูกรื้อออกไปเพื่อให้พื้นที่กว้างขึ้น มีขนาดประมาณ 1180 ตารางเมตร จะเริ่มเก็บและรื้อสิ่งปลูกสร้างตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ โดยมีการปิดทางเข้าออกหลักและรองเหลือเพียงทางเข้าหลัก 1 เท่านั้น มีการทำความสะอาดพื้นและล้างพื้นโดยการจ้างรถดับเพลิงจากสำนักงานเขต (ภาพที่ 5.4 - 5.9)

แผนผังที่ 5.13 แสดงการใช้พื้นที่และขนาดพื้นที่ในเวลาปกติ

แผนผังที่ 5.14 แสดงการเก็บพื้นที่ในวันงานประจำปี (1 มี.ค. - 9 มี.ค.) มีการปิดทางเข้าออกหลัก 2 และ 3 และทางเข้าออกรอง 1 และ 2 เหลือเพียงทางเข้าออกหลัก 1 เท่านั้น

ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนนี้จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยเฉพาะบ้านที่ถูกรื้อออก เพราะหลังที่รื้อนี้แต่เดิมเคยใช้เป็นห้องเก็บของ แล้วผู้อยู่ได้เข้ามาขอเช่าอยู่โดยทราบอยู่แล้วว่ามีกรรือถอนทุกปีก็ยินยอม โดยระหว่างเวลาที่บ้านถูกรื้อออกนี้ก็เอาของไปฝากไว้ตามบ้านที่สนิทหรือเก็บไว้บนหลังคา และไปอาศัยหลับนอนกับเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ก็จะตากผ้าที่บ้านของตนเอง รวมถึงเสียงจากวงดนตรีที่ดั่งนั้นคนในชุมชนก็ยอมรับและไม่บ่นเนื่องจากพวกเขาู้ดีว่าเป็นงานของวัดและพวกเขาก็อาศัยอยู่ในพื้นที่วัด

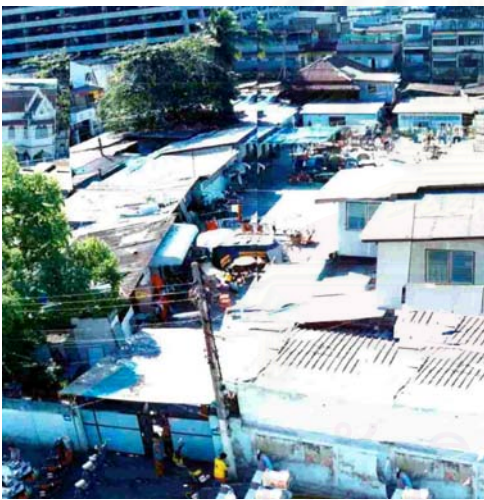
นอกจากนี้ยังเป็นการหารายได้เสริมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนด้วยเช่น การออกร้านขายของต่างๆ เท่าที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมงานพบ A11 ออกร้านขายขนมจีนเป็นต้น

ภาพที่ 5.4 แสดงพื้นที่ว่างกลางชุมชนในเวลาไม่ได้จัดงาน

ภาพที่ 5.5 แสดงพื้นที่ว่างกลางชุมชนเมื่อเวลาจัดงานในวันที่ 1 - 9 มีนาคม 2544

ภาพที่ 5.6 แสดงการพื้นที่ว่างมุมมองด้านบน

ภาพที่ 5.7 แสดงการใช้พื้นที่เวลาจัดงาน

ภาพที่ 5.8 แสดงการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์

ภาพที่ 5.9 แสดงการใช้พื้นที่เพื่อฉายภาพยนตร์

ทางสัญจรภายในชุมชน (Circulation Network)

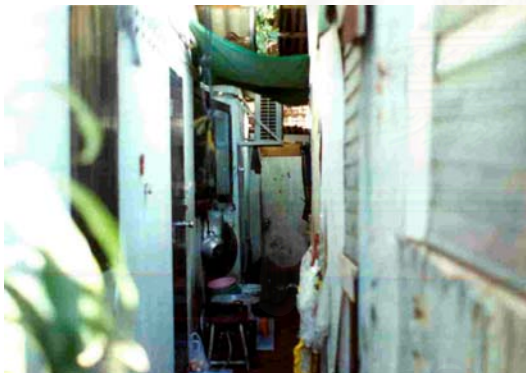
พบว่ามึลักษณะที่ค่อนข้างซับซ้อน ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากกรขยายตัวของแต่ละครอบครัว จากผังของชุมชนนี้ทำให้พบว่ามึทางเข้าออกชุมชนได้หลายทาง คือ มีทางเข้าหลัก 3 ทางและทางเข้ารอง 2 ทาง ทุกทางเข้าออกสามารถเดินผ่านได้ทุกคนแล้วแต่จะไปไหน แต่ส่วนใหญ่ทางเข้ารองจะไม่ค่อยมึใครใช้เนื่องจากเป็นทางที่ค่อนข้างเล็กกว่าคือเป็นซอกระหว่างบ้านขนาดประมาณ 60 เซนติเมตรเท่านั้น อับและแฉะ (แผนผังที่ 5.15)

ภาพที่ 5.10 แสดงทางเข้าหลัก 3 มองนอกชุมชน

ภาพที่ 5.11 แสดงทางเข้าหลัก 3 เข้ามาในชุมชน

ภาพที่ 5.12 แสดงทางสัญจรภายในชุมชน

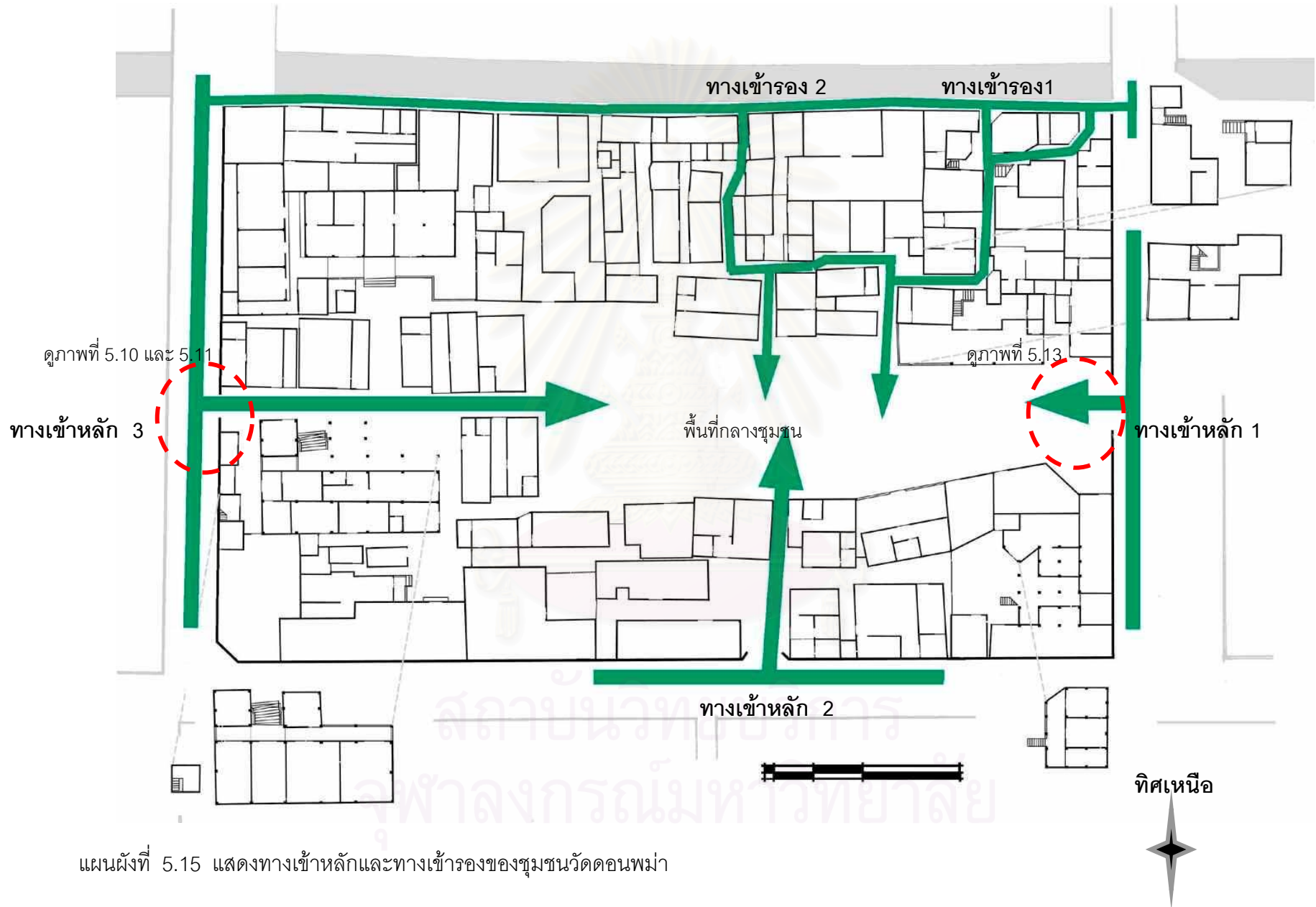
ภาพที่ 5.13 แสดงทางเข้าหลัก 1 เข้ามาในชุมชน

ภาพที่ 5.14 แสดงทางสัญจรริมคลองด้านเหนือชุมชน

ภาพที่ 5.15 แสดงทางระบายน้ำแบบฝาบปิด

แผนผังที่ 5.15 แสดงทางเข้าหลักและทางเข้ารองของชุมชนวัดดอนพม่า

5.2.2 การระบายน้ำของชุมชน

จะมีท่อระบายน้ำจากแต่ละส่วนของชุมชนระบายลงสู่ท่อเทศบาลด้านนอกชุมชน และสำหรับบ้านที่อยู่ริมคลองระบายน้ำด้านทิศเหนือก็จะมีท่อยื่นออกไปปล่อยน้ำลงสู่คลองโดยตรง (ภาพที่ 5.16) โดยท่อระบายน้ำส่วนใหญ่จะใช้ท่อ pvc ขนาด 4-6 นิ้วหรือบางตำแหน่ง ใช้ลักษณะซุดเป็นรางคอนกรีตแล้วมีฝาเปิดด้านบนเพื่อสะดวกต่อการทำความสะอาดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้อยู่อาศัยเองว่าจะทำแบบใด

การระบายน้ำส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหา แต่มีบริเวณกลุ่มด้านตะวันตกของชุมชนบริเวณทางเข้าพบว่าจะมีน้ำท่วมขังค่อนข้างบ่อยเนื่องจากการอุดตันของท่อระบายน้ำ ทำให้ต้องมีการลอกท่อตรงบริเวณนี้บ่อยมากโดยเฉพาะหน้าฝนจะเกิดน้ำท่วมบริเวณนี้บ่อยมาก (ภาพที่ 5.17)

ภาพที่ 5.16 แสดงทางระบายน้ำด้านเหนือของชุมชนบริเวณที่ติดคลองสาธารณะ

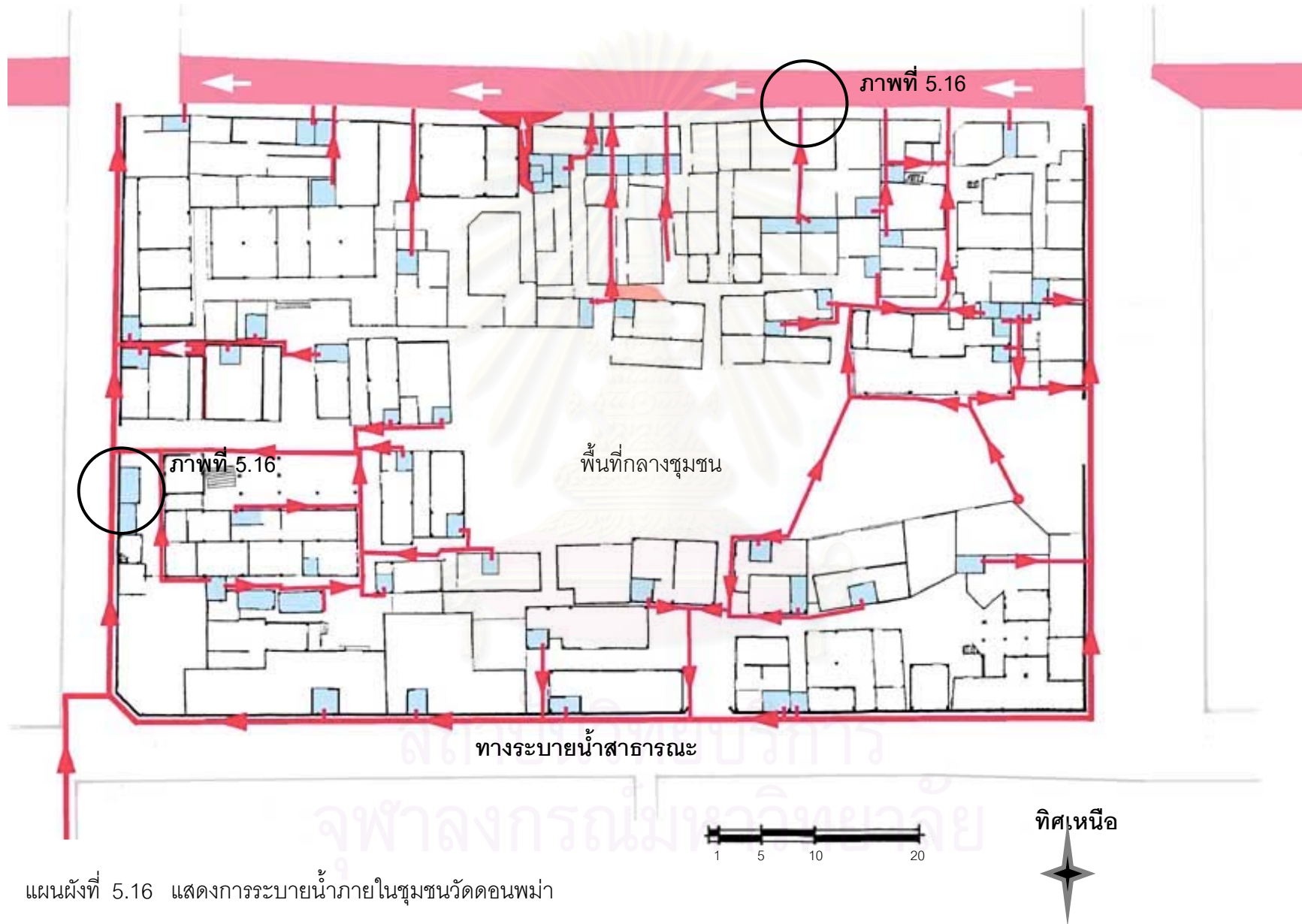
ภาพที่ 5.17 แสดงทางระบายน้ำด้านตะวันตกจะมีปัญหาการอุดตันและเกิดน้ำท่วมบ่อย

ภาพที่ 5.18 แสดงทางระบายน้ำแบบรางเปิด

ภาพที่ 5.19 แสดงท่อพีวีซีระบายน้ำมาบรรจบรางเปิด

แผนผังที่ 5.16 แสดงการระบายน้ำภายในชุมชนวัดดอนพม่า

5.2.3 วิเคราะห์ลักษณะรูปแบบที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ พบว่า ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า ส่วนใหญ่ก่อสร้างด้วยวัสดุที่ค่อนข้างถาวร เช่นก่ออิฐฉาบปูน มีถึง 49 ครัวเรือน (66 %) หรือทำจากวัสดุไม้ ซึ่งเนื่องมาจากมีกฎเกณฑ์ที่สร้างจากไม้ หรือสร้างใหม่โดยใช้ไม้ มี 18 ครัวเรือน (24 %) นอกนั้นจะใช้วัสดุที่ไม่ถาวร สามารถรื้อหรือพังได้โดยง่ายเช่น ไม้อัดอย่างบาง เป็นต้น โดยมี 8 ครัวเรือน (10 %) และทั้ง 8 ครัวเรือนนี้เป็นบ้านเช่า ขนาดที่อยู่อาศัยแต่ละครัวเรือนมีขนาดที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก เมื่อนำมาคิดแล้วจะมีพื้นที่เฉลี่ย 48.26 ตรม. / ครัวเรือน (แผนผังที่ 5.17)

ตารางที่ 5.1 แสดงขนาดพื้นที่ที่อยู่อาศัยภายในชุมชนวัดดอนพม่า

กลุ่มพื้นที่ (ตรม.)	จำนวนหลัง		พื้นที่รวม (เฉลี่ย / หลัง)	จำนวนคน (เฉลี่ย / หลัง)	พื้นที่ (เฉลี่ย / คน)
	จำนวน	ร้อยละ			
ต่ำกว่า 10	4	5.3	7.00	2.2	3.18
10 - 19	19	25.3	13.32	2.7	4.93
20 - 29	14	18.7	23.52	3.2	7.35
30 - 39	11	14.7	34.50	3.7	9.32
40 - 49	7	9.3	43.65	4.8	9.10
50 - 59	3	4	50.50	5.3	9.50
60 - 69	-	-	-	-	--
70 - 79	4	5.3	76.10	6.5	11.71
80 - 89	4	5.3	84.30	8.0	10.54
90 - 99	1	1.4	93.95	8.0	11.74
100-109	-	-	-	-	-
110-119	-	-	-	-	-
120-129	2	2.7	122.63	6	20.44
มากกว่า 129	6	8	186.30	7.7	24.19
รวม	75	100			

ที่มา : จากการคำนวณ

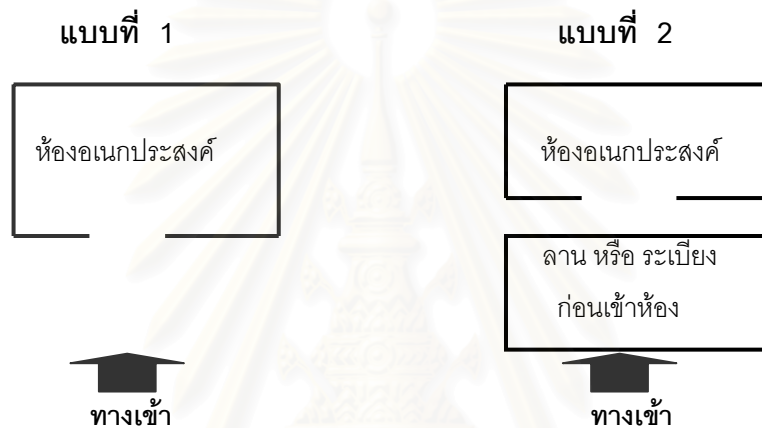

แผนผังที่ 5.17 แสดงการใช้วัสดุในการสร้างที่อยู่อาศัย

จากการสังเกต รูปแบบที่อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่ใช้สอยภายใน พบว่ามีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งลักษณะที่แตกต่างกันกล่าวคือมีทั้ง 1 ชั้น , 2 ชั้น หรือมีลักษณะเป็นห้อง ก็ตามรวมทั้งพื้นที่ใช้สอยที่มีฟังก์ชันมากน้อย ไม่เท่ากัน อาจเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการเช่น ขนาดที่อยู่อาศัย งบประมาณ ตำแหน่งที่อยู่อาศัย ลักษณะการครอบครองเป็นต้น ผู้วิจัยสามารถจำแนกลักษณะของรูปแบบที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า ได้เป็น 6 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะเป็นห้องพักโล่ง

ไม่ได้กั้นแบ่งส่วนใดๆทั้งสิ้น เรียกว่า ลักษณะแปลนเปิด (Open Plan) ใช้พื้นที่ห้องเป็นทั้งที่รับแขก พักผ่อน และเป็นห้องนอน รวมทั้งเป็นห้องครัวด้วย บางห้องก็มีห้องน้ำในตัว บางห้องต้องออกมาใช้ห้องน้ำร่วมกับเพื่อนบ้าน

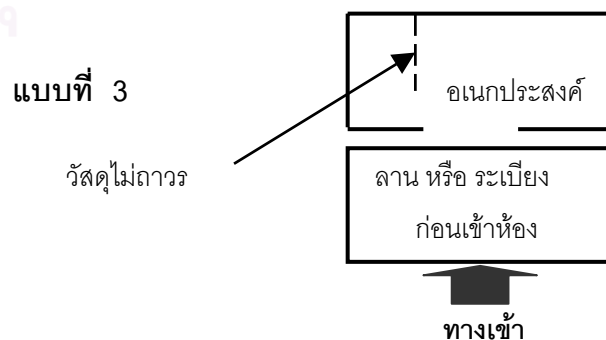

2. ลักษณะเป็นห้องพักโล่ง (แบบที่ 1) แต่มี ลานหน้าห้องก่อนเข้าห้อง

ภายในห้องไม่ได้กั้นแบ่งส่วนใดๆแต่ก่อนเข้าห้องจะมี เฉลียง, ชานหรือ พื้นที่ว่างที่ถูกกั้นไว้เป็นขอบเขตที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดความเป็นส่วนตัวกับห้องพักมากยิ่งขึ้น กล่าวคือบริเวณนี้อาจใช้เป็นส่วนรับแขก ชักล้าง ครัว เป็นต้น

3. ลักษณะเป็นห้องที่ถูกกั้นภายในอย่างไม่ถาวรมีลานหน้าห้องก่อนเข้าห้อง

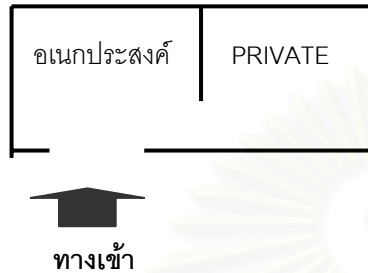
ภายในห้องถูกแบ่งการใช้สอยพื้นที่ เช่นเป็นพื้นที่นอน โดยใช้ตู้เสื้อผ้า ชั้นวางของ ผ้าม่านหรือวัสดุที่ไม่ถาวร และไม่มีประตูสำหรับเปิดเข้าออก เรียกลักษณะแปลนแบบนี้ว่า แปลนแบบกึ่งเปิด (Semi-Open Plan) โดยบางห้องอาจมีห้องน้ำส่วนตัว หรือบางห้องต้องออกไปใช้ห้องน้ำรวม

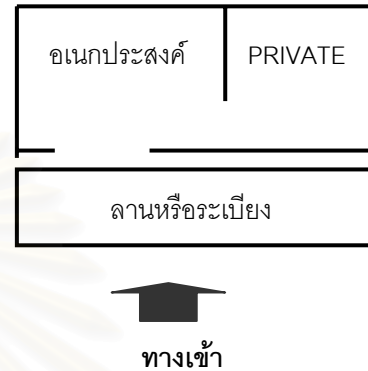
4. ลักษณะที่แยกส่วนใช้สอยชัดเจนและถาวร

คือมีการแบ่งส่วนที่ชัดเจนขึ้นมาก และมีประตูเข้าออกและผนังปิดกั้นที่ใช้วัสดุที่ถาวร เช่นก่ออิฐฉาบปูน หรือผนังไม้ส่วนใหญ่จะพบกับที่อยู่อาศัยที่มีขนาดพื้นที่ใช้สอยที่มาก และเป็นที่อยู่อาศัยที่สร้างด้วยวัสดุที่ถาวร

แบบที่ 4

แบบที่ 5

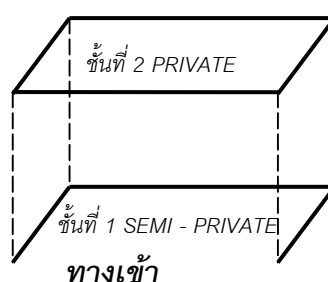

5. ลักษณะที่แยกส่วนใช้สอยชัดเจนและถาวร มีลานหน้าห้อง

คือมีการแบ่งส่วนที่ชัดเจนขึ้นมาก และมีประตูเข้าออกและผนังปิดกั้นที่ใช้วัสดุที่ถาวร คล้ายแบบที่ 4 แต่จะมีพื้นที่บริเวณหน้าห้อง เพื่อความเป็นส่วนตัวมากขึ้น

6. ลักษณะแปลน 2 ชั้น

คือการแยกพื้นที่ใช้สอยออกจากกันในแนวดิ่ง โดยชั้นล่างสามารถติดต่อกับส่วนสาธารณะได้ และในชุมชนนี้จะพบอาคารลักษณะ 2 ชั้นทั้งหมด 6 หลังแต่ส่วนใหญ่จะถูกแบ่งเป็นห้องเพื่ออยู่อาศัยเป็นครัวเรือน พบครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยเป็น 2 ชั้นไม่มากนักคือเพียง 3 หลัง กล่าวคือ หลังแรก (D2) เป็นอาคารเก่าที่มีชั้นล่างอยู่แล้ว หลังที่ 2 (C13) ระดับความสูงของที่อยู่อาศัยเพียง 3.50 เมตรเท่านั้นกล่าวคือบ้านหลังนี้มีพื้นที่ในแนวราบที่แคบจึงคิดกันห้องในแนวดิ่งเพื่อเป็นห้องนอน ซึ่งไม่ได้มีความสูงมากระดับบ้าน 2 ชั้นทั่วไป หลังที่ 3 (A2) เป็นบ้านของผู้นำชุมชนถือเป็นหลังที่เป็น 2 ชั้นมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนถึงสาเหตุที่ไม่มีการทำบ้าน 2 ชั้นโดยทั่วไปเนื่องจาก ไม่ต้องการให้บังทัศนียภาพของวัดดอน ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถอยู่อย่างถาวรได้ และผู้ที่เข้ามาอยู่ไม่มีเงินมากพอที่จะทำการก่อสร้างอาคาร 2 ชั้นได้

แผนผังที่ 5.18 แสดงการจัดฟังก์ชันที่อยู่อาศัยแบบต่างๆรวม 6 แบบ

5.2.4 วิเคราะห์ระบบสาธารณูปโภค

5.2.4.1 บ้านเลขที่

จากการสัมภาษณ์สามารถแยกประเภทของการมีบ้านเลขที่ได้ 5 กลุ่มคือ (แผนผังที่ 5.19)

กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่มีบ้านเลขที่ของตัวเองโดยการขอบ้านเลขที่ใหม่เมื่อเข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่านี้ สามารถสังเกตได้ว่าบ้านเลขที่ที่ขอใหม่จะใช้เลขที่ 31 ขึ้นต้นเช่น 31/16 หรือ 31/17 เป็นต้น พบว่าครัวเรือนที่ใช้บ้านเลขที่31/... เป็นของตัวเองมีทั้งหมด 23 ครัวเรือน (31%) ของผู้ที่อยู่อาศัยทั้งหมด บางครัวเรือนจะขอบ้านเลขที่โดยผ่านหัวหน้าชุมชน หรือบางครัวเรือนก็ดำเนินการขอบ้านเลขที่ด้วยตนเอง บ้านเลขที่ที่ได้จะเป็นบ้านเลขที่ชั่วคราว ซึ่งสามารถขอติดตั้งมิเตอร์น้ำประปาและไฟฟ้าได้

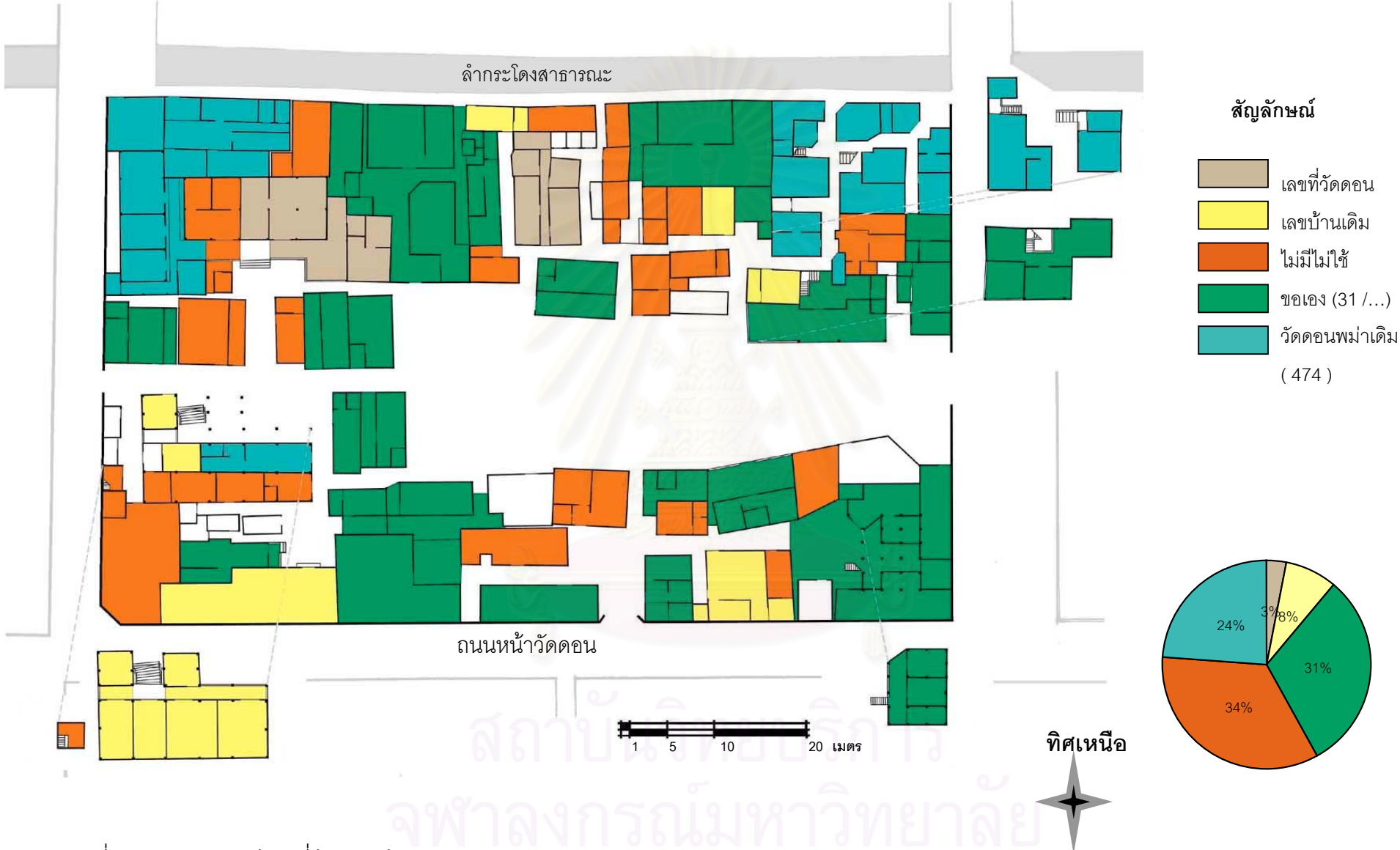
กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ใช้เลขที่ของวัดดอนพม่าเดิม กล่าวคือ เมื่อครั้งที่ยังเป็นวัดดอนพม่าอยู่ก่อนได้มีการขอเลขที่วัดโดยใช้เลขที่ 474 ซอยดอนกุศล ถนนเจริญกรุง เขตยานนาวา กรุงเทพฯ เพื่อสะดวกในการขอมิเตอร์น้ำ และไฟใช้ในบริเวณวัดดอนพม่า แต่หลังจากที่เกิดไฟไหม้ในกลุ่มที่เข้ามาอยู่แรกๆ ก็เลยใช้เลขที่ 474 นี้ต่อ จากการสัมภาษณ์พบ 18 ครัวเรือน (24%) ที่ใช้เลขที่ 474 นี้

กลุ่มที่ 3 ใช้เลขที่ของวัดดอนในปัจจุบัน กล่าวคือถ้ามีเรื่องที่จะต้องติดต่อสื่อสารทางจดหมายก็จะให้ส่งมาที่วัดดอน แต่ไม่ได้ใช้เลขที่นี้ในการขอ น้ำ ไฟ ฉะนั้นคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จึงไม่มีน้ำไฟใช้เป็นของตัวเอง จากการสัมภาษณ์พบ 2 ครัวเรือน (3%)

กลุ่มที่ 4 จะใช้เลขที่ของบ้านเดิมของตัวเองก่อนที่จะย้ายมา เช่นบ้านเดิมถูกไฟไหม้ แล้วย้ายมาสร้างบ้าน หรือมาอยู่ที่ชุมชนวัดดอนพมานี้ก็ยังใช้บ้านเลขที่เดิมนั้นอยู่ จากการสัมภาษณ์พบ 6 ครัวเรือน (8%)

กลุ่มสุดท้าย มีจำนวนมากที่สุดได้แก่กลุ่มที่ไม่มีและไม่ใช้เลขที่บ้าน เนื่องจาก คิดว่าไม่จำเป็นต้องมีบ้านเลขที่ หรือ เป็นผู้ที่ต้องการจะมีบ้านเลขที่แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรให้ได้มา ไม่มีเงินเพียงพอที่จะไปขอเลขที่บ้าน เป็นผู้ที่อยู่เป็นห้องเล็กๆ และรวมถึงครัวเรือนที่อยู่ห้องเช่าด้วยที่ไม่มีบ้านเลขที่ก็จะใช้บ้านเลขที่ของเจ้าของห้องเช่านั้นๆซึ่งอยู่ในชุมชนแห่งเดียวกัน จากการสัมภาษณ์พบ 26 ครัวเรือน (34%)

สำหรับการที่มีบ้านเลขที่ หรือไม่มีบ้านเลขที่นี้จะส่งผลไปถึงการมีมิเตอร์น้ำ มิเตอร์ไฟ หรือการมีโทรศัพท์ เป็นของตัวเองดังกล่าวในส่วนต่อไป

แผนผังที่ 5.19 แสดงการใช้เลขที่บ้านของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.2.4.2 น้ำประปา

พบว่า มีน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการขอต่อมิเตอร์ออกมาจากบ้านที่มีมิเตอร์เป็นของตัวเองซึ่งมีถึง 42 ครัวเรือน (56%) เป็นลักษณะที่ไม่ได้ใช้มิเตอร์จากการประปานครหลวงโดยตรง และจ่ายค่าน้ำตามมิเตอร์ที่ใช้กับเจ้าของมิเตอร์ที่ขอต่อออกมา แต่อัตราที่จ่ายจะแพงกว่าอัตราปกติ โดยเฉลี่ย 7-8 บาท/หน่วย มีบางหลังเสียในอัตราสูงถึง 12 บาท/หน่วยก็มี โดยที่มี 19 ครัวเรือน (25%) ที่มีมิเตอร์น้ำเป็นของตัวเองและจ่ายค่าน้ำในอัตราปกติ กล่าวคือคนกลุ่มนี้บางหลังก็ขอการใช้น้ำและการติดตั้งมิเตอร์น้ำด้วยตนเอง แต่ส่วนใหญ่จะขอโดยผ่านหัวหน้าชุมชน และมี 14 ครัวเรือน (19%) ที่ไม่มีมิเตอร์น้ำโดยจะจ่ายค่าน้ำให้บ้านที่ต่อน้ำมาใช้เป็นอัตรารายเดือนคงที่ตลอด หรืออยู่ในลักษณะบ้านเช่าที่ใช้ห้องน้ำรวม และไม่มีก๊อกน้ำส่วนตัว ใช้การชักล้างรวม โดยคิดค่าน้ำรวมกับค่าเช่าห้องรายเดือนในอัตราคงที่เช่นกัน (แผนผังที่ 5.20)

5.2.4.3 ไฟฟ้า

พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการขอต่อมิเตอร์ไฟฟ้าออกมาจากบ้านที่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตัวเองซึ่งมีถึง 50 ครัวเรือน (67%) เป็นลักษณะที่ไม่ได้ใช้มิเตอร์จากการไฟฟ้าโดยตรง และจ่ายค่าไฟตามมิเตอร์ที่ใช้กับเจ้าของมิเตอร์ที่ขอต่อออกมา แต่อัตราที่จ่ายจะแพงกว่าอัตราปกติ โดยที่มี 19 ครัวเรือน (25%) ที่มีมิเตอร์ไฟฟ้าเป็นของตัวเองและจ่ายค่าไฟในอัตราปกติ กล่าวคือคนกลุ่มนี้บางหลังก็ขอการใช้อิไฟฟ้าและการติดตั้งมิเตอร์ไฟด้วยตนเอง แต่ส่วนใหญ่จะขอโดยผ่านหัวหน้าชุมชน และมี 5 ครัวเรือน (8%) ที่ไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าโดยทั้งหมดจะจ่ายค่าไฟรวมกับค่าเช่าบ้านเป็นอัตรารายเดือนคงที่ตลอด ทั้ง 5 ครัวเรือนจ่ายค่าไฟฟ้าเฉลี่ย 300 บาท/เดือน (แผนผังที่ 5.21)

5.2.4.4 โทรศัพท

พบว่า 23 ครัวเรือน (31%) มีโทรศัพท์ใช้เป็นของตัวเองซึ่งทำให้เห็นว่าการติดตั้งโทรศัพท์นั้นสามารถทำได้สะดวกมากกว่าการขอเช่า ขอไฟซึ่งโทรศัพท์ส่วนใหญ่จะเป็นของ Telecom Asia และสามารถสังเกตได้ว่า ครัวเรือนที่มีโทรศัพท์ใช้นั้นจะมีน้ำ และไฟครบเรียบร้อยแล้ว และมี 47 ครัวเรือน (62%) ที่ไม่มีโทรศัพท์ส่วนตัวใช้ เนื่องจากผู้อยู่อาศัยคิดว่ายังไม่มีความจำเป็นและเป็นสิ่งสุดท้ายที่ต้องการหลังจากที่มีน้ำ และไฟเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และจะอาศัยโทรศัพท์จากเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่มีโทรศัพท์เป็นบางครั้งบางคราว หรือใช้โทรศัพท์สาธารณะในการโทรออก แต่จะมีบางหลังที่แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการติดต่อสื่อสาร กรณีนี้พบ 3 ครัวเรือน (7%) ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่านี้ (แผนผังที่ 5.22)

แผนผังที่ 5.20 แสดงการใช้น้ำของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

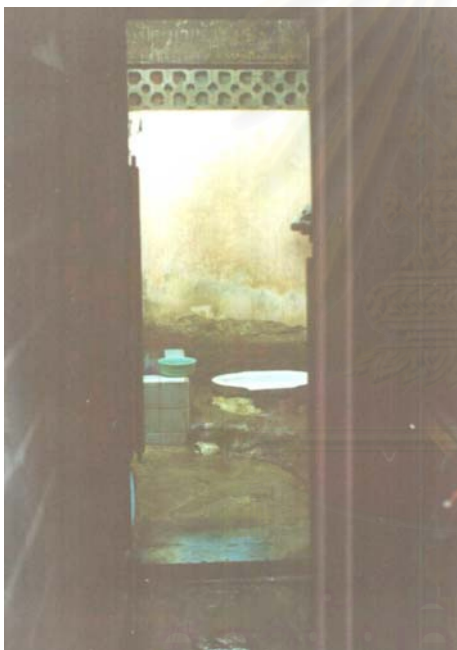
แผนผังที่ 5.21 แสดงการใช้ไฟฟ้าของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

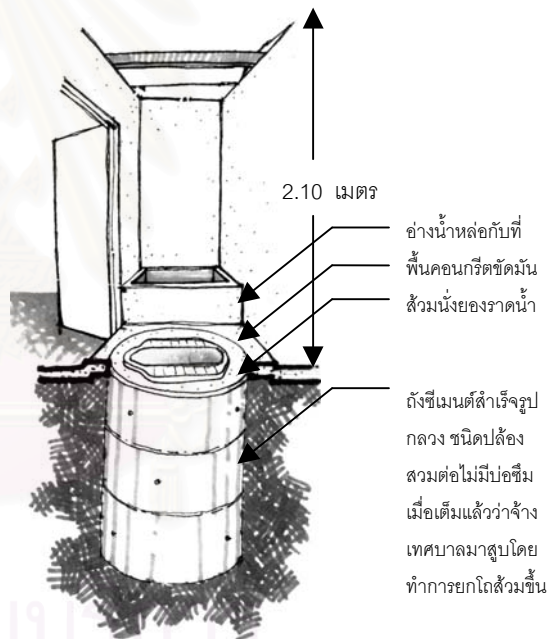
แผนผังที่ 5.22 แสดงการใช้โทรศัพท์ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.2.4.5 ห้องน้ำ

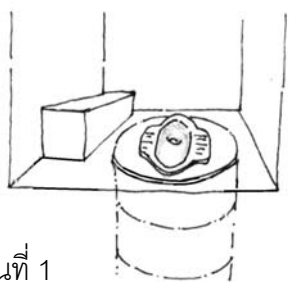
พบว่า 50 ครั้วเรือน (67%) มีห้องน้ำส่วนตัวใช้บางหลังก็ทำการชักล้างภายในห้องน้ำ บางหลังก็มีลานหน้าบ้าน และอีก 25 ครั้วเรือน (33%) ใช้ห้องน้ำรวมซึ่งสามารถแยกออกเป็นกลุ่มได้ 5 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นกลุ่มแวกบริเวณ Zone A ใช้ถึง 12 ครั้วเรือน / 1 ห้องน้ำ-ส้วม (ภาพที่ 5.8) รองลงมาใช้ 7 ครั้วเรือน / 1ห้องน้ำ-ส้วม โดยกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มบ้านเช่า นอกนั้นใช้ 2-3 ครั้วเรือน/1ห้องน้ำ-ส้วม (แผนผังที่ 5.23) โดยพวกที่ใช้ห้องน้ำ-ส้วมรวมนี้จะทำการชักล้างภายนอก หรือบริเวณหน้าห้องน้ำ หรือหน้าห้องของตนเอง โดยลักษณะของห้องน้ำจะเป็นลักษณะของการวางโถส้วมบนถังซีเมนต์สำเร็จรูป ไม่มีบ่อซึมเมื่อเวลาเต็มหรือราดไม่ลงจะเรียกเทศบาลมาสูบ โดยยกถังส้วมขึ้นแล้วสูบออก บางบ้านจะมีหัวทองเหลืองเปิดออกได้ไม่ต้องยกโถส้วม สำหรับห้องน้ำรวมเวลาเต็มต้องอาศัยห้องน้ำของเพื่อนบ้านเข้าก่อนจนกว่าจะมีรถมาสูบนับว่า Zone A มีปัญหามากที่สุด

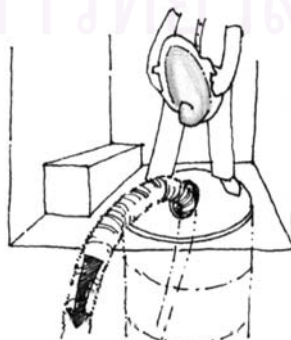
ภาพที่ 5.20 แสดงภายในห้องน้ำซึ่งเป็นห้องน้ำเดิมที่มีอยู่แล้ว

ภาพที่ 5.21 แสดงภาพเสกิตห้องน้ำ

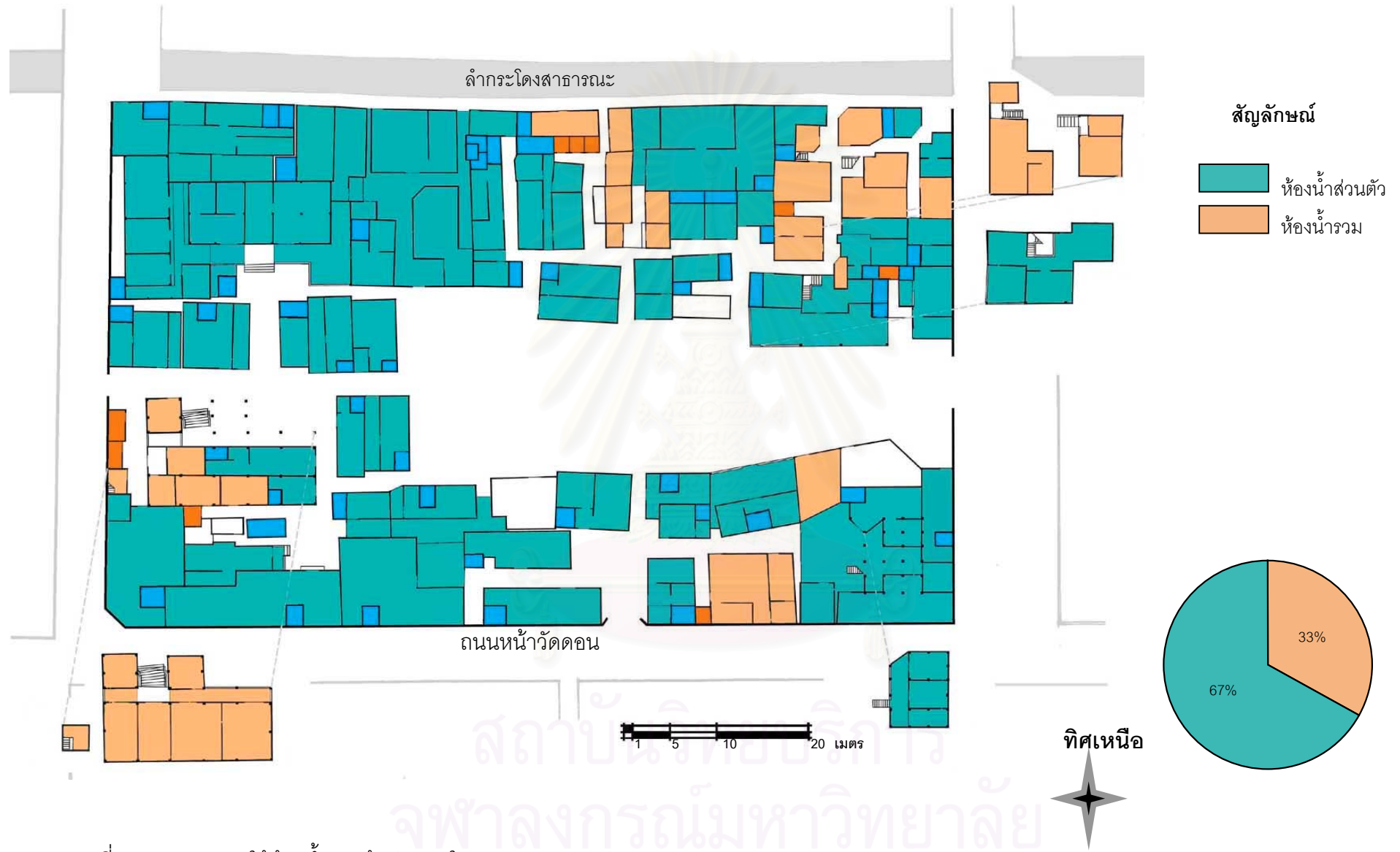

ชั้นที่ 1

ชั้นที่ 2

ภาพที่ 5.22 แสดงขั้นตอนการสูบส้วมหลังจากที่ส้วมเต็มโดยเทศบาล

แผนผังที่ 5.23 แสดงการใช้ห้องน้ำของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.2.4.5 การกำจัดขยะ

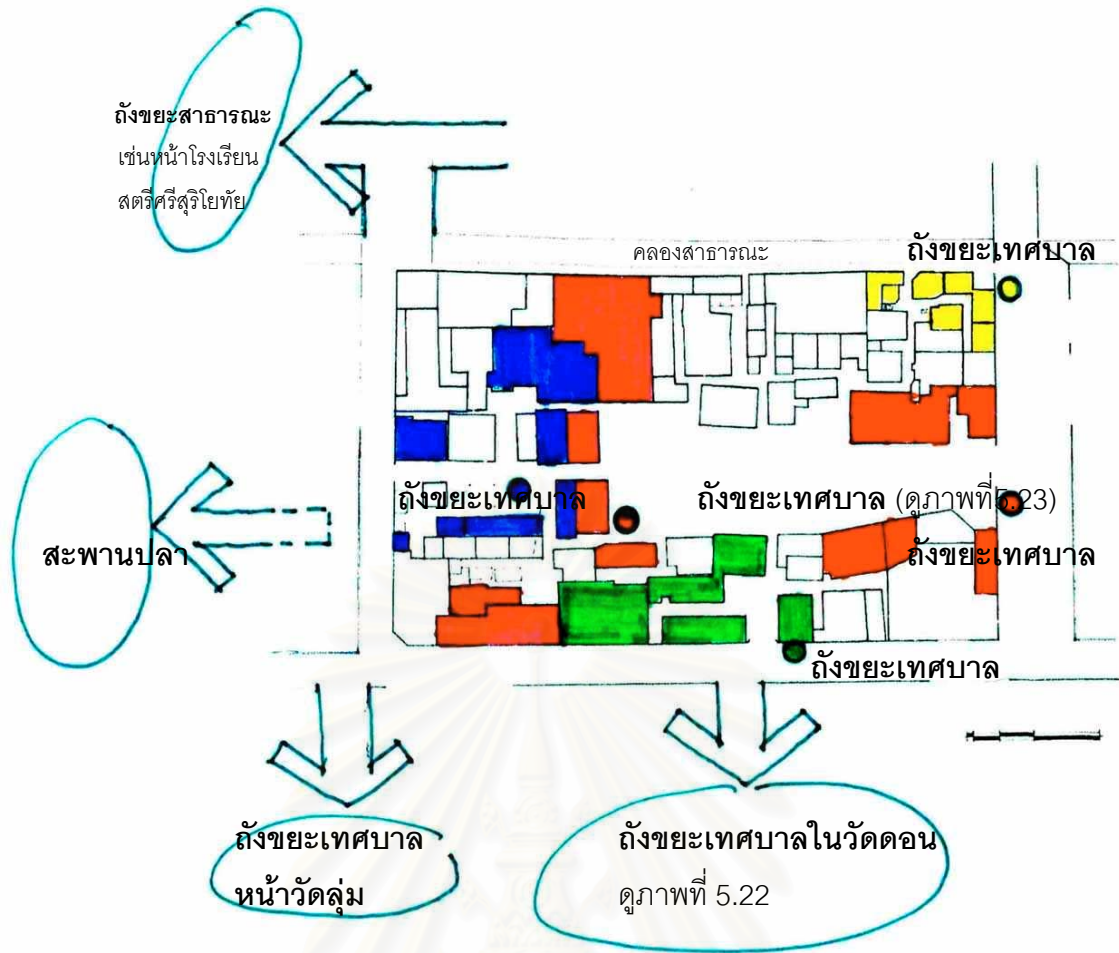
การเก็บขยะของกรุงเทพมหานครสามารถเข้าถึงในพื้นที่บริเวณชุมชนวัดดอนพมานี้ แต่ผู้ที่จะใช้บริการต้องเสียค่าบริการรายเดือน โดยจะเสียอัตราค่าบริการที่ไม่เท่ากันแล้วแต่ขนาดของถังขยะ บางครัวเรือนใช้วิธีเสียค่าบริการรวมกัน โดยจะได้ถังขยะของกทม. ขนาดใหญ่แล้วทิ้งขยะรวมกัน ซึ่งการทิ้งขยะก็เป็นปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่พบในชุมชนวัดดอนพมานี้ และเกิดการทะเลาะกันบ่อยในเรื่องของการทิ้งขยะ โดยผู้ที่ไม่เสียค่าบริการเอาขยะมาทิ้งก็ทำให้เกิดความไม่พอใจกับเจ้าของถังจึงมีการแก้ปัญหาโดยการลื้อถังขยะเป็นต้น บางครัวเรือนก็เสียค่าบริการเพียงครัวเรือนเดียว โดยใช้ถังเล็ก ตั้งไว้หน้าบ้านหรือห้องของตน และเสียค่าบริการเดือนหนึ่ง 10-20 บาท

จากการสัมภาษณ์พบว่า 34 ครัวเรือน (43%) เท่านั้นที่มีการใช้บริการการเก็บขยะของกรุงเทพมหานคร ที่เหลือจะไม่มีที่ทิ้งขยะเป็นของตัวเอง จะใช้วิธีเดินออกไปทิ้งนอกชุมชนแล้วแต่ความสะดวก หรือเป็นทางผ่านในการที่จะไปทำงาน เช่น ผู้ที่ทำงานที่สะพานปลา หรือต้องไปซื้อปลาก็จะนำขยะใส่ถุงแล้วนำไปทิ้งที่สะพานปลา พบ 4 ครัวเรือน (5%) สำหรับผู้ที่ต้องเดินผ่านหน้าวัดลุ่มก็นำไปทิ้งถังขยะบริเวณหน้าวัดลุ่ม พบ 5 ครัวเรือน (7%) หรือถึงสาธารณะตำแหน่งต่างๆริมถนน พบ 7 ครัวเรือน (9%) และมีจำนวน 25 ครัวเรือน (33%) ที่เอาขยะเข้าไปทิ้งในวัดดอนซึ่งจะมีกะขยะขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในวัด (ภาพที่ 5.23) โดยผู้ที่มาทิ้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ (แผนผังที่ 5.24 และ 5.25) จากการที่บางหลังไม่ใช้บริการการเก็บขยะของทางกรุงเทพมหานครนี้เนื่องจากไม่ต้องมารับภาระในการเสียค่าบริการดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง เช่นผู้ที่อาศัยริมคลองสาธารณะ ก็จะทิ้งลงคลองสาธารณะ ทำให้ทางเทศบาลต้องมาเก็บขยะในคลองบ่อยๆ และเกิดน้ำเน่าเสีย กลิ่นเหม็น หรือทิ้งลงใต้ถุนบริเวณทางด้านตะวันตกของชุมชนทำให้เกิดการอุดตันของท่อระบายน้ำและเกิดน้ำท่วม (ดังกล่าวไว้แล้วในเรื่องการระบายน้ำ) นอกจากนี้ยังพบปัญหาการทะเลาะวิวาทในเรื่องของการทิ้งขยะในถังของผู้อื่น หรือ การจ่ายเงินค่าบริการเก็บขยะในกรณีที่เป็นการจ่ายค่าบริการรวมเป็นต้น

สรุปในเรื่องของสาธารณูปโภคพบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ (69%) ไม่คิดว่าตนมีปัญหาในเรื่องน้ำ ไฟ หรือโทรศัพท์ เนื่องจากมีพร้อม หรือพอใจและยอมรับกับสภาพปัจจุบัน และคิดว่าอยู่ได้ไม่มีปัญหา ที่เหลือ (31%) คิดว่าตนมีปัญหาในเรื่องราคาของน้ำ และไฟ เนื่องจากต้องจ่ายค่าน้ำ ไฟในอัตราที่สูงกว่าปกติ มีราคาแพงมาก บางครัวเรือนมีการเปลี่ยนการฟุ้งมิเตอร์ น้ำ ไฟมาหลายเจ้าของแล้วก็ยังแพงอยู่ จึงอยากมิเตอร์น้ำ และไฟ เป็นของตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามเขาเหล่านั้นส่วนใหญ่ยังไม่มีบ้านเลขที่เป็นของตัวเองจึงไม่มีสิทธิในการขอไฟฟ้าดังกล่าว และเรื่องห้องน้ำพบว่ามีความไม่เพียงพออยู่มาก ปริมาณการใช้ห้องน้ำรวมค่อนข้างมากถึง 12 ครัวเรือน/ห้องนั้น น่าจะได้รับการแก้ไขรวมถึงเรื่องของถังขยะภายในชุมชนที่มีน้อยจนเกิดปัญหา การทิ้งขยะไม่เป็นที่ส่งผลถึงการระบายน้ำเป็นต้น

แผนผังที่ 5.24 แสดงที่ตั้งของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.25 แสดงตำแหน่งของที่ทิ้งขยะในชุมชนและรอบชุมชนวัดดอนพม่า

ภาพที่ 5.23 แสดงถึงขยะในวัดดอนซึ่งผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าบางครั้งเหวี่ยงขยะมาทิ้งที่นี่

ภาพที่ 5.24 แสดงถึงขยะเทศบาลในชุมชน

ภาพที่ 5.25 แสดงถึงขยะส่วนตัวหน้าบ้าน

ภาพที่ 5.26 ขยะที่ลงในรางระบายน้ำเกิดอุดตัน

5.2.5 วิเคราะห์ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย

5.2.5.1 ที่ดิน

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าที่ดินผืนนี้เป็นที่ดินของวัดดอน โดยชาวบ้านได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตาจากอดีตเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 (ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดยานนาวา) ให้เข้ามาพักอาศัยอยู่เป็นการชั่วคราว จนกว่าทางวัดต้องการที่สร้างอาคารสาธารณะประโยชน์ของวัดก็จะต้องย้ายออกไป โดยการเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่นี้ทางวัดไม่เก็บผลประโยชน์และทำสัญญาเสียแต่ประการใด (สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ปัจจุบัน) และจากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยทั้ง 75 ครัวเรือน พบว่าทั้งหมด (100%) ไม่ได้จ่ายค่าเช่าที่ดินให้แก่วัด แต่จะทำบุญในเทศกาลต่างๆ ผ่านทางหัวหน้าชุมชน โดยจะมีซองมาแจกให้ตามบ้าน การทำบุญนั้นจะมีหลายงานทั้งการทำบุญให้วัดดอนรวมทั้งวัดอื่นๆตามต่างจังหวัด แล้วแต่ทางหัวหน้าชุมชนจะจัดขึ้น

ถ้าเป็นการทำบุญของวัดดอนจริงๆจะมีประมาณ 3 งานหลักๆในแต่ละปี ได้แก่งานทอดกฐิน งานผ้าป่า และงานประจำปี บางครั้งถ้ามีงานนอกเหนือ เช่น ซ้อมอาหารวัดก็จะมีซองมาอีกต่างหาก นอกจากนี้ยังมีวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ที่ผู้อยู่อาศัยจะต่างคนต่างไปทำบุญ จะไม่มีซองมาแจก เฉพาะที่เป็นการทำบุญของวัดดอน (3 งานหลักๆ) ผู้อยู่อาศัยจะทำบุญ เฉลี่ยราวครัวเรือนละ 150 - 300 บาทต่อปี ซึ่งแล้วแต่กำลังทรัพย์ของแต่ละครัวเรือน

ผู้วิจัยได้สอบถามถึงปัญหาในเรื่องที่ดินว่าประสบปัญหาในเรื่องความมั่นคง การถูกรุกล้ำที่ดิน หรือพื้นที่ดินที่ใช้ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยน้อยไปไหม ทุกครัวเรือนตอบว่ายอมรับสภาพว่าเป็นที่ดินของวัด ถ้าทางวัดไล่เมื่อไหร่ก็ต้องไปขอเพียงอย่างเดียวขอให้บอกล่วงหน้า แต่ลักษณะอย่างนี้ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ (96%) รู้สึกว่าอยู่ที่นี้ไม่มั่นคง ซึ่งลักษณะนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะส่งผลถึงลักษณะทางกายภาพที่สร้างแบบพออยู่ได้ และระบบสาธารณูปโภคที่ต้องใช้เงินในการลงทุน นอกจากนี้บางครอบครัวมีการเตรียมการไว้อยู่แล้ว เช่นมีบ้านอยู่ต่างจังหวัด หรือมีบ้านอีกหลังที่ชานเมืองเป็นต้น และจากการสัมภาษณ์ 52% คิดว่าถึงแม้จะรู้สึกไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยแต่ก็สามารถอยู่ได้อย่างไม่มีปัญหา ถึงแม้จะพบ 7 ครัวเรือน (9.3%) คิดว่าขนาดของพื้นที่ดินที่ใช้ในการปลูกอาศัยนั้นน้อยเกินไป และมี 1 ครัวเรือน (1.3%) ถูกรุกล้ำพื้นที่จากเพื่อนบ้านก็ตาม

ตารางที่ 5.2 แสดงปัญหาการอยู่อาศัยในพื้นที่ดินวัดดอนของชุมชนวัดดอนพม่า

ปัญหา(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. ความไม่มั่นคง	72	96.0
2. พื้นที่ดินน้อยไป	7	9.3
3. ถูกรุกล้ำพื้นที่ดิน	1	1.3
4. ไม่มีปัญหา อยู่ได้	44	58.7

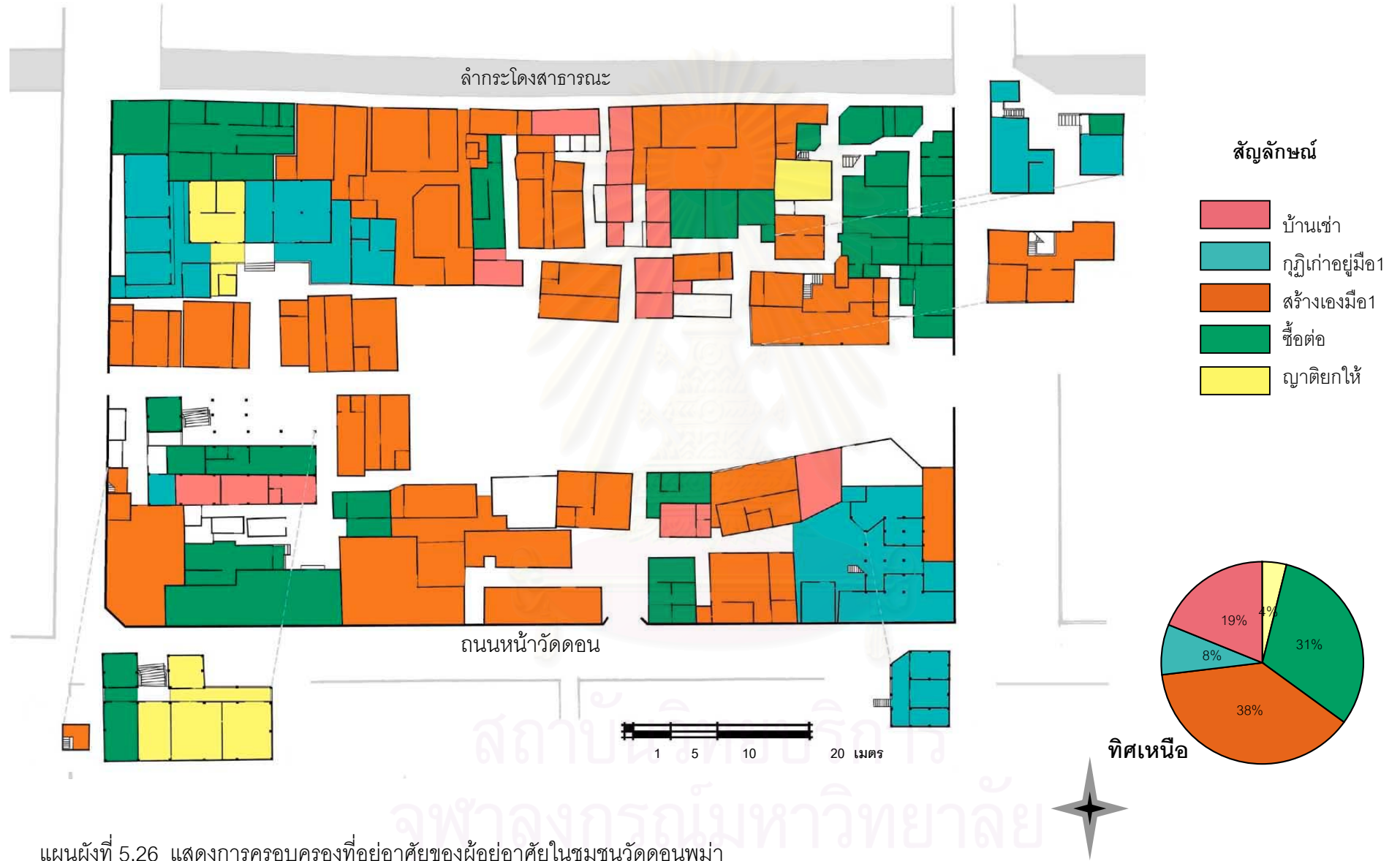
5.2.5.2 ที่อยู่อาศัย

การครอบครองที่อยู่อาศัยนั้นสามารถแบ่งได้เป็น บ้านเช่า และเป็นเจ้าของบ้านเอง จากการสัมภาษณ์พบว่า มีครัวเรือนที่มาเช่าบ้านอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่าอยู่ 14 ครัวเรือน (19%) ของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนทั้งหมด ที่เหลือ 61 ครัวเรือน (81%) เป็นเจ้าของเองทั้งสิ้น แต่ในจำนวน 61 ครัวเรือนนี้ สามารถแยกลักษณะของการได้มาซึ่งที่อยู่อาศัยเป็น อยู่ที่ถูกใจเดิมหรืออาคารของเดิมตั้งแต่ยังเป็นวัดพม่า 6 ครัวเรือน ซื้อมือต่อหรือบ้านมาจากเพื่อนหรือญาติ 23 ครัวเรือน ญาติหรือครอบครัวยกให้ 3 ครัวเรือน และมาสร้างใหม่ในพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่า 29 ครัวเรือน (แผนผังที่ 5.26)

จากการสอบถามถึงปัญหาที่มีต่อที่อยู่อาศัยในปัจจุบันพบว่า 58.7% ของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่านี้รู้สึกพอใจต่อที่อยู่อาศัยของตนเอง และสามารถอยู่ได้โดยไม่ลำบาก ทั้งที่ก็รู้สึกว่าพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ หรือ มีปัญหาเวลาฝนตก น้ำจะท่วม ก็สามารถอยู่ได้ โดยแบ่งเป็น 19 ครัวเรือน (25.3%) รู้สึกว่าที่อยู่อาศัยปัจจุบันไม่แข็งแรง 19 ครัวเรือน (25.3%) คิดว่าพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ 19 ครัวเรือน (25.3%) คิดว่าการถ่ายเทอากาศไม่สะดวก แต่มีบางครัวเรือนที่ไม่มีหน้าต่างภายในห้องเลย แต่ไม่รู้สึกว่าอึดอัดหรืออากาศถ่ายเทไม่สะดวกแต่ประการใด กลับตอบว่า อยู่สบาย ดีกว่าไม่มีที่อยู่ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่า 18 ครัวเรือน (24%) ประสบปัญหาเวลาฝนตกเช่นน้ำท่วมหรือหลังคารั่ว ฝนสาดเป็นต้น และ 7 ครัวเรือน (9.3%) รู้สึกว่าไม่ปลอดภัย กล่าวคือสามารถถูกงัดแงะได้ง่าย

ตารางที่ 5.3 แสดงปัญหาที่มีต่อที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

ปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. ที่อยู่อาศัยไม่แข็งแรง	19	25.3
2. พื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ	19	25.3
3. ถ่ายเทอากาศไม่สะดวก	19	25.3
4. มีปัญหาเวลาฝนตกเช่นน้ำท่วม , ฝนสาด	18	24.0
5. ไม่ปลอดภัย	7	9.3
6. พอใจ อยู่สบาย	44	58.7

แผนผังที่ 5.26 แสดงการครอบครองที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.3 ประเด็นความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

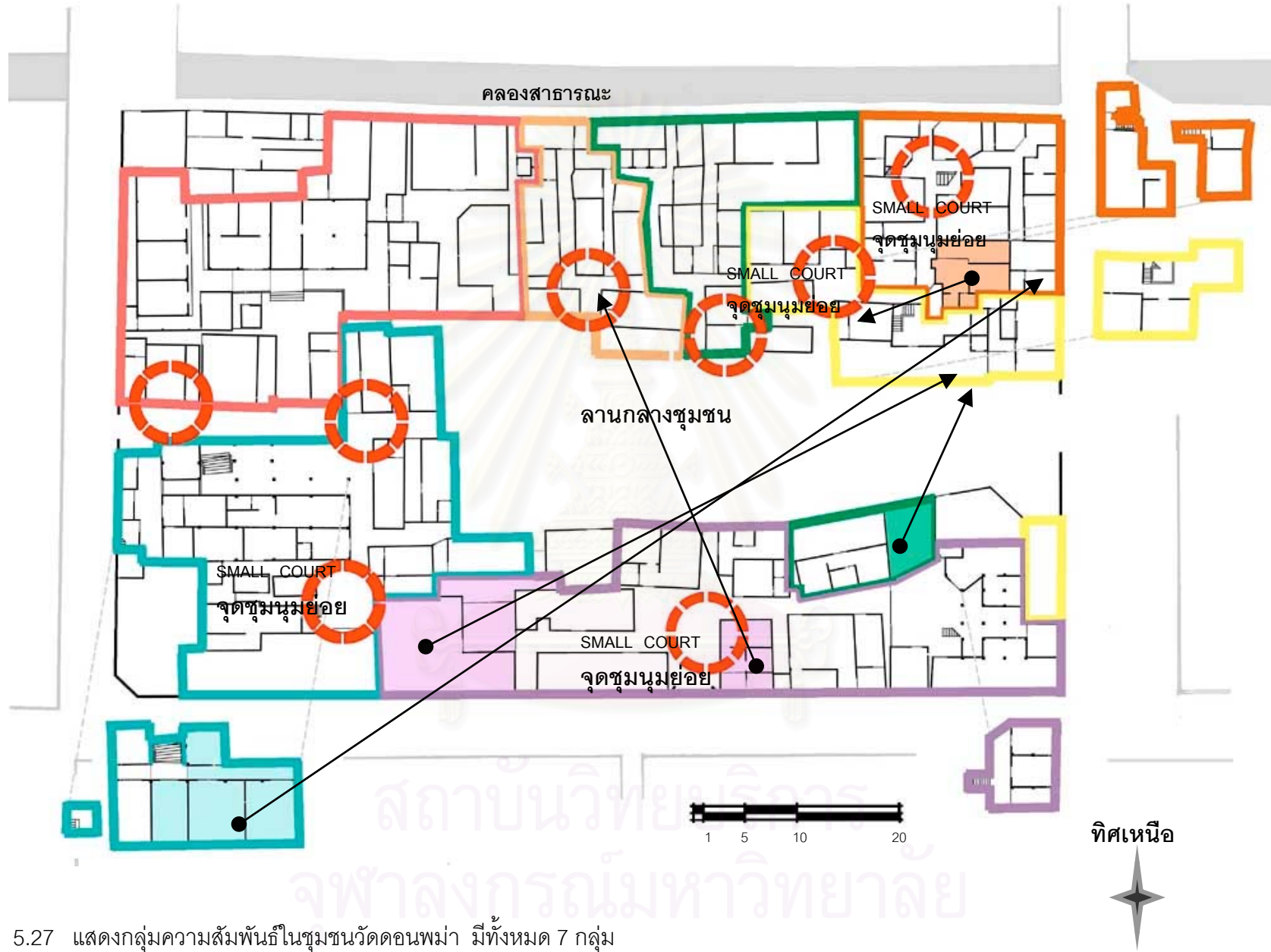
5.3.1 การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน

ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่านี้ส่วนใหญ่รู้จักและจำหน้ากันได้หมด นอกจากบ้านเช่าที่เปลี่ยนกันเข้ามาแต่ก็ไม่บ่อยนัก เพราะส่วนใหญ่จะเป็นผู้เช่าบ้านที่อยู่มานานแล้ว ดังนั้นผู้ที่แปลกหน้าเข้ามาในชุมชนจะรู้ทันที จากการสังเกต และสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าพบว่า ถึงแม้จะรู้จักหน้าตา และจำได้ว่าอยู่ในชุมชนนี้ หรือใครเป็นอะไรที่เห็นจะรู้ถึงกันหมด ก็ยังมีการแบ่งกลุ่มกันค่อนข้างชัดเจน ทั้งหมด 75 ครัวเรือนสามารถแบ่งได้เป็น 7 กลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มที่สนิทกันนั้นมาจากหลายสาเหตุ เช่น พื้นที่ใกล้เคียงกัน บ้านใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้สนิทกัน นอกจากนี้อาจเป็นคนภาคเดียวกัน อำเภอเดียวกัน หรือมาจากที่เดียวกันก่อนที่จะมาอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่านี้ เช่นมาจากวัดดอนเหมือนกัน มาจากชุมชนสมานมิตรเหมือนกัน ในส่วนนี้ถึงแม้ไม่อยู่ใกล้กันก็จะเดินมาหาสู้กัน พูดคุยปรึกษาปัญหาและช่วยกันแก้ไข

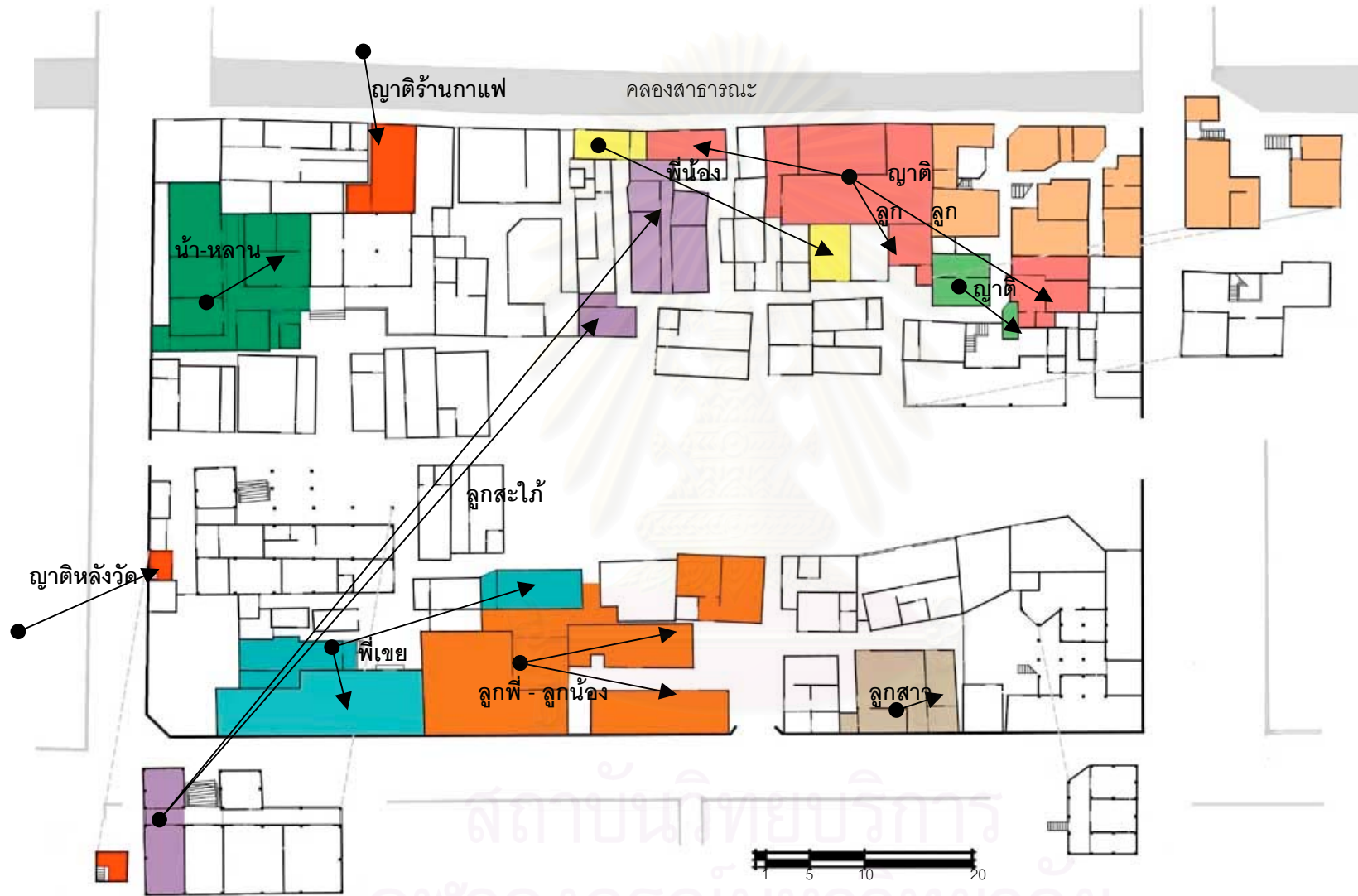
ความสัมพันธ์ในประเด็นหลังนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นจาก เมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์นั้นพบว่า ตำแหน่ง D4 เขากับข้าว ปลาย่างมานั่งกินร่วมกับ ตำแหน่ง A22 ในตอนกลางวัน หรือพบว่าอยู่ตำแหน่ง C17 แต่มานั่งคุย ดื่มเหล้าที่ A6 หรือจะพบผู้ที่อยู่ตำแหน่ง D7 ชอบมานั่งคุยที่หน้าบ้าน B3 เกือบทุกครั้งที่ลงพื้นที่ เป็นต้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ประกอบกับด้านภูมิลำเนาเดิม และที่อยู่อาศัยก่อนที่จะย้ายเข้ามาในชุมชนวัดดอนพม่านี้ทำให้สามารถสรุปความสัมพันธ์ภายในชุมชนออกเป็นแผนภาพได้เป็น 7 กลุ่ม และยังมีความสัมพันธ์ในลักษณะข้ามกลุ่มเท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นซึ่งบุคคลเหล่านั้นเหมือนเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างกลุ่ม

ประเด็นหนึ่งที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ที่สนิทกันมากยิ่งขึ้นคือความสัมพันธ์ในลักษณะของเครือญาติ ซึ่งผู้ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนส่วนหนึ่งมาจากการชักจูงระหว่างญาติพี่น้อง รวมถึงการขยายครัวเรือน สามารถพบถึง 32 ครัวเรือนที่มีญาติอยู่ในชุมชนวัดดอนพม่า หรือชุมชนเดิม (แผนผังที่ 5.28)

นอกจากการสังเกตดังกล่าวแล้วผู้วิจัยได้ใช้คำถามเพื่อแสดงพฤติกรรมการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน โดยถามถึงเรื่องวิธีที่ใช้ในการซ่อมบ้าน การฝากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลบ้านเวลาไม่อยู่ และการขอคำปรึกษาในเรื่องต่างๆจากเพื่อนบ้านในชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

แผนผังที่ 5.27 แสดงกลุ่มความสัมพันธ์ในชุมชนวัดดอนพม่า มีทั้งหมด 7 กลุ่ม

แผนผังที่ 5.28 แสดงความสัมพันธ์ของครัวเรือนที่เป็นเครือญาติในชุมชนวัดดอนพม่า และที่ไม่แสดงสีนั้นไม่ได้เป็นญาติกัน

ตารางที่ 5.4 แสดงวิธีที่ใช้ในการซ่อมแซม ต่อเติมที่อยู่อาศัยหรืออุปกรณ์ต่างๆที่ชำรุดเช่นท่อน้ำ

วิธี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. ซ่อมด้วยตัวเอง	24	32.0
2. เพื่อนบ้านช่วยซ่อมให้ฟรี	6	8.0
3. จ้างคนในชุมชนมาซ่อม	26	34.7
4. จ้างคนนอกชุมชนมาซ่อม	9	12.0
5. เพื่อนที่อื่นที่รู้จักมาช่วยซ่อมให้ฟรี	2	2.7
6. อื่นๆ เช่นเจ้าของบ้านซ่อม	8	10.7

เรื่องวิธีที่ใช้ในการซ่อมบ้าน จากตารางพบว่า ส่วนใหญ่จะซ่อมบ้านด้วยตัวเอง และจ้างคนในชุมชนมาซ่อมในเรื่องที่ตนเองไม่สามารถซ่อมเองได้ เนื่องจากผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมีอาชีพเป็นช่างฝีมือจำนวนมาก และรองลงมาได้แก่การจ้างคนภายนอกมาซ่อมให้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่ค่อยสนิทกับช่างในชุมชน หรือต้องการความสะดวกเนื่องจากบางที่ช่างภายในชุมชนก็ไม่ค่อยว่าง นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เพื่อนบ้านมาซ่อมให้ฟรี ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นเครือญาติ หรือสนิทกันมากจริงๆเท่านั้น สำหรับผู้ที่เช่าบ้านอยู่ ถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อยก็จะซ่อมด้วยตัวเอง แต่ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ หรือต้องซ่อมมากก็จะบอกเจ้าของบ้าน ให้เป็นผู้จัดการซ่อม

เรื่องการฝากเพื่อนบ้านให้ช่วยดูแลบ้านเวลาไม่อยู่ หรือต้องไปต่างจังหวัด ก็จะมีการฝากบ้านกันไว้ มีมากถึง 47 ครัวเรือน (62.7%) ที่บอกฝากบ้านไว้กับเพื่อนบ้านเมื่อต้องไปต่างจังหวัดเป็นเวลาหลายวัน และส่วนใหญ่ก็จะเป็นบ้านที่อยู่ติดกัน หรือบ้านตรงข้าม ให้ช่วยสอดส่องดูแล 19 ครัวเรือน (25.3%) ปิดบ้านไว้เฉยๆ มี 2 ครัวเรือนให้ญาติมาเฝ้า และ 7 ครัวเรือนเป็นลักษณะที่ไม่ได้ไปไหน หรือถ้าไปไหนก็ต้องมีคนในครัวเรือนอยู่เฝ้าบ้านอย่างน้อย 1 คน (แผนผังที่ 5.29)

เรื่องการขอคำปรึกษาในเรื่องต่างๆจากเพื่อนบ้านในชุมชน นอกเหนือจากการปรึกษากันภายในครัวเรือนแล้วพบว่า 50 ครัวเรือน (66.7%) ไม่ได้ปรึกษาเพื่อนบ้าน หรือผู้ที่อยู่ในชุมชนคนอื่น ที่เหลือ 25 ครัวเรือน (33.3%) จะขอคำปรึกษาจากเพื่อนบ้าน ซึ่งเพื่อนบ้านที่ขอคำปรึกษานั้นจะเป็นญาติกัน หรือเป็นเพื่อนสนิทกัน อยู่กันมานาน หรือครัวเรือนนั้นอยู่อาศัยเพียงคนเดียวตามลำพัง (แผนผังที่ 5.30)

แผนผังที่ 5.29 แสดงการฝากที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.30 แสดงการปรึกษาปัญหาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนวัดดอนพม่า

การทำความสะอาดชุมชนร่วมกันนั้นจะเกิดขึ้นเฉพาะบางกลุ่มและบางบริเวณ เท่าที่ทำการสัมภาษณ์นั้นจะมีปีละ 1 ครั้งในวันที่จัดงานประจำปีของวัดดอน พม่าที่ชุมชนวัดดอนพมานี้จะเป็นพื้นที่แสดงดนตรี เพื่อเก็บเงินเข้าวัด ก่อนวันงาน 1 วันจะมีการทำความสะอาด และรื้อห้องบางห้อง เก็บสิ่งของที่ตั่งเกะกะ และกันพื้นที่ต่อเวทีเพื่อแสดงดนตรี แต่ผู้ที่มาช่วยกันทำมีเพียง 19 ครัวเรือน (25%) ที่เหลือ 38 ครัวเรือน (51%) จะต่างคนต่างทำ ไม่ได้ออกมาช่วยจะทำเฉพาะหน้าบ้านตนเองเท่านั้น 18 ครัวเรือน (24%) ไม่เคยทำความสะอาดชุมชนเลย อาจเนื่องมาจากเป็นห้องไม่มีพื้นที่หน้าห้อง หรือ อยู่ชั้นที่ 2 เป็นต้น (แผนผังที่ 5.31)

การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนนั้นก็เป็นที่ประจักษ์หนึ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในชุมชนได้จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยถึงกิจกรรมในชุมชนเท่าที่ทราบพบว่า กิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ทราบว่า มีในชุมชนได้แก่ งานประจำปีของวัดดอน เนื่องจากเป็นงานที่มีระยะเวลาถึง 9 วัน 9 คืน รองลงมาได้แก่ งานเลี้ยงปีใหม่ ซึ่งหัวหน้าชุมชนจะเป็นคนจัด ไม่ได้มีทุกปี บางปีเป็นงานใหญ่ บางปีก็เลี้ยงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีงานวันเด็ก ซึ่งจัดให้เด็กๆ ในชุมชนมาเล่นสนุกกันและมีของแจกให้โดยผู้ใหญ่ในชุมชนก็รวบรวมเงินกันจัด วันสงกรานต์ก็มีการสงฆ์น้ำพระในชุมชนแต่งานนี้ไม่ค่อยมีคนอยู่ร่วมเท่าไรนักเพราะส่วนใหญ่จะกลับต่างจังหวัดกันหมด และยังมีงานเลี้ยงอื่นๆอีกซึ่งบางงานก็เชิญคนเยอะ บางงานก็เป็นงานเฉพาะกลุ่ม เพราะฉะนั้นสรุปงานที่มีประจำได้แก่ งานประจำปีของวัดดอน งานปีใหม่ และงานวันเด็ก เท่านั้น ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 5.5 แสดงกิจกรรมภายในชุมชนวัดดอนพม่าที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนทราบ

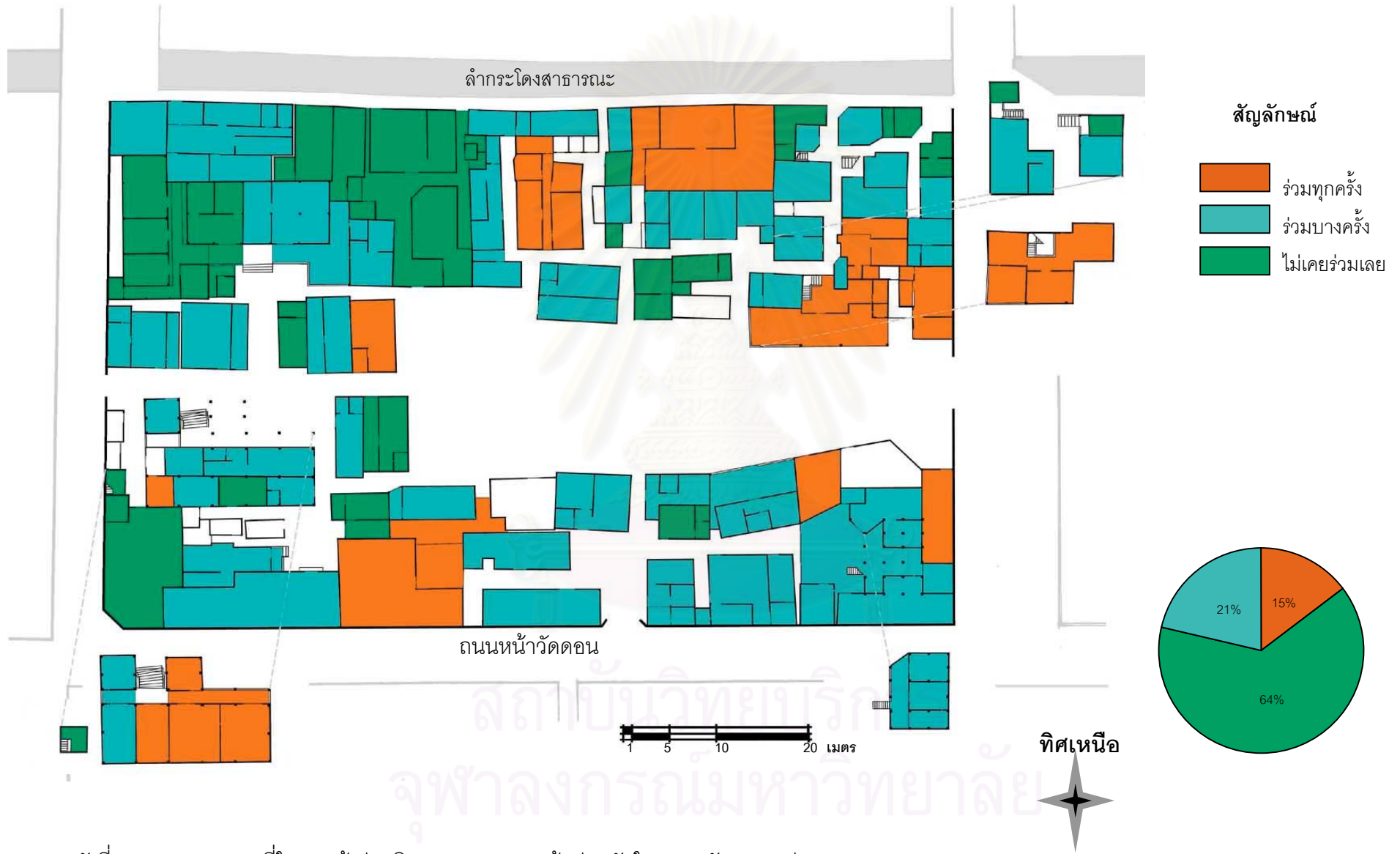
กิจกรรมที่ทราบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. วันปีใหม่	40	53.3
2. งานประจำปีของวัดดอน	54	72.0
3. วันเด็ก	24	32.0
4. วันสงกรานต์	11	14.7
5. งานเลี้ยงอื่นๆ	34	45.3

หมายเหตุ : กิจกรรมที่กำหนดในตารางเลือกเฉพาะที่มีผู้ตอบในแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

และพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง 11 ครัวเรือน (15%) เข้าร่วมบางครั้ง 48 ครัวเรือน (14%) และไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนเลย 16 ครัวเรือน (21%) (แผนผังที่ 5.32)

แผนผังที่ 5.31 แสดงการร่วมทำความสะอาด กวาดพื้น-ล้างพื้นชุมชนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.32 แสดงความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชนกับวัดดอน

พื้นที่ชุมชนวัดดอนพมานั้นนอกจากจะเป็นที่ดินของวัดแล้ว ตำแหน่งที่ตั้งยังอยู่ห่างจากวัดเพียงถนน กว้าง 2 เลนส์กันเท่านั้น เมื่อศึกษาในเรื่องของการตั้งถิ่นฐานพบว่า ผู้ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพมาบางส่วนนั้นเคยเป็นเด็กวัด รู้จักกับพระ หรือเคยอยู่อาศัยในพื้นที่วัดมานาน เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยคาดว่าผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่น่าจะมีความสัมพันธ์และเข้าร่วมกิจกรรม หรือพิธีกรรมสำคัญต่างๆทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยถึงพิธีกรรม หรือกิจกรรมที่ทราบที่ทางวัดจัดเป็นประจำทุกมีอะไรบ้างสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 5.6 แสดงกิจกรรมของวัดดอนที่ผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพมาทราบ

กิจกรรมที่ทราบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. วันปีใหม่	68	90.7
2. งานประจำปีของวัดดอน	72	96.0
3. วันสงกรานต์	13	17.3
4. เวียนเทียน	48	64.0
5. วันเข้าพรรษา	48	64.0
6. วันออกพรรษา	69	92.0
7. อื่นๆ	4	5.3

หมายเหตุ : กิจกรรมที่กำหนดในตารางเลือกเฉพาะที่มีผู้ตอบในแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

งานปีใหม่ที่จัดที่วัดดอน ทุกปีจะมีการเคาะเรียกกัน หรือตะโกนเรียกกันให้ออกไปฟังเทศน์ และพรหมน้ำมนต์ตอน 00.01 น. ของวันที่ 1 มกราคม

งานประจำปีของวัดดอน (งานวัด) จะมีขึ้นวันที่ 1 - 9 มีนาคม ของทุกปีโดยภายในวัดจะจัดให้มีการปิดทอง ทำบุญมีการออกร้านขายของ มีเครื่องเล่นและเกมส์ต่างๆเหมือนงานวัดทั่วไป การเวียนเทียนนั้นจะมีในวันมาฆบูชา วิสาขบูชา และอาสาฬหบูชา โดยเวียนเทียนรอบโบสถ์ตอนกลางคืน

วันเข้าพรรษา มีการตักบาตรตอนเช้า และฟังเทศน์ตอนสาย

วันออกพรรษา ที่วัดดอนจะมีการเทศน์มหาชาติตั้งแต่ก่อนวันออกพรรษา 1 วันเทศน์ทั้งหมด 13 กัณฑ์เป็นเวลา 3 วัน ในวันก่อนวันออกพรรษา เวลาประมาณ 17.00 น.เป็นต้นไปชาวบ้านจะนำขนม ผลไม้มาจัดเตรียมถวายพระประธาน พระพุทธรูป และเมื่อถึง 04.00 น. ของวัน

ออกพรรษา ชาวบ้านจะเคาะเรียกกัน และทางวันจะเปิดเพลงเสียงดัง เพื่อให้ชาวบ้านตื่นมาขึ้นข้าว เรียกว่าข้าวคทาพัน โดยจะประกอบไปด้วย ข้าวสวยพันก้อน กล้วยพันลูก ไข่พันใบ ดอกบัวพันดอก หรืออื่นๆอีกแล้วแต่จะจัดขึ้น จากนั้น 6.00 น.เริ่มตักบาตรเทโว เสร็จพิธีเข้าประมาณ 8.00น. 9.00น.พระเริ่มเทศน์มหาชาติต่อ 11.00น. มีการเลี้ยงเพล เป็นการเสร็จพิธีของวันออกพรรษา แต่ยังมีเทศน์มหาชาติต่อไปอีก 1 วัน ถึงเสร็จพิธีโดยสมบูรณ์⁴³

เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2543 มา 7.00 น. ผู้วิจัยได้เดินทางไปสังเกตพิธีกรรมในวันออกพรรษา และทำการสัมภาษณ์คนเฝ้าคนแก่ที่มาทำบุญที่วัดพบว่า พิธีขึ้นข้าวคทาพันที่ผ่านมาจากที่คนในพื้นที่นั้นต้องร่วมแรงร่วมใจกันปั่นกลายเป็นต้องจ้างคนมาปั่น โดยเรียกรายเงินกันทั้งชุมชนเดิมหลังวัด โดยเฉพาะภายในชุมชนวัดดอนพม่านี้ และผู้ที่เข้าไปร่วมทำบุญส่วนใหญ่จะมาจากต่างพื้นที่ เป็นคนแก่แก่ที่เคยอยู่ในพื้นที่รอบวัดมาก่อนแล้วย้ายออกไป และจะมาเจอกันอย่างนี้ทุกปี ร่วมกันทำอาหารเพื่อเลี้ยงเพล ยายเริ่ม อายุประมาณ 80 ปี อาศัยอยู่ในพื้นที่หลังวัดดอนบริเวณชุมชนเดิมมา 50-60 ปี เล่าให้ฟังว่าเมื่อสมัยก่อนเวลาถึงงานต่างๆ โดยเฉพาะงานวันออกพรรษาจะสนุกและจัดงานใหญ่มาก งานที่วัดดอนไม่เหมือนที่อื่น ทุกบ้านจะต้องตื่นตั้งแต่ตี 3 เพื่อมาปั่นข้าว เดี่ยวนี้ค่อยๆ หดและหายไป รวมถึงประเพณีอื่นๆด้วย แสดงให้เห็นถึงความเหินห่างระหว่างวัดกับชุมชน อาจเนื่องจากภารกิจที่เพิ่มขึ้น ความเร่งรีบในยุคสมัยปัจจุบันหรือความเชื่อต่างๆที่ลดลง

วันที่ 5 พฤศจิกายน 2543 ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตในงานทอดกฐินประจำปีของวัดดอนพบว่าผู้ที่อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะทำบุญ ใส่ซองเท่านั้น ไม่ได้ไปร่วมแห่อะไร พบเพียง 10 กว่ารายที่อยู่ในชุมชนที่ไปร่วมการแห่เข้าพรรษา และจะมีการทำกับข้าวเลี้ยงผู้ที่มาร่วมทำบุญ ก็จะมีผู้อยู่อาศัยในวัดดอนพม่าอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ทำอาหาร จากการสังเกตสามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับวัดไม่เหนียวแน่นผูกพันกันเท่าที่ควร เป็นไปในลักษณะของการบริจาคทรัพย์มากกว่าการร่วมแรงร่วมใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่ามี 13 ครัวเรือน (17%) ที่เข้าร่วมประกอบพิธีทางศาสนา หรือกิจกรรมที่วัดดอนจัดขึ้นทุกครั้ง ที่เหลือ 58 ครัวเรือน (78%) จะไปร่วมพิธีเป็นบางครั้งเนื่องจาก ติดทำงาน กลับบ้านบ้าง สุขภาพไม่ดีบ้าง บางครัวเรือนก็เพียงตักบาตรริมถนนเท่านั้น ก็เป็นพระที่วัดดอนนั่นเอง และอีก 4 ครัวเรือน (5%) นั้น ไม่เคยเข้าร่วมงานเลยแม้กระทั่งงานวัดดอนเนื่องจากเพิ่งเข้ามาอยู่ใหม่ 3 ราย และเป็นบ้านเช่า จึงยังไม่เคยเข้าร่วม และ 1 ครัวเรือนเก็บตัวเงียบ(แผนผังที่ 5.33)

⁴³ สัมภาษณ์ยายแจ่ม , ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนเดิม อายุ 78 ปี , 2 ตุลาคม 2543

แผนผังที่ 5.33 แสดงความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับวัดดอนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.3.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดดอนพม่า

จากตารางที่ 5.7 สามารถสรุปได้ว่าปัญหาการพนันและปัญหาการลักขโมยส่วนใหญ่จะเห็นว่าน้อยไม่ค่อยเกิดขึ้น การลักขโมยที่เกิดขึ้นมักจะเป็นการลักขโมยของเด็กๆ เช่น เสื้อผ้า รองเท้า เป็นต้น ซึ่งมีมูลค่าไม่มาก การล่องเินทางเพศ หรือการข่มขืน ไม่มีเกิดขึ้นในชุมชน จะมีก็เรื่องเล็กน้อยเช่นขู่สาวมากกว่า ในเรื่องของยาเสพติดและการทะเลาะวิวาทพบปานกลาง จากตารางที่ 5.8 แสดงปริมาณปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถเรียงลำดับปัญหาที่พบในชุมชนได้ดังนี้ คือ การทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติด การพนัน การลักขโมย และสุดท้ายเป็นปัญหาการล่องเินทางเพศ

ตารางที่ 5.7 แสดงประเภทและปริมาณปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดดอนพม่า

ปริมาณ ปัญหา	ลักขโมย		ล่องเินทาง เพศ		ยาเสพติด		ทะเลาะวิวาท		การพนัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด	-	-	-	-	6	8.0	7	9.3	3	4.0
มาก	6	8.0	-	-	12	16.0	13	17.3	5	6.7
ปานกลาง	17	22.7	3	4.0	30	40.0	29	38.7	21	28.0
น้อย	35	46.6	11	14.7	16	21.3	22	29.3	33	44.0
ไม่มี	17	22.7	61	81.3	11	14.7	4	5.4	13	17.3
รวม	75	100.	75	100.	75	100.	75	100.	75	100.
		0		0		0		0		0

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาสังคมในชุมชน 61 ครั้วเรือน (81%) คิดว่าที่นี่ไม่มีปัญหาสังคมและไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใคร อีก 14 ครั้วเรือน (19%) ยอมรับว่าที่นี่มี ปัญหาสังคมระดับหนึ่ง และใน 14 ครั้วเรือนนี้มีความคิดเห็นต่างกัน บางครั้วเรือนคิดว่าที่นี่มีการ มั่วสุมของวัยรุ่นตอนกลางคืน บางครอบครัวก็บอกว่าชุมชนนี้มีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเมื่อลูกโตสัก หน่อยก็จะไป และไม่คิดขยายครั้วเรือนที่นี่ หรือบางคนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องภายในชุมชน ว่ามีการแตกเป็นพรรคเป็นพวก

5.4 ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนและแนวโน้มการย้ายที่อยู่อาศัย

5.4.1 ความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อชุมชน

จากการสัมภาษณ์ในเรื่องของความสัมพันธ์กันภายในชุมชนดังกล่าวทำให้ทราบว่า ในชุมชนวัดดอนพมานี้แบ่งเป็น 7 กลุ่มด้วยกัน และเมื่อถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อชุมชน 54 คร้วเรือน (72.0%) รู้สึกว่าต่างคนต่างอยู่ในที่นี้นั้นจะหมายถึงต่างคนต่างอยู่เฉพาะในกลุ่มของตัวเอง และภายในกลุ่มนั้นจะรักใคร่และช่วยเหลือกันดี 27 คร้วเรือน (36.0%) รู้สึกพอใจ และอยู่ได้สบาย 19 คร้วเรือน (25.3%) เห็นว่าชุมชนนี้สกปรก 14 คร้วเรือน (18.7%) ประสบปัญหา น้ำท่วมบ่อย และ 6 คร้วเรือน (8.0%) เห็นว่าไม่มีความปลอดภัยซึ่งส่วนใหญ่จะรู้สึกไม่ปลอดภัยในเรื่องของไฟ ก๊วอัคคีภัยที่สุด

ตารางที่ 5.8 แสดงความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพมาที่มีต่อชุมชนของตนเอง

ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนคร้วเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันดี	41	54.7
2. ต่างคนต่างอยู่	54	72.0
3. สกปรก	19	25.3
4. น้ำท่วมบ่อย	14	18.7
5. ไม่ปลอดภัย	6	8.0
6. พอใจอยู่สบาย	27	36.0

จากผลการวิจัยทำให้เห็นว่าลักษณะของความสัมพันธ์ในชุมชนเริ่มมีลักษณะของความ เป็นเมืองมากขึ้น กล่าวคือเข้าไปทำงาน มีดก็กลับบ้านรู้จักพบปะเฉพาะในบริเวณใกล้บ้านเท่านั้น ไม่ค่อยสนใจเรื่องของผู้อื่น และการช่วยเหลือกันจะเป็นก็จะเป็นไปเฉพาะกลุ่มของตน หรือเพื่อน บ้านใกล้เคียงเท่านั้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ถามถึงความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้คนเข้ามา อยู่ในชุมชนนี้เพิ่มขึ้น หรือแรงจูงใจที่ทำให้คนเลือกที่จะมาอยู่ที่นี่เพราะอะไร และทำให้ได้คำตอบ ที่ค่อนข้างหลากหลาย สามารถสรุปได้ 9 ประเด็นดังนี้

ตารางที่ 5.9 เหตุผลที่ผู้ถูกสัมภาษณ์คิดว่าทำให้คนส่วนใหญ่เลือกเข้ามาอยู่ในชุมชนตามลำดับ

ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. ไม่มีที่อยู่	29	38.7
2. ไม่เสียเงิน ไม่ต้องเสียค่าเช่ารายเดือน	14	18.7
3. ใกล้ที่อยู่เดิม ใกล้ที่ทำงาน	11	14.7
4. อยู่แบบอิสระ	10	13.3
5. มีความสะดวกเช่น ตลาด โรงพยาบาล	8	10.7
6. ค่าเช่าไม่แพง ลดหย่อนได้	8	10.7
7. ค่าขายได้	7	9.3
8. ใกล้ญาติ	5	6.7
9. บอกต่อกันมา	2	2.7

จากตารางที่ 5.10 ในเรื่องของการต้องการพบว่า สิ่งที่อยู่อาศัยต้องการมากที่สุดเรียงตามลำดับจะเป็น ระบบป้องกันไฟไหม้ ไฟทางเดิน สนามเด็กเล่น การปรับปรุงทางเดินให้ดีกว่านี้ ศูนย์เด็กเล็กของชุมชน น้ำประปาและไฟฟ้าเป็นของตัวเอง และสุดท้ายคือการระบายน้ำ ทำให้สามารถสรุปได้ว่าผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่ามีความกังวลในเรื่องของอัคคีภัยมากที่สุด เนื่องจากความแออัดของหลังคาเรือน ที่อยู่ติดกันทำให้เวลาไฟไหม้นั้นจะรวมและติดไฟอย่างรวดเร็ว มีความต้องการในเรื่องของระบบป้องกันไฟไหม้หรือระบบดับเพลิง และผู้อยู่อาศัยคิดว่ามีความเป็นไปได้ในการจัดหามากที่สุด รองลงมาได้แก่ เรื่องของไฟทาง เนื่องจากปัจจุบันเวลากลางคืนแต่ละบ้านจะเปิดไฟเฉพาะหน้าบ้านของตนเองเท่านั้นฉะนั้นบางจุดที่ไม่มีมีการเปิดไฟก็จะมืดซึ่งสามารถแสดงให้เห็นว่าผู้อยู่อาศัยยังคงมีความกังวลในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ตารางที่ 5.10 แสดงสิ่งที่อยู่อาศัยต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มขึ้นในชุมชน

ความต้องการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. สนามเด็กเล่น	50	66.7
2. ทางเดินที่ดีกว่านี้	46	61.3
3. ไฟทาง	56	74.7
4. ไฟฟ้าส่วนตัว	21	28.0
4. น้ำประปาส่วนตัว	24	32.0
5. การป้องกันไฟไหม้	70	93.3
6. ศูนย์เด็กเล็ก	39	52.0
7. ทางระบายน้ำ	5	6.7

5.4.2 แนวโน้มการย้ายที่อยู่อาศัย

ผู้อยู่อาศัยมีความคิดที่ค่อนข้างใกล้เคียงกันคือ กลุ่มแรกคิดว่าจะย้ายที่อยู่อาศัย 23 ครัวเรือน (31%) ในที่นี้มีอยู่ 4 ครัวเรือนที่กำลังคิดจะย้ายออกเนื่องจากต้องการสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า และต้องการขยายครอบครัวได้แก่ A20 , B12 , B14 และ C13 โดยจะขายบ้านก่อนที่จะย้ายออกไป กลุ่มที่ 2 พบว่ามี 25 ครัวเรือน (33%) ไม่คิดจะย้าย จะอยู่ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าทางวัดจะเอาที่ดิน ทำให้เห็นว่าผู้อยู่อาศัยเข้าใจในสภาพของตนเอง และไม่คิดจะต่อสู้ถ้าทางวัดต้องการใช้ที่ดินในการจัดประโยชน์ และกลุ่มที่ 3 พบว่า 27 ครัวเรือน (36%) ยังไม่ได้ถึงเรื่องการย้ายหรือไม่ย้าย (แผนผังที่ 5.34)

และเมื่อผู้วิจัยถามว่าถ้าจำเป็นต้องย้ายจะรวมกลุ่มกันไป หรือย้ายไปครอบครัวเดียว พบว่า 69 ครัวเรือน (92%) ย้ายไปเฉพาะครอบครัวของตนเท่านั้น และที่เหลือ 5 ครัวเรือน (8%) ยังไม่แน่ใจและยังไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้ (แผนผังที่ 5.35)

จากการสัมภาษณ์พบว่า ถ้าจำเป็นต้องย้ายออกไปนั้นผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะกลับต่างจังหวัดภูมิลำเนาเดิมหรือไปอยู่ในจังหวัดที่มีญาติอยู่ถึง 27 ครัวเรือน (36%) รองลงมาเป็นลักษณะของการซื้อหรือเช่าบ้านใหม่ใกล้ที่เดิม 17 ครัวเรือน (22.6%) กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำงานอยู่ในระแวกนี้ หรือมีบุตรที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนใกล้ๆชุมชน มีความเคยชินต่อการเดินทาง และพบว่าจะเช่าบ้านหรือซื้อบ้านในกรุงเทพฯ 3 ครัวเรือน (4%) และบางครัวเรือนมีบ้านหลังที่ 2 อยู่แล้วเช่น B3 มีบ้านอยู่ที่ร่มเกล้าอยู่แล้ว หรือ B17 มีบ้านอยู่ที่ปากน้ำ เป็นต้นเหล่านี้ก็จะไปอยู่ที่เดิมพบ 5 ครัวเรือน (6.7%) ที่เหลือยังไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้ 23 ครัวเรือน (30.7%) (แผนผังที่ 5.36)

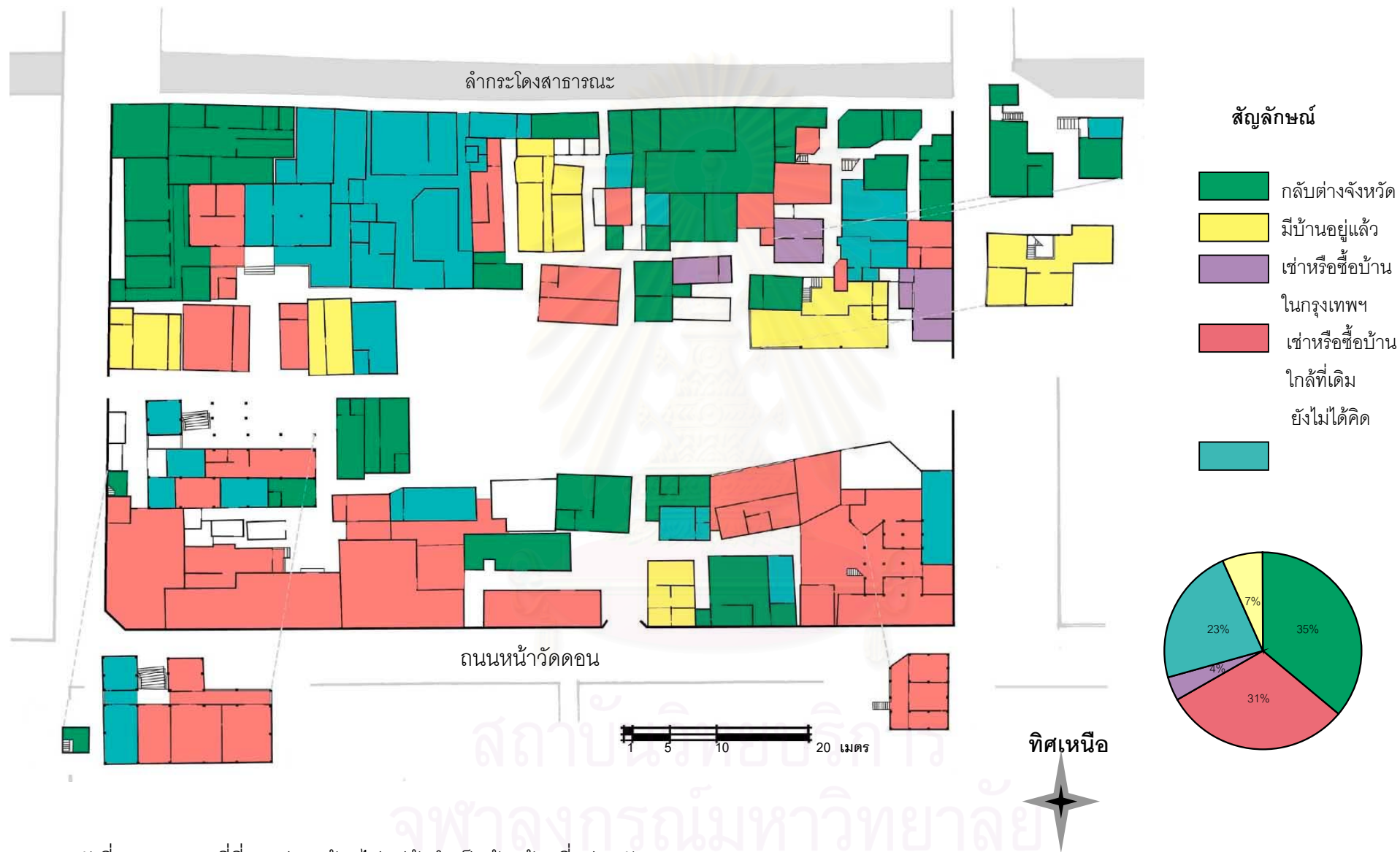
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 5.34 แสดงความคิดของการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยในอนาคตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.35 แสดงลักษณะการจะย้ายที่อยู่อาศัยว่าไปครอบครัวเดียวหรือไม่

แผนผังที่ 5.36 แสดงที่ที่คาดว่าจะย้ายไปอยู่ถ้าจำเป็นต้องย้ายที่อยู่อาศัย

5.5 ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ

5.5.1 รายรับต่อครัวเรือน

โดยผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์โดยอ้อมและจากการสังเกตเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องประดับของผู้อยู่อาศัย พบถึง 29 ครัวเรือน (38.7%) ที่มีรายได้มากกว่า 1 หมื่นบาทต่อเดือน โดยเหล่านี้มีบางครัวเรือนเช่น A18 บอกรายได้ว่าได้ประมาณ 4,000 บาท/เดือนเมื่อผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์พบว่ายังมีห้องเช่าอีก 7 ห้องเฉลี่ยห้องละ 1,300 บาท/เดือน นั้นรายได้ต้องมากกว่า ข้อมูลที่ได้และทำการสังเกตเครื่องประดับและเครื่องใช้ภายในบ้านพบว่ามีการบริโภคทั้งโทรทัศน์ 21 นิ้ว เครื่องซักผ้า ฯลฯ ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยมั่นใจเพิ่มขึ้น หรือบางกรณีกำลังผ่อนรถกระบะอยู่ราว 8,000บาท/เดือนและยังสามารถส่งเงินไปให้ทางบ้านได้ด้วยอย่างนี้จึงต้องมีรายได้มากกว่า 1 หมื่นบาทแน่นอน

พบ 13 ครัวเรือน(17%)รายได้ระหว่าง 9,001 – 10,000 บาท/เดือน 12 ครัวเรือน(16%) รายได้ระหว่าง 8,001 – 9,000 บาท/เดือน 6 ครัวเรือน (8%) รายได้ระหว่าง 7,001 – 8,000 บาท/เดือน 5 ครัวเรือน (6%) รายได้ระหว่าง 6,001 – 7,000 บาท/เดือน 5 ครัวเรือน(6%)รายได้ระหว่าง 5,001 – 6,000 บาท/เดือน 5 ครัวเรือน (6%) รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน (แผนผังที่ 5.37)

แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี และมั่นคง เป็นรายได้ที่แน่นอนเนื่องจากรับเงินเดือนอยู่ 24 ครัวเรือน (32%) มีรายรับเป็นวัน 37 ครัวเรือน (49%) รับทุกครึ่งเดือน 3 ครัวเรือน (4%) รับทุกสัปดาห์ 2 ครัวเรือน (2.7%) รับเป็นชิ้นงาน 7 ครัวเรือน (9%) อีก 2 ครัวเรือน (2.7%) มีรายได้ที่ไม่แน่นอน (แผนผังที่ 5.38)

5.5.2 ความเพียงพอระหว่างรายรับและรายจ่าย

จากการสัมภาษณ์และสังเกตพบว่า 23 ครัวเรือน (30%) มีรายรับที่เพียงพอและสามารถมีเงินเก็บบ้าง 20ครัวเรือน (27%) มีรายรับที่พอดีกับรายจ่าย ไม่ค่อยได้เก็บ 20 ครัวเรือน (27%) ไม่มีความแน่นอน บางเดือนก็พอจ่าย บางเดือนก็ไม่เพียงพอโดยเฉพาะช่วงเปิดเทอม 12 ครัวเรือน (16%) รายรับไม่พอจ่ายกับรายจ่าย (แผนผังที่ 5.39) แต่ผู้อยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ 61 ครัวเรือน (81%) คิดว่าตนเองไม่มีปัญหาทางการเงินหรือเศรษฐกิจแต่ประการใดเนื่องจากคิดว่าการไม่มีเงินก็เป็นเรื่องธรรมดาไม่มีเงินก็ไปยืมเงินแล้วเวลามีเงินก็เอาไปใช้เป็นต้น (แผนผังที่ 5.40)

5.5.3 วิธีแก้ไขปัญหาทางการเงิน

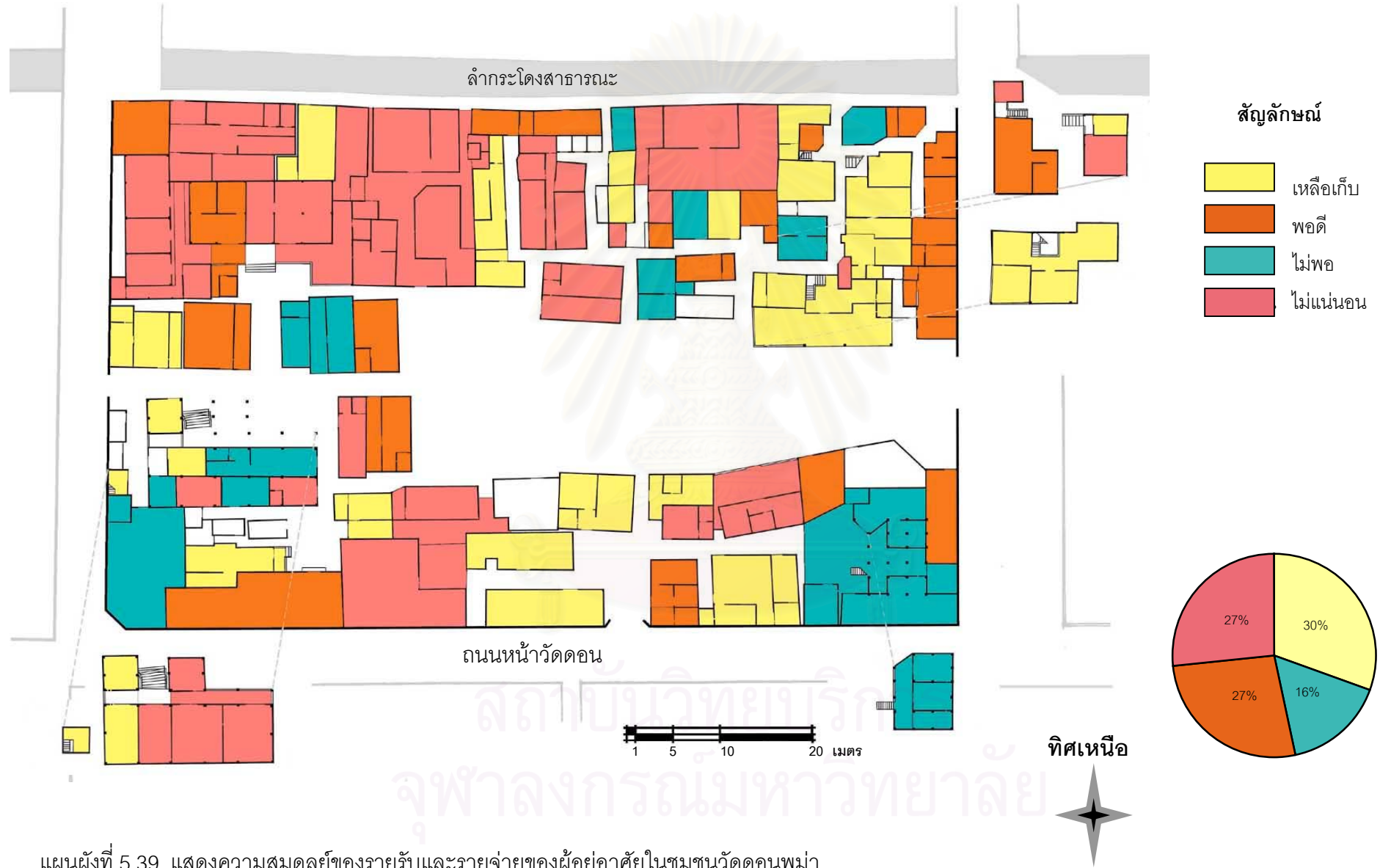
สำหรับเวลาที่มีปัญหาขาดเงินส่วนใหญ่จะใช้การหยิบยืมเงินกันพบ 18 ครัวเรือน (24%) ยืมเงินจากบริษัทที่ตนทำงานอยู่ หรือญาติพี่น้องทางบ้าน ต่างจังหวัด ที่อยู่นอกชุมชน 9 ครัวเรือน (12%) ยืมเงินเพื่อนบ้านหรือญาติที่อยู่ในชุมชน 8 ครัวเรือน(11%) ยืมเงินจากแหล่งเงินในชุมชนโดยมีการปล่อยเงินกู้ร้อยละ20บาท 40 ครัวเรือน(53%) ไม่ยืมจากใครเลย (แผนผังที่ 5.41)

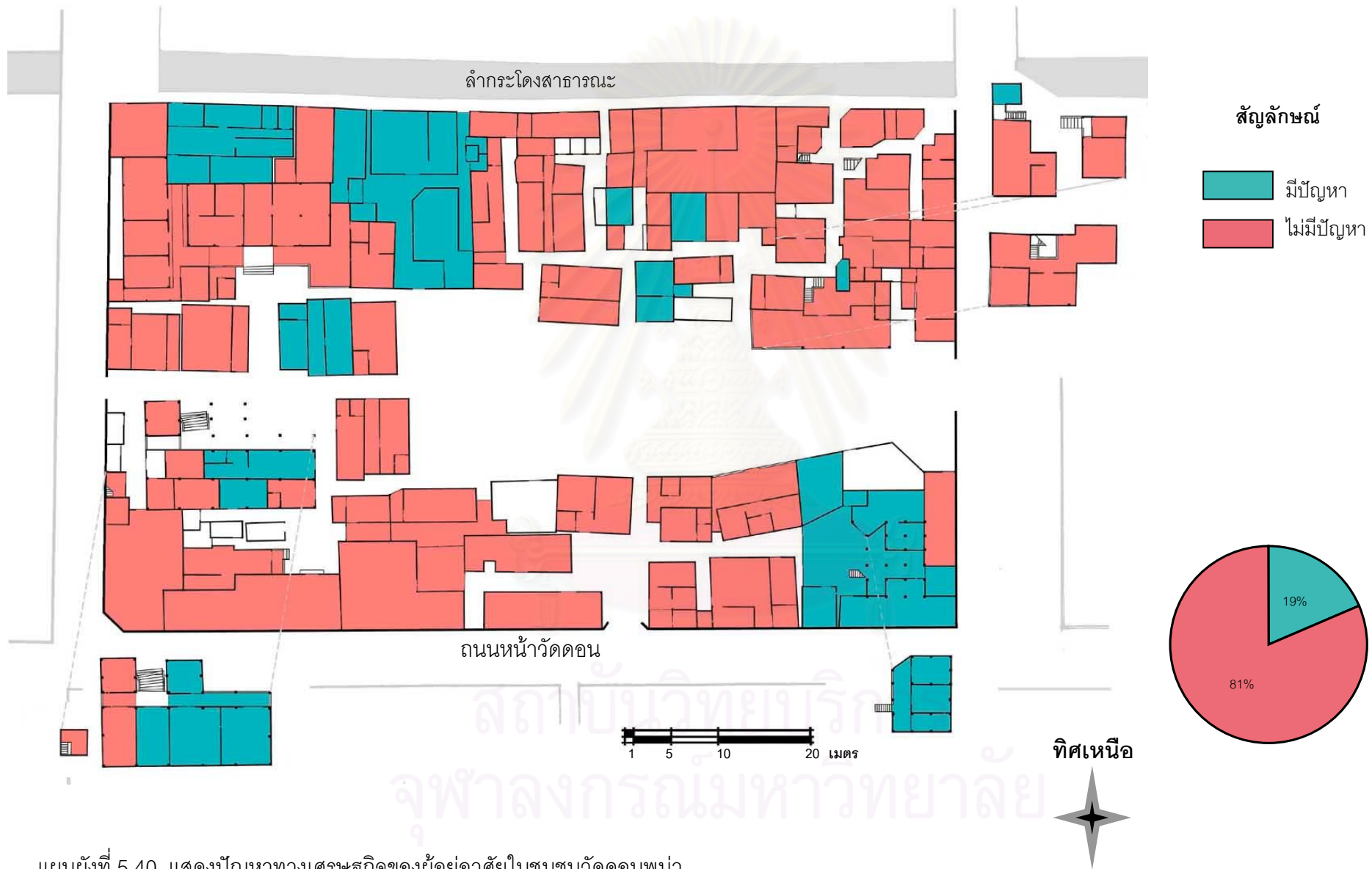
แผนผังที่ 5.37 แสดงรายได้ต่อเงินเดือนของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

ภาพที่ 5.38 แสดงลักษณะงวดการรับรายได้ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.39 แสดงความสมดุลย์ของรายรับและรายจ่ายของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.40 แสดงปัญหาทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

แผนผังที่ 5.41 แสดงการกู้ยืมเงินของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

5.6 ข้อมูลส่วนตัวและครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าเป็นเพศชายเท่ากับเพศหญิง และระดับการศึกษาต่ำสุดคือไม่ได้เรียนหนังสือและไม่รู้หนังสือ เช่น A22 ระดับการศึกษาสูงสุดคือปริญญาตรี เช่นลูกสาวบ้าน B7 เป็นต้น

อาชีพพบว่า ประกอบกิจการ หรือค้าขายเป็นของตัวเอง 25 ครัวเรือน (33%) ทำงานบริษัท 18 ครัวเรือน (24%) ทำงานที่สะพานปลา 10 ครัวเรือน (13%) ทำงานก่อสร้าง 12 ครัวเรือน (16%) รับจ้างทั่วไป 8 ครัวเรือน (11%) ชายของเก่า 2 ครัวเรือน (3%) แสดงให้เห็นว่าผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ (แผนผังที่ 5.42)

จำนวนสมาชิกในชุมชนวัดดอนพม่ามีรวมทั้งสิ้น 321 คน 75 ครัวเรือน เฉลี่ยได้ 4 คนต่อครัวเรือน หรือเฉลี่ย 5.5 คน/หลังคาเรือน

จากการสัมภาษณ์ถึงปัญหาที่คิดว่าสำคัญมากที่สุดเป็นเรื่องใดสามารถสรุปได้ดังนี้ ตารางที่ 5.11 แสดงปัญหาของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

ปัญหา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวนครัวเรือน	เปอร์เซ็นต์
1. เรื่องเงิน	46	61.3
2. เรื่องที่ดิน	13	17.3
3. เรื่องที่อยู่อาศัย	18	24.0
4. เรื่องครอบครัว	21	28.0
5. เรื่องสภาพแวดล้อมในชุมชน	28	37.3
6. เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	17	22.7
7. ไม่มีปัญหา	10	13.3

จากตารางพบว่าผู้ที่อยู่อาศัยเห็นว่าเรื่องเงินมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องของสภาพแวดล้อมในชุมชน และเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นปัญหาน้อยที่สุดได้แก่เรื่องที่ดินซึ่งไม่ได้หมายความว่ามีความมั่นคงแต่ประการใด เพียงแต่เป็นเรื่องที่ทุกคนทราบและได้เตรียมใจไว้แล้ว

ภาพที่ 5.27 แสดงร้านค้าในชุมชนวัดดอนพม่า

ภาพที่ 5.28 แสดงรถเข็นขายได้กรอกอีสาน

แผนผังที่ 5.42 แสดงอาชีพของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องของการจัดประโยชน์ที่ดินของวัดเพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดดอนพม่า โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะการจัดประโยชน์ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยของวัดดอน ซึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่วัดไม่ได้เก็บค่าเช่าโดยตรง ไม่มีสัญญาเช่าใดๆ กับชุมชนวัดดอนพมานี้เลยก็ตาม รวมไปถึงการศึกษาลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และเหตุผลที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่วัดดอนพมานี้ สภาพเศรษฐกิจ สังคม กิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม และรูปแบบของที่อยู่อาศัยทางด้านกายภาพ เพื่อนำมาหาข้อสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่วัดดอนพม่า และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในชุมชนวัดดอนพม่า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา ต่างๆในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัด รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนแออัด และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัดดอนโดยตรง เช่นประวัติวัดดอน เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และได้ดำเนินการลงพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่า เพื่อทำผังชุมชนและทำการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยทั้ง 75 ครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่าพื้นที่ 2 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต บันทึกภาพถ่ายและสเก็ตภาพ เพื่อช่วยให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพื่อความรวดเร็วในบางประเด็นที่ไม่จำเป็นต้องใช้การสัมภาษณ์

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง โดยในแบบสัมภาษณ์แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนแรกเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน ส่วนที่สองเป็นข้อมูลทางด้านกายภาพ ส่วนที่สามเป็นข้อมูลทางด้านสังคม ส่วนที่สี่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อชุมชน และส่วนที่ห้าเป็นข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ และส่วนสุดท้ายเป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้อยู่อาศัย และสำหรับแบบสังเกตมีข้อมูล 2 ส่วนคือ ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ และข้อมูลทางด้านกายภาพ

นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาวิเคราะห์โดยใช้หลักทางสถิติในการคำนวณ เพื่อบรรยายร้อยละ ความถี่ ฐานนิยม และค่าเฉลี่ย ของตัวแปรที่ศึกษา และก็นำข้อมูลที่ได้มาบรรยายการตั้งถิ่นฐานของผู้อยู่อาศัยแต่ละช่วงเวลา โดยนำเสนอในรูปแบบของแผนผังตาราง เพื่อความเข้าใจและง่ายต่อการสรุปผล

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอน

เนื่องจากการจัดประโยชน์แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะดังกล่าวไว้ในบทที่ 2 คือการจัดประโยชน์โดยวัด และการมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์แทน สำหรับวัดดอนนี้อยู่ในลักษณะที่วัดทำการจัดประโยชน์เอง แต่ตามระเบียบแล้วก่อนที่จะทำการจัดประโยชน์นั้นจะต้องมีการกันที่วัดเป็นที่จัดประโยชน์ และเสนอต่อกรมศาสนา จากนั้นให้แต่งตั้งไวยาวัจกร หรือผู้จัดการผลประโยชน์ของวัด โดยอำนาจการตัดสินใจทั้งหมดจะอยู่ที่เจ้าอาวาส

สำหรับวัดดอนอยู่ในลักษณะของวัดจัดประโยชน์เองแต่เป็นการจัดประโยชน์แบบไม่แน่ชัด เนื่องจากไม่มีสัญญาเช่า ไม่มีการจัดทำผังการจัดประโยชน์ ไม่มีไวยาวัจกร แต่มีการใช้ที่วัดเพื่อที่อยู่อาศัย โดยที่ไม่มีการเก็บค่าเช่ากับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่วัดดอน รวมถึงชุมชนวัดดอนพม่าด้วย

การดูแลพื้นที่ชุมชนวัดดอนพมานี้ ในปัจจุบัน เจ้าอาวาสไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวภายในบริเวณชุมชนแต่ประการใด แต่จะมีผู้ดูแลชุมชน และผู้ดูแลจะประสานกับทางวัดและเจ้าอาวาสปัญหาที่เกิดขึ้นกับทางวัดคือ เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม การใช้พื้นที่ของวัดไม่เต็มที่ ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผลที่วัดได้เล็กน้อยคือ ได้รับเงินทำบุญในเทศกาลต่างๆ บ้าง ลดความวุ่นวายในเรื่องของผลประโยชน์ต่างๆ และไม่มีปัญหาเรื่องการร้องเรียนเพราะชาวบ้านเกิดความเกรงใจ นอกจากนี้ยังสามารถกล่าวได้ว่าชุมชนนี้มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นผู้นำ มีศักยภาพที่จะสามารถพยุงชุมชนให้อยู่ได้ และนอกจากนี้ยังได้รับความเมตตาจากเจ้าอาวาสด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนคือ ความไม่แน่นอน ไม่มีระยะเวลาที่สามารถอยู่อาศัยได้อย่างแน่นอน ผลที่ทางชุมชนได้คือ ไม่เสียเงินค่าเช่าเป็นชิ้นเป็นอันที่ชัดเจน เงินที่เสียไปเป็นการทำบุญแล้วแต่ความศรัทธา

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าชุมชนวัดดอนพม่าไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยเนื่องจากการจัดประโยชน์แบบไม่แน่ชัดนี้ ถึงแม้จะอยู่ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดกับชุมชนก็ตาม แต่ทางวัดไม่ได้พึ่งพาผู้อยู่อาศัยโดยตรง ผู้ที่บทบาทสำคัญกับทางวัดน่าจะเป็นผู้ดูแลชุมชนมากกว่า และถ้ามีการเปลี่ยนเจ้าอาวาส หรือเปลี่ยนผู้ดูแลชุมชนก็ไม่สามารถยืนยันได้ว่าชุมชนจะสามารถอยู่ต่อไปได้หรือไม่ นอกจากนี้ การจัดประโยชน์ในลักษณะนี้ไม่มีระยะเวลากำหนดแน่นอนในการอยู่อาศัยเช่น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือมากกว่านั้น และเคยมีผู้ที่เจ้าอาวาสอนุญาตให้เข้ามาอยู่โดยมีหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ถ้าทางวัดต้องการใช้พื้นที่จะต้องย้ายออกไปภายใน 30 วันซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นมากในการเตรียมตัว ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดการชุมชนให้พัฒนาไปในทิศทางที่มั่นคงเสียตั้งแต่บัดนี้ เพื่อลดความเสี่ยงในการอยู่อาศัยต่อไป

6.1.2 สรุปรูปภาพรวมของชุมชนวัดดอนพม่า

6.1.2.1 การตั้งถิ่นฐาน

พบว่าผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าเป็นผู้ที่มาจากหลายพื้นที่ โดยเฉพาะทางภาคอีสาน มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าของที่อยู่อาศัยหลายครั้งและมีคนเข้ามาอยู่หลายช่วงเวลา ผู้ที่อยู่อาศัยปัจจุบันนอกจากจะอยู่อาศัยมาตั้งแต่แรก หรือสร้างที่อยู่อาศัยเองแล้ว ยังมีการเข้ามาอยู่อาศัยเนื่องมาจากการซื้อต่อ ญาติยกให้ เป็นต้น ช่วงแรกนั้นจะเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่วัดดอนหรือรอบวัดดอน ยังไม่ใช่คนที่มีภูมิลำเนาจากต่างจังหวัด หรือเป็นผู้ที่ย้ายมาอยู่ในพื้นที่วัดดอนนานมาแล้วก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอนพมานี้ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่และการตั้งถิ่นฐานของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าสามารถเขียนออกมาได้ดังนี้

วัด → พื้นที่ว่าง+ความต้องการที่อยู่ → ญาติ+ครอบครัวขยาย → แออัด

กล่าวคือเมื่อพื้นที่วัดว่างลงและวัดไม่ได้จัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ตรงนั้น ปล่อยให้ว่างเปล่า ประกอบกับความต้องการที่อยู่อาศัยของคนโดยรอบพื้นที่ จึงมีการเข้ามาอยู่และปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การเพิ่มขึ้นนอกจากจะเป็นเพราะคนเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น จำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นแล้ว ยังพบว่าการขยายครัวเรือนภายในชุมชนเองก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความแออัดขึ้นในพื้นที่ ประกอบกับการไม่เสียค่าเช่า หรือไม่มีสัญญาขอบเขตที่ดินใดๆ ทำให้สามารถขยายพื้นที่ได้แบบใครมาก่อนได้ก่อน เหล่านี้เป็นต้น ผู้ที่เข้ามาทีหลังจึงจะอยู่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างแคบ เล็กและอยู่บริเวณที่ทางเข้าออกไม่สะดวกเท่าไรนัก

และการขยายพื้นที่นี้เอง บางคนฉวยโอกาสปลูกสร้างห้องเช่าขึ้นในพื้นที่วัดดอนพม่า บางคนซื้อบ้านต่อจากคนอื่น และบ้านมีขนาดใหญ่ก็มาแบ่งกันเป็นห้องเช่า หรือขายต่อก็มี ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันขึ้นภายในชุมชน

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์ว่าในการสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นใหม่ในชุมชนวัดดอนพมานี้ในระยะแรกๆ จะสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ใกล้กับห้องน้ำ ของวัดพม่าเดิม กล่าวคือการเข้ามาอยู่ในตอนแรกจะสร้างที่อยู่อาศัยเป็นขนาดเล็ก และชั่วคราว ไม่มีห้องน้ำ ในขณะที่ห้องน้ำเดิมของวัดพม่ามีลักษณะเป็นห้องน้ำ ส้วมหลายห้องเรียงติดกันมีอยู่ 2 จุด (ดังแผนผังที่ 5.7) และการสร้างจะเลาะไปตามขอบของพื้นที่ และบริเวณใกล้กับภูมิเดิมแล้วค่อยๆขยายเพิ่มเข้ามาด้านในของพื้นที่ ฉะนั้นสามารถสังเกตได้ว่าผู้ที่เข้ามาอยู่ก่อนส่วนใหญ่จะอยู่รอบๆ ติดกับรั้วหรือคลองสาธารณะ หรือใกล้กับภูมิเดิมของวัดพม่านั้นเอง (ตารางที่ 6.1)

ตารางที่ 6.1 สรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ช่วงเวลา	การตั้งถิ่นฐาน	ลักษณะทางกายภาพ	ผู้ดำเนินการจัดการ	สภาพสังคม	อาชีพ (เศรษฐกิจ)
ระยะที่ 1 (2518-2522)	พื้นที่ว่างเนื่องจากไฟไหม้ ทางวัดปล่อยพื้นที่ทิ้งไว้ว่างเปล่าโดยไม่ได้ทำการใดๆให้เกิดประโยชน์ ประกอบกับความต้องการพื้นที่โดยรอบมีมากที่ต้องการที่อยู่อาศัย และทางวัดมีความเมตตาให้อาศัยอยู่ในระยะนี้ผู้ที่เข้ามาอยู่เป็นผู้ที่เดือดร้อนและต้องการที่อยู่อาศัยจริงๆ	อาศัยอยู่ที่อาคารเดิม สาธารณูปโภคเดิม เหลือพื้นที่ว่างชุมชน 70%	วัดดอน	ชนบท	ตำรวจ ลูกศิษย์พระ
ระยะที่ 2 (2523-2527)	ความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการใช้พื้นที่ของวัดตนเอง และการถูกไล่ที่จากพื้นที่ใกล้เคียง	สร้างบ้านเพิ่มขึ้น สาธารณูปโภคเดิม เหลือพื้นที่ว่างชุมชน 60%	วัดดอน ผู้ดูแลชุมชน	ชนบท	ตำรวจ ลูกศิษย์พระ ช่างฝีมือของวัด
ระยะที่ 3 (2528-2532)	เริ่มมีการหาผลประโยชน์ (Landlord) ขยายครอบครัว และมีการต่อเติมอาคารมากที่สุด เป็นช่วงที่ประชากรไม่ได้เข้ามาอยู่ใหม่เพิ่มขึ้นมาก แต่เป็นการสร้างที่อยู่อาศัย และจับจองพื้นที่ว่างที่มีใกล้ตัวเพื่อขยายครอบครัวของตัวเอง หรือกันห้อง หรือต่อเติมเพื่อเป็นห้องเช่า	สร้างบ้าน+ต่อเติมขยายบ้าน ขอบ้านเลขที่+ สาธารณูปโภคใหม่ เหลือพื้นที่ว่างชุมชน 40%	ผู้ดูแลชุมชน (วัดดอน)	กึ่งชนบท	ค้าขาย รับจ้าง บริษัท
ระยะที่ 4 (2533-2537)	ยังมีการขยายครอบครัว นอกจากนี้ช่วงนี้มีการเปลี่ยนมือโดยขายหรือเปลี่ยนมือผู้ที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก	สร้างบ้าน+ต่อเติมขยาย+ซ่อมแซม ขอบ้านเลขที่+สาธารณูปโภคเพิ่ม เหลือพื้นที่ว่างชุมชน 30%	ผู้ดูแลชุมชน	กึ่งเมือง	หลากหลาย
ระยะที่ 5 (2538-2542)	เป็นช่วงที่บริเวณโดยรอบต้องการที่อยู่อาศัยอีกครั้งเนื่องจากการไล่ที่พื้นที่นี้ยังมีที่ว่างเหลืออยู่จึงสามารถเข้ามาอยู่อาศัยได้บางส่วน และเป็นช่วงที่มีการสร้างที่อยู่อาศัยใหม่เพิ่มขึ้นอีกหลายหลัง	สร้างบ้าน+ต่อเติมขยาย+ซ่อมแซม ขอบ้านเลขที่+สาธารณูปโภคเพิ่ม เหลือพื้นที่ว่างชุมชน 25%	ผู้ดูแลชุมชน	เมือง	หลากหลาย

ที่มา : จากการสรุป

6.1.2.2 วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ

พบว่ารูปแบบที่อยู่อาศัยมีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งวัสดุที่ใช้ ส่วนใหญ่แล้วจะใช้วัสดุที่ค่อนข้างถาวร เป็นลักษณะก่ออิฐไม่ฉาบปูนส่วนใหญ่ อาจเนื่องจากสามารถหาได้ง่าย และมีความรวดเร็ว ขนาดพื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 10 – 19 ตารางเมตร โดยผู้อยู่อาศัยในช่วงขนาดพื้นที่นี้จะอยู่เพียง 1 ครอบครัว จากการศึกษาสามารถจำแนกลักษณะของที่อยู่อาศัยเป็น 6 ลักษณะคือเป็นลักษณะห้องเปิดโล่ง (Open Plan) เป็นห้องโล่งแต่มีลานก่อนเข้าห้อง เป็นห้องแต่ถูกแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในอย่างไม่ถาวรโดยใช้ตู้หรือผ้าม่านและมีลาน เป็นห้องที่แยกพื้นที่ใช้สอยอย่างถาวร แบบมีลานก่อนเข้าห้องและไม่มีการมีลาน และสุดท้ายเป็นลักษณะของบ้าน 2 ชั้น

ระบบสาธารณูปโภคในชุมชนพบว่า มีบ้านเลขที่ที่เป็นส่วนใหญ่ และมีบางกลุ่มที่ไม่มีบ้านเลขที่ซึ่งเหล่านี้ส่งผลไปถึงการมิมิเตอร์น้ำ และไฟฟ้าเป็นของตัวเอง ส่วนในเรื่องของโทรศัพท์นั้นเป็นบางครัวเรือนที่มีใช้ ส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนที่มี น้ำ ไฟฟ้าพร้อมแล้ว สำหรับผู้อยู่อาศัยที่ไม่มีน้ำ ไฟฟ้าก็ไม่เห็นว่าการไม่มีโทรศัพท์ที่ใช้เป็นปัญหาแต่จะมีความต้องการในเรื่องของน้ำ ไฟฟ้ามากกว่าที่ต้องการจะมีโทรศัพท์ กล่าวคือผู้อยู่อาศัยต้องการจ่ายค่าน้ำ ไฟฟ้าในอัตราปกติ

ในเรื่องของการกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสียนั้นยังไม่ดีเท่าที่ควร มีการใช้บริการของทางเทศบาลในการเก็บขยะ ซึ่งต้องมีการเสียเงินรายเดือน บางครัวเรือนไม่ต้องการเสียเงินจึงนำไปทิ้งถึงขยะในวัด สาธารณะอื่นๆ บางครัวเรือนทิ้งลงคลองระบายน้ำ และได้ถูกทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน บางครัวเรือนก็แอบไปทิ้งของเพื่อนบ้านทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทต่อมาจนเกิดมีการใส่กุญแจล็อกถังขยะ การระบายน้ำก็มีเฉพาะบางจุด บริเวณที่อยู่ริมคลองสาธารณะก็ปล่อยน้ำลงคลองสาธารณะโดยตรง มีปัญหามากบริเวณด้านตะวันตกของชุมชน

การครอบครองที่อยู่อาศัยมี 2 ลักษณะคือเป็นเจ้าของซึ่งมีส่วนใหญ่ และเช่าอยู่โดยจ่ายค่าเช่ารายเดือน แบ่งเป็นเจ้าของอยู่ในชุมชนแล้วแบ่งห้องให้เช่า หรือเจ้าของบอกเช่าห้องแล้วตัวเองออกไปอยู่ที่อื่น ส่วนกลุ่มที่เป็นเจ้าของเองนอกจากสร้างขึ้นมาแล้ว ยังมีญาติยกให้ ซื้อมาหรืออีกกรณีไม่ได้เป็นเจ้าของและไม่ได้สร้างขึ้นมาคือจะอยู่ในกฎเดิมที่ไม่ได้ถูกไฟไหม้ในตอนแรก

6.1.2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้น

ส่วนใหญ่คิดว่าตนมีปัญหาเรื่องเงินมากที่สุดซึ่งน่าจะเป็นการตอบในลักษณะของความเคยชินมากกว่าที่จะเป็นความจริง เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ เรื่องที่น่าสนใจและเป็นลำดับรองลงมาได้แก่เรื่องสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี เช่นการทะเลาะวิวาท ยาเสพติด ขยะ ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย และเป็นเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตามลำดับ

6.1.2.4 การใช้พื้นที่ภายในชุมชน

การใช้พื้นที่ภายในชุมชนเป็นไปในลักษณะที่เอื้อต่อวัดเนื่องจากในแต่ละปีจะจัดงานวัดขึ้นมา โดยใช้พื้นที่ตรงส่วนกลางนี้ในการแสดงดนตรี ในเวลาปกติก็จะเป็นลานโล่งใช้สำหรับตากผ้า เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาตู้ จอดรถเข็น และนั่งเล่นในตอนเย็น หรือจัดงานเลี้ยงต่างๆ ซึ่งเห็นว่าเป็นข้อดีของชุมชนที่มีการเว้นพื้นที่ตรงกลางไว้ แม้ว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัยในช่วงระยะที่ 5 ทำให้พื้นที่โล่งแคบไปบ้างก็ตาม สิ่งเหล่านี้ทำให้วัดเห็นว่าทางชุมชนมีการใช้พื้นที่วัดตรงบริเวณนี้ให้เกิดประโยชน์ ถูกจัดขึ้นโดยผู้นำชุมชนวัดดอนพม่า ซึ่งมีอำนาจเพียงพอที่จะจัดทำ

6.1.2.5 สภาพสังคม

ความสัมพันธ์ในชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่ม สามารถแบ่งออกได้เป็น 8 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะอยู่ในลักษณะที่บ้านใกล้กัน การพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกันจะเป็นเฉพาะภายในกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างญาติ ที่ชักชวนกันเข้ามาอยู่ แต่อาจไม่จำเป็นต้องอยู่บ้านใกล้กัน และความสัมพันธ์ของครอบครัว พี่น้องที่แยกครัวเรือนออกมา หรือเนื่องมาจากการขยายครอบครัว ความสัมพันธ์กันในลักษณะส่วนตัวเพื่อนฝูงคุยกันถูกใจก็ไปมาหาสู่กันประจำ ซึ่งเหล่านี้เป็นส่วนทำให้ชุมชนสามารถอยู่กันได้

กลุ่มความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างชัดเจนได้แก่กลุ่มด้านเหนือของพื้นที่ชุมชน เนื่องจากกลุ่มนี้นอกจากจะเป็นครัวเรือนที่อยู่ติดกันแล้ว ยังเป็นกลุ่มญาติที่ชักชวนกันเข้ามาอยู่จึงทำให้กลุ่มนี้สนิทกันมากกว่ากลุ่มอื่น และคนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยยุ่งกับคนกลุ่มอื่น เนื่องจากคนในกลุ่มนี้สามารถเข้าออกตรงบริเวณทางเข้าของชุมชนได้เลยโดยไม่ต้องผ่านด้านในชุมชน

6.1.2.6 เศรษฐกิจ

เป็นที่น่าแปลกใจว่าฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนนี้ค่อนข้างที่จะดี กล่าวคือมีรายได้ที่ค่อนข้างสูงต่อเดือนทั้งนี้เป็นข้อมูลที่ใช้การสังเกตเป็นการยืนยัน ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 10,000 บาท / เดือน และมีอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง ไม่พบครัวเรือนไหนที่ว่างงาน กล่าวคือใน 1 ครัวเรือนต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 1 คนที่ทำงานอยู่ จึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนแออัดกลุ่มนี้ไม่ใช่กลุ่มชุมชนแออัดที่มีรายได้ต่ำ และส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ไม่พบการกู้ยืมเงินกันมากนัก ถึงแม้จะมีลักษณะของการปล่อยเงินกู้ดอกเบี่ยร้อยละ 20 ขึ้นในชุมชนก็ตาม

ตารางที่ 6.2 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ประเด็น	หัวเรื่อง	สรุป	แก้ไข
กายภาพ	ผังชุมชน	ไม่เป็นระเบียบ ต้องรื้อย้ายเวลาจัดงาน มีการเว้นพื้นที่ตรงกลางซึ่งเป็นผลดี	Reblocking Reconstruction
	ทางสัญจร	บางจุด แคบ เล็ก และแคระมีด ทางเข้าหลักดี	ปรับปรุงทางเดิน ระบายน้ำ แสง
	การระบายน้ำภายในชุมชน	บริเวณด้านตะวันตกของชุมชนมีปัญหา	ท่อระบายน้ำ
	รูปแบบที่อยู่อาศัย		
	- วัสดุ	ส่วนใหญ่ใช้วัสดุที่ค่อนข้างถาวร	
	- พื้นที่ใช้สอย	มีความแตกต่างกันมาก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10-19 ตารางเมตร	Reblocking Reconstruction
	- รูปแบบ	จำแนกได้เป็น 5 ลักษณะ	
	สาธารณูปโภค		
	- บ้านเลขที่	ส่วนใหญ่ยังไม่มีบ้านเลขที่	เพิ่มความมั่นคง
	- น้ำ ไฟและ โทรศัพท์	เป็นการขอต่อมิเตอร์มา ยังไม่มีของตัวเอง	ขอความร่วมมือ จากเจ้าหน้าที่
- ห้องน้ำ-ส้วม	ยังพบการใช้ห้องน้ำรวมอยู่	Reblocking	
- การกำจัดขยะ	มีปัญหาในการจัดเก็บ	เทศบาล เขต	
การครอบครองที่อยู่อาศัย			
- ที่ดิน	ไม่มั่นคง	การจัดประโยชน์	
- ที่อยู่อาศัย	ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของเอง นอกนั้นเป็น อาคารเดิมซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าของ และห้องเช่า		
สังคม	ความสัมพันธ์ภายในชุมชน	แบ่งเป็นกลุ่ม 7 กลุ่ม	
	ปัญหา	ไม่ค่อยพบปัญหาร้ายแรง	
	การย้ายที่อยู่อาศัย	มีความคิดใกล้เคียงกันระหว่างย้ายแน่นอน และผู้ที่อยู่จนกว่าทางวัดจะได้	
ความต้องการภายในชุมชน	ระบบป้องกันไฟไหม้มากที่สุด	ระบบดับเพลิง	
เศรษฐกิจ	รายได้	ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 9,000 บาท/เดือน	
	ความสมดุลย์ของรายได้	มีความเพียงพอและเก็บได้บางส่วน	
ข้อมูลส่วนตัว	การแก้ปัญหาการเงิน	ส่วนใหญ่จะไม่ยืมเงินใคร หรือถ้ายืมจะยืม นอกชุมชน ซึ่งในชุมชนก็มีให้กู้	
	การศึกษา	มีความแตกต่างตั้งแต่ไม่ได้ศึกษา-ป.ตรี	
	อาชีพ	ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย	

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

6.2.1 การจัดประโยชน์ที่ดินของวัดดอน

จากระเบียบการจัดประโยชน์ของกรมการศาสนานั้นสามารถสรุปได้ว่าวัดดอนเป็นการจัดประโยชน์โดยวัดเองแต่เป็นแบบที่ไม่แน่ชัด ซึ่งลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏอยู่ในระเบียบของกรมการศาสนา แต่จะถูกจัดอยู่ในประเภทของวัดที่มีได้มีการจัดประโยชน์ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงที่ว่า "วัดมีพื้นที่จำนวนมากที่ไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์"⁴⁴ คือวัดดังกล่าวไม่ได้แจ้งลักษณะของการจัดประโยชน์ไปที่กรมการศาสนา จากความคิดเห็นของ สมสุข บุญญาบัญชา เห็นว่า " การที่วัดดอนจัดประโยชน์ในลักษณะนี้อาจเนื่องมาจากการจัดประโยชน์นั้นยังทำไม่ได้ เพราะที่ดินถูกไฟไหม้ ที่ดินนี้ต้องมีการเปลี่ยนแปลง หรือเป็นพื้นที่ Grey Area โดยระหว่างที่รอการจัดประโยชน์นี้เองทำให้คนเข้าไปอยู่อาศัยได้ และจากนั้นคนก็รู้สึกว่าจะจะให้อะไรกับเจ้าของที่ดินบ้างซึ่งก็คือวัด เลยออกมาในรูปของการทำบุญ แต่เมื่อไหร่ที่พื้นที่ Grey Area ถูกจัดตามระบบนิติกรรม ออกมาชัดเจนว่าวัด หรือกรมศาสนา จะเป็นผู้จัดประโยชน์นั้น วัดจะจัดทันที และระหว่างนี้เองที่คนจนสามารถอยู่ได้ แต่เมื่อไหร่ถ้ามีการจัดประโยชน์ คนจนอาจจะไม่สามารถอยู่ได้ " ⁴⁵

จากการอภิปรายผลการวิจัยของ วีระ วงศ์สรร พบว่า ลักษณะของผู้ที่อยู่อาศัยในวัดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน บางรายเป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อวัด บางรายเป็นผู้ที่มีอิทธิพล ดังนั้นจึงมีปัญหาในเรื่องของการเก็บค่าเช่า การทำสัญญาเช่า อัตราค่าเช่า ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าบางกลุ่มเช่นเดียวกัน

และการที่วัดดอนไม่ดำเนินการโดยกรมการศาสนาเนื่องมาจากความยุ่งยากในกฎระเบียบต่างๆ การได้ผลประโยชน์ที่ไม่เต็มที่ รวมทั้งการเบิกจ่ายเงินเวลามาใช้จ่ายต้องมีการทำเรื่องเพื่อขออนุมัติ และต้องใช้ระยะเวลาจนถึงจะทราบคำตอบ และบางครั้งเสนอเรื่องไปก็อาจไม่ได้รับการอนุมัติ ⁴⁶ จึงควรมีการปรับปรุงกฎระเบียบในการจัดประโยชน์ให้ง่ายต่อการปฏิบัติ ⁴⁷ และเหตุเหล่านี้สอดคล้องกับวัดที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจวัดในพื้นที่พระราม 3 เบื้องต้น

⁴⁴ วีระ วงศ์สรร "การศึกษาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ". กรมการศาสนา , กระทรวงศึกษาธิการ . 2539 . หน้า176

⁴⁵ สัมภาษณ์ สมสุข บุญญาบัญชา. กรรมการผู้จัดการ สำนักพัฒนาชุมชนเมือง . 10 มกราคม 2544

⁴⁶ พระครูวิสุทธิกถยา . เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 4 (องค์ปัจจุบัน) . 26 มกราคม 2544

⁴⁷ วีระ วงศ์สรร "การศึกษาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ". กรมการศาสนา , กระทรวงศึกษาธิการ . 2539 . หน้า 177

6.2.2 ประเภทของชุมชนวัดดอนพม่า

ชุมชนวัดดอนพมานี้ จัดเป็นชุมชนแออัดเนื่องจาก โสภณ พรโชคชัย⁴⁸ กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาว่าชุมชนใดเป็นชุมชนแออัดหรือไม่ดังกล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 และสำหรับชุมชนวัดดอนพมานี้มีลักษณะที่สอดคล้องกันคือ ตัวอาคารตั้งอยู่ในลักษณะที่คับแคบไม่เป็นระเบียบ และมีความแออัดหนาแน่น ถึง 37 ครัวเรือน / ไร่ หรือ 160 คน / ไร่ (คิดจากพื้นที่ 3,187 ตารางเมตร หรือ ประมาณ 2 ไร่ เนื่องจากชุมชนนี้มีการเว้นพื้นที่ตรงกลางของชุมชนเพื่อใช้ในการจัดงานประจำปี 925 ตารางเมตร) ซึ่งมากกว่าที่ โสภณกำหนดไว้ 1 เท่า (15 ครัวเรือน / ไร่ หรือ 80 คน / ไร่)

นอกจากนี้สภาพอาคารยังทรุดโทรม และต่อเติมอย่างไม่เป็นระเบียบ ไม่ได้สร้างตามแบบแผน ระบบระบายน้ำไม่เหมาะสม การถ่ายเทอากาศไม่ดี เป็นต้น

6.2.3 ประเภทของชุมชนแออัด

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่า ลักษณะของชุมชนแออัดที่ศึกษาไม่ครอบคลุมถึงชุมชนวัดดอนพมานี้ กล่าวคือ Shlomo Angel⁴⁹ ได้แบ่งประเภทของชุมชนแออัดเป็น 5 ประเภทที่เกี่ยวข้องได้แก่ The Squatter Housing Subsystem ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ Pure Squatter และ Renting Squatter ชุมชนวัดดอนพมาน่าจะจัดอยู่ในลักษณะของ Semi – Squatter คืออยู่ระหว่าง Pure Squatter และ Renting Squatter แต่แตกต่างจาก Semi – Squatter ของ Charles Abrams⁵⁰ ตรงที่ ไม่ใช่อยู่ในลักษณะของการบุกรุกสร้างบ้านก่อน ก่อนที่จะทำสัญญาเช่ากับเจ้าของ แต่เป็นในลักษณะที่บางกลุ่มเคยมีสัญญาเช่าแต่เมื่อหมดสัญญาก็ไม่ออกไปและบางกลุ่มไม่เคยมีสัญญาเช่าแต่เจ้าของก็รับรู้และอนุญาตให้เข้ามาปลูกสร้างที่อยู่อาศัย

ซึ่งตรงจุดนี้อาจจะไม่เรียกว่าชุมชนบุกรุกก็ได้เนื่องจาก สมสุข บุญญะบัญชา⁵¹ กล่าวว่า "สลัมบุกรุก คือคนที่บุกรุกเข้าไปตั้งบ้านเรือนโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของ สลัมประเภทนี้ส่วนใหญ่จะมีอายุประมาณ 30-40 ปี" แต่สำหรับผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ในระยะแรกได้รับการอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนในระยะหลังได้ขออนุญาตผ่านทางหัวหน้าชุมชนแทน จึงน่าจะจัดอยู่ในลักษณะของ Semi – Squatter ดังกล่าว

⁴⁸ อังในอดิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. "ชุมชนแออัดองค์ความรู้กับความเป็นจริง". มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง. 2542 หน้า 229

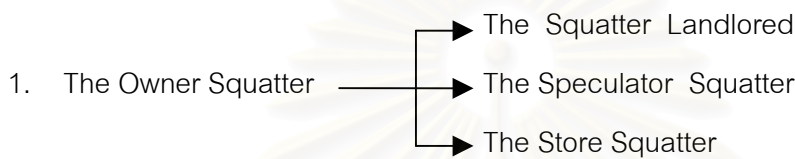
⁴⁹ Sholomo Angel "THE LOW INCOME HOUSING IN BANGKOK" Cannada , June . 1976

⁵⁰ อังในอดิน รพีพัฒน์. "การตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2521 . หน้า 26

⁵¹ อังในอดิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. "ชุมชนแออัดองค์ความรู้กับความเป็นจริง". มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง. 2542 หน้า 298

Stoke	ได้แบ่งประเภทของชุมชนแออัดเป็น 2 ประเภทที่เกี่ยวข้องได้แก่ Slum of hope	
Charles	ได้แบ่งประเภทของชุมชนแออัดเป็น 8 ประเภทที่เกี่ยวข้องได้แก่	
	1. The Owner Squatter	4. The Squatter Tenant
	2. The Squatter Holdover	5. The Squatter Landlord
	3. The Speculator Squatter	6. The Store Squatter

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแนวคิดมาใช้กับรูปแบบของชุมชนแออัดที่ใกล้เคียงกับชุมชนวัดดอนพม่าดังนี้

กล่าวคือเป็นลักษณะที่ผู้อยู่อาศัยเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเองแต่ในความเป็นเจ้าของนั้นยังมีผู้แบ่งที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นห้องเช่า หรือเข้ามาอยู่อาศัยระยะเวลาหนึ่งแล้วขายต่อให้ผู้อื่นเข้ามาอยู่แทน และบางครั้งเรือนที่เป็นเจ้าของเองก็ใช้บริเวณที่อยู่อาศัยทำเป็นร้านค้าขายของหรือตัดเย็บเสื้อผ้า หรือขายอาหาร เป็นต้น

2. The Squatter Tenant

เป็นกลุ่มผู้ที่เช่าบ้านอยู่ในชุมชน จ่ายค่าเช่าเป็นรายเดือน โดยในชุมชนนี้มีเจ้าของบ้านเช่า 3 ราย ซึ่งมีอัตราการเช่าที่แตกต่างกันไป พวกที่เข้ามาอยู่ในลักษณะนี้จะเป็นผู้ที่เข้ามาทำงานชั่วคราวในกรุงเทพเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีอาชีพทำนาที่ต่างจังหวัดเป็นอาชีพหลัก กลุ่มนี้เวลากลับบ้านไปทำนา เกี่ยวข้าวก็จะปิดบ้านไว้เฉยๆ แล้วเมื่อทำนาเสร็จแล้วก็กลับมาประกอบอาชีพในกรุงเทพต่อ เพราะฉะนั้นคนเหล่านี้จะมีอาชีพอิสระเช่น ค้าขาย หรือรับจ้าง เป็นต้น

3. The Squatter Holdover

เป็นผู้ที่เคยเช่าอยู่แต่ต่อมาไม่ได้จ่ายค่าเช่าได้แก่พวกครอบครัวตำรวจ 2 ครอบครัว ที่เคยเช่าที่วัดเพื่อเป็นที่อยู่ระหว่างรอการสร้างแฟลต เมื่อครบกำหนดไม่ได้ย้ายออกไป และทางวัดก็ไม่ได้ดำเนินการไล่ออกแต่อย่างใด ปัจจุบันก็ยังอยู่เรื่อยมาและมีการขยายครอบครัวเพิ่มขึ้น

4. ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านและไม่ใช่เจ้าของที่อยู่อาศัย (ใช้กฎเดิม)

ประเด็นนี้ออกเหนือจากที่ Charles ได้อ้างถึง เนื่องจากชุมชนนี้ไม่ได้พัฒนามาจากพื้นที่ว่างเปล่า แต่มาจากพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้และยังมีอาคารเดิมเหลืออยู่ ดังนั้นสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารเดิมจึงถือว่าเป็นผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยและไม่ได้เช่าอยู่

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบและลักษณะของชุมชนและผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่ามีลักษณะที่หลากหลาย บางลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่มีมา บางลักษณะไม่เข้าพวก เช่นนี้ทำให้เห็นว่าชุมชนแต่ละชุมชนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ไม่เหมือนกันทั้งหมดเพราะฉะนั้นข้อค้นพบที่ได้นี้น่าจะเป็นอีกลักษณะหนึ่งของชุมชนแออัดที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร บนพื้นที่วัดที่ว่างเนื่องจากไฟไหม้

6.2.4 ปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

สำหรับปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยมีหลายประการที่สรุปได้ดังนี้คือ

1. ไม่มีที่อยู่
2. ได้อยู่ใกล้ที่เดิม
3. ไม่เสียค่าเช่า
4. ใกล้ญาติพี่น้อง
5. ค่าขายได้ จอดรถขึ้นได้
6. อีضر สามารถเข้าออกได้ตลอดเวลา
7. ค่าเช่าห้องถูก สามารถต่อรอง ติดค้างได้
8. สะดวก สามารถไปยังที่ต่างๆได้โดยเร็ว เช่นตลาด ที่ทำงาน เป็นต้น

ทั้งหมดนี้สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้แก่ ทำเล ราคา และอาชีพ เนื่องจากผู้ที่ทำการค้าขายและมีรายได้น้อย จะมองหาที่อยู่อาศัยประเภทห้องเช่ามากกว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยแบบแฟลต แบบตึก คือมีพื้นที่ในการเตรียมของ และชุมชนนี้มีพื้นที่ส่วนตรงกลางทำให้สามารถจอดรถขึ้นได้สะดวก

จากแนวคิดในเรื่องของปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย จะขึ้นกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงาน ซึ่งสอดคล้องในเรื่อง ทำเล ราคา และอาชีพ และในเรื่องสังคมที่ใกล้ญาติพี่น้อง

และในเรื่องราคา ค่าเช่า นี้เอง เป็นปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยประการหนึ่งที่สำคัญที่ดึงดูดผู้อยู่อาศัยให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดดอนพม่า ทำให้เห็นว่าการอยู่อาศัยในที่ดินของวัดนั้นเสียค่าใช้จ่ายที่ถูกมาก หรือไม่ต้องเสียค่าเช่า ดังนั้นที่ดินวัดจึงเป็น แหล่งที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่สำคัญ แหล่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

6.2.5 การตั้งถิ่นฐาน

จากการศึกษาทั้งหมดผู้วิจัยสามารถลำดับและวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนนี้ได้ว่าเป็นลักษณะของการตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นระบบ ปัจจัย (Factors) ที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้ นอกจากการที่เป็นพื้นที่ว่างเนื่องจากเกิดไฟไหม้แล้ว ยังมีตัวกลาง (Actors) ที่ทำให้พื้นที่นี้ถูกเปิดขึ้นมาเพื่อให้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย หลายส่วน ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ดังนี้คือ

ตัวกลางลำดับแรก เป็นเจ้าอาวาสวัดดอนหรือพระที่อยู่ในวัดดอน ซึ่งเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดูแลพื้นที่วัดดอนพมานี้ เป็นผู้อนุญาตให้มีการเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้เป็นครั้งแรก มีการทำสัญญาเพื่อนำรายได้เข้าวัด โดยให้กลุ่มตำรวจเข้ามาอยู่ และทางวัดดอนก็เห็นว่าเป็นการดีที่ตำรวจจะเข้ามาเช่าอยู่ในพื้นที่นี้เนื่องจากจะได้รู้สึกความปลอดภัย ไม่เป็นแหล่งมั่วสุม เพราะเวลากลางคืนที่ดินบริเวณนี้จะมีมืดและเปลี่ยว ค่อนข้างอันตราย เพราะฉะนั้นทางวัดจะได้ประโยชน์ 2 ทางคือรายได้และความปลอดภัย หลังจากนั้นพระที่อยู่ในวัดดอนก็ได้เป็นผู้ชักจูงญาติโยมให้เข้ามาขออนุญาตเจ้าอาวาสเพื่อเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้

ตัวกลางลำดับ 2 คือ หัวหน้าชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัด และเป็นผู้อำนวยความสะดวกทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้ยังรู้จักกับหน่วยงานท้องที่เช่น ตำรวจสถานีตำรวจยานนาวา เป็นต้นซึ่งสิ่งนี้ทำให้การจัดการเรื่องต่างๆภายในชุมชนสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้รับเหมาในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในชุมชน

ตัวกลางลำดับ 3 คือ เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องที่ ที่ให้ความร่วมมือในการออกบ้านเลขที่สาธารณูปโภค ต่างๆ เช่น สำนักงานเขต ตำรวจ เป็นต้น รวมถึงนักการเมืองในพื้นที่

เมื่อตัวกลางทั้ง 3 กลุ่มทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานขึ้นมาต่อมาก็อยู่ในรูปของการชักจูง บอกต่อ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วผู้ที่สามารถเข้ามาอยู่ได้นั้นต้อง เป็นพวกตำรวจ จากนั้นตำรวจออกไปบอกขายบ้าน หรือให้ญาติเข้ามาอยู่ต่อ แล้วก็ชวนญาติเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นอีก บ้างก็ให้เช่าห้อง นี้คือสายของตำรวจ สายที่สองเป็นญาติหรือลูกศิษย์พระซึ่งมาจากพระหลายองค์ที่บวชอยู่ที่วัดดอน บ้างก็เป็นหลาน บ้างก็เป็นลูกศิษย์ เข้ามาอยู่โดยการขออนุญาตจากพระโดยตรง พวกนี้ก็ถือว่าตนเองมีสิทธิพอสมควร มีการชักจูงญาติเข้ามาอยู่ กลุ่มนี้มักจะอยู่นาน มีการเปลี่ยนมือแต่ก็ยังอยู่ภายในชุมชน บางรายก็ขยายที่อยู่อาศัยกลายเป็นบ้านเช่า สายที่สามมาจากหัวหน้าชุมชน คือ รู้จักกันแล้วขอเข้ามาอยู่ส่วนใหญ่นี้จะเป็นลักษณะของการปลูกสร้างอาคารขึ้นใหม่โดยหัวหน้าชุมชน แต่ไม่ว่าจะมาจากสายไหน ถ้ามีการปลูกบ้านเพิ่มเติมต้องบอกกล่าวผู้นำชุมชนก่อน

6.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

ปัจจุบันที่ดินของวัดถือเป็น Stock ของที่อยู่อาศัยที่สำคัญแหล่งหนึ่งสำหรับผู้มีรายได้น้อย จากการวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าการที่วัดเป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชน และวัดหนึ่งๆมีที่ดินมากเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีผู้เข้าไปอาศัย สร้างบ้านอยู่ในที่วัด รวมทั้งยังมีค่าใช้จ่ายที่ถูกลง หรือบางครั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆเลย เนื่องจากเมตตาธรรมของพระสงฆ์ และพระสงฆ์ซึ่งไม่สามารถประกอบกิจกรรมเพื่อยังชีพได้ต้องอาศัยกำลังสนับสนุนทางวัตถุจากฆราวาส ทำให้เกิดการพึ่งพากันอย่างขาดเสียไม่ได้⁵² ชุมชนวัดดอนพุมาก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือผู้อยู่อาศัยในชุมชนยังคงตักบาตร หรือทำบุญและใช้พื้นที่บางส่วนของชุมชนในการจัดงานประจำปีเพื่อแสดงดนตรีหารายได้เข้าวัดอีกทาง นอกจากนี้ยังมีแรงงานจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่เข้าไปช่วยเหลือวัดในกิจการต่างๆเช่น ทาสีวัด ช่วยขยาดอกไม้ให้วัดเวลาวัดมีงาน เหล่านี้เป็นการเกื้อกูลกัน ซึ่งถ้าคิดออกมาเป็นจำนวนเงินแล้วน้อยมากเมื่อเทียบกับการจัดประโยชน์ประเภทอื่นแต่เป็นสิ่งที่ทำให้วัดยังคงเป็นวัดคือยังคงเป็นที่พึ่งของประชาชน และชุมชนก็ยังคงเป็นชุมชน ถึงแม้จะไม่มากเท่าในอดีตเนื่องจากความเจริญของเมืองทำให้พฤติกรรมต่างๆเปลี่ยนไปแต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์และการพึ่งพากันอยู่ในลักษณะของวัดในเมืองกับชุมชนเมือง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵² มณีวรรณ ฉิวนิม “ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน” มหาวิทยาลัยศิลปากร . กรุงเทพฯ .2524

ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัดดอนและปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนวัดดอนพม่า ซึ่งพื้นฐานมาจากลักษณะของการจัดประโชยน์ กล่าวคือ การจัดประโชยน์แบบไม่แน่ชัดนี้ทำให้เกิดความไม่มั่นคงแก่ผู้อยู่อาศัย ส่งผลถึงปัญหาความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเช่นความแออัด ขนาดพื้นที่ใช้สอยที่แตกต่างกันมาก ระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอเป็นต้น ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงการจัดประโชยน์และลักษณะที่อยู่อาศัยในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นดังนี้

7.1.1 การใช้พื้นที่ของวัดดอนและลักษณะการจัดประโชยน์

พื้นที่ดินของวัดเป็นแหล่งที่ดินสำคัญที่หนึ่งสำหรับผู้มีรายได้น้อย ผู้ที่เข้ามาอยู่จึงก่อให้เกิดลักษณะของชุมชนแออัดได้ง่าย เพราะฉะนั้นควรมีการวางแผนการใช้ที่ดินของวัดให้แน่นอน ถ้าวัดมีพื้นที่ว่าง หรือเกิดพื้นที่ว่างโดยกะทันหัน ประกอบกับความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้คน โดยรอบมีมากก็ควรที่จะจัดทำผังกันพื้นที่ ให้เป็นระเบียบก่อนที่จะอนุญาตให้มีการเข้าไปปลูกสร้างอาคาร หรือถ้าต้องการให้เอกชนเข้ามาเช่าที่ดินทั้งผืนในอนาคตก็ควรทำสัญญากับผู้อยู่อาศัยเลยว่าจะสามารถอยู่ได้กี่ปี หรือถ้ายังไม่คิดก็ควรระยะเวลาการอยู่แล้วมาต่อสัญญาเป็นช่วงเวลา แนวปฏิบัติก่อนการจัดประโชยน์นั้นควรเริ่มจาก

1. การทำแผนผังวัดดอนทั้งหมดขึ้นมา พร้อมแสดงพื้นที่จัดประโชยน์อย่างชัดเจน และนำเสนอขอรับความเห็นชอบจากกรมศาสนา
2. เลือกแนวทางการจัดประโชยน์ และแต่งตั้งผู้ดูแลหรือไวยาวัจกร ซึ่งสามารถกระทำได้ 2 กรณีคือ มอบให้ทางราชการหรือกรมศาสนาเป็นผู้ดูแล หรือวัดแต่งตั้งไวยาวัจกรเองโดยอาจเป็นผู้ดูแลคนเดิมก็ได้เพื่อความสะดวกในการปกครอง

กรณีที่วัดดอนมอบให้กรมศาสนาจัดประโยชน์

สำหรับการดำเนินการจัดประโยชน์โดยวัดมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์แทนนั้น จำเป็นต้องทำหนังสือแสดงความจำนง ไปยังกรมการศาสนา ซึ่งในหนังสือแสดงความจำนงนั้นจะต้องมีรายละเอียดดังนี้

- จะมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์ ส่วนไหน อะไรบ้าง
- รายการทรัพย์สินและเอกสารสิทธิที่วัดมี
- ข้อมูลพื้นที่วัดมีอยู่ จำนวนผลประโยชน์ที่ได้รับอยู่ และเอกสารเกี่ยวกับการจัดผลประโยชน์ทั้งหมดที่วัดทำได้

เมื่อได้รับหนังสือแสดงความจำนงของวัดดอนแล้ว สำนักงานศาสนสมบัติ กรมการศาสนาจะไปตรวจทรัพย์สินของวัดดอนซึ่งจะรับจัดประโยชน์แทน เพื่อพิจารณา โดยเจ้าหน้าที่สำนักงานศาสนสมบัติจะไปตรวจสอบบันทึกความเห็นเสนอกรมการศาสนา เมื่อกรมการศาสนาสั่งอนุมัติให้รับไว้จัดประโยชน์แทนวัดดอนแล้ว กรมการศาสนาจะทำหนังสือแจ้งมาที่วัดดอน (สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ปรากฏตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วย การจัดประโยชน์แทนวัด พ.ศ. 2541 และหนังสือกรมการศาสนาที่ ศธ 0401 / 36784 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2524)

ผลประโยชน์รายได้ของวัดดอน จะลงบัญชีเงินไว้และสำนักงานศาสนสมบัติจะแจ้งยอดเงินผลประโยชน์ให้วัดดอนทราบอย่างน้อยปีละครั้ง รวมทั้งให้อำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี เจ้าอาวาสหรือไวยาวัจกร หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเจ้าอาวาสวัดดอนสามารถขอยอดเงินผลประโยชน์ของวัดดอนได้เสมอ โดยผลประโยชน์(รายได้)ของวัดดอน จะอยู่ในลักษณะการนำฝากธนาคารและหรือซื้อพันธบัตรของรัฐบาล หรือโดยวิธีอื่นซึ่งวัดดอนและมหาเถรสมาคมจะพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อให้ได้ดอกผลที่เป็นของวัดดอน

สำหรับค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องเขียนแบบพิมพ์ ค่าไปรษณียากร และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดในการจัดประโยชน์แทนวัดดอน จะหักเงินส่วนลดจากเงินที่กรมการศาสนาจัดประโยชน์ได้ร้อยละ 2 สำหรับรายจ่ายพิเศษอันอาจเกิดขึ้นในการจัดประโยชน์แทนวัดดอน เช่น ค่าดำเนินคดี ค่ารั้งวัดออกโฉนด ค่าปรับ และค่าก่อสร้างซ่อมแซมทรัพย์สิน เป็นต้น จะจ่ายจากเงินของวัดดอน โดยความเห็นชอบของเจ้าอาวาสวัดดอนเป็นเรื่อง ๆ ไป

กรณีวัดดอนดำเนินการจัดประโยชน์เอง

สำหรับการดำเนินการจัดประโยชน์โดยวัดดอนดำเนินการจัดประโยชน์เองนั้นจะมี 2 กรณี คือการเช่าโดยทำสัญญาในระยะสั้นไม่เกิน 3 ปี และการเช่าโดยทำสัญญานานปีเกินกว่า 3 ปีในกรณีหลังนี้จำเป็นต้องเสนอเรื่องไปยังกรมการศาสนาเพื่อขอรับความเห็นชอบก่อนที่ทางวัดดอนจะตกลงทำสัญญากับผู้เช่าได้ จากนั้นเมื่อกรมการศาสนาได้รับเรื่องและอนุมัติแล้ววัดดอนก็สามารถดำเนินการทำสัญญาและเก็บค่าเช่าเองได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมอบให้กรมศาสนาจัดประโยชน์แทนนั้นมีข้อดีที่ลดความยุ่งยากในการจัดเก็บค่าเช่าของวัดดอน แต่มีข้อเสียที่ขั้นตอนการดำเนินการที่ยุ่งยาก และต่อการอนุญาติที่ละขั้นตอน ซึ่งมีความล่าช้า ประกอบกับพื้นที่บริเวณที่จะใช้ในการจัดประโยชน์ (พื้นที่วัดดอนพม่า) นั้นเป็นพื้นที่ขนาดเล็กเพียง 2 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา เท่านั้น วัดดอนจึงน่าจะดำเนินการจัดประโยชน์เองมากกว่าการที่จะมอบให้กรมการศาสนาจัดประโยชน์ เพื่อลดในเรื่องค่าใช้จ่าย และขั้นตอนที่ยุ่งยาก

เมื่อสรุปเลือกแนวทางการจัดประโยชน์โดยทางวัดดำเนินการจัดประโยชน์เองแล้วนั้น ฉะนั้นแนวทางที่สามารถให้ผู้อยู่อาศัยอยู่ได้และทางวัดไม่เสียผลประโยชน์มากนักเมื่อเทียบกับการให้เอกชนเช่าที่ดินคือเปลี่ยนการเก็บค่าเช่าเป็นตารางวา ทำให้เกิดความยุติธรรมในการใช้พื้นที่ กล่าวคือเป็นลักษณะของการใช้พื้นที่มากเสียค่าเช่ามาก จากนั้นก็มีสัญญาเช่าแต่เป็นลักษณะนานปี คือมากกว่า 5 ปีขึ้นไป (ต้องทำหนังสือเสนอให้กรมการศาสนาพิจารณา) และทุกหลังคาเรือนมีน้ำ ไฟ เป็นของตัวเองโดยเสียค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้าในอัตราที่เท่ากัน ในกรณีนี้วัดจำเป็นต้องตั้งผู้ดูแลหรือไวยาวัจกรขึ้นมา ก็อาจใช้ผู้ดูแลคนเดิมก็ได้ และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาสหรือผู้ดูแล ชุมชนนี้ก็จะมีโอกาสเปลี่ยนแปลงน้อยมาก

โดยผู้ศึกษาสรุปรูปแบบและทางเลือกการจัดประโยชน์ของวัดดอนได้ 3 แนวทางพร้อมทั้งเปรียบเทียบผลตอบแทนที่ได้รับ ข้อดีและข้อเสียของการจัดประโยชน์แต่ละประเภทดังตารางที่ 7.1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการวิจัยนี้สามารถเสนอแนวทางการจัดประโยชน์ของวัดดอนได้เป็น 3 กรณี คือ ตารางที่ 7.1 เปรียบเทียบลักษณะของการจัดประโยชน์ 3 ลักษณะดังนี้

	การจัดประโยชน์	รายได้ที่ทางวัดจะได้รับ	ผลดี	ผลเสีย
1	มีข้อเสนอจากนายทุนเอกชนเมื่อปี 2539 ในการเช่าพื้นที่ ทั้งหมด 1028 ตรว. เป็นเงิน 30 ล้านบาท เวลา 30 ปี	รายรับ 30,000,000 บาท ฝากธนาคารประจำดอกเบี้ย 3% รายรับ 75,000 บาท/เดือน	ได้รายได้เป็นจำนวนมาก และแน่นอน	ประชาชนไม่มีที่อยู่อาศัย ถ้าเป็นอาคารสูงจะบดบัง ทัศนียภาพของวัดดอน
2	รายรับจริงในปัจจุบันจากการที่ชาวบ้านทำบุญให้วัดคิดเป็นครัวเรือนเฉลี่ยครัวเรือนละ 225 บาท/ปี	จำนวนครัวเรือน x เงินทำบุญเฉลี่ย / ครัวเรือน 75 ครัวเรือน x 225 บาท = 16,875 บาท / ปี รายรับที่ได้จริงปัจจุบัน = 1406.25 บาท / เดือน ยังมีอัตราแลกเปลี่ยนอื่น รายได้จากการจัดงานวัด = 200,000 บาท / ปี* รายได้จากการทำบุญ และแรงงานประจำเช่นการซื้อสีทารั้ววัด การทำบุญตักบาตรของคนในชุมชน รวมรายรับที่ได้ : 1,406.25 + 16,667 = 18,073.25 บาท / เดือน	ประชาชนมีที่อยู่อาศัย ผู้อยู่อาศัยเสียค่าเช่าในราคาที่ถูก คงบทบาทของวัดซึ่งเป็นการ สังคมสงเคราะห์	ผู้อยู่อาศัยไม่มีความมั่นคง วัดได้รายได้น้อยกว่าที่ควรจะได้รับ ทัศนียภาพไม่ดี
3	ข้อเสนอแนะที่ได้คือการทำสัญญาถาวร ปี ครั้งละ 10 ปี ปรับขึ้นทุก 5 ปี โดยเริ่มที่ตารางวาละ 8 บาท/เดือน* 4.1 คิดจากพื้นที่ 1028 ตรว. 4.2 คิดจากพื้นที่ 858 ตรว.โดยมีการเว้นพื้นที่จัดงานตรงกลางเหมือนเดิม	เริ่มต้น 5 ปีแรกจะมีรายรับ 1,028 x 8 = 8,224 บาท / เดือน 858 x 8 = 6,864 บาท / เดือน รายได้จากการจัดงานวัด = 200,000 บาท / ปี รวมรายรับที่ได้ : 6,864 + 16,667 = 23,531 บาท / เดือน	ประชาชนมีที่อยู่อาศัย เสียค่าเช่าในราคาที่ไม่สูงมาก แล สามารถอยู่ได้นาน มั่นคงขึ้น วัดได้ประโยชน์มากขึ้น และยัง คงบทบาทของวัดซึ่งเป็นการ สังคมสงเคราะห์	วัดต้องรับผิดชอบในการดูแล และจัดทำผังเบื้องต้นซึ่งต้องมี ค่าใช้จ่าย ผู้อยู่อาศัยบางครัวเรือนต้อง เสียเงินค่าเช่าเพิ่มขึ้น

* จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดดอน

** กรมการศาสนา

7.1.2 แนวทางแก้ปัญหาในชุมชน

เมื่อมีการดำเนินการจัดประโชยณดังกล่าวที่ผู้วิจัยได้เสนอแล้ว ผู้อยู่อาศัยจึงมีความมั่นคงในการอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ควรมีการปรับปรุงผังเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ เกิดความยุติธรรมและความเพียงพอต่อพื้นที่ใช้สอยในแต่ละครัวเรือนให้มากที่สุด ดังนั้นทางวัดและชุมชนควรร่วมมือกันจัดทำเรื่องผังชุมชน ควรมีการจัดวางผังเพื่อให้มีความเป็นระเบียบและมีการเฉลี่ยพื้นที่ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละครัวเรือนและความสามารถในการจ่ายของแต่ละครัวเรือนเพื่อเข้าพื้นที่ และมีความเป็นอยู่ที่สบายขึ้น เมื่อมีการวางผังแล้วก็สมควรขยายทางเดินให้กว้างขึ้น (ดูแบบขยายที่ 7.1) และปรับปรุงระบบการระบายน้ำ

การปรับปรุงทั้งหมดคือทั้งผังชุมชนระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่าง ๆ นั้นจะใช้หลักการของ Reconstruction และ Reblocking กล่าวคือมีการปรับปรุงพัฒนาและจัดระเบียบชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในเรื่องระบบสุขภาพสิ่งแวดล้อมกิจกรรมในชุมชนและอาชีพ⁵³ โดยในลักษณะของการ Reconstruction คือการปรับปรุงโดยให้ผู้อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณเดิม แต่เป็นการรื้ออาคารเดิมแล้วสร้างใหม่ โดยการจัดผังโครงสร้างทางสาธารณูปโภคใหม่ พร้อมทั้งแบ่งแปลงที่ดินให้กรรมสิทธิ์ผู้อยู่อาศัยโดยการเช่า⁵⁴ และลักษณะของ Reblocking เป็นวิธีการของ Slum Upgrading กล่าวคือมีการจัดวางผังปรับปรุงทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำอย่างเป็นระเบียบ โดยอาจต้องรื้อย้ายหรือตัดออกบางส่วนในตอนที่ทางเท้าจะต้องตัดผ่าน แบ่งที่ดินของบางครัวเรือนซึ่งมีมากเกินไปให้ผู้ที่ต้องโดนรื้อย้ายจากการทำทางเท้าเข้าปลูกสร้างใหม่ แต่การออกแบบปรับปรุงนี้จะต้องพยายามให้อยู่ในแนวทางเท้าเดิม และพยายามหลีกเลี่ยงการรื้อย้ายให้มากที่สุด และใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุด⁵⁵

ดังแนวความคิดข้างต้น ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการจัดผังชุมชนเป็น 3 ลักษณะ ต่อเนื่องกัน คือ แบบที่ 1 เป็นการใช้หลักการของ Reconstruction โดยจัดเต็มพื้นที่ พบว่ามีปัญหาเรื่องรายได้ของวัด จึงทำการออกแบบที่ 2 โดยการเว้นพื้นที่ตรงกลางชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้บางส่วนให้กับวัด แต่ทั้ง 2 แบบกลับพบปัญหาในเรื่องของเงินลงทุนที่มากและความไม่แน่ใจด้านความร่วมมือ ผู้ศึกษาจึงเสนอผังแบบที่ 3 โดยเป็นลักษณะของการ Reblocking เพื่อใช้ในการปรับปรุงผังและปรับปรุงส่วนอื่นของชุมชนด้วยเรียกว่า Slum Upgrading เพื่อเข้ามาเป็นแนวทางเปรียบเทียบ

⁵³ อ่างโนอิน รัตพัฒน "ชุมชนแออัด องค์ความรู้กับความเป็นจริง" มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง .2542 หน้า 328

⁵⁴ อ่างโนสมศักดิ์ ธรรมเวชวิที "การศึกษาเพื่อเสนอแนะรูปแบบเคหะชุมชนของผู้มีรายได้ต่ำในเมือง" ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2529 หน้า277

⁵⁵ ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ . การเคหะแห่งชาติ."ผลกระทบของการพัฒนากับปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้ น้อยในเขตยานนาวาและความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา" . 2526. หน้า 5-9

ตารางที่ 7.2 วิเคราะห์รายละเอียดชุมชน

หน่วย	ขนาดเดิม (ม ²)	จำนวนคน ในครัวเรือน	พื้นที่เฉลี่ย/ คน	Affords.
A1	20.20	3	6.73	2000
A2	114.35	11	10.40	2000
A3	32.70	3	10.90	1800
A4	5.25	3	1.75	300
A5	47.00	8	5.88	2000
A6	23.40	5	4.68	1000
A7	25.65	2	12.83	2000
A8	10.50	2	5.25	700
A9	40.25	5	8.05	900
A10	18.00	4	4.50	2000
A11	19.74	4	4.94	350
A12	38.88	4	9.72	1000
A13	12.80	1	12.80	600
A14	32.20	2	16.10	1800
A15	23.85	4	5.96	400
A16	22.00	2	11.00	700
A17	17.50	3	5.83	400
A18	144.40	5	28.88	500
A19	8.75	2	4.38	500
A20	8.40	1	8.40	500
A21	19.50	4	4.88	900
A22	29.00	2	14.50	250
A23	9.00	4	2.25	400
A24	10.64	3	3.55	1400
A25	12.00	4	3.00	450
A26	5.00	1	5.00	300
A27	12.25	1	12.25	250
A28	33.25	3	11.08	800
A29	24.75	1	24.75	500
A30	14.00	2	7.00	250
B1	19.60	3	6.53	800
B2	16.25	4	4.06	1000
B3	81.50	8	10.19	350
B4	51.00	6	8.50	450
B5	20.00	2	10.00	2000
B6	30.75	3	10.25	2000
B7	227.95	9	25.33	500

หน่วย	ขนาดเดิม (ม ²)	จำนวนคน ในครัวเรือน	พื้นที่เฉลี่ย/ คน	Affords.
B8	132.00	6	22.00	500
B9	37.50	3	12.50	1000
B10	88.10	11	8.01	500
B11	33.00	2	16.50	400
B12	123.76	4	30.94	400
B13	50.10	4	12.53	1000
B14	44.00	4	11.00	1800
B15	50.40	6	8.40	1000
B16	21.00	5	4.20	300
B17	36.00	3	12.00	400
B18	35.10	4	8.78	800
C1	93.95	8	11.74	2000
C2	48.64	3	16.21	2000
C3	121.50	8	15.19	500
C4	32.55	4	8.14	400
C5	31.50	4	7.88	1600
C6	40.80	4	10.20	900
C7	24.30	5	4.86	500
C8	36.00	5	7.20	400
C9	17.50	4	4.38	400
C10	21.00	3	7.00	450
C11	15.75	4	3.94	350
C12	10.50	1	10.50	150
C13	8.40	1	8.40	600
C14	83.75	5	16.75	200
C15	45.00	4	11.25	700
C16	76.20	10	7.62	1000
C17	78.75	4	19.69	500
C18	175.00	5	35.00	2000
D1	39.90	6	6.65	900
D2	209.75	11	19.07	500
D3	27.00	4	6.75	900
D4	70.00	3	23.33	450
D5	24.00	4	6.00	2000
D6	55.50	4	13.88	2000
D7	35.00	6	5.83	900
D8	17.85	8	2.23	500
D9	24.01	3	8.00	2000

วิธีคิดคำนวณพื้นที่

1. ผู้วิจัยเลือกจากการสัมภาษณ์พบว่า ครัวเรือนที่มีความพอใจในพื้นที่ใช้สอยของที่อยู่อาศัยมี 57 ครัวเรือน จาก 75 ครัวเรือน
2. คิดพื้นที่เฉลี่ยทั้ง 57 ต่อคนในแต่ละครัวเรือนทั้ง 57 ครัวเรือน
3. นำพื้นที่ที่เฉลี่ยได้ทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ยทั้งหมดได้ประมาณ 10 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่ผู้อยู่อาศัยมีความพอใจ
4. หาค่าเฉลี่ยจำนวนคนใน 1 ครัวเรือนได้ค่าเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน สรุปว่าใน 1 ครัวเรือนควรมีพื้นที่อย่างน้อย 40 ตารางเมตร หรือ 10 ตารางวา จึงสนองความพอใจของผู้อยู่อาศัยได้

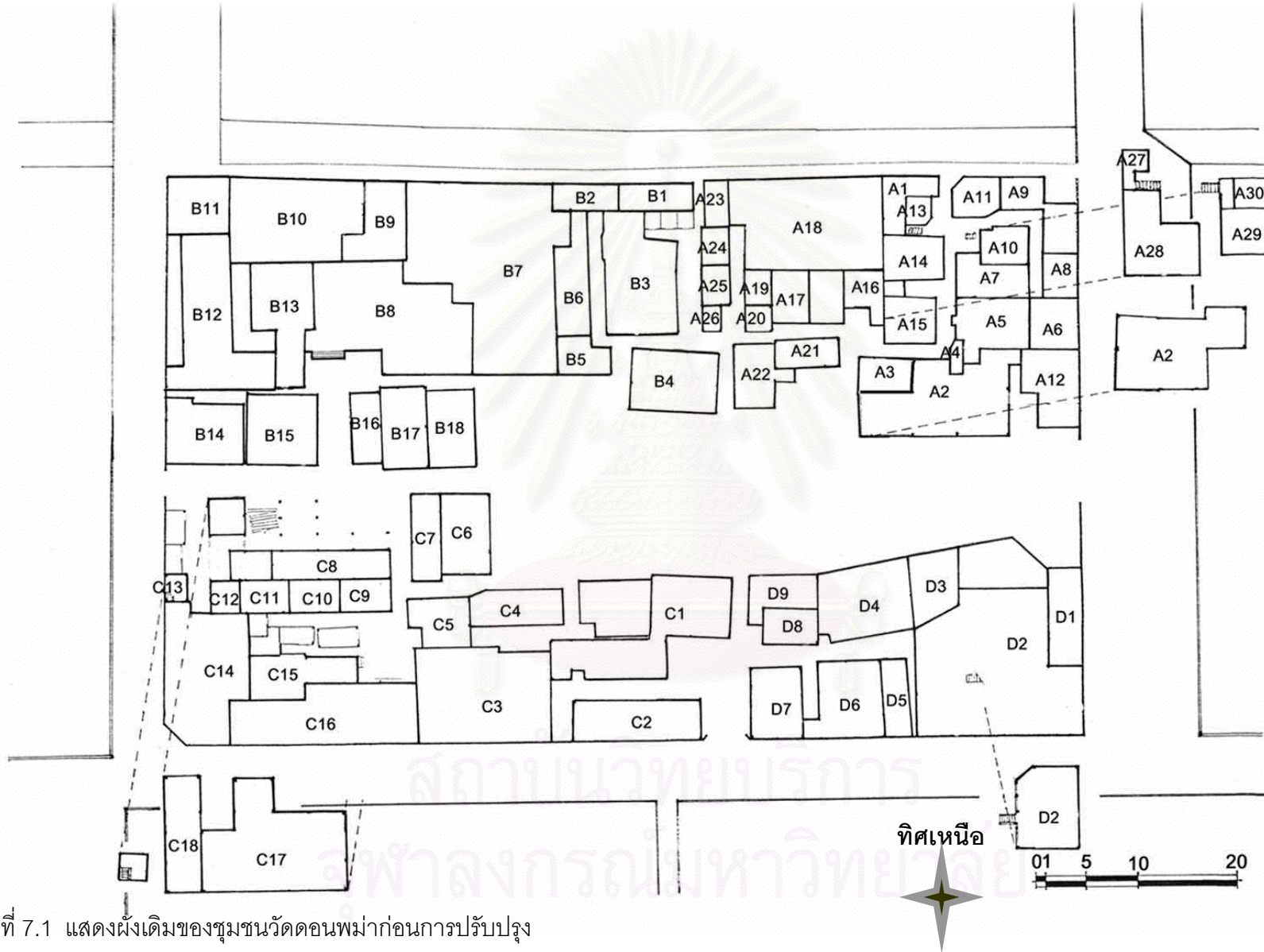
หลักในการจัดวางตำแหน่งผู้อยู่อาศัย

1. พิจารณาจากความสามารถในการจ่ายของแต่ละครัวเรือนโดยดูจากรายได้ และความเพียงพอของรายได้ต่อเดือนซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ (แผนผังที่ 5.37 และ 5.39) โดยผู้วิจัยได้คิดคำนวณความสามารถในการจ่ายเป็น 20% ของรายได้ สำหรับครัวเรือนที่มีเงินเหลือเก็บในแต่ละเดือน คิด 10% ของรายได้สำหรับครัวเรือนที่มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย และคิด 5% ของรายได้สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายหรือมีรายได้ที่ไม่แน่นอน

กล่าวคือตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณนั้นผู้วิจัยได้พิจารณารายจ่ายแต่ละครัวเรือนประกอบซึ่งได้จากการสังเกตและพูดคุย รวมถึงสภาพการอยู่อาศัยเพื่อประกอบการกำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อการอยู่อาศัย ดังกล่าวนี้นำให้ผู้วิจัยเห็นว่าผู้อยู่อาศัยในชุมชนนั้นไม่สามารถที่จะจ่ายเงินเพื่อที่อยู่อาศัยได้ 20%-30% ของรายได้ต่อเดือนตามหลักเกณฑ์ที่ได้ศึกษาหรือสถิติโครงสร้างของค่าใช้จ่ายครัวเรือนต่อเดือน ตามประเภทของค่าใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยนั้นได้⁵⁶

2. พิจารณาจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนว่ามีจำนวนมากน้อยเท่าใด ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแต่ละครัวเรือนมีความแตกต่างกันตั้งแต่ 1 - 11 คนต่อครัวเรือน
3. พิจารณาถึงความสัมพันธ์ในชุมชน และเครือญาติ (จากแผนผังที่ 5.26 - 5.28) เพื่อจัดวางให้อยู่ใกล้กัน หรือถ้าไม่ถูกกันก็ไว้ห่างกัน
4. พิจารณาถึงอาชีพ (จากแผนผังที่ 5.42) เพื่อประกอบด้านขนาดพื้นที่ใช้สอยเช่น ต้องการพื้นที่ในการจอดรถเข็น รับจ้างซักเสื้อผ้าต้องใช้พื้นที่ในการตากผ้า เป็นต้น

⁵⁶ "รายงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน" สำนักงานสถิติแห่งชาติ. อ้างใน "ค่าใช้จ่ายในการอยู่อาศัย". ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัย, การเคหะแห่งชาติ. 2540.

แผนผังที่ 7.1 แสดงผังเดิมของชุมชนวัดดอนพมื่าก่อนการปรับปรุง

ผังชุมชนแบบที่ 1 (ดูแผนผังที่ 7.2)

ใช้ลักษณะการ Reconstruction วางผังบนพื้นที่ของชุมชนเริ่มจากพื้นที่หลังจากไฟไหม้ เป็นพื้นที่โล่ง ซึ่งมีอาคารเหลืออยู่ 6 อาคารด้วยกันนั้นยังคงไว้ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดดอน เดิม อาคารเหล่านั้นจะเป็นห้องโล่ง เช่นโรงฉันท์อาหาร เป็นต้น ได้นำอาคารนั้นมาทำห้อง แต่เปลี่ยน ลักษณะของการกันห้องอาคารเดิมที่ปัจจุบันกันเป็นห้องเล็กๆ นั้นให้ใหญ่ขึ้น จากนั้น

1. ทำการวางผังพื้นที่โล่งนั้น โดยพิจารณาขนาดพื้นที่แต่ละแปลงจากความเพียงพอ ของขนาดที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า มี 57 ครัวเรือนที่มีความเพียงพอ ต่อขนาดพื้นที่อยู่อาศัย มีพื้นที่เฉลี่ย 10 ตรม. / คน และมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 4 คน / ครัวเรือน เพราะฉะนั้นขนาดของแปลงที่ดินที่ใช้จะมีขนาดเป็น $4 \times 10 = 40$ ตรม. หรือ 10 ตารางวา เป็นหลัก และจากความสามารถในการจ่ายแล้วพบว่าผู้อยู่อาศัยทั้งหมดสามารถที่จะจ่ายค่าเช่าได้ จากนั้น จึงนำมาจัดพื้นที่และวางผังสาธารณูปโภค ถนนและแนวการระบายน้ำของชุมชน

2. กำหนดตำแหน่งผู้อยู่อาศัยใหม่ โดยให้ความสำคัญกับความสามารถในการจ่าย ถ้ามี กำลังมากและมีจำนวนสมาชิกมากก็กำหนดให้พื้นที่อยู่อาศัยมีขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังคำนึงถึง ความสัมพันธ์ทางสังคม ยึดตำแหน่งการใช้พื้นที่ในปัจจุบันเป็นหลักกล่าวคือผู้ที่เคยอยู่อาศัย บริเวณริมคลองสาธารณะ ก็ยังคงจัดให้อยู่ในตำแหน่งที่ใกล้ที่เดิม และคงกลุ่มความสัมพันธ์เดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง การจัดในลักษณะนี้ทำให้เกิดการเฉลี่ยพื้นที่เท่าเทียมกันและมีความยุติธรรมในการใช้พื้นที่มากขึ้น สำหรับผู้ที่อยู่ภูมิลำเนาเดิมอาจต้องเสียค่าเช่าอาคารอีกส่วนหนึ่ง

อุปสรรคของการวางผังในลักษณะนี้คือบางครัวเรือนพื้นที่ใช้สอยลดลง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือพอสมควร บางครัวเรือนก็ได้พื้นที่เพิ่มขึ้น และจะมีพื้นที่ small court ของแต่ละกลุ่ม การจัดในแบบที่ 1 นี้เป็นการจัดพื้นที่อยู่อาศัยเต็มพื้นที่ โดยจะไม่มีการเว้นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับ จัดแสดงดนตรี การจัดในลักษณะนี้ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีพื้นที่สำหรับสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้ การจัดลักษณะนี้ก่อให้เกิดผลเสียทางด้านรายได้กับวัดดอนพอสมควรเนื่องจากต้องเสียรายได้ที่ได้ จากการจัดแสดงดนตรีไป

ข้อดี : มีความเป็นระเบียบ
เฉลี่ยพื้นที่เท่าเทียมกัน
มีพื้นที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น

ข้อเสีย : ต้องใช้การลงทุนสูง
ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างมากเพราะบางครัวเรือนขนาดพื้นที่เล็กลง
วัดไม่มีพื้นที่จัดแสดงงานตรงกลางซึ่งวัดจะเสียผลประโยชน์ส่วนนี้ไป
ไม่มีพื้นที่เปิดโล่งตรงกลาง ชุมชนดูแออัด

ตารางที่ 7.3 วิเคราะห์ผังชุมชนแบบที่ 1

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ1)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า 8บ./ว ²	ค่าเช่า 10บ./ว ²	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง				Affords.
						ตำแหน่ง	ค่าที่ถอดถอน ปลูกสร้าง	วัสดุ	ค่าใช้จ่าย	
A1	20.20	34.00	13.80	68.00	85.00	ย้าย	เสียน้อย	50%	34000	2000
A2	114.35	81.00	-33.35	162.00	202.50	ย้าย	ไม่เสีย	60%	77760	2000
A3	32.70	38.50	5.80	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	80%	64680	1800
A4	5.25	33.00	27.75	66.00	82.50	ย้าย	ไม่เสีย	100%	52800	300
A5	47.00	72.00	25.00	144.00	180.00	ย้าย	เสียน้อย	80%	106560	2000
A6	23.40	63.00	39.60	126.00	157.50	ย้าย	เสียเต็ม	50%	75600	1000
A7	25.65	27.50	1.85	55.00	68.75	ย้าย	เสียเต็ม	80%	46200	2000
A8	10.50	35.00	24.50	70.00	87.50	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	19600	700
A9	40.25	37.50	-2.75	75.00	93.75	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	21000	900
A10	18.00	38.25	20.25	76.50	95.63	ไม่ย้าย	เสียน้อย	10%	29070	2000
A11	19.74	32.00	12.26	64.00	80.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	20%	23040	350
A12	38.88	55.00	16.12	110.00	137.50	ย้าย	เสียเต็ม	70%	83600	1000
A13	12.80	24.00	11.20	48.00	60.00	ย้าย	เสียน้อย	100%	43200	600
A14	32.20	38.50	6.30	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	90%	70840	1800
A15	23.85	48.00	24.15	96.00	120.00	ย้าย	ไม่เสีย	90%	69120	400
A16	22.00	33.00	11.00	66.00	82.50	ย้าย	เสียน้อย	60%	38280	700
A17	17.50	41.25	23.75	82.50	103.13	ย้าย	ไม่เสีย	60%	39600	400
A18	144.40	48.00	-96.40	96.00	120.00	ย้าย	ไม่เสีย	10%	7680	500
A19	8.75	24.00	15.25	48.00	60.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	48000	500
A20	8.40	24.00	15.60	48.00	60.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	48000	500
A21	19.50	38.50	19.00	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	900
A22	29.00	30.00	1.00	60.00	75.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	60000	250
A23	9.00	33.00	24.00	66.00	82.50	ย้าย	ไม่เสีย	100%	52800	400
A24	10.64	27.50	16.86	55.00	68.75	ย้าย	เสียเต็ม	100%	55000	1400
A25	12.00	38.50	26.50	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	100%	77000	450
A26	5.00	24.00	19.00	48.00	60.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	48000	300
A27	12.25	18.00	5.75	36.00	45.00	ไม่ย้าย	ไม่เสีย	20%	8640	250
A28	33.25	40.00	6.75	80.00	100.00	ย้าย	เสียน้อย	20%	20800	800
A29	24.75	26.00	1.25	52.00	65.00	ย้าย	เสียน้อย	20%	13520	500
A30	14.00	26.00	12.00	52.00	65.00	ย้าย	ไม่เสีย	100%	41600	250

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ1)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า 8บ./วา ²	ค่าเช่า 10บ./วา ²	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง				Affords.
						ตำแหน่ง	ค่ารัถกอน ปลูกสร้าง	วัสดุ	ค่าใช้จ่าย	
B1	19.60	63.00	43.40	126.00	157.50	ย้าย	ไม่เสีย	100%	100800	800
B2	16.25	39.00	22.75	78.00	97.50	ย้าย	เสียเต็ม	70%	56280	1000
B3	81.50	41.25	-40.25	82.50	103.13	ไม่ย้าย	ไม่เสีย	10%	6600	350
B4	51.00	44.00	-7.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	450
B5	20.00	97.50	77.50	195.00	243.75	ย้าย	เสียเต็ม	100%	195000	2000
B6	30.75	44.00	13.25	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	2000
B7	227.95	70.00	-157.95	140.00	175.00	ย้าย	เสียเต็ม	10%	39200	500
B8	132.00	38.50	-93.50	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	500
B9	37.50	33.00	-4.50	66.00	82.50	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	18480	1000
B10	88.10	84.00	-4.10	168.00	210.00	ไม่ย้าย	ไม่เสีย	30%	36960	500
B11	33.00	30.00	-3.00	60.00	75.00	ย้าย	เสียเต็ม	30%	26400	400
B12	123.76	44.00	-79.76	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	80%	73920	400
B13	50.10	65.00	14.90	130.00	162.50	ย้าย	เสียเต็ม	-	26000	1000
B14	44.00	51.50	7.50	103.00	128.75	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	29870	1800
B15	50.40	44.00	-6.40	88.00	110.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	24640	1000
B16	21.00	35.00	14.00	70.00	87.50	ย้าย	เสียเต็ม	30%	30800	300
B17	36.00	35.00	-1.00	70.00	87.50	ย้าย	เสียเต็ม	30%	30800	400
B18	35.10	38.50	3.40	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	800
C1	93.95	165.00	71.05	330.00	412.50	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	50%	198000	2000
C2	48.64	56.00	7.36	112.00	140.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	67200	2000
C3	121.50	56.00	-65.50	112.00	140.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	67200	500
C4	32.55	30.25	-2.30	60.50	75.63	ย้าย	เสียเต็ม	50%	36300	400
C5	31.50	112.00	80.50	224.00	280.00	ย้าย	เสียเต็ม	-	44800	1600
C6	40.80	44.00	3.20	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	900
C7	24.30	44.00	19.70	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	500
C8	36.00	44.00	8.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	70%	66880	400
C9	17.50	44.00	26.50	88.00	110.00	ย้าย	ไม่เสีย	100%	70400	400
C10	21.00	44.00	23.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	88000	450
C11	15.75	42.00	26.25	84.00	105.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	84000	350
C12	10.50	12.00	1.50	24.00	30.00	ย้าย	ไม่เสีย	40%	7680	150
C13	8.40	12.00	3.60	24.00	30.00	ย้าย	ไม่เสีย	30%	5760	600
C14	83.75	27.00	-56.75	54.00	67.50	ย้าย	เสียเต็ม	10%	15120	200

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ1)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า 8บ./วา ²	ค่าเช่า 10บ./วา ²	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง				Affords.
						ตำแหน่ง	ค่ารัถก่อน ปลูกสร้าง	วัสดุ	ค่าใช้จ่าย	
C15	45.00	30.25	-14.75	60.50	75.63	ย้าย	เสียเต็ม	20%	21780	700
C16	76.20	121.00	44.80	242.00	302.50	ย้าย	เสียเต็ม	50%	145200	1000
C17	78.75	60.50	-18.25	121.00	151.25	ย้าย	เสียเต็ม	90%	113200	500
C18	175.00	54.00	-121.00	108.00	135.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	108000	2000
D1	39.90	56.00	16.10	112.00	140.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	67200	900
D2	209.75	176.00	-33.75	352.00	440.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	98560	500
D3	27.00	44.00	17.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	88000	900
D4	70.00	44.00	-26.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	40%	45760	450
D5	24.00	42.00	18.00	84.00	105.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	23520	2000
D6	55.50	56.00	0.50	112.00	140.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	112000	2000
D7	35.00	38.50	3.50	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	900
D8	17.85	48.00	30.15	96.00	120.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	96000	500
D9	24.01	38.50	14.49	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	2000
รวม			170	7134	8918					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 7.2 แสดงแผนผังแบบที่ 1 ปรับปรุงในลักษณะ Reconstruction เพิ่มพื้นที่ ไม่มีลานบริเวณกลางชุมชน

ทิศเหนือ

ผังชุมชนแบบที่ 2 (ดูแผนผังที่ 7.3)

เสนอการจัดผังต่อเนื่องจากผังแบบที่ 1 คือใช้ลักษณะการ Reconstruction วางผังบนพื้นที่ของชุมชนเริ่มจากพื้นที่หลังจากไฟไหม้ เป็นพื้นที่โล่ง ซึ่งมีอาคารเหลืออยู่ 6 กลุ่มอาคารด้วยกันนั้นยังคงไว้ เช่นเดียวกับแบบที่ 1 แต่ในแบบที่ 2 การจัดในลักษณะนี้จะเว้นพื้นที่ตรงกลางไว้เช่นเดิมเพื่อใช้ในการจัดงานประจำปี ซึ่งจะเสียพื้นที่สำหรับสร้างที่อยู่อาศัยไปส่วนหนึ่งแต่ก็เป็นส่วนที่ทำให้รายได้ของวัดเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถแก้ไขข้อเสียด้านรายได้ของแบบที่ 1 ได้

ดังนั้นการจัดลักษณะนี้ ทางวัดจะได้ประโยชน์คงเดิมจากการจัดงานและได้ความเป็นระเบียบ ทศนิยมภาพที่สวยงาม แต่เป็นการจัดวางผังที่สิ้นเปลืองทรัพยากรและใช้การลงทุนที่สูงอยู่เมื่อเทียบการจัดผังในแบบที่ 1 เนื่องจากต้องทำการวางผังตั้งแต่เริ่มต้นและต้องมีการย้ายตำแหน่งการอยู่อาศัยหลายครัวเรือน

ข้อดี : วัดมีพื้นที่จัดงานแสดงดนตรี และได้รายได้ที่แน่นอนพอสมควร
มีพื้นที่ตรงกลางเปิดโล่งลดความแออัด
มีความเป็นระเบียบ
เฉลี่ยพื้นที่เท่าเทียมกัน

ข้อเสีย : ต้องใช้การลงทุนสูง
ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างมากเพราะบางครัวเรือนขนาดพื้นที่เล็กกลง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7.4 วิเคราะห์ผังชุมชนแบบที่ 2

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ2)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า 8บ./ว ²	ค่าเช่า 10บ./ว ²	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง				Affords.
						ตำแหน่ง	ค่ารักรถนอน ปลูกสร้าง	วัสดุ	ค่าใช้จ่าย	
A1	20.20	34.00	13.80	68.00	85.00	ย้าย	เสียน้อย	50%	34000	2000
A2	114.35	70.00	-44.35	140.00	175.00	ย้าย	ไม่เสีย	60%	67200	2000
A3	32.70	33.00	0.30	66.00	82.50	ย้าย	เสียเต็ม	80%	55400	1800
A4	5.25	33.00	27.75	66.00	82.50	ย้าย	ไม่เสีย	100%	52800	300
A5	47.00	72.00	25.00	144.00	180.00	ย้าย	เสียน้อย	80%	106560	2000
A6	23.40	60.00	36.60	120.00	150.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	72000	1000
A7	25.65	24.00	-1.65	48.00	60.00	ย้าย	เสียเต็ม	80%	40320	2000
A8	10.50	35.00	24.50	70.00	87.50	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	19600	700
A9	40.25	37.50	-2.75	75.00	93.75	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	21000	900
A10	18.00	38.25	20.25	76.50	95.63	ไม่ย้าย	เสียน้อย	10%	13700	2000
A11	19.74	32.00	12.26	64.00	80.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	20%	23040	350
A12	38.88	45.00	6.12	90.00	112.50	ย้าย	เสียเต็ม	70%	68400	1000
A13	12.80	22.75	9.95	45.50	56.88	ย้าย	เสียน้อย	100%	40950	600
A14	32.20	24.00	-8.20	48.00	60.00	ย้าย	เสียเต็ม	90%	44160	1800
A15	23.85	41.50	17.65	83.00	103.75	ย้าย	ไม่เสีย	90%	59760	400
A16	22.00	33.00	11.00	66.00	82.50	ย้าย	เสียน้อย	60%	38280	700
A17	17.50	30.00	12.50	60.00	75.00	ย้าย	ไม่เสีย	60%	28800	400
A18	144.40	48.00	-96.40	96.00	120.00	ย้าย	ไม่เสีย	10%	7680	500
A19	8.75	22.50	13.75	45.00	56.25	ย้าย	เสียเต็ม	100%	45000	500
A20	8.40	22.75	14.35	45.50	56.88	ย้าย	เสียเต็ม	100%	45500	500
A21	19.50	33.00	13.50	66.00	82.50	ย้าย	เสียเต็ม	50%	39600	900
A22	29.00	30.00	1.00	60.00	75.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	60000	250
A23	9.00	33.00	24.00	66.00	82.50	ย้าย	ไม่เสีย	100%	52800	400
A24	10.64	24.00	13.36	48.00	60.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	48000	1400
A25	12.00	33.00	21.00	66.00	82.50	ย้าย	เสียเต็ม	100%	66000	450
A26	5.00	20.00	15.00	40.00	50.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	40000	300
A27	12.25	18.00	5.75	36.00	45.00	ไม่ย้าย	ไม่เสีย	20%	5760	250
A28	33.25	40.00	6.75	80.00	100.00	ย้าย	เสียน้อย	20%	20800	800
A29	24.75	26.00	1.25	52.00	65.00	ย้าย	เสียน้อย	20%	13520	500
A30	14.00	26.00	12.00	52.00	65.00	ย้าย	ไม่เสีย	100%	41600	250
B1	19.60	24.00	4.40	48.00	60.00	ย้าย	ไม่เสีย	100%	38400	800

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ2)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า 8บ./วา ²	ค่าเช่า 10บ./วา ²	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง				Affords.
						ตำแหน่ง	ค่ารัถกอน ปลูกสร้าง	วัสดุ	ค่าใช้จ่าย	
B2	16.25	39.00	22.75	78.00	97.50	ย้าย	เสียเต็ม	70%	59280	1000
B3	81.50	41.25	-40.25	82.50	103.13	ย้าย	ไม่เสีย	10%	6600	350
B4	51.00	35.75	-15.25	71.50	89.38	ย้าย	เสียเต็ม	50%	42900	450
B5	20.00	67.50	47.50	135.00	168.75	ย้าย	เสียเต็ม	100%	135000	2000
B6	30.75	35.75	5.00	71.50	89.38	ย้าย	เสียเต็ม	50%	42900	2000
B7	227.95	60.00	-167.95	120.00	150.00	ย้าย	เสียเต็ม	10%	33600	500
B8	132.00	38.50	-93.50	77.00	96.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	500
B9	37.50	30.00	-7.50	60.00	75.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	16800	1000
B10	88.10	84.00	-4.10	168.00	210.00	ไม่ย้าย	ไม่เสีย	30%	40320	500
B11	33.00	30.00	-3.00	60.00	75.00	ย้าย	เสียเต็ม	30%	26400	400
B12	123.76	44.00	-79.76	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	80%	73920	400
B13	50.10	65.00	14.90	130.00	162.50	ย้าย	เสียเต็ม	-	26000	1000
B14	44.00	59.50	15.50	119.00	148.75	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	33320	1800
B15	50.40	44.00	-6.40	88.00	110.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	24640	1000
B16	21.00	25.00	4.00	50.00	62.50	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	30%	22000	300
B17	36.00	25.00	-11.00	50.00	62.50	ย้าย	เสียเต็ม	30%	22000	400
B18	35.10	38.50	3.40	77.00	96.25	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	800
C1	93.95	110.00	16.05	220.00	275.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	50%	132000	2000
C2	48.64	38.50	-10.14	77.00	96.25	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	50%	46200	2000
C3	121.50	44.00	-77.50	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	500
C4	32.55	30.25	-2.30	60.50	75.63	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	50%	36300	400
C5	31.50	112.00	80.50	224.00	280.00	ย้าย	เสียเต็ม	-	44800	1600
C6	40.80	44.00	3.20	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	900
C7	24.30	44.00	19.70	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	500
C8	36.00	40.00	4.00	80.00	100.00	ย้าย	เสียเต็ม	70%	60800	400
C9	17.50	30.00	12.50	60.00	75.00	ย้าย	ไม่เสีย	100%	48000	400
C10	21.00	44.00	23.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	88000	450
C11	15.75	25.00	9.25	50.00	62.50	ย้าย	เสียเต็ม	100%	50000	350
C12	10.50	12.00	1.50	24.00	30.00	ย้าย	ไม่เสีย	40%	7680	150
C13	8.40	12.00	3.60	24.00	30.00	ย้าย	ไม่เสีย	30%	5760	600
C14	83.75	27.00	-56.75	54.00	67.50	ย้าย	เสียเต็ม	10%	15120	200
C15	45.00	30.25	-14.75	60.50	75.63	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	20%	21780	700

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ2)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า 8บ./วา ²	ค่าเช่า 10บ./วา ²	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง				Affords.
						ตำแหน่ง	ค่ารั้งก่อน ปลูกสร้าง	วัสดุ	ค่าใช้จ่าย	
C16	76.20	121.00	44.80	242.00	302.50	ย้าย	เสียเต็ม	50%	145200	1000
C17	78.75	60.50	-18.25	121.00	151.25	ย้าย	เสียเต็ม	90%	111320	500
C18	175.00	54.00	-121.00	108.00	135.00	ย้าย	เสียเต็ม	100%	108000	2000
D1	39.90	52.50	12.60	105.00	131.25	ย้าย	เสียเต็ม	50%	63000	900
D2	209.75	176.00	-33.75	352.00	440.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	10%	98560	500
D3	27.00	35.00	8.00	70.00	87.50	ย้าย	เสียเต็ม	100%	70000	900
D4	70.00	44.00	-26.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	40%	45760	450
D5	24.00	42.00	18.00	84.00	105.00	ย้าย	เสียเต็ม	10%	23520	2000
D6	55.50	48.00	-7.50	96.00	120.00	ไม่ย้าย	เสียเต็ม	100%	96000	2000
D7	35.00	44.00	9.00	88.00	110.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	52800	900
D8	17.85	35.00	17.15	70.00	87.50	ย้าย	เสียเต็ม	100%	70000	500
D9	24.01	30.00	5.99	60.00	75.00	ย้าย	เสียเต็ม	50%	36000	2000
รวม			-184.32	6426	8032					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 7.3 แสดงแผนผังแบบที่ 2 ปรับปรุงในลักษณะของ Reconstruction โดยมีการเว้นพื้นที่ไว้ตรงกลาง

ผังชุมชนแบบที่ 3 (ดูแผนผังที่ 7.4)

ผู้ศึกษาเสนอแนวทางการจัดผังเพื่อลดข้อเสียของแบบที่ 1 และ 2 โดยทำให้กระทบต่อผู้อยู่อาศัยหรือมีการรื้อถอนน้อยที่สุด ออกมาในรูปของ Slum Upgrading ใช้ลักษณะของ Reblocking หรือ Readjustment ซึ่งเป็นลักษณะของการจัดผังโดยยึดการจัดในรูปแบบเดิมให้เป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น ขยายทางเดิน และขยายที่อยู่อาศัยบางครัวเรือนออก และยังมีพื้นที่เพื่อจัดการแสดงดนตรีเวลาว่างประจำปีอยู่ โดยคงสภาพโครงสร้างของอาคารเดิมไว้ รื้อและเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยให้น้อยที่สุด และพยายามรักษาทรัพยากรที่มีอยู่แล้วเพื่อที่ใช้งบลงทุนที่น้อยที่สุด โดยพิจารณาความเหมาะสมที่ละครัวเรือน เมื่อจัดแล้วผู้อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยน้อยที่สุด หลังจากออกแบบแล้วพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นดังนี้

1. ขยายทางเข้าร่อง 1 ให้กว้างขึ้นมีผลทำให้พื้นที่บางส่วนของ A1 A14 และ A15 ต้องลดลง
2. เพิ่มห้องน้ำบริเวณ zone A 2 ห้อง และปิดทางเข้าบริเวณ A9
3. ขยายทางเข้าร่อง 2 ให้กว้างขึ้น มีผลทำให้ ตำแหน่ง A19 และ A20 จำเป็นต้องย้ายออกไปแต่จัดให้อยู่ใน zone เดิม และตำแหน่ง A18 มีพื้นที่ใช้สอยลดลง แต่ตำแหน่งที่ A17 ขยายเพิ่มขึ้น
4. ตำแหน่ง A13 และ A4 จำเป็นต้องย้ายออกไปอยู่บริเวณ zone C
5. ขยายพื้นที่ใช้สอย B14 , B15 , B17 , B18 , C4 ,C6 และ C7 ออกไปทั้งหมดขยายโดยปิดทางเดินด้านหลังและด้านข้างเนื่องจากเป็นทางสัญจรที่ไม่จำเป็น
6. ปรับปรุงการใช้พื้นที่ของ C18 เพื่อให้มีพื้นที่ใช้สอยภายในเพิ่มขึ้น
7. รวมห้องเก็บของเป็นห้องเดียวและใช้ห้องเก็บของที่ว่างเป็นที่อยู่อาศัยเพิ่ม
8. ขยายพื้นที่ใช้สอย D8 และ D9 โดยพื้นที่ของตำแหน่ง D4 ลดลง
9. จัดพื้นที่ในแต่ละกลุ่มให้มีพื้นที่ว่างตรงกลาง (small court) เพื่อเป็นที่รวมกลุ่ม และลดความแออัด เพิ่มพื้นที่สีเขียว

- ข้อดี : วัดมีพื้นที่จัดงานแสดงดนตรี และได้รายได้ที่แน่นอนพอสมควร มีพื้นที่ตรงกลางเปิดโล่งลดความแออัด มีความเป็นระเบียบมากขึ้น ใช้ต้นทุนในการจัดที่น้อยกว่าแบบที่ 1และ2
- ข้อเสีย : ยังมีความแตกต่างของพื้นที่อยู่อาศัยมาก พื้นที่บางส่วนยังไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

ตารางที่ 7.5 วิเคราะห์ผังชุมชนแบบที่ 3

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ3)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า (8บ./ว ²)	ค่าเช่า (10บ./ว ²)	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	Affords.
A1	20.20	33.00	+12.80	66.00	82.50	เปลี่ยนจากประตูด้านนอกมาใส่ ด้านในเพิ่มหน้าต่าง (~10000)	2000
A2	114.35	114.35		229.00	285.88		2000
A3	32.70	32.70		66.00	81.75		1800
A4	5.25	22.75	+17.50	46.00	56.87	เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อห้อง+ ปรับปรุงห้อง (~ 15000)	300
A5	47.00	47.00		94.00	117.50		2000
A6	23.40	23.40		47.00	58.50		1000
A7	25.65	18.15	-7.50	37.00	45.37		2000
A8	10.50	10.50		21.00	26.25	ทำห้องน้ำร่วมกับA11 (~4000)	700
A9	40.25	27.75	-12.50	56.00	69.37	กันฝ้าผนัง 1ด้าน (~7000)	900
A10	18.00	25.50	+7.50	51.00	63.75	กันฝ้าผนัง 1ด้าน (~2700+5000)	2000
A11	19.74	22.74	+3.00	46.00	56.85	ทำห้องน้ำร่วมกับ A8(~4000)	350
A12	38.88	38.88		78.00	97.20		1000
A13	12.80	14.00	+1.20	46.00	35.00	ซื้อห้อง+กันห้อง 1ด้าน ร่วมกับ A20และ A26 (~15000)	600
A14	32.20	23.20		47.00	58.00	สร้างห้องน้ำใหม่ 1ห้อง(~8000)	1800
A15	23.85	23.85		48.00	59.62		400
A16	22.00	22.00		44.00	55.00		700
A17	17.50	22.50	+5.00	45.00	56.25	ขยายผนังห้อง 1 ด้าน (~4500)	400
A18	144.40	123.50	-20.90	247.00	308.75	รื้อห้องเช่าเดิมมาขยายด้านใน เสียห้องเช่าไป 2ห้อง	500
A19	8.75	12.25	+3.50	25.00	30.62	รื้อห้องเดิม	500
A20	8.40	14.00	+5.60	22.00	35.00	ซื้อห้อง+กันห้อง 1ด้าน ร่วมกับ A13และ A26 (~15000)	500
A21	19.50	19.50		39.00	48.75		900
A22	29.00	29.00		58.00	72.50		250
A23	9.00	12.25	+3.25	25.00	30.62	ขยายห้องปรับปรุงใหม่	400
A24	10.64	12.25	+1.61	25.00	30.62	ขยายห้องปรับปรุงใหม่	1400
A25	12.00	12.25	+0.25	25.00	30.62	ขยายห้องปรับปรุงใหม่	450
A26	5.00	14.00	+9.00	22.00	35.00	ซื้อห้อง+กันห้อง 1ด้าน ร่วมกับ A13และ A20 (~15000)	300

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ3)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า (8บ /วา ²)	ค่าเช่า (10บ /วา ²)	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	Affords.
A27	12.25	12.25		25.00	30.62	ปรับปรุงและซ่อมแซมห้องเดิม	250
A28	33.25	33.25		67.00	83.12	ปรับปรุงและซ่อมแซมห้องเดิม	800
A29	24.75	24.75		50.00	61.87	ปรับปรุงและซ่อมแซมห้องเดิม	500
A30	14.00	14.00		28.00	35.00	ปรับปรุงและซ่อมแซมห้องเดิม	250
B1	19.60	19.60		38.00	49.00		800
B2	16.25	16.25		33.00	40.62		1000
B3	81.50	81.50		163.00	203.75	ปรับปรุงและซ่อมแซมห้องเดิม	350
B4	51.00	29.75	-21.25	60.00	74.37		450
B5	20.00	20.00		40.00	50.00		2000
B6	30.75	30.75		62.00	76.87		2000
B7	227.95	227.95		456.00	569.88		500
B8	132.00	132.00		264.00	330.00		500
B9	37.50	37.50		75.00	93.75		1000
B10	88.10	88.10		177.00	220.25		500
B11	33.00	33.00		66.00	82.50		400
B12	123.76	123.76		248.00	309.40		400
B13	50.10	50.10		101.00	125.25		1000
B14	44.00	52.50	+8.50	105.00	131.25	ทำฝ้าผนัง 1ด้าน (~ 10000)	1800
B15	50.40	52.50	+2.10	105.00	131.25	ทำฝ้าผนัง 1ด้าน (~ 10000)	1000
B16	21.00	21.00		42.00	52.50		300
B17	36.00	42.75	+6.75	86.00	106.88	ทำฝ้าผนัง 1ด้าน (~ 6000)	400
B18	35.10	40.50	+5.40	81.00	101.25	ทำฝ้าผนัง 1ด้าน (~ 6000)	800
C1	93.95	93.95		188.00	234.88		2000
C2	48.64	48.64		98.00	121.60		2000
C3	121.50	121.50		243.00	303.75		500
C4	32.55	32.55		66.00	81.375		400
C5	31.50	31.50		63.00	78.75		1600
C6	40.80	40.80		82.00	102.00		900
C7	24.30	24.30		49.00	60.75		500
C8	36.00	36.00		72.00	90.00		400
C9	17.50	17.50		35.00	43.75		400
C10	21.00	21.00		42.00	52.50		450
C11	15.75	15.75		32.00	39.37		350

หน่วย	ขนาดเดิม (ตรม)	ขนาดใหม่ (แบบ3)	เพิ่ม/ลด	ค่าเช่า (8บ /วา ²)	ค่าเช่า (10บ /วา ²)	สิ่งที่เปลี่ยนแปลง	Affords.
C12	10.50	10.50		21.00	26.25		150
C13	8.40	8.40		17.00	21.00		600
C14	83.75	83.75		168.00	209.38		200
C15	45.00	45.00		90.00	112.50	กั้นห้องน้ำใหม่ (~ 8000)	700
C16	76.20	76.20		153.00	190.50		1000
C17	78.75	78.75		158.00	196.88	ซ่อมแซมและปรับปรุงหลังคา	500
C18	175.00	175.00		350.00	437.50	ซ่อมแซมปรับปรุงหลังคาพร้อมกับ C17	2000
D1	39.90	39.90		80.00	99.75		900
D2	209.75	209.75		420.00	524.38	ซ่อมแซมและปรับปรุงห้องเดิม	500
D3	27.00	28.00	+1.00	56.00	70.00	กั้นผนังใหม่ 1ด้าน (~ 10000)	900
D4	70.00	56.00	-14.00	112.00	140.00		450
D5	24.00	24.00		48.00	60.00		2000
D6	55.50	56.50	+1.00	113.00	141.25		2000
D7	35.00	35.00		70.00	87.50		900
D8	17.85	28.00	+10.15	56.00	70.00		500
D9	24.01	28.01	+4.00	56.00	70.02		2000
รวม	3397.32	3430.28	32.96	6865.00	8553.20		

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 7.4 แสดงแผนผังแบบที่ 3 ปรับปรุงในลักษณะ Reblocking

ตารางที่ 7.6 แสดงการเปรียบเทียบการจัดผังชุมชนวัดดอนพม่าทั้ง 3 แบบ

ผลที่เกิดขึ้น	แบบที่ 1 Reconstruction	แบบที่ 2 Reconstruction	แบบที่ 3 Reblocking
รายได้ที่วัดควรจะได้รับ	4	5	5
ความเป็นระเบียบของชุมชน	5	5	4
พื้นที่เฉลี่ยเท่าเทียมและเกิดความยุติธรรม	5	5	3
ต้นทุนที่ใช้ในการปรับปรุง	3	3	5
ทัศนียภาพภายในชุมชน	5	5	5
ความสัมพันธ์ทางสังคม	4	4	5
ระยะเวลาและความสะดวกในการปรับปรุง	3	3	5
ความร่วมมือที่คาดว่าจะได้รับจากชุมชน	3	4	5
รวม	32	34	37

จากตารางที่ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบสามารถสรุปว่า ผังในแบบที่ 3 น่าจะมีโอกาสในการนำมาปรับปรุงมากกว่าในแบบที่ 1 และ 2 ดังนั้นผู้วิจัยได้แสดงการเสนอรายละเอียดการปรับปรุงในส่วนอื่นๆของแบบที่ 3 ต่อไปได้แก่

1. เสนอการใช้พื้นที่ตรงกลางให้เกิดประโยชน์
2. เสนอการจัดทำ Small Court ตามจุดต่างๆของชุมชน
3. เสนอการปรับส่วนของทางเดินบริเวณที่มีปัญหา
4. เสนอการปรับปรุงการระบายน้ำทางด้านตะวันตก
5. เสนอการปรับปรุงด้านกายภาพของที่อยู่อาศัย โดยเลือกกรณีศึกษา

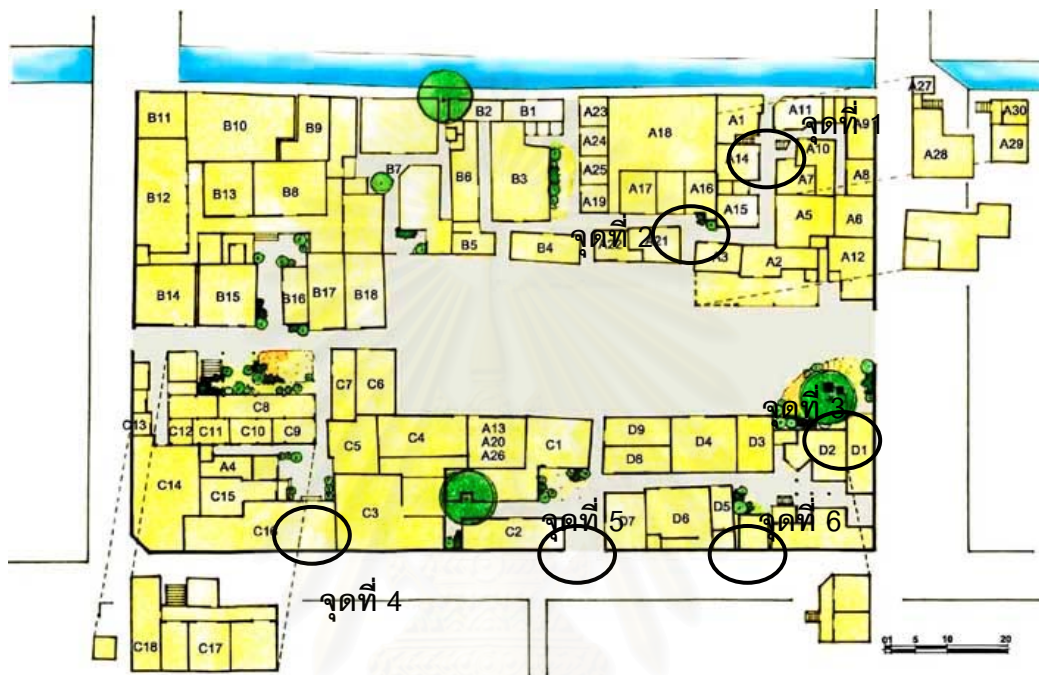
เสนอการใช้พื้นที่ตรงกลางให้เกิดประโยชน์

พื้นที่ตรงกลางที่เว้นไว้เพื่อการจัดงานนั้น ใช้เพียงปีละ 9 วันเท่านั้น (คนในชุมชนเรียกว่าพื้นที่ 11 เดือน) จากนั้นพื้นที่นี้ก็กลายเป็นที่ตากผ้า เลี้ยงสัตว์ ดังนั้นจึงควรวางแผนทางเพื่อใช้พื้นที่นี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากการสัมภาษณ์พบว่าความต้องการการใช้พื้นที่ตรงกลางนี้แยกได้เป็นเลี้ยงปลา ไก่ ซึ่งเป็นความต้องการเพียง 1 คราวเรือน จอดรถเข็น ตากผ้า ตากอาหารแห้ง เป็นที่นั่งพัก เป็นที่จัดงานเลี้ยง และปัจจุบันในชุมชนนี้ซึ่งมีเด็ก ๆ มาก มักจะไปวิ่งเล่นตามถนน จึงควรจัดพื้นที่ตรงกลางให้เป็นส่วนของการนั่งพักผ่อนมากกว่า

ผู้วิจัยเสนอการจัดเป็นสถานที่นั่งพักผ่อนและสนามเด็กเล่น โดยการเลี้ยงสัตว์ หรือการตากผ้าและการจอดรถเข็นให้จัดเป็นสัดส่วน ออกจากกัน และเพิ่มต้นไม้ยืนต้นเพื่อความร่มรื่น เพื่อสามารถใช้นั่งพักผ่อนได้ในเวลากลางวัน

เสนอการจัดทำ Small Court ตามจุดต่างๆของชุมชน

เนื่องจากจากการศึกษาพบว่ามีที่อยู่อาศัยเป็นกลุ่มและมีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มมากกว่าการอยู่ร่วมกันทั้งชุมชน และจากการสังเกตพบว่าในแต่ละกลุ่มจะมีที่นั่งพูดคุย และรวมกลุ่มกันซึ่งมีลักษณะเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง หรือเป็นบริเวณลานซักล้าง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อเพิ่มสีเขียวให้กับชุมชน และยังใช้เป็นที่พักผ่อนนั่งพูดคุยที่สวยงาม

แผนผังที่ 7.5 แสดงตำแหน่งของ Small Court ภายในชุมชน

ภาพที่ 7.1 ขยายแปลนจุดที่ 5

ภาพที่ 7.2 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงจุดที่ 5

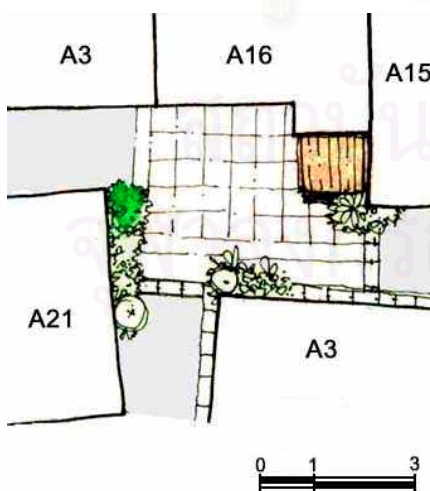

ภาพที่ 7.3 ขยายแปลนจุดที่ 3

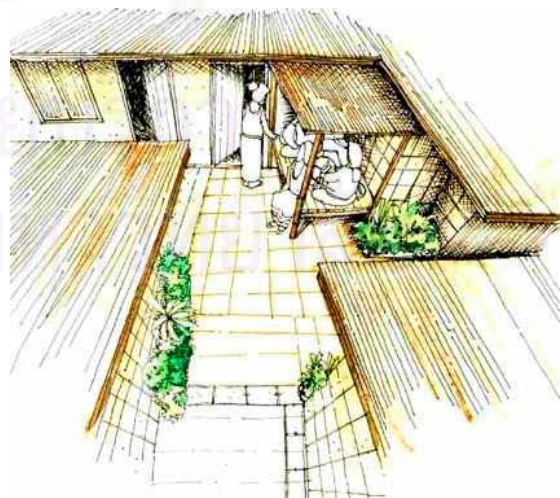

ภาพที่ 7.4 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงจุดที่ 3

การปรับปรุงบริเวณจุดชุมชนย่อยแต่ละจุดจะช่วยให้ความสัมพันธ์ในชุมชนดีขึ้น ช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียว ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงอาจมาจากคนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกัน หรือในอนาคตถ้าขอจัดตั้งชุมชนเป็นชุมชนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ก็น่าจะได้รับ การสนับสนุนการปรับปรุงจากหน่วยงานราชการ และการดูแลก็เป็น การดูแลเฉพาะกลุ่มความสัมพันธ์ที่มานั่งพักผ่อนอยู่แล้ว

ภาพที่ 7.5 ขยายแปลนจุดที่ 2

ภาพที่ 7.6 แสดงทัศนียภาพหลังการปรับปรุงจุดที่ 2

เสนอการปรับส่วนของทางเดิน การระบายน้ำบริเวณและสาธารณูปโภคที่มีปัญหา

นอกจากการขยายทางเดินแล้วยังปรับปรุง เรื่องแสงสว่างโดยเปิดช่องโถงให้แสงส่องลงมา หรือใช้หลังคาลอนสโสเพื่อให้แสงผ่านลงมาได้เป็นต้น และปรับปรุงการระบายน้ำให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อไม่ให้ทางเดินนั้นแฉะโดยทำเป็นรางมีฝาเปิดทำความสะอาดได้ ในบริเวณทางเข้าโรงที่ 2 และปรับปรุงการระบายน้ำบริเวณทางเข้าหลัก 3 เพื่อแก้ปัญหาการอุดตันและเกิดน้ำท่วม (ดูแบบขยายที่ 7.1) นอกจากนี้ยังควรเพิ่มระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนด้วย

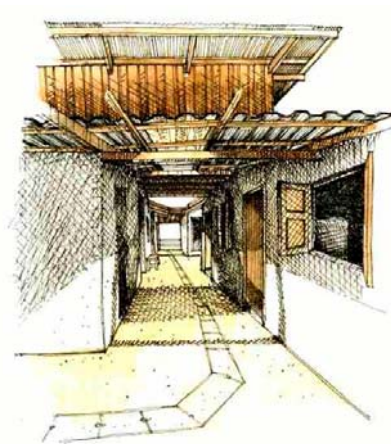
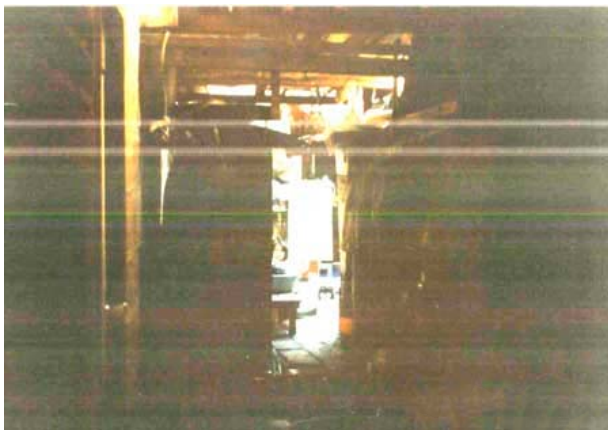
สำหรับในด้านสาธารณูปโภคนั้น ควรรวมกันทั้งหมดเพื่อดำเนินการขอมิเตอร์ น้ำและไฟที่เดียวเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากเมื่อมีการจัดประโยชน์ในลักษณะนี้แล้วผู้อยู่อาศัยสามารถกลายเป็นผู้อยู่ที่ถูกต้อง สามารถขอการอนุมัติจากเจ้าอาวาสเพื่อดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่ม เพราะฉะนั้นทุกครัวเรือนจึงสามารถมีน้ำ ไฟ ใช้ได้อย่างเท่าเทียมกัน

ในเรื่องของการกำจัดขยะ น่าจะอยู่ในลักษณะเก็บเงินทั้งชุมชนเป็นรายเดือน หรือเป็นกลุ่มตามความสัมพันธ์ก็ได้ เพื่อให้มีถังขยะตั้ง หลายจุดและเป็นถังขยะขนาดใหญ่ เพื่อที่ทุกคนสามารถที่จะทิ้งขยะได้ภายในชุมชน ไม่ต้องเดินเข้าไปทิ้งในวัด ลดการทะเลาะวิวาท ส่งผลถึงเรื่องการระบายน้ำและมลภาวะด้วย

ภาพที่ 7.7 แสดงทางระบายน้ำบริเวณทางเข้าหลัก 3 ก่อนปรับปรุง

ภาพที่ 7.8 แสดงทางระบายน้ำบริเวณทางเข้าหลัก 3 หลังปรับปรุง

ภาพที่ 7.9 แสดงทางเดินบริเวณทางเข้ารองที่ 1 ที่มีมืด อับและแฉะ

ภาพที่ 7.10 แสดงทางเดินหลังการปรับปรุง

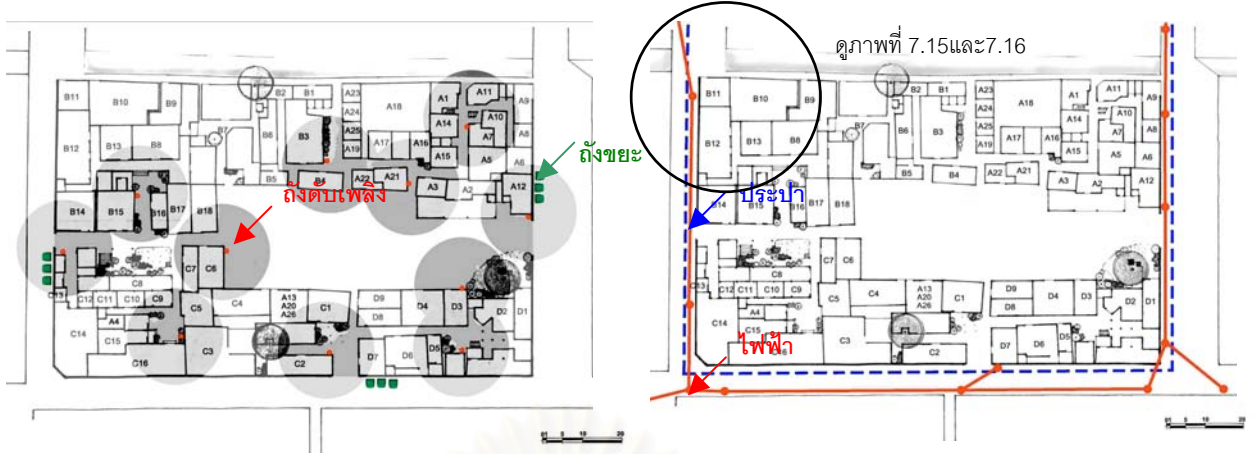
ขยายทางเดินจากการจัดผังใหม่แบบที่ 1 เดิมกว้าง 1.00 เมตร ขยายเป็น 1.80 เมตร จากนั้นได้ปรับปรุงทางระบายน้ำและใส่หลังคาลอนโลหะเพื่อให้แสงส่องเข้ามาบริเวณทางเดินได้ ผลที่ได้คือ ทางเดินกว้างขึ้น สว่างและไม่อับชื้น เนื่องจากมีการระบายน้ำที่ดี และแยกสวนซักล้างออกจากทางเดิน และแสงที่ส่องช่วยทำให้พื้นแห้ง

ภาพที่ 7.11 แสดงทางเดินบริเวณทางเข้ารองที่ 2 ที่แคบมากและเปียกตลอดเวลา มีกลิ่นเหม็น

ภาพที่ 7.12 แสดงทางเดินหลังจากปรับปรุง

ปรับปรุงทางเดินโดยขยายทางเดินจากการจัดผังใหม่แบบที่ 1 โดยลดขนาดที่อยู่อาศัยของ A18 ออกบางส่วนเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางเดินจากเดิมกว้าง 0.60 เมตร เป็น 3.00 เมตร โดยแบ่งพื้นที่สำหรับทางเดินและพื้นที่สีเขียว จากนั้นได้ปรับปรุงทางระบายน้ำ มีหลังคาคลุมเฉพาะส่วนทางเดิน และมีช่องเปิดโล่งให้แสงส่องเข้ามาได้ จึงสามารถใช้ตากผ้าได้ด้วย

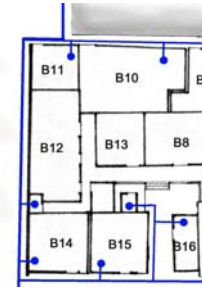

ภาพที่ 7.13 แสดงการจัดวางตำแหน่งดับเพลิง และตั้งถังขยะเทศบาลตามจุดต่างๆ

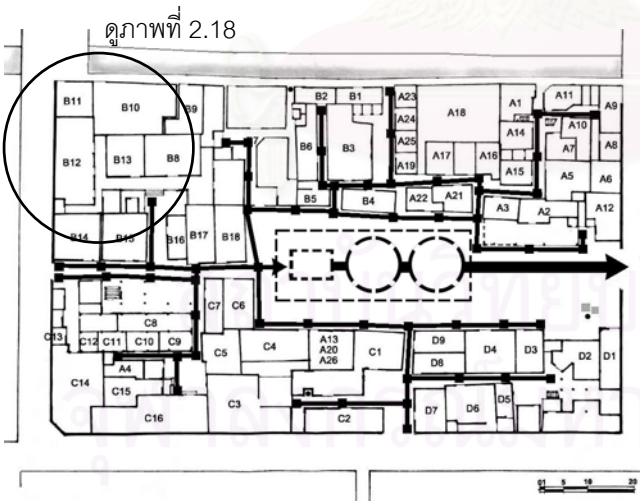
ภาพที่ 7.14 แสดงแนวไฟฟ้าและท่อประปารอบชุมชน

ภาพที่ 7.15 แสดงภาพขยายการจ่ายไฟฟ้าเข้า
ตามที่อยู่อาศัยในชุมชน

ภาพที่ 7.16 แสดงภาพการจ่ายน้ำประปา
เข้าตามที่อยู่อาศัยในชุมชน

ภาพที่ 7.17 แสดงแนวระบายน้ำภายในชุมชนหลังการปรับปรุง

ภาพที่ 7.18 ภาพขยายแนวระบายน้ำ

ทำการปรับปรุงแนวระบายน้ำและทำรางปิด ที่สามารถเปิดทำความสะอาดได้ โดยจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียภายในชุมชนก่อนที่จะปล่อยลงท่อระบายน้ำสาธารณะแทนที่จะปล่อยน้ำเสียลงสู่คลองสาธารณะโดยตรง

เสนอการปรับปรุงด้านกายภาพของที่อยู่อาศัย โดยเลือกกรณีศึกษา

ด้านกายภาพนั้นจะเป็นเรื่องของพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ ความไม่แข็งแรงของที่อยู่อาศัย การถ่ายเทอากาศภายในที่อยู่อาศัยไม่สะดวก และปัญหาทางด้านสาธารณูปโภค ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนเอง โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่าง ครุฑเรือนที่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะปรับปรุงที่อยู่อาศัย และซ่อมแซมที่อยู่อาศัยด้วยตัวเอง โดยยึดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้คือ

ประการแรก คือ ต้องเป็นผู้ที่มีปัญหาในเรื่องพื้นที่ใช้สอยของที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสัมภาษณ์ พบว่ามีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ว่าพื้นที่ใช้สอยที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอถึง 18 ครุฑเรือนจาก 75 ครุฑเรือน

ประการที่สอง คือ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง 18 ครุฑเรือนออกมาเพื่อนำมาพิจารณาว่ามีลักษณะของการครอบครองที่อยู่อาศัยอย่างไร โดยเลือกเฉพาะผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเองเท่านั้นเนื่องจากมีสิทธิและสามารถซ่อมแซม ขยายหรือต่อเติมได้ พบว่าเป็นผู้ที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง 13 ครุฑเรือนจาก 18 ครุฑเรือน

ประการที่สาม คือ ผู้วิจัยได้นำกลุ่มตัวอย่างทั้ง 13 ครุฑเรือนมาคัดเลือกว่ามีความสามารถในการจ่ายหรือไม่ โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีรายได้มากกว่า 7,000 บาท / เดือน พบว่าเป็นผู้ที่มีรายได้มากกว่า 7,000 บาท / เดือน 12 ครุฑเรือน จาก 13 ครุฑเรือน

ประการที่สี่ คือ ผู้วิจัยดูความเพียงพอของรายได้นั้นว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 13 ครุฑเรือนที่มีรายได้มากกว่า 7,000 บาท / เดือน นั้นมีความเพียงพอ หรือมีเงินเก็บหรือไม่ และคัดเลือกเฉพาะผู้ที่มีความเพียงพอ และมีเงินเก็บเท่านั้น พบว่าเป็นผู้ที่มีความเพียงพอในรายได้และมีเงินเก็บบ้าง 5 ครุฑเรือน จาก 13 ครุฑเรือน

ประการที่ห้า คือ ดูอาชีพของ 5 ครุฑเรือนเพื่อคัดเลือกเฉพาะ ผู้ที่สมาชิกในครัวเรือนมีอาชีพเป็นช่างก่อสร้าง หรือมีความรู้ในเรื่องการก่อสร้าง พบว่ามีผู้ที่สมาชิกในครัวเรือนเป็นช่างก่อสร้าง 1 ครุฑเรือน จาก 5 ครุฑเรือน

ประการที่หก คือ ดูความสัมพันธ์ว่ามีกลุ่มเพื่อนหรือญาติที่สามารถช่วยเหลือในเรื่องของการก่อสร้างได้ พบว่าครุฑเรือนที่ได้จากการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ต่างๆนี้ยังมีกลุ่มญาติสนิทที่สามารถช่วยเหลือในเรื่องของการก่อสร้างได้โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน เนื่องจากเกณฑ์ข้อนี้จะช่วยให้ครุฑเรือนนี้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างลงไปได้บ้าง

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถเขียนในรูปของตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 7.7 แสดงหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัย

ลักษณะทางกายภาพ		เศรษฐกิจ		อาชีพ	สังคม
พื้นที่ไม่เพียงพอ	เจ้าของเอง	> 7,000 บาท / เดือน	พอมีเงินเก็บ	ช่างก่อสร้าง	มีกลุ่มญาติพี่น้อง
A1	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอมีเงินเก็บ	บริษัท	มี
A4	เจ้าของเอง	น้อยกว่า	ไม่แน่นอน	ก่อสร้าง	มี
A10	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอมีเงินเก็บ	ก่อสร้าง	มี
A11	เจ้าของเอง	มากกว่า	ไม่เพียงพอ	บริษัท	มี
A16	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอดี	บริษัท	มี
A17	เจ้าของเอง	มากกว่า	ไม่เพียงพอ	ก่อสร้าง	ไม่มี
A21	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอดี	สะพานปลา	ไม่มี
A22	เช่า	น้อยกว่า	ไม่เพียงพอ	ค้าขาย	ไม่มี
A27	เจ้าของเอง	น้อยกว่า	ไม่แน่นอน	ก่อสร้าง	มี
A28	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอดี	ค้าขาย	มี
B14	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอมีเงินเก็บ	ค้าขาย	ไม่มี
B18	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอดี	บริษัท	ไม่มี
C4	เจ้าของเอง	มากกว่า	ไม่แน่นอน	บริษัท	มี
C10	เช่า	น้อยกว่า	ไม่เพียงพอ	รับจ้าง	ไม่มี
C15	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอมีเงินเก็บ	บริษัท	มี
C18	เจ้าของเอง	มากกว่า	พอมีเงินเก็บ	สะพานปลา	มี
D2	เจ้าของเอง	มากกว่า	ไม่เพียงพอ	บริษัท	ไม่มี
D8	เช่า	มากกว่า	ไม่แน่นอน	บริษัท	ไม่มี

จากตารางสามารถสรุปเลือกกรณีที่น่ามาทำการปรับปรุงที่อยู่อาศัยได้แก่ตำแหน่ง A10 เนื่องจากเป็นครัวเรือนที่มีพื้นที่ใช้สอยของที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ และสามารถทำการปรับปรุงได้ เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง และพอที่จะมีเงินเก็บบ้างในแต่ละเดือน ประกอบอาชีพช่างก่อสร้างทั้งสามีและภรรยาทำให้ลดค่าแรงในการจ้างช่างฝีมือลงได้และมีกลุ่มญาติพี่น้องที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้และญาติพี่น้องบางคนก็มีอาชีพช่างก่อสร้างอีกด้วยและระดับที่ 2 เลือกตำแหน่ง A1 เนื่องจากมีเงื่อนไขครบยกเว้นเพียงแต่ไม่ได้มีอาชีพทำช่างก่อสร้าง แต่การปรับปรุงที่อยู่อาศัยของ A1 นั้นไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ทางการก่อสร้างมากนักและนอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องที่เป็นช่างก่อสร้างอยู่หลายครัวเรือนเช่น A10 A13 เป็นต้น

ตำแหน่ง A10

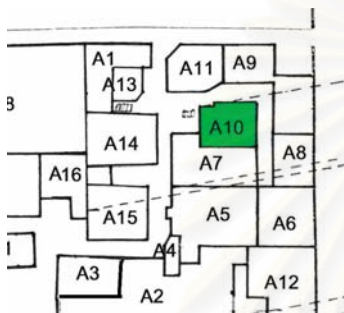
จำนวนสมาชิก 4 คนประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกสาวอายุ 10 และ 14 ปี

อาชีพทำงานก่อสร้าง รายได้มั่นคง มากกว่า 10,000 / เดือน เนื่องจากมีรายได้ทั้ง 2 คน

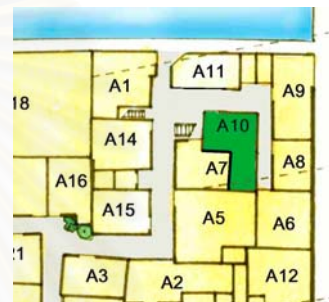
ขนาดพื้นที่เดิม 18.0 ตารางเมตร

ขนาดพื้นที่หลังปรับปรุง 25.5 ตารางเมตร

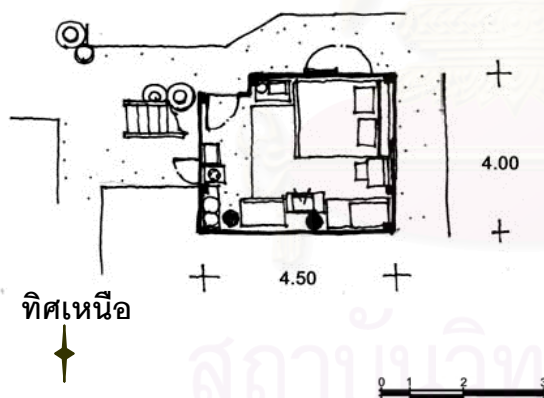
ทำการปรับปรุงโดยขยายพื้นที่โดยเจรจาขอแบ่งพื้นที่จากตำแหน่ง A7 เนื่องจากเป็นที่อยู่อาศัยที่อยู่เพียง 2 คน และมีพื้นที่อยู่อาศัยค่อนข้างมาก ทำให้ตำแหน่ง A10 สามารถขยายไปได้ อีก 7.5 ตารางเมตร และทำเป็นห้องนอนของลูกสาวได้ดังภาพที่ 7.20

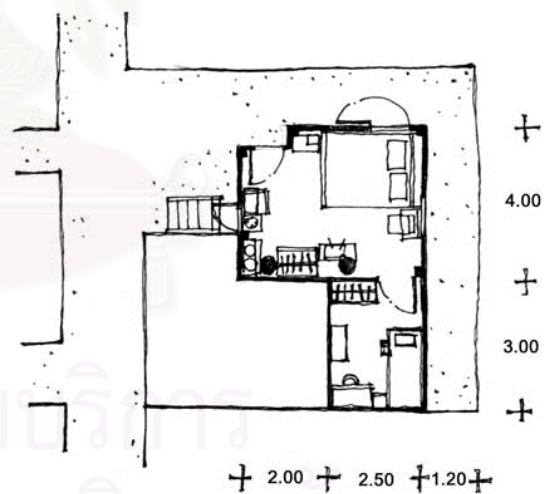
ภาพที่ 7.19 ขยายผังชุมชนเดิมตำแหน่งที่ A10

ภาพที่ 7.20 ขยายผังชุมชนใหม่ตำแหน่งที่ A10

ภาพที่ 7.21 แสดงแปลน A10 ก่อนปรับปรุง

ภาพที่ 7.22 แสดงแปลน A10 หลังปรับปรุง

ประมาณค่าใช้จ่ายในการปรับปรุง

1. เจรจาขอขยายพื้นที่จากตำแหน่ง A7 ประมาณ 5,000 - 10,000 บาท (จากการสัมภาษณ์)
 2. วัสดุที่ใช้ทำผนังกันห้อง 1 ด้าน ประมาณ 2,700 บาท
- รวมเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 7,700 - 12,700 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อ 1

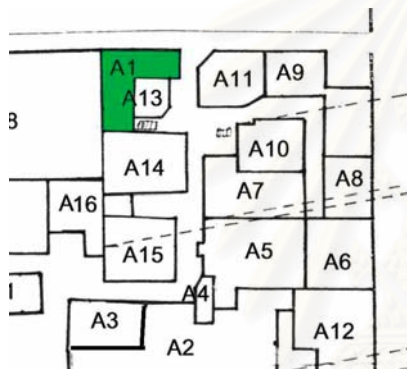
ตำแหน่ง A1 (นางบูม)

จำนวนสมาชิก 3 คนประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกสาวอายุ 12 ปี

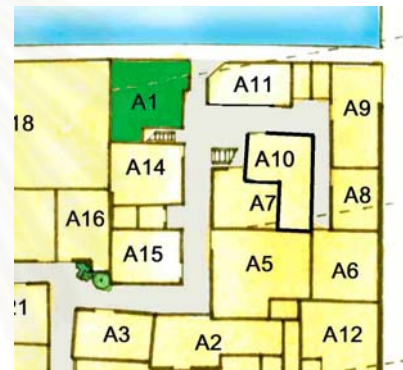
อาชีพทำงานบริษัท รายได้มั่นคง มากกว่า 10,000 บาท/เดือน เนื่องจากมีรายได้ทั้ง 2 คน
ขนาดพื้นที่เดิม 20.5 ตารางเมตร

ขนาดพื้นที่หลังการปรับปรุง 33.3 ตารางเมตร

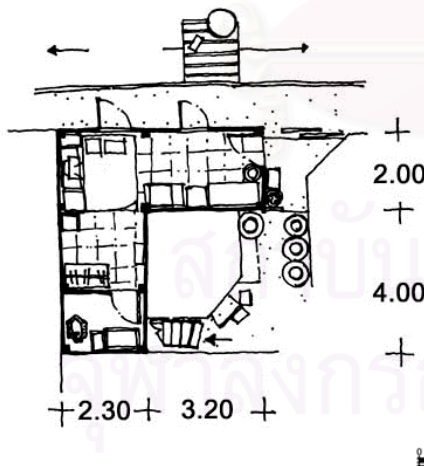
ทำการปรับปรุงโดยขยายพื้นที่ร่วมกับตำแหน่ง A13 ซึ่งมีขนาด 12.8 ตารางเมตร โดยเจรจาต่อรองกับเจ้าของ A13 ซึ่งเป็นชายโสด อยู่อาศัยเพียงคนเดียว และเป็นเครือญาติของ A1 ด้วย เพื่อขยายพื้นที่ออกไป โดยตำแหน่ง A13 สามารถออกไปอยู่ตรงด้านในชุมชนซึ่งมีห้องว่างที่ทำเป็นห้องเก็บของอยู่ จากนั้น A1 จึงขยายห้องออกไปโดยไม่จำเป็นต้องสร้างห้องใหม่ สามารถใช้ห้องนั้นเป็นห้องนอนได้ก่อนโดยทุบผนังออกส่วนหนึ่งเท่านั้นจะได้พื้นที่รวมเป็น 33.3 ตารางเมตร

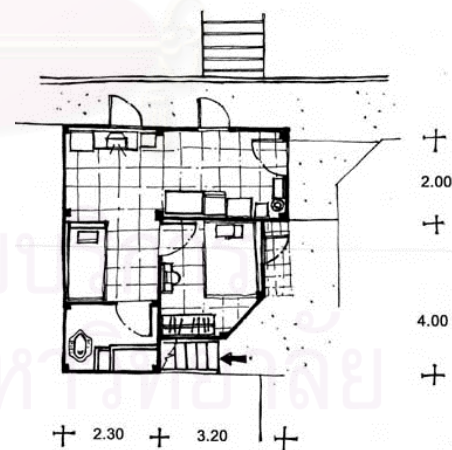
ภาพที่ 7.23 ขยายผังชุมชนเดิมตำแหน่งที่ A1

ภาพที่ 7.24 ขยายผังชุมชนใหม่ตำแหน่ง A1

ภาพที่ 7.25 แสดงแปลน A1 ก่อนปรับปรุง

ภาพที่ 7.26 แสดงแปลน A1 หลังปรับปรุง

ประมาณค่าใช้จ่ายในการปรับปรุง

สำหรับ A1 เจรจาขอขยายพื้นที่จากตำแหน่ง A13 ประมาณ 6,000 - 15,000 บาท (จากการสัมภาษณ์) จากนั้นก็ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเนื่องจากกั้นผนังเรียบร้อยแล้ว มีเพียงการปิดทางเข้าแล้วทำทางเข้าภายในเท่านั้น

ภาพที่ 7.27 แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A7 และ A10 ก่อนทำการปรับปรุงผังชุมชน
ภาพที่ 7.28 แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A10 และ A7 หลังทำการปรับปรุงผังชุมชน

ภาพที่ 7.29 แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A1,A13,A27และA28 ก่อนทำการปรับปรุงผังชุมชน
ภาพที่ 7.30 แสดงทัศนียภาพบริเวณตำแหน่ง A1,A13,A27และ A28 หลังทำการปรับปรุงผังชุมชน

จะเห็นได้ว่าสามารถทำการปรับปรุง A27 และ A28 ได้ด้วยโดยตั้งงบประมาณในการปรับปรุงเฉพาะ A27 ไม่เกิน 8,000 บาทโดยไม่ต้องเสียค่าแรง (จากการคำนวณและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน) และทำการปรับปรุงบางส่วนของ A28 เช่นผนัง หลังคา เป็นต้น

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อให้ชุมชนวัดดอนพมานี้สามารถอยู่ได้ด้วย ความมั่นคงรวมทั้งมีความเป็นอยู่ที่ดีในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพของ ที่อยู่อาศัย แต่การที่จะพัฒนาได้นั้นสิ่งสำคัญอันดับแรกต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน วัด กรมการศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆเช่นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน การเคหะแห่งชาติ สำนักงานเขตสาทร เป็นต้น

สำหรับในส่วนของคุณชนแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกับ ศักยภาพของคุณชนที่สามารถทำได้พบว่ามีทั้งความพร้อมของคุณชนในด้านต่างๆ และข้อจำกัด ของชุมชน ซึ่งข้อจำกัดนี้จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและปรับปรุงชุมชน

ศักยภาพของคุณชน	ข้อจำกัด
1. รายได้ : มีความสามารถในการจ่าย	1. กลุ่มคนบางกลุ่มมีรายได้น้อย
2. การครอบครองที่อยู่อาศัย : ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของ	2. กลุ่มคนที่เช่าบ้าน และเป็นเจ้าของบ้านเช่า
3. ผู้นำชุมชนมีอำนาจและกว้างขวาง	3. ความเห็นชอบของผู้นำชุมชน (รวมถึงจากวัด)
4. ขนาดของชุมชนพอดี	4. ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นกลุ่มย่อย ไม่รวม เป็นกลุ่มใหญ่
5. ชุมชนมีความเก่าแก่ มีประวัติศาสตร์	5. กลุ่มคนที่มีพื้นที่อยู่อาศัยลดลง
6. ภายในชุมชนมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติอยู่พอสมควร	6. ความหวาดระแวงของคนในชุมชน
7. มีการเอื้อการใช้พื้นที่ต่อวัด	
8. ผู้อยู่อาศัยบางส่วนมีอาชีพก่อสร้างสามารถพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง	

จากข้อจำกัดดังกล่าวสามารถลำดับความสำคัญในการลงมือปฏิบัติได้ 5 ระยะดังนี้

ระยะต่างๆ	ปีที่			
	1	2	3	4
1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ ข้อดี ข้อเสีย รวมถึงขั้นตอนต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนให้วัดและผู้นำชุมชนเข้าใจก่อน และให้ความร่วมมือก่อน				
2. ลดความหวาดระแวงของคนภายในชุมชนด้วยการชี้แจงพบปะพูดคุยกับคนในชุมชน				
3. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยการสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่นการปรับปรุงวางระบายน้ำร่วมกัน				
4. ช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อย เช่นความช่วยเหลือจากเครือญาติในการหาอาชีพเสริม หรืออาชีพอิสระ เนื่องจากในชุมชนมีครัวเรือนที่ทำได้กรอกเพื่อให้ครัวเรือนอื่นมารับไปขายเพิ่มรายได้				
5. ทำการพัฒนาผังโดยต้องทำความเข้าใจกับผู้เสียผลประโยชน์ โดยใช้ลักษณะของการประชุม และให้ผู้อยู่อาศัยช่วยกันออกแบบและออกเสียง				

7.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7.2.1 กรมการศาสนา

จากการศึกษาทำให้เห็นได้ว่าวัดที่ไม่มอบให้ทางราชการหรือกรมการศาสนาจัดประโยชน์ ศาสนสมบัติรวมถึงที่ดินนั้น เนื่องจากความยุ่งยากในขั้นตอนการดำเนินเรื่อง การเบิกจ่ายเงิน รวมถึงกฎระเบียบที่ค่อนข้างมากดังนั้นกรมการศาสนาควรปรับปรุงแก้ไข หรือจัดทำกฎระเบียบ หลักเกณฑ์ต่างๆให้ชัดเจน ลดความยุ่งยากซับซ้อน เหมาะกับสภาพสังคมปัจจุบัน และควรมีคู่มือที่อ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ง่ายในเรื่องของการจัดประโยชน์โดยเฉพาะแจกจ่ายให้กับทุกวัดหรือสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประโยชน์ของวัด เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง

7.2.2 สำนักงานเขตและหน่วยงานราชการ

ควรให้ความรู้และความเข้าใจในระบบราชการหรือ การติดต่อราชการกับคนระดับล่างเช่น การขอบ้านเลขที่ชั่วคราว เป็นต้น ซึ่งจุดประสงค์ของการออกบ้านเลขที่ก็เพื่อที่จะบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนกรณีชุมชนแออัด ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจกับผู้ที่อยู่ในชุมชนว่าในการยื่นขอ บ้านเลขที่นั้นสามารถทำได้อย่างไร เนื่องจาก บุคคลเหล่านี้จะไม่กล้าที่จะเข้าไปติดต่อ อาจเพราะเกรงกลัว ไม่รู้หนังสือ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบในเรื่องของค่าธรรมเนียมต่างๆ ทำให้ผู้มีรายได้น้อยต้องเสียค่าใช้จ่ายในการที่จะได้สาธารณูปโภคแพ่งกว่าบุคคลทั่วไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ด้วยข้อจำกัดเรื่องของเวลา จึงไม่สามารถที่จะนำข้อเสนอแนะเข้าไป เสนอและสอบถามความพอใจต่อผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าและวัดดอนใต้ ฉะนั้นในการวิจัย ครั้งต่อไปจึงควรจะนำข้อเสนอดังกล่าวไปสอบถามความคิดเห็นต่อผู้อยู่อาศัยและผู้ที่เกี่ยวข้องเช่น หัวหน้าชุมชนและเจ้าอาวาสวัดดอน เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงและนำไปใช้ในการปฏิบัติต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การที่จะพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดนั้นบางครั้งไม่สามารถนำแนวทางที่มีอยู่จากทฤษฎีนำไปใช้ได้ทุกชุมชน เนื่องจากในแต่ละชุมชนย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของกฎ ระเบียบ หรือแนวทางปฏิบัติของผู้ที่มีอำนาจบริหารจัดการ ต่างกัน ดังเช่นผู้ที่มีอำนาจในการจัดการสูงสุดในการวิจัยครั้งนี้คือเจ้าอาวาส เพราะฉะนั้นแนวทาง ควรจะผนวกรวมกับความเมตตา เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการวิจัยชุมชนที่อยู่ในลักษณะที่ แตกต่างกันให้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของที่ดินที่แตกต่างกัน หรือทำเลที่แตกต่างกัน โดยการ ศึกษาอย่างละเอียดเพื่อจะได้ลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนออกมาใช้ในการวางแนวทางแก้ไข ปัญหาได้ละเอียดอ่อนมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การเคหะแห่งชาติ . รายงานผลการสำรวจชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร
กิตติโชติ บัวใจบุญ. แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2542.
- กนกพร แสงแก้ว. การเปลี่ยนแปลงชุมชนหลังการรื้อย้าย : ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2542.
- กรมประชาสัมพันธ์. การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ในรูปแบบสังคมสร้างตนเอง . กระทรวงมหาดไทย.
ก้อง ปลายเดช. ที่อยู่อาศัยประเภทชุมชนแออัด เขตคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี . วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต ภาควิชาเคหการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . แหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร .
ทวี พลรัตน์ . ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการจัดประโยชน์แทนวัด 2514 . กองแผนงาน ,
กรมการศาสนา , 2542 .
- บุญเยี่ยม เหลาสะอาด . ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแออัดกับการพัฒนาเมือง ในพื้นที่ชั้นกลาง
กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา เขตยานนาวา สาทร และบางคอแหลม.วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542.
- บุญยืน จู๊สกุล . ผู้นำชุมชนวัดดอนพม่า . ประวัติชุมชน ปัญหา และรายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน ,
1 ธันวาคม 2543 และ 26 มกราคม 2544.
- ประวัติวัดดอน . อนุสรณ์ในงานฝังถุณิมิตผูกพัทธสีมา อุโบสถวัดดอน ยานนาวา ,
กรุงเทพมหานคร , 2523
- พันธุดา บุญเหลือหล่อ . การตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย .2521 .
- พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจ ,เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ปัจจุบัน. บันทึกเรื่อง การพักอาศัยของชาวบ้านใน
บริเวณวัดดอนพม่า . 2542 .
- พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจ . เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 4 (องค์ปัจจุบัน) .การเข้ามาอยู่ในชุมชนวัดดอน
พม่าในอดีต , 22 พฤษภาคม 2543.

- พระครูวิสุทธิกัลยาณกิจ . เจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 4 (องค์ปัจจุบัน) . แนวความคิดในการจัดการชุมชนวัดดอนพม่า , 26 มกราคม 2544.
- พระพรหมโมลี . เจ้าอาวาสวัดยานนาวา และอดีตเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 . ประวัติวัดดอนและประวัติชุมชนวัดดอนพม่า , 10 มิถุนายน 2543.
- พระพรหมโมลี . เจ้าอาวาสวัดยานนาวา และอดีตเจ้าอาวาสวัดดอนองค์ที่ 3 . แนวความคิดในการบริหารวัดดอนในอดีตและการจัดการชุมชนวัดดอนพม่าในอนาคต , 28 ธันวาคม 2543.
- พระมหาสมณวินิจฉัย เรื่อง พระพม่าถูกไล่จากวัดดอน.
- มานพ พงศทัต . รูปแบบการใช้ที่ดิน กรุงเทพมหานคร : แนวโน้มอนาคต .
- มณีวรรณ ผิวนิยม . ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน . มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2524.
- ยายแจ่ม , ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนเดิม อายุ 78 ปี . วัฒนธรรมประเพณี , 2 ตุลาคม 2543.
- วิยะดา ทัตคร . ที่ดิน...บ้าน...และผู้ยากไร้
- วีระ วงศ์สวรรค์ และคณะ. การศึกษาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ . กรมการศาสนา . กระทรวงศึกษาธิการ .2539 .
- ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ . การเคหะแห่งชาติ. ผลกระทบของการพัฒนา กับปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเขตยานนาวา . 2526.
- ศิวาภรณ์ รัตนพันธุ์. การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถึ. การศึกษาเพื่อเสนอรูปแบบเคหะชุมชนของผู้มีรายได้ต่ำในเมือง : กรณีศึกษาสลัมคลองเตย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สมสุข บุญญะบัญชา. การพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนในงานชุมชนแออัด : ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาแผนฯ ฉบับที่ 7 .
- สมสุข บุญญะบัญชา. ผู้อำนวยการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน .แนวปฏิบัติในการพัฒนาชุมชนแออัด, 10 มกราคม 2544.
- อคิน รพีพัฒน์ . ชุมชนแออัด องค์ความรู้กับความเป็นจริง . มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง .2542
- อุทิศ จีนิพนธ์สกุล. เศรษฐกิจวัดในกรุงเทพมหานคร(พ.ศ.2325-2453). วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- อรสา สุกสว่าง . มนุษย์กับสังคม. โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . 2541

ภาษาอังกฤษ

Sholomo Angel THE LOW INCOME HOUSING IN BANGKOK Cannada , June .

1976

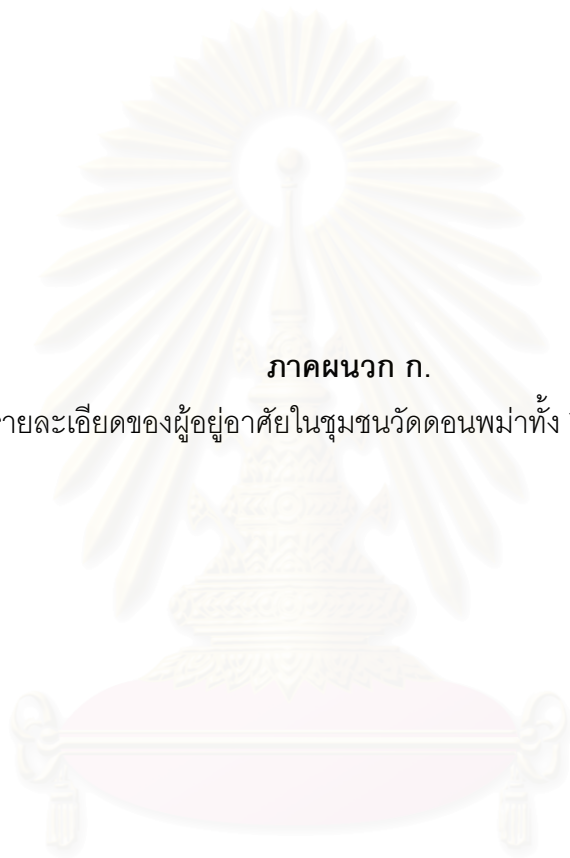

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

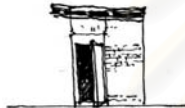
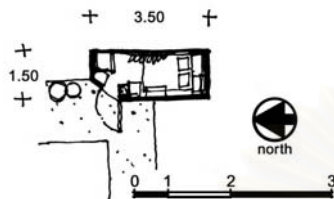
รายละเอียดของผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่าทั้ง 75 ครัวเรือน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่ง A4

เจ้าของ : พี่ศักดิ์

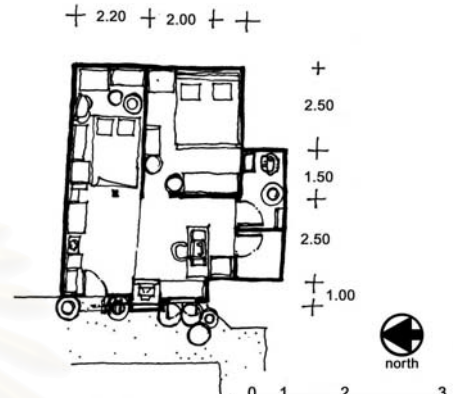
ประวัติ : ตอนแรกเข้ามาอยู่กับ A15 เนื่องจากเป็น หลานชาย เมื่อต้องแยกครอบครัวเห็นบริเวณ นี้มีพื้นที่ว่างอาศัยผนังของบ้านข้างๆ และทำ ประตูและเพดานก็สามารถอยู่ได้

ตำแหน่ง A5

เจ้าของ : ป้าน้อย+ลุงยาว

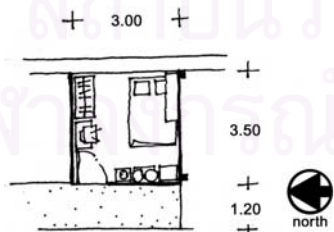
ประวัติ : ป้าน้อยเป็นลูกสาวของตาศรีไพร (A18) ตอน แรกก็อยู่ A18เมื่อแยกครอบครัวจึงมาหาซื้อที่ตรง นี้ต่ออีกทีหนึ่งตอนแรกซื้อเป็นผืนเล็ก และมาต่อลง บุญยืนอีกทีจึงมาขยายได้ขนาดเท่าปัจจุบัน

ตำแหน่ง A8

เจ้าของ : พี่ชัย

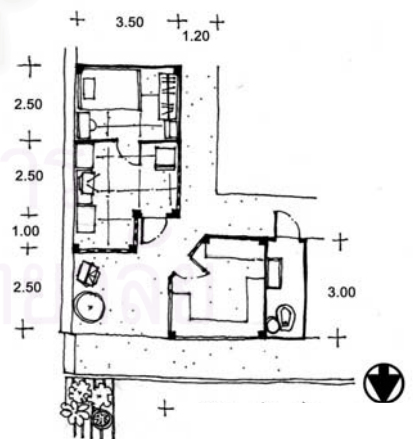
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากเคยทำงาน อยู่บริษัทแถววัดดอน และเช่าบ้านอยู่ระแวก นี้ เมื่อแต่งงานอยากได้บ้าน พอดีมีเพื่อนอยู่ บ้านหลังที่อยู่ปัจจุบันขายก็เลยซื้อไว้ ตอน เข้ามาอยู่เป็นบ้านลักษณะแบบนี้ แต่เป็น ห้องใหญ่มากันและขายญาติไป (ก้อย) ส่วน เฝิงที่ขายของนี้ก็ต่อขึ้นมาใหม่พร้อมกับห้อง น้ำ ตอนทีซื้อมายังไม่มี

ตำแหน่ง A9

เจ้าของ : พี่ก้อย

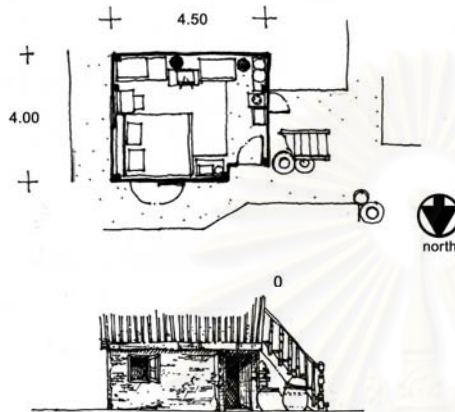
ประวัติ : พี่ก้อยเข้ามาอยู่เนื่องจาก แฟนของพี่ ก้อย เป็นญาติ บ้านเดียวกับพี่ชัย พี่ชัยเป็นคนชักชวนเข้ามาอยู่ที่นี้ มา จากต่างจังหวัดเลย แบ่งห้องจากพี่ชัย

ตำแหน่ง A10

เจ้าของ : พี่นม

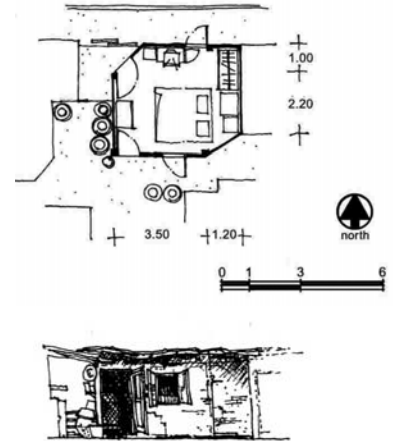
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจาก มีศักดิ์เป็นหลานของตำแหน่ง A1 มาอยู่ครั้งแรกก็มาอยู่ที่ตรงนี้เลยโดยมาซื้อตออิฐ ที่ซึ่งเดิมบริเวณนี้เป็นใต้ถุนของกุฏิเดิม

ตำแหน่ง A11

เจ้าของ : พี่น้อย

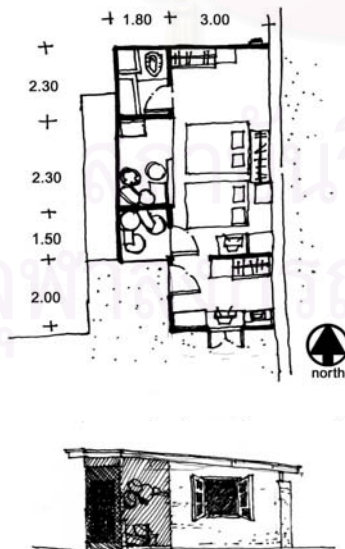
ประวัติ : พี่น้อยเข้ามาอยู่เนื่องจาก เป็นพี่น้องฝาแฝดกับตำแหน่ง A9 โดยมาซื้อตออิฐเช่นกัน เดิมจริงๆพื้นที่นี้เป็นเพิงคร้วและเป็นที่อยู่ของ A28 มาก่อน

ตำแหน่ง A12

เจ้าของ : พี่สมคิด

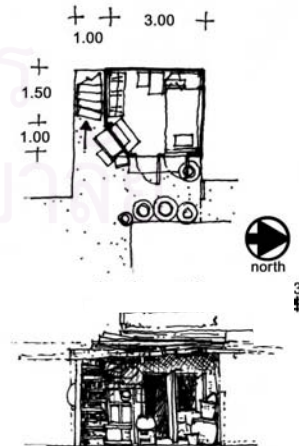
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากถูกไล่ที่มาจากชุมชนวัดสุทธิ มีเพื่อนอยู่ในนี้ และรู้จักหัวหน้าชุมชน A2 จึงมาซื้อห้องนี้อยู่ ซึ่งเดิมเป็นห้องแบบนี้อยู่แล้ว เข้าอยู่ได้เลย

ตำแหน่ง A13

เจ้าของ : พี่คม

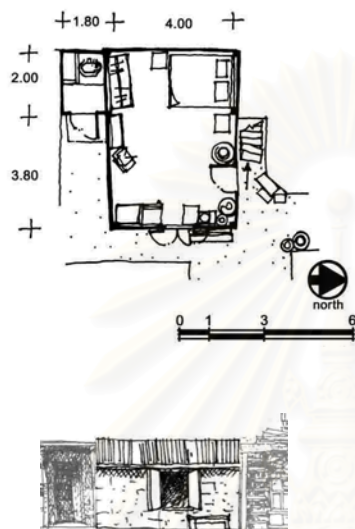
ประวัติ : ตำแหน่งเป็นใต้ถุนหอคอยเดิม เข้ามาอยู่ได้เพราะ A27 (พี่ศรี) เดิมตำแหน่งนี้เป็นที่อยู่ของ พี่ศรีได้ขายต่อและย้ายขึ้นไปด้านบนแทนซึ่งว่างอยู่

ตำแหน่ง A14

เจ้าของ : พี่หนึ่ง

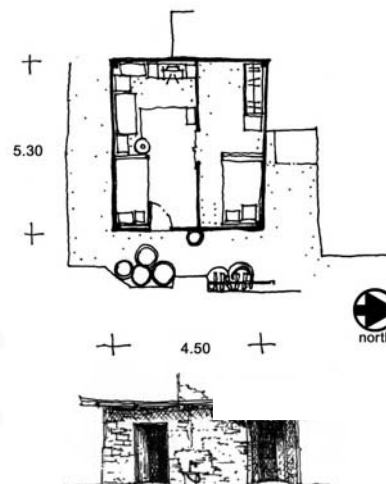
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากเคยเป็นบ้านของพี่สาวที่เคยมาซื้ออยู่ จากนั้นได้ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น จึงยกบ้านนี้ให้ แล้วมาซ่อมแซมเพิ่มเติมเล็กน้อย

ตำแหน่ง A15

เจ้าของ : ป้าสมบุญ

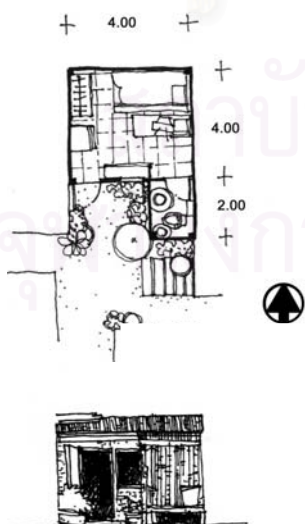
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากเคยทำงานอยู่ กับหัวหน้าชุมชน เป็นคนงานก่อสร้างอยู่ที่หน้างาน จากนั้นเมื่องานหมดลงก็ชวนให้มาอยู่ที่นี้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เดิมเป็นที่โล่งมาก่อนสร้างด้วยตัวเองทำไปเรื่อยๆไม่ได้จ้างใคร

ตำแหน่ง A16

เจ้าของ : พี่กิมโน

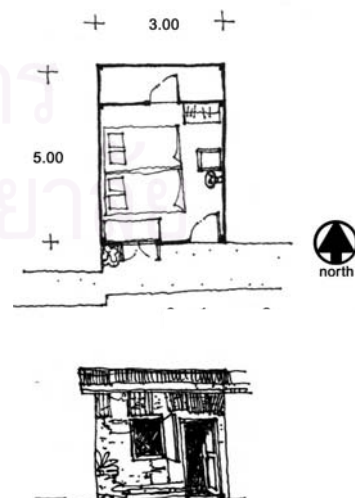
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากพ่อของสามีมีที่อยู่ที่นี่อยู่แล้ว (A18) และที่ตรงนี้พ่อสามีก็เป็นผู้ซื้อ และสร้างให้

ตำแหน่ง A17

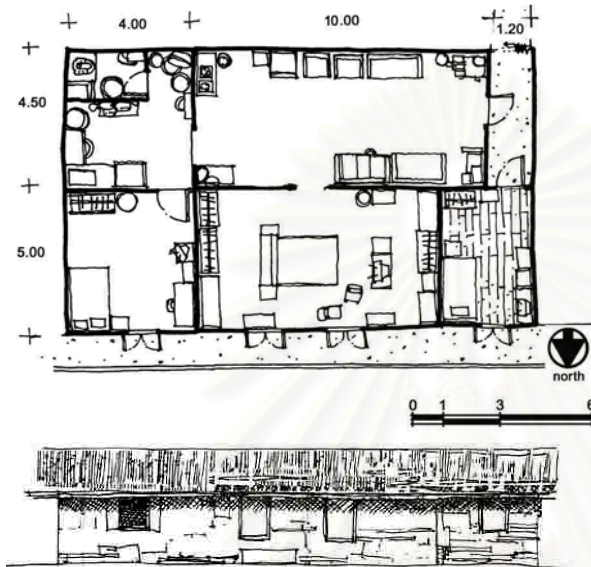
เจ้าของ : พี่พิน

ประวัติ : เป็นพี่สาวของ B2 เดิมเป็นครอบครัวเดียวกันอยู่รวมกันกับน้องสาว ต่อมาได้แยกครอบครัวออกไป เดิม เป็นที่โล่งมาสร้างเอง เข้ามาอยู่เพราะเคยทำงานกับหัวหน้าชุมชนเหมือน A15

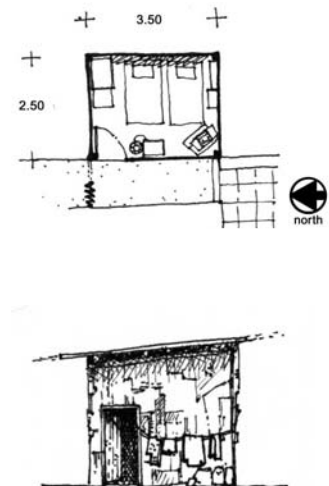
ตำแหน่ง A18

เจ้าของ : ลุงศรีไพร
 ประวัติ : เข้ามาอยู่ เนื่องจากเคยเป็นช่างฝีมือ และพักอาศัยในวัดตอน เมื่อเกิดการขยายพื้นที่เจ้าอาวาสองค์ที่ 3 จึงอนุญาตให้เข้ามาปลูกบ้านในที่นี้ได้ ถือเป็นครัวเรือนแรกๆที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ ตอนแรกเข้ามาอยู่สร้างที่อยู่เพียง 8 ตารางเมตร

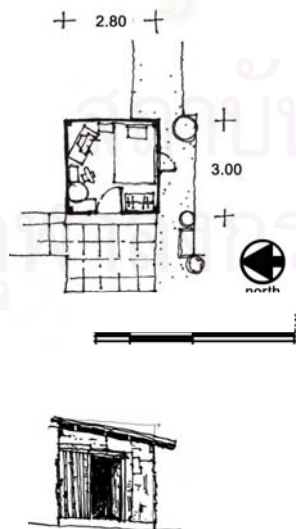
ตำแหน่ง A19

เจ้าของ : ป้าทองพูน
 ประวัติ : ป้าเคยมีบ้านอยู่ตำแหน่ง B11 จากนั้นได้ขายไป แล้วมาเช่าอยู่กับลุงศรีไพร เนื่องจากตอนนั้นจำเป็นต้องใช้เงิน

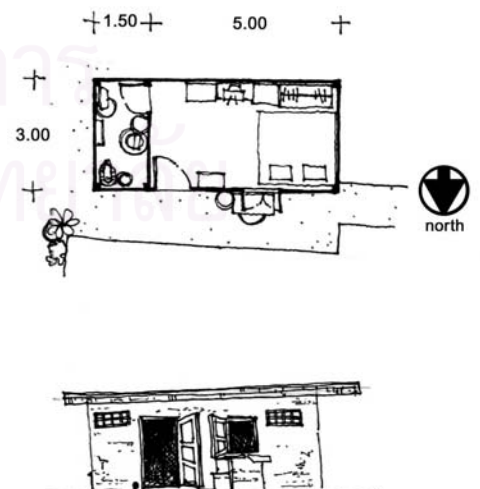
ตำแหน่ง A20

เจ้าของ : พี่เลิศ
 ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยได้เข้ามาอยู่เนื่องจากเป็นน้องชาย ตำแหน่ง A25 ได้ชักชวนให้เข้ามาอยู่ ขณะนั้นห้องนี้ว่างพอดี ก็เลยมาเช่าอยู่

ตำแหน่ง A21

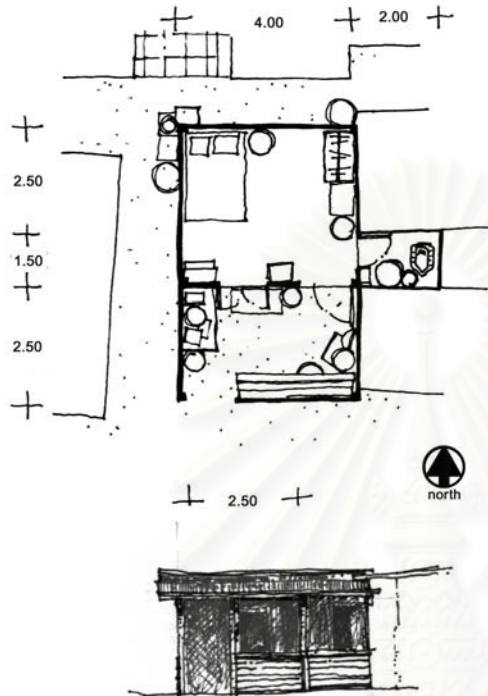
เจ้าของ : ยายประจวบ
 ประวัติ : ถูกไล่ที่จากชุมชนสมานมิตร ไม่มีที่อยู่ และรู้จักกับหัวหน้าชุมชนเลยมาให้ปลูกบ้านให้อยู่ โดยให้หัวหน้าชุมชนนั้นเป็นผู้รับเหมาปลูกให้

ตำแหน่ง A22

เจ้าของ : ป้าเพอะ

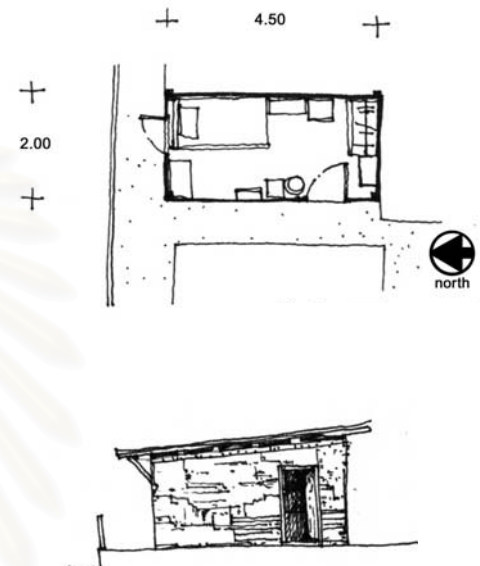
ประวัติ : เข้ามาเช่าบ้านจากลุงบุญยืนอยู่แต่จะ
จะมาอยู่เฉพาะในช่วงที่ไม่ได้ทำนา พอถึง
หน้าทำนาก็จะกลับต่างจังหวัด

ตำแหน่ง A23

เจ้าของ : น้ำเรือง

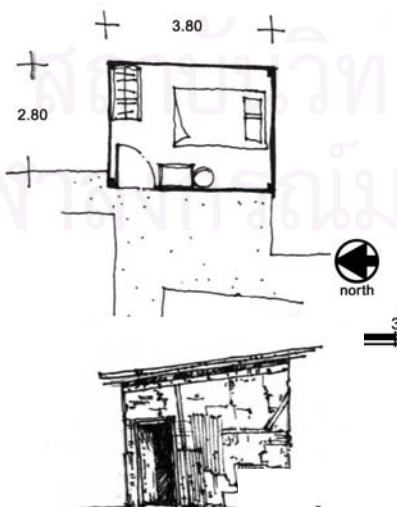
ประวัติ : เดิมเป็นลูกน้องลุงศรีไพร (A18) ทำ
งานก่อสร้าง เลยเช่าบ้านลุงศรีไพรอยู่
ปัจจุบันทำงานกับลุงบุญยืนแล้ว

ตำแหน่ง A24

เจ้าของ : พี่ชะค่อม ผลวิบูลย์

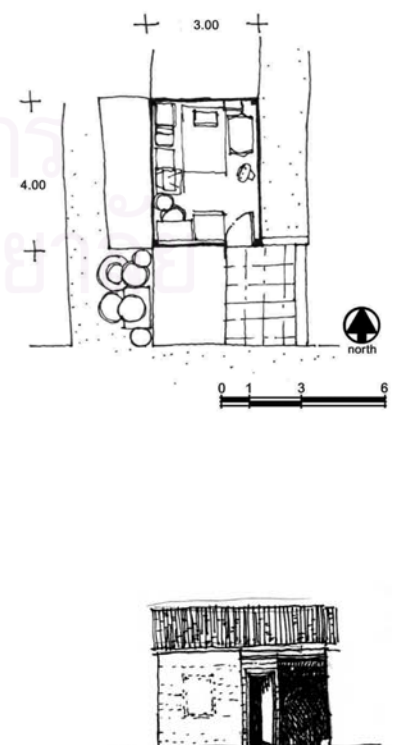
ประวัติ : เคยอยู่แถวนี้มาก่อนแต่เป็นห้องเช่าบนตึกและ
ลูกงอแงจึงเกรงใจข้างห้อง มาถามหาห้องเช่าจาก
คนแถวนี้ พอดีห้องนี้ว่างอยู่ ที่นี้เด็กเยอะเหมือนกัน
และอิสระกว่า เข้าออกง่าย น่าจะอยู่อีกนาน

ตำแหน่ง A25

เจ้าของ : มณีวรรณ

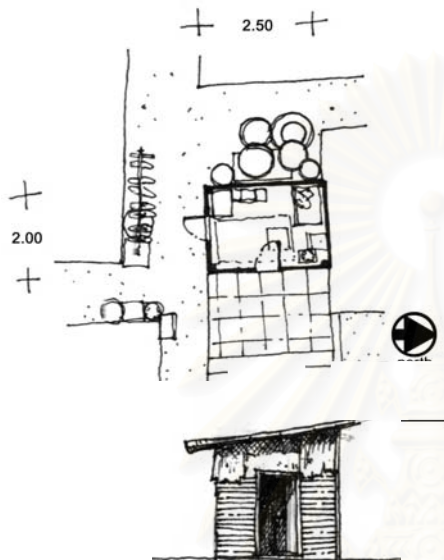
ประวัติ : มีญาติอยู่ที่นั่นแนะนำมา (B1) โดยมา
หาห้องเช่าเนื่องจากต้องการค้าขาย

ตำแหน่ง A26

เจ้าของ : พี่บรรจง

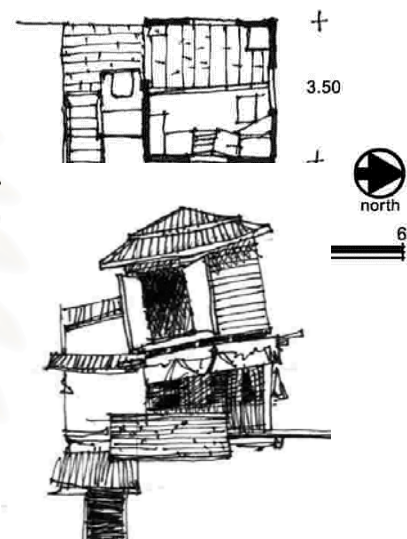
ประวัติ : ตอนแรกมาอยู่กับเพื่อน(ญาติตาใจ)ที่อยู่บ้านตาใจ (B3) เพื่อรอห้องเช่าไปด้วยตอนนั้นห้องที่อยู่นี้มีคนอยู่ เนื่องจากตรงนี้ใกล้สะพานปลาสามารถไปซื้อปลาได้ง่าย

ตำแหน่ง A27

เจ้าของ : พี่ศรี

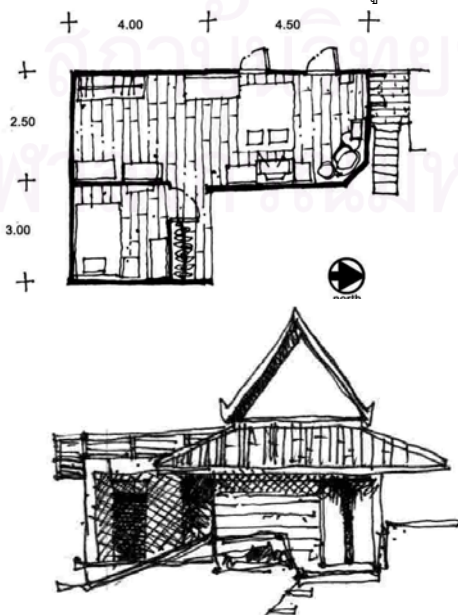
ประวัติ : เป็นญาติป่าหมอก (A28) เข้ามาอยู่แรกๆ โดยอยู่ตำแหน่ง A10 รวมกันที่นมก่อน เมื่อเขามีครอบครัวเลยมาอยู่ A13 และชวนญาติมาอยู่จึงขายให้ไปและย้ายมา A27 ซึ่งว่างไม่มีใครอยู่

ตำแหน่ง A28

เจ้าของ : ป่าหมอก

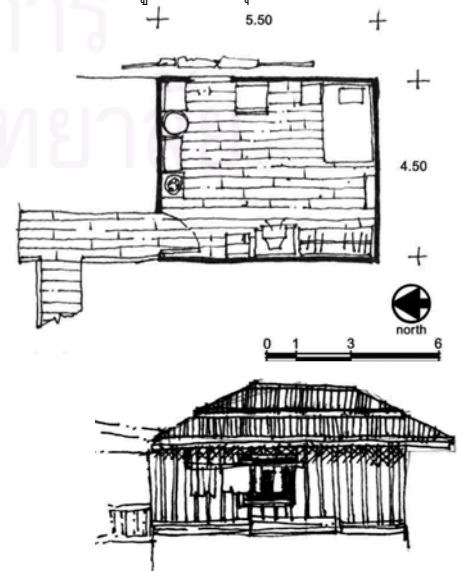
ประวัติ : เข้าอาศัยอยู่ได้เนื่องจากพระที่ดูแลตอนแรกมีศักดิ์เป็นหลานจึงชักชวนให้มาอยู่ ป่าหมอกเป็นรุ่นแรกจริงๆที่มาอยู่ ตอนแรกอยู่แถว A11ซึ่งเป็นเพิงคล้ายครัวก่อน ด้านบนเป็นพวกตำรวจอยู่

ตำแหน่ง A29

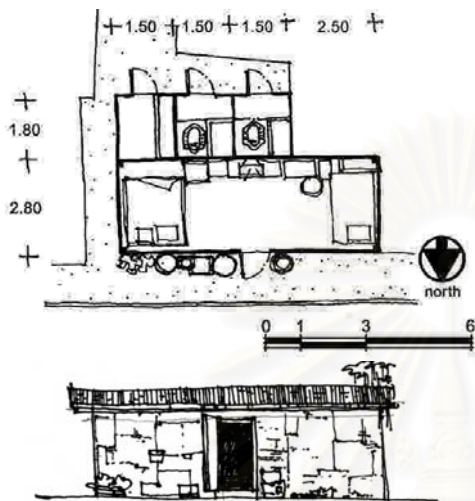
เจ้าของ : ทับทิม

ประวัติ : เป็นเพื่อนป่าหมอกเข้ามาอยู่หลังป่าหมอก 1 ปีโดยอยู่ภูทางด้านตะวันตกของชุมชน จากนั้นจึงย้ายมาอยู่กับป่าหมอกที่ A28 เมื่อลูกป่าหมอกมาอยู่จึงย้ายมาอยู่ที่ A29 ปัจจุบัน

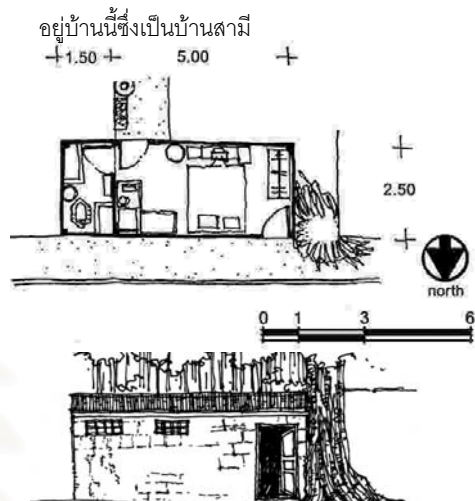
ตำแหน่ง B1

เจ้าของ : ป้าสุขใจ
 ประวัติ : รู้จักกับยายพา ภรรยาลุงศรีไพร(A18) เนื่องจาก
 เป็นคนจังหวัดเดียวกัน ชักชวนให้มาเช่าอยู่
 และมาทำงานก่อสร้างกับลุงศรีไพร เขาอยู่
 มานานนับสิบปี

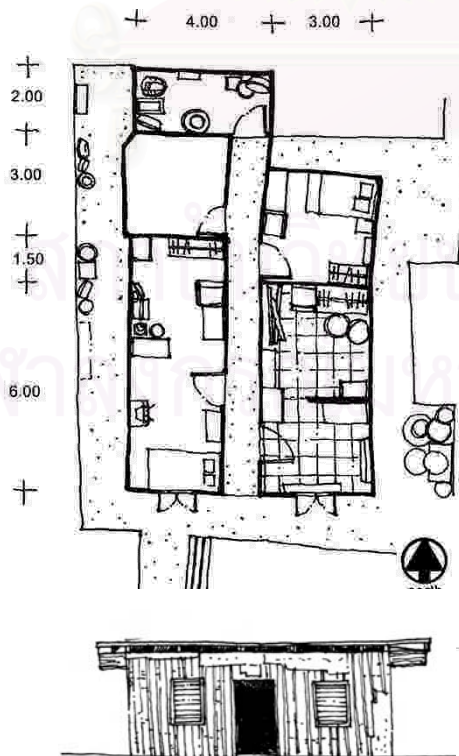
ตำแหน่ง B2

เจ้าของ : พี่ริน
 ประวัติ : ครอบครัวของพี่รินเคยอยู่ในพื้นที่โรง
 เรียงวัดคอนจกนั้นมีการขายโรงเรียน
 จึงขออนุญาตเจ้าอาวาสเข้ามาอยู่ที่นี่
 เดิมอยู่ A17 จากนั้นมีครอบครัวจึงมา
 อยู่บ้านนี้ซึ่งเป็นบ้านสามมี

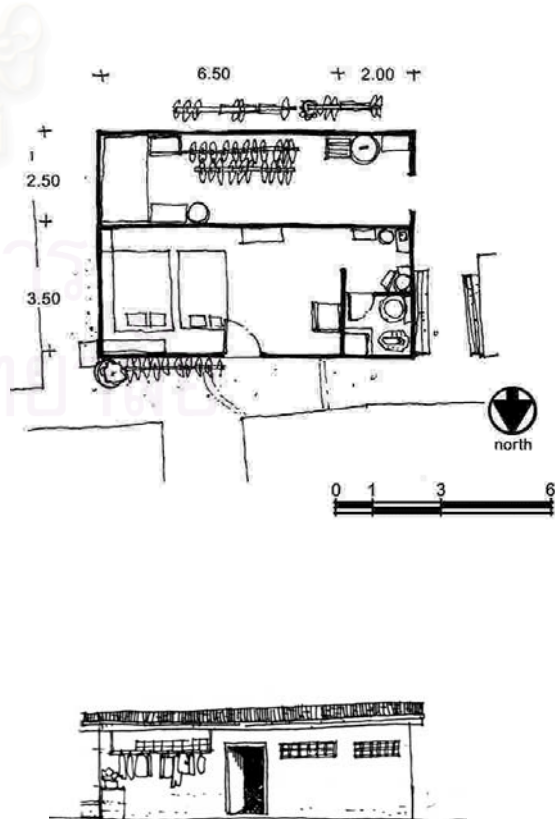
ตำแหน่ง B3

เจ้าของ : สมใจ เกษมสุข
 ประวัติ : เป็นช่างก่อสร้างกุฏิอาคารต่างๆในวัดคอน แล้ว
 ย้ายออกมาเนื่องจากวัดต้องการใช้พื้นที่ เจ้าอาวาส
 องค์ที่3 อนุญาตให้เข้ามาปลูกอยู่ที่นี่ ตอนแรกเป็น
 บ้านชั่วคราวหลังเล็กๆ แล้วขยายพื้นที่ต่อมา

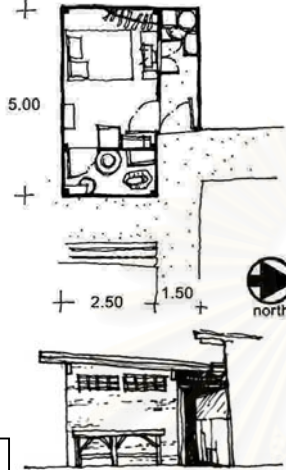
ตำแหน่ง B4

เจ้าของ : พี่นิต
 ประวัติ : เคยอยู่ที่วัดปรกมาก่อนเป็นบ้านเช่า รู้จัก
 เพื่อนที่สะพานปลาว่าที่นี่ สามารถปลูก
 บ้านได้ เลยมาขอลงนุญยืนปลูกบ้าน
 โดยลุงเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างให้

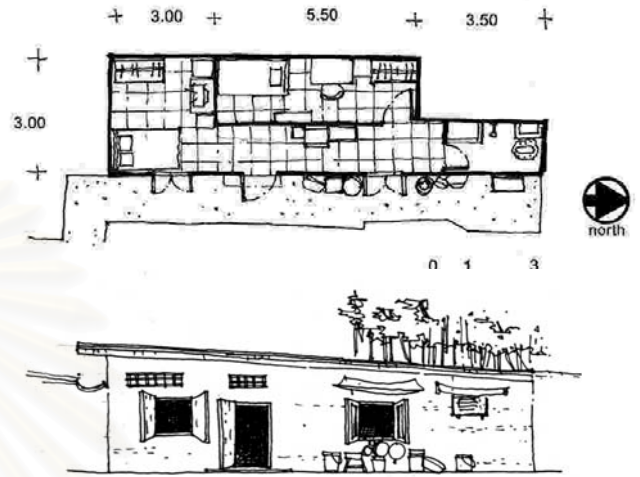
ตำแหน่ง B5

เจ้าของ : ป้าฉลวย
 ประวัติ : เนื่องจากลูกชาย (C18) มาอยู่ก่อนกับครอบครัวของภรรยา และชักชวนให้ป้าและลุงมาเช่าเพื่อค้าขายระหว่างรอฤดูทำนาหรือเก็บเกี่ยว โดยเช่าจากเจ้าของที่มาสร้างบ้านไว้แล้วไม่อยู่

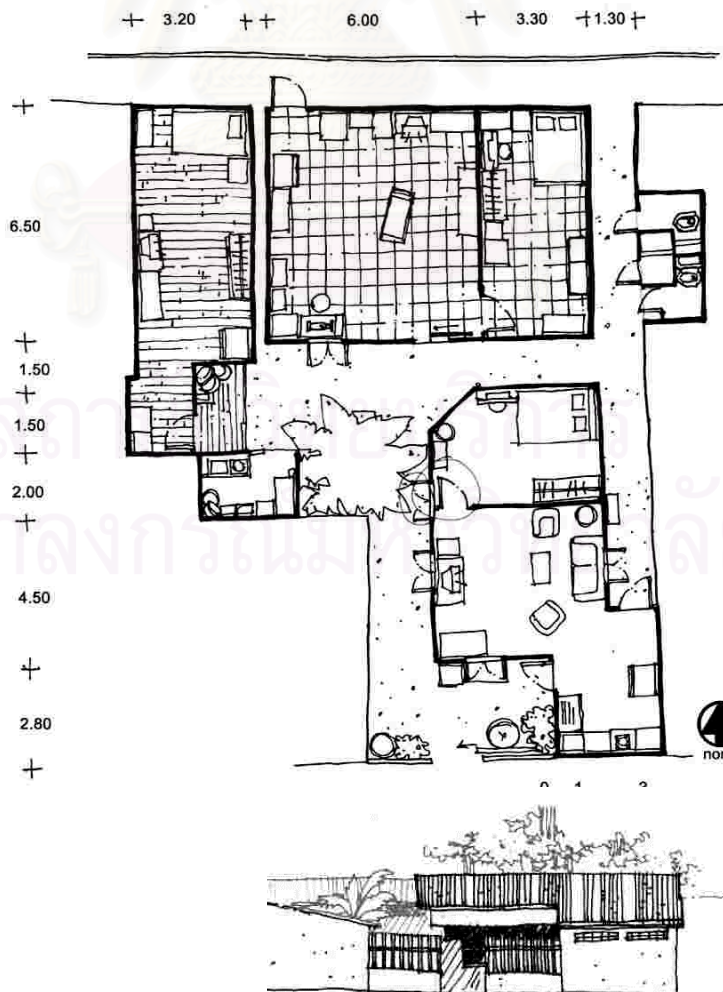
ตำแหน่ง B6

เจ้าของ : พี่ติ่ม
 ประวัติ : เคยอยู่แถวบางรักรู้จักกับเจ้าของห้อง มาบอกขายบ้านเลยซื้อไว้พร้อมมิเตอร์น้ำ ไฟบ้านเลขที่พร้อม

ตำแหน่ง B7

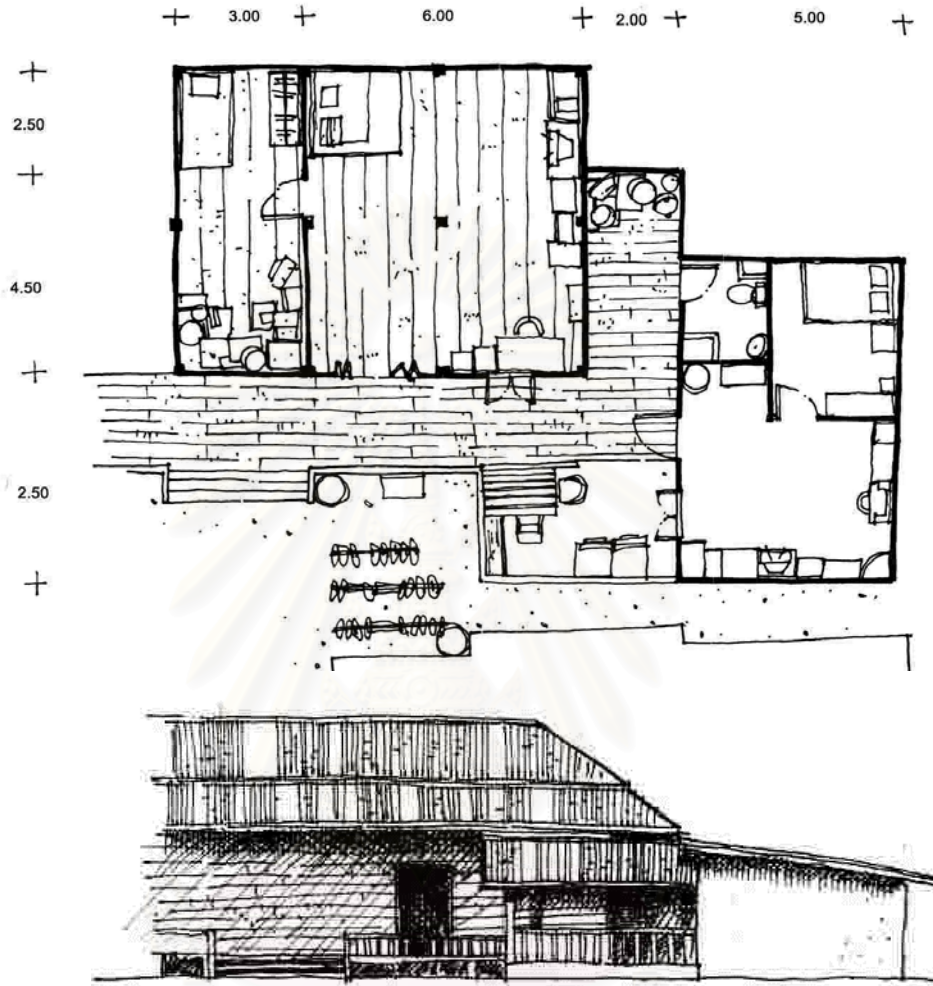
เจ้าของ : นุปลา
 ประวัติ : เคยอยู่ในพื้นที่โรงเรียนมาก่อน จึงขออนุญาตเข้ามาอยู่ในตอนแรกมาปลูกบ้านแบบชั่วคราวแล้วขยายครอบครัวและพื้นที่ออกมา ปัจจุบันเป็นหลังเดียวที่มีรั้วรอบขอบชิดและเป็นครัวเรือนที่มีพื้นที่มากที่สุด

ตำแหน่ง B8

เจ้าของ : ป้าละออ

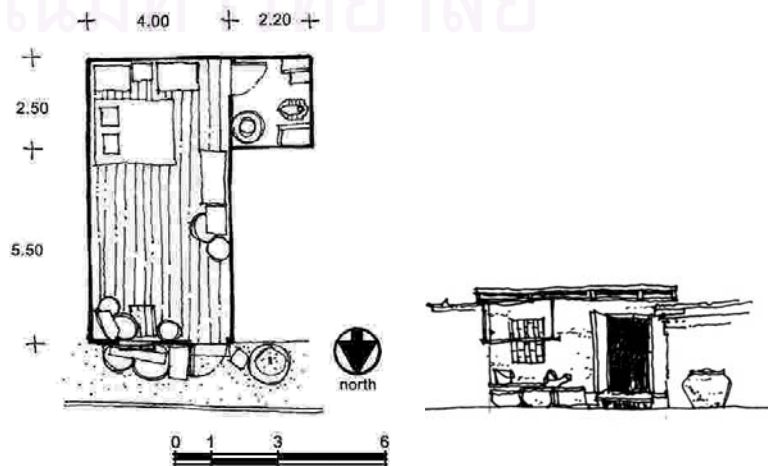
ประวัติ : สามีของป้า (เสียชีวิตแล้ว) เป็นเด็กวัดตอนมาก่อน เมื่อตอนตัวจอกออกไปใหม่ๆ สามีบ้าจึงขออนุญาตเข้ามาอยู่ที่นี้โดยไม่ได้ปลูกบ้านใหม่ อยู่ต่อมาก็ได้ต่อเติมห้องขึ้นมาที่ข้างๆ

ตำแหน่ง B9

เจ้าของ : น้ำแปด

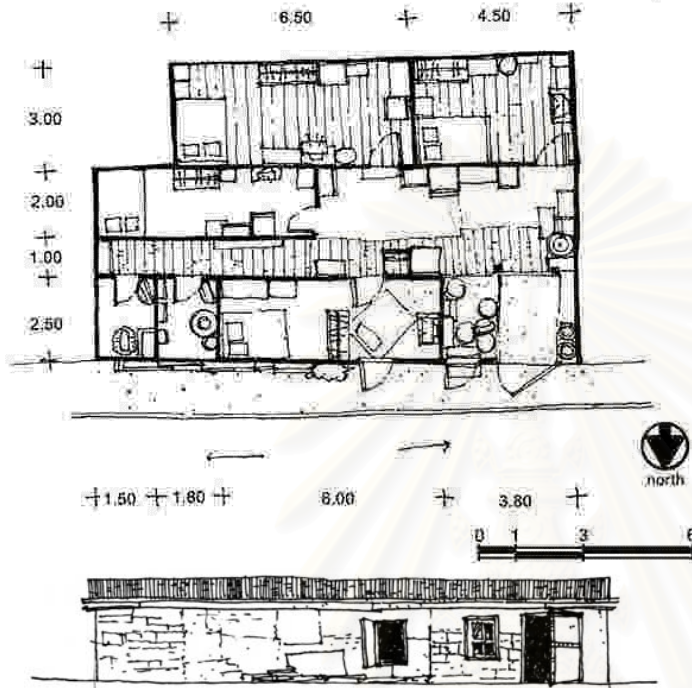
ประวัติ : เดิมอยู่ในพื้นที่โรงเรียนวัดคอนเมือขยายพื้นที่จึงออกมา ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนนี้ได้เนื่องจากน้ำรอด (ร้านกาแฟที่ชุมชนเดิม) เป็นน้ำแท้ๆ เป็นผู้ขออนุญาตและปลูกสร้างบ้านให้ ปัจจุบันน้ำแปดยังคงช่วยเหลือทางวัดเวลามีงาน และน้องชายยังเป็นสัปเหร่ออยู่

ตำแหน่ง B10

เจ้าของ : ทองสุข

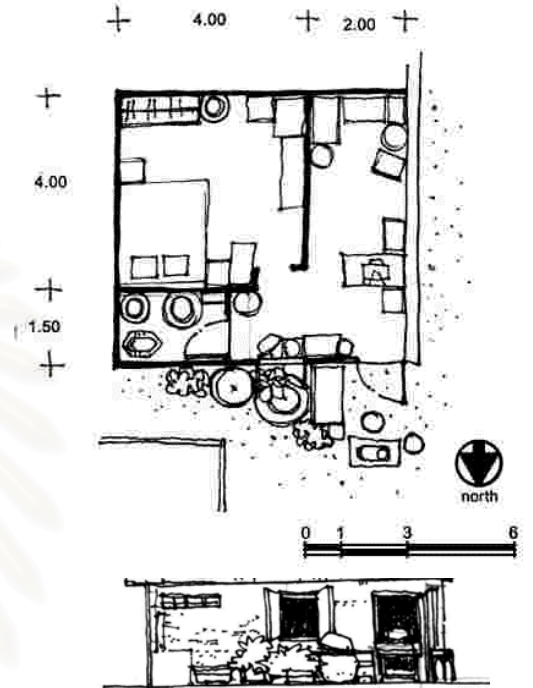
ประวัติ : เข้ามาอยู่กับญาติในเวลาช่วงกลางแต่พื้นที่นี้ยังว่างอยู่มาต่อเติมจากกุฏิเดิมและเมื่อครอบครัวขยายจึงสร้างห้องเพิ่มออกมาจนเต็มพื้นที่ ปัจจุบันมีการย้ายออกย้ายเข้าในครัวเรือนแต่ยังคงเป็นญาติกัน

ตำแหน่ง B11

เจ้าของ : ลุงแก้ว

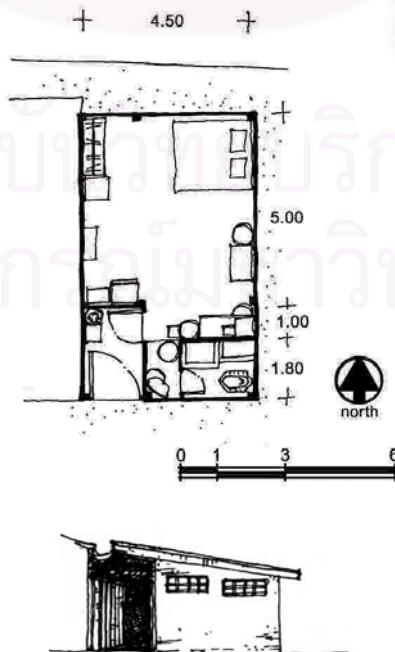
ประวัติ : ถูกไล่ที่มาจากชุมชนสนามมิตร ตอนแรกเช่าบ้านอยู่บริเวณแถวนี้มาซื้อบ้านต่อจาก A24 เนื่องจากรู้จักกันแล้วเขายกขาย

ตำแหน่ง B18

เจ้าของ : ป้าหอย

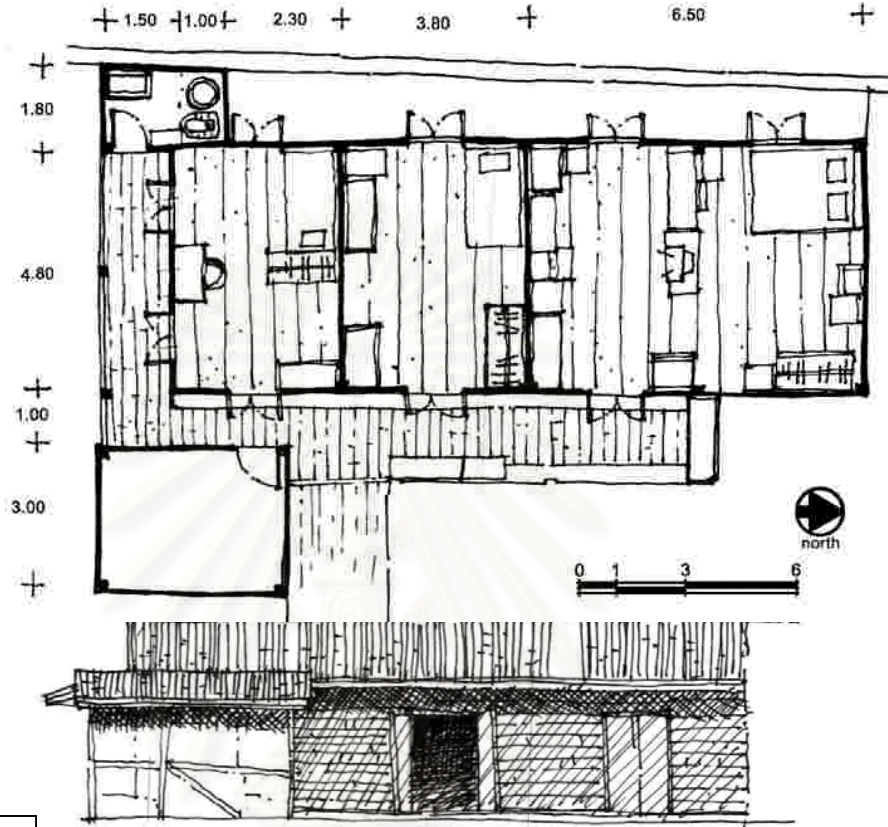
ประวัติ : เพื่อนที่อยู่สนามมิตรด้วยกันแนะนำ บอกต่อก็เลยคิดอยากจะทำมาอยู่เนื่องจากไม่ต้องเช่า สร้างเป็นของตัวเองเลยและไม่ไกลจากที่เดิมเนื่องจากลูกเรียนอยู่ และใกล้ที่ทำงานด้วย โดยว่าจ้างลุงบุญยืนสร้างให้

ตำแหน่ง B12

เจ้าของ : พี่โอง

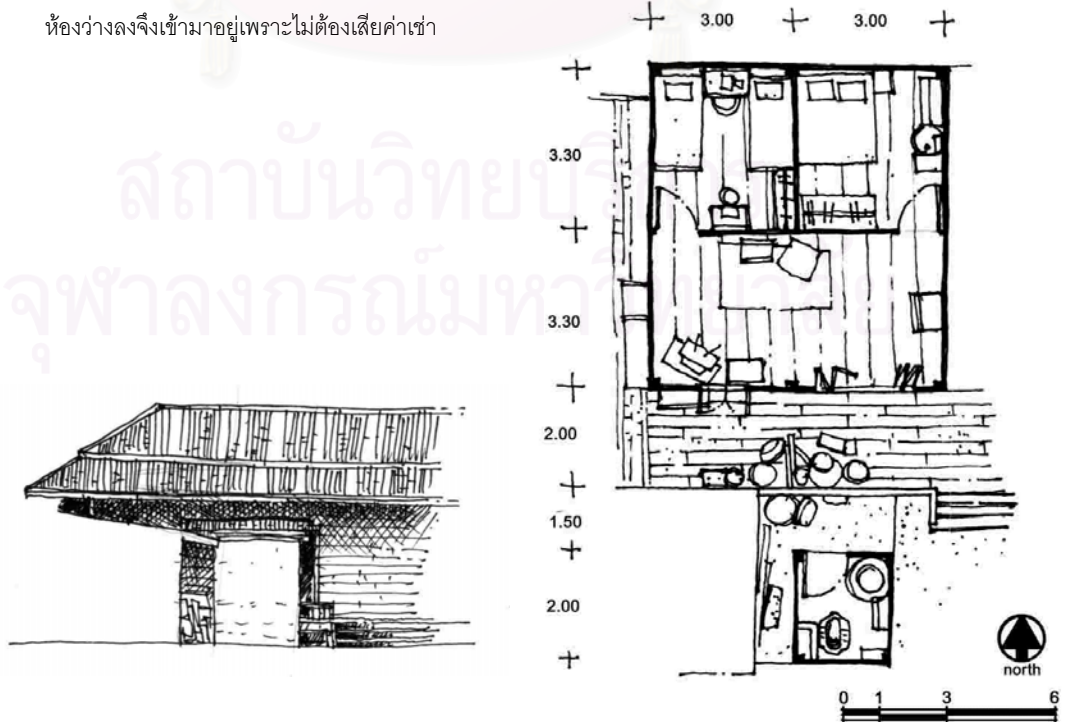
ประวัติ : มาอยู่ตั้งแต่เริ่มแรกที่ตำรวจเข้ามาอยู่เนื่องจากพ่อของพี่โองเป็นตำรวจที่มาขอเช่าพื้นที่วัด ปัจจุบันพี่โองยังไม่ย้ายออกไป แต่ทั้งพ่อ แม่ พี่น้องได้ย้ายออกไปหมดแล้ว คงเหลือแต่ครอบครัวของพี่โองเท่านั้น

ตำแหน่ง B13

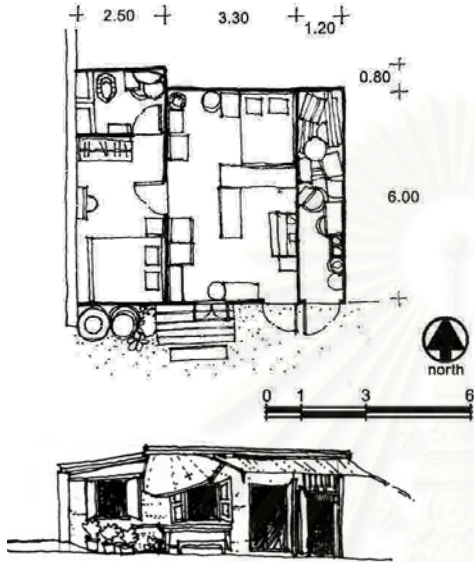
เจ้าของ : ครอบครัวน้องพลอย

ประวัติ : เป็นหลานของพี่โอง แม่ของน้องพลอยเป็นน้องของสามพี่โอง เข้ามาอยู่เนื่องจากมีญาติได้ย้ายออกไปแล้ว ห้องว่างลงจึงเข้ามาอยู่เพราะไม่ต้องเสียค่าเช่า

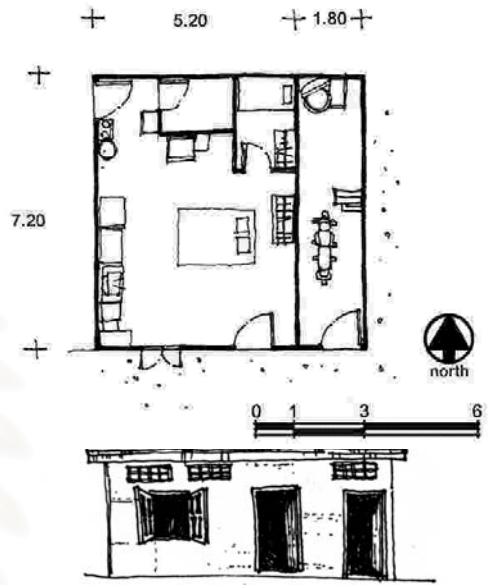
ตำแหน่ง B14

เจ้าของ : ประสาน (ลุงคอม)
 ประวัติ : ถูกไล่ที่มาจากหน้าโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย
 รู้จักลุงบุญยืนเป็นการส่วนตัวและมีความสนิท
 พระในวัดดอนจึงเข้ามาขอปลูกโดยทำการปลูก
 เองตรงนี้เนื่องจากมีที่ว่างอยู่

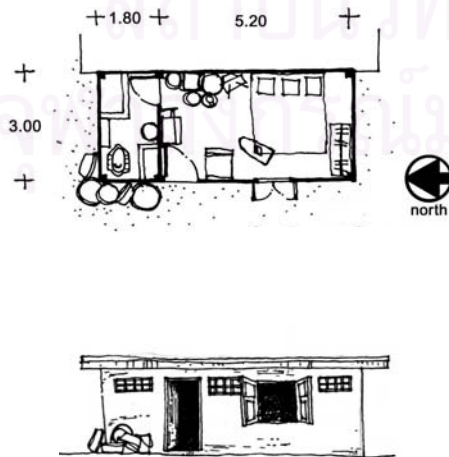
ตำแหน่ง B15

เจ้าของ : น้อย
 ประวัติ : เข้ามาขอให้ลุงบุญยืนปลูกให้เนื่อง
 มีเพื่อนแนะนำให้มาอยู่และแนะนำให้
 ขอกับลุงบุญยืน

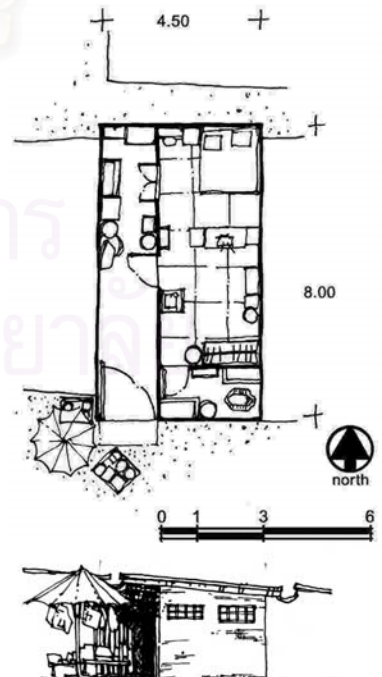
ตำแหน่ง B16

เจ้าของ : ยายศรีสวาง
 ประวัติ : ตอนแรกอยู่วัดสุทธิ ย้ายมาอยู่บ้านนี้เป็นบ้าน
 ของลูกสาวกับสามี ที่มาจ้างให้ลุงบุญยืนปลูกให้
 โดยมีญาติๆของสามีลูกสาวอยู่ก่อนแล้ว เมื่อไม่
 นานมานี้สามีของลูกสาวเสียชีวิตก็เลยมาอยู่ที่นี่

ตำแหน่ง B17

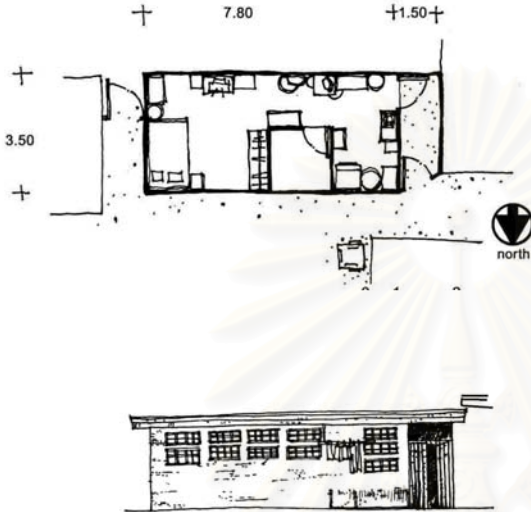
เจ้าของ : ป้าตุ๊กตา
 ประวัติ : เคยอยู่หน้าวัดลุ่มแล้วเข้ามาอยู่โน้น
 เนื่องจากเป็นบ้านของพี่ชาย ที่จ้างให้
 ลุงบุญยืนสร้างให้

ตำแหน่ง C4

เจ้าของ : มงคล

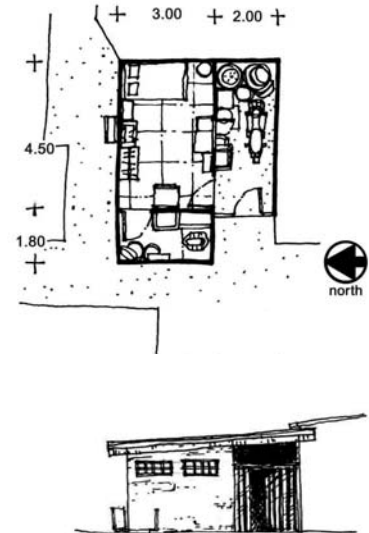
ประวัติ : ผู้อยู่อาศัยเคยอยู่บ้านเช่าที่ตลาดแสงจันทร์ ได้เข้ามาอยู่เนื่องจาก ติดต่อบุญยืน ซึ่งห้องนี้สร้างทิ้งไว้ เลยซื้อต่อในราคา 1 แสน 2 หมื่นบาท มีบ้านเลขที่พร้อมแล้ว

ตำแหน่ง C5

เจ้าของ : สมปอง

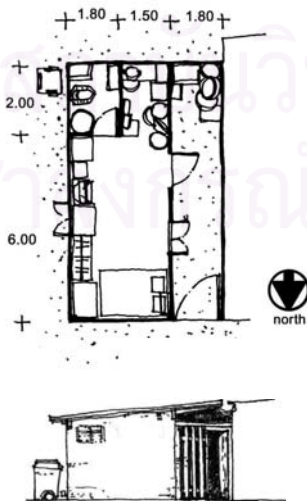
ประวัติ : เมื่อก่อนเคยอยู่ชุมชนสมานมิตร และขายผลไม้หน้าศาลเจ้า เมื่อชุมชนไฟไหม้เลยคิดว่าที่อยู่ใกล้ที่เดิม เนื่องจาก การทำมาหากิน บ้านนี้ซื้อต่อเพื่อนมา

ตำแหน่ง C6

เจ้าของ : จำนง

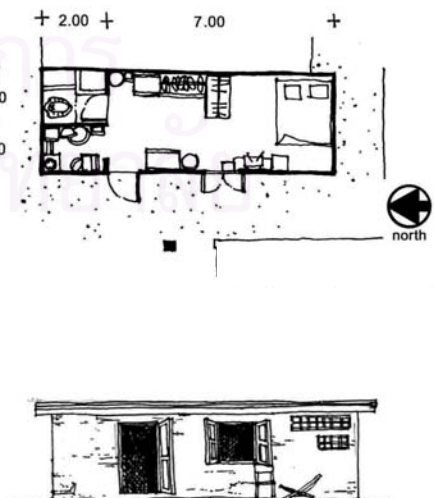
ประวัติ : เคยอยู่ชุมชนสมานมิตรเมื่อชุมชนไฟไหม้ ไม่มีที่จะไป รู้จักครูโรงเรียนวัดดอนเป็นครูของลูกสนิทกันแนะนำให้ลองเข้ามาถามลุงบุญยืนดู จึงได้เข้ามาอยู่ในนี้และว่าจ้างให้ลุงบุญยืนปลูกบ้านให้ด้วย

ตำแหน่ง C7

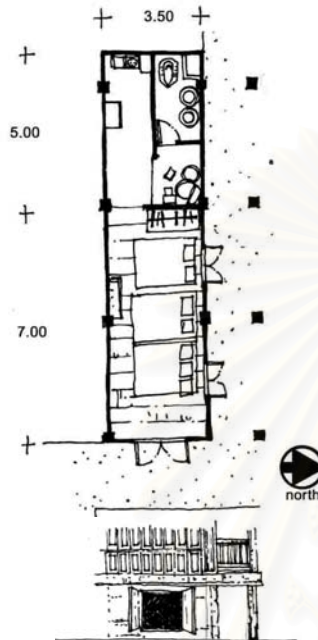
เจ้าของ : ทองหล่อ

ประวัติ : เคยเช่าอยู่ที่ตรอกจันทน์ แต่ต้องการที่จะได้บ้านที่ไม่ต้องเช่า ฟินิด(D9) เลยชวนให้ลองเข้ามาหาลุงบุญยืนดูจากนั้นได้เข้ามาปลูกบ้านอยู่โดยลุงบุญยืนเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง

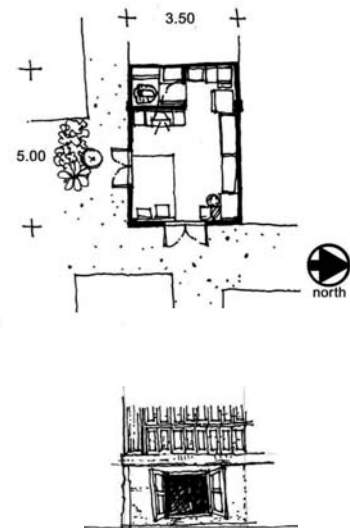
ตำแหน่ง C8

เจ้าของ : นางนวล แดงแผน
 ประวัติ : เคยอยู่ชุมชนสมานมิตร เมื่อไฟไหม้เลย
 มองหาที่อยู่ใกล้ที่เดิม เนื่องจากลูกชาย
 เรียนอยู่ที่โรงเรียนวัดสุทธิ รู้จักพี่ปิ่น(C17)
 ชวนมาอยู่ เลยคิดซื้อขาด (3 หมื่นมือที่ 3)

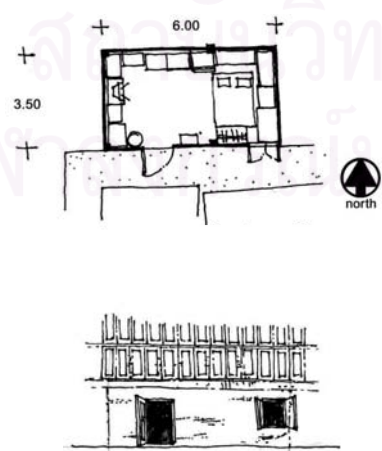
ตำแหน่ง C9

เจ้าของ : สามารถ
 ประวัติ : มาถามหาห้องเช่าเอง เนื่องจาก
 ทำงานก่อสร้างข้างโรงเรียนศรีสุริโยทัย
 ถ้าหมดงานแล้วจะเลิกเช่า(เช่ากับC17)

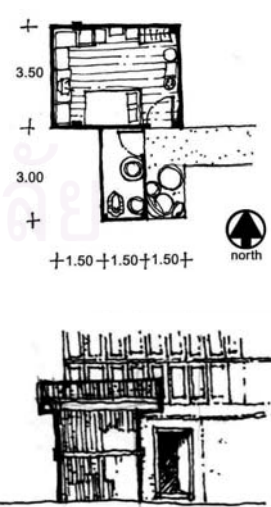
ตำแหน่ง C10

เจ้าของ : นางสุรียา
 ประวัติ : ได้เข้ามาอยู่เนื่องจากมาเดินหาบ้านเช่าเจอ
 พี่ปิ่น(C17) มีห้องว่างเลยตกลงเช่า คนเดิมเป็น
 คนเหนือแล้วเขาออกไปเลยเข้ามาอยู่พอดี เขาอยู่
 มานานแล้ว(10กว่าปี)

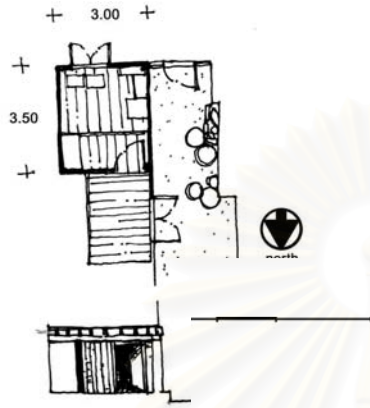
ตำแหน่ง C11

เจ้าของ : ป้าบุญล้อม
 ประวัติ : มาจากต่างจังหวัด เป็นคนบ้านเดี่ยว
 กับพี่ปิ่น(C17) ให้มาเช่าอยู่ เสียค่าเช่า
 ในราคาไม่แพง

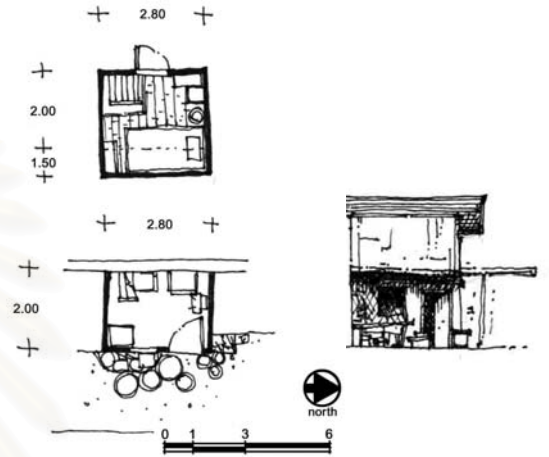
ตำแหน่ง C12

เจ้าของ : ลุงแดง
ประวัติ : ได้เข้ามาอยู่เนื่องจากมาขอพระอยู่ได้ 17 ปีแล้ว
เข้ามารับใช้ในวัดก่อน ลุงไม่มีครอบครัวอยู่คนเดียว
สภาพที่อยู่อาศัยเป็นได้ถุนกุฏิเดิมที่กันเป็นห้อง ไม่
ใช้สาธารณูปโภคใดๆ

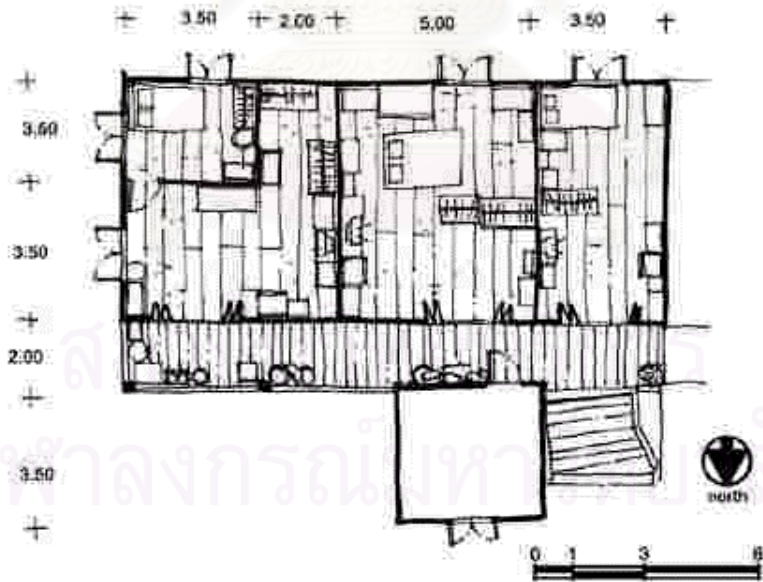
ตำแหน่ง C13

เจ้าของ : ยายปราณี
ประวัติ : มีบ้านอยู่หลังวัดอยู่แล้วกล่าวคือเป็น
ครอบครัวที่เคยอยู่ในวัดแล้วย้ายออกมา
อยู่หลังวัด จากนั้นยายปราณีต้องการแยก
ครอบครัวประกอบกับตนเคยช่วยเหลือดูแล
วัดเป็นคนเก่าแก่ จึงขอเจ้าอาวาสเข้ามา
อยู่โดยปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเอง

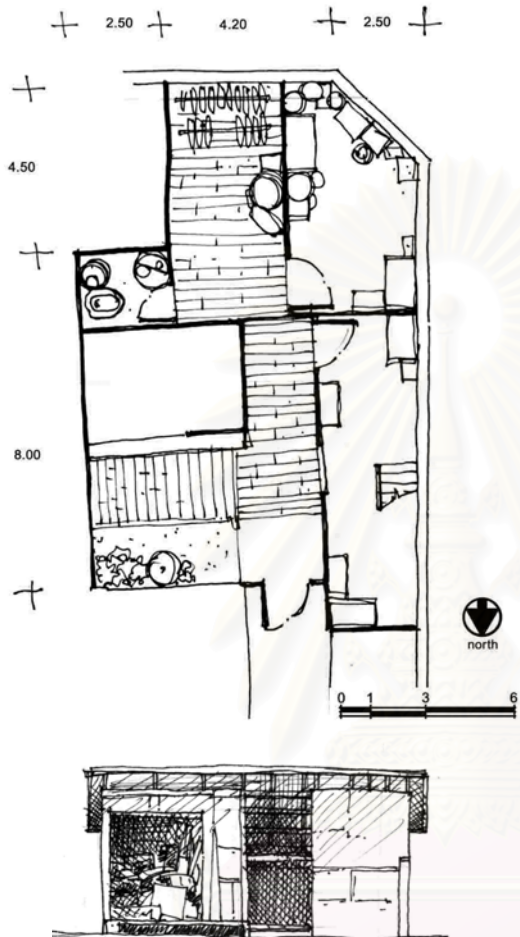
ตำแหน่ง C17

เจ้าของ : พี่ปิ่น
ประวัติ : ที่นี้เดิมเป็นที่อยู่ของครอบครัวตำรวจ ซึ่งครอบครัวนี้รู้จักกับพี่สาวของพี่ปิ่น เมื่อตำรวจครอบครัวนี้จะย้าย
ออก จึง บ้านให้โดยไม่ได้ขายต่อ พี่ปิ่นจึงเข้ามาอยู่กับพี่สาว

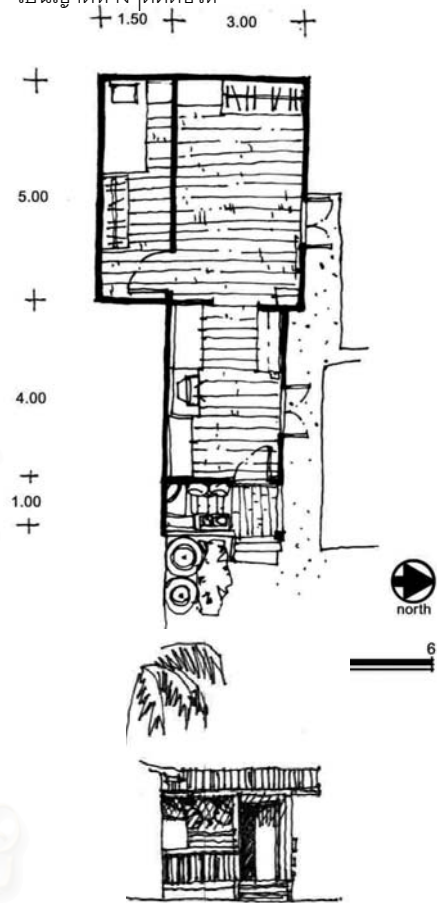
ตำแหน่ง C14

เจ้าของ : ยายจันทร์
 ประวัติ : สามีเป็นลูกศิษย์พระ เป็นสัปเหร่อของวัดดอน
 เข้ามาอยู่ตอนนั้นไม่มีที่โล่งเหลืออยู่ บริเวณนี้เป็น
 สระมาก่อนก็เลยปลูกคร่อมสระ

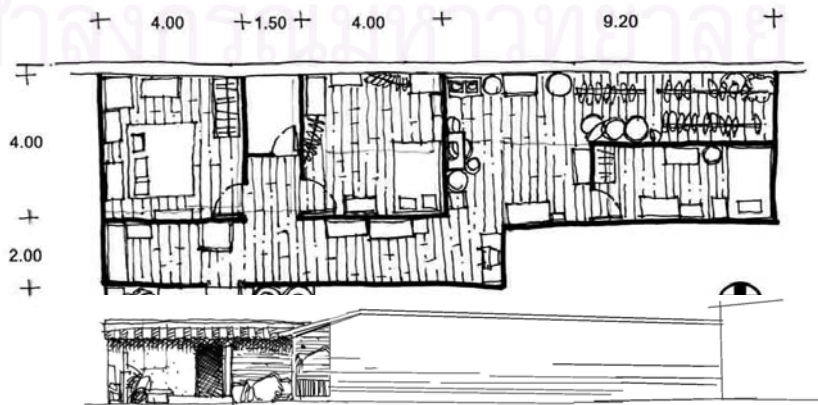
ตำแหน่ง C15

เจ้าของ : โอิ (ลูกชาย)
 ประวัติ : มาจากชุมชนสมานมิตร น้องชายของ
 C4 เข้ามาอยู่โดยซื้อบ้านต่อจากเจ้าของ
 เดิมโดยตำแหน่ง ลุงบุญเลิศ (C16) ซึ่ง
 เป็นญาติห่างๆติดต่อกัน

ตำแหน่ง C16

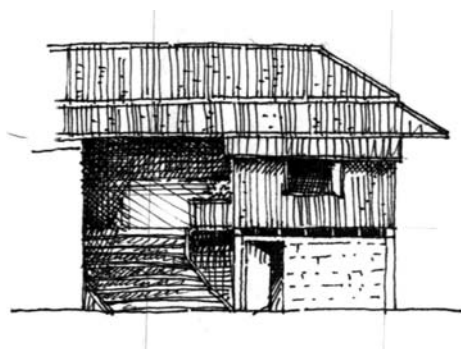
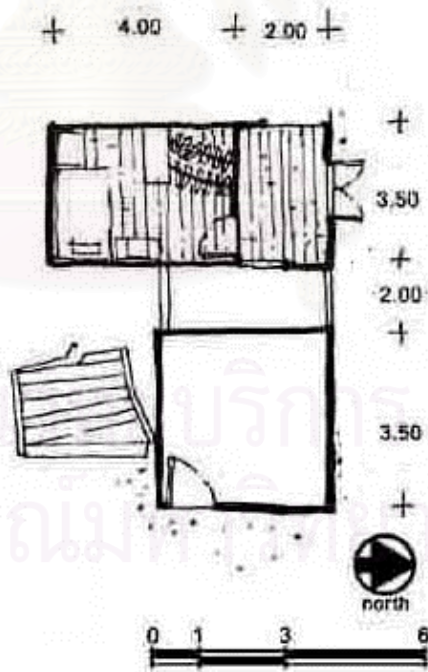
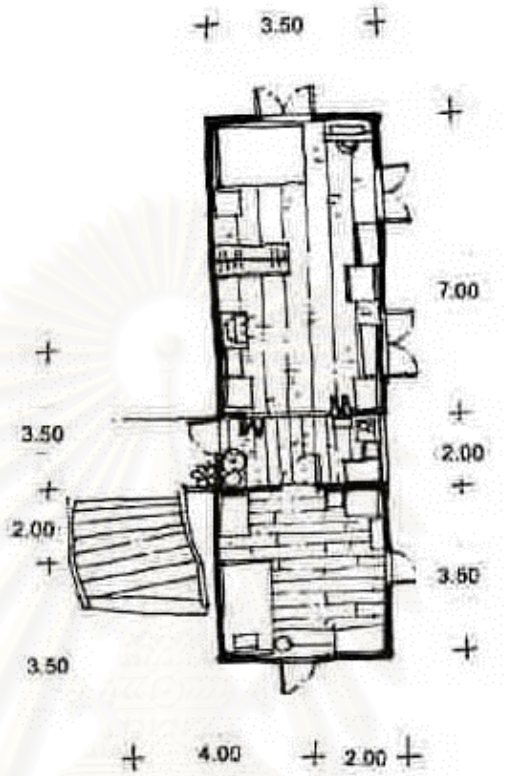
เจ้าของ : ลุงบุญเลิศ แซ่จั่ว
 ประวัติ : มาจากชุมชนสมานมิตร มาซื้อบ้านหลังนี้ เนื่องจากญาติทางภรรยาอยู่ในชุมชนนี้จึง
 ชักชวนให้เข้ามาอยู่
 ในชุมชนนี้ โดยซื้อบ้านนี้ต่อจากคนที่รู้จัก

ตำแหน่ง C18

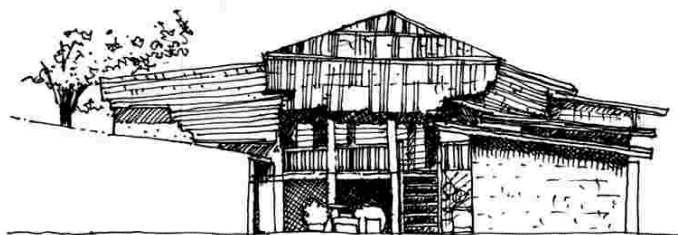
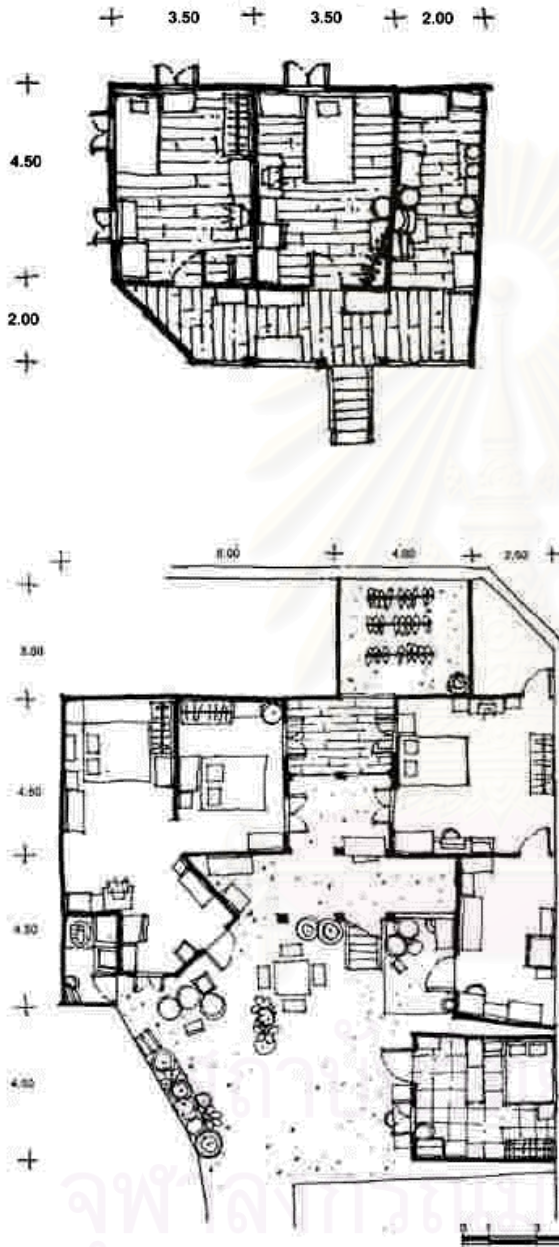
เจ้าของ : พี่วินัย

ประวัติ : ลุงสมใจ (B3) ซึ่งเป็นน้ำเป็นผู้ชักชวนให้มาอยู่ ตอนแรกมาเช่าบ้านพี่ปิ่น (C17) อยู่ก่อนเมื่อนานเข้าจึงขอซื้อเป็นเจ้าของเลย และได้ชักชวนพ่อ และแม่เข้ามาอยู่ด้วย (B5)

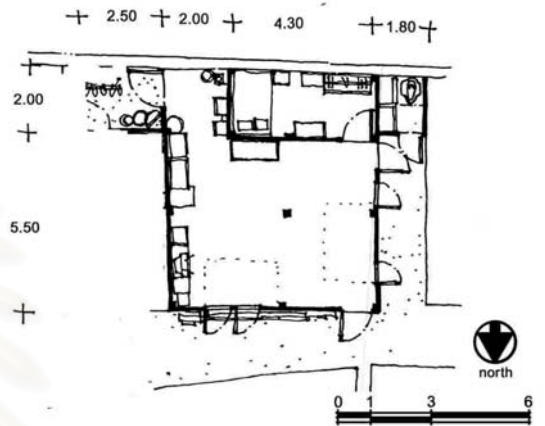
ตำแหน่ง D2

เจ้าของ : พจนีย์ ชมดวง
ประวัติ : เป็นลูกสะใภ้ของจำจ่าลอง (เสียชีวิตแล้ว)
เป็นครอบครัวตำรวจเข้ามาอยู่พร้อมๆ B12
ปัจจุบันเป็นครอบครัวขยาย ปลุกห้องเพิ่ม

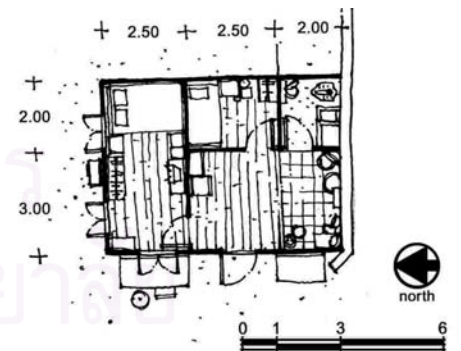
ตำแหน่ง D6

เจ้าของ : สมพร มณีแมน (ลุงแกะ)
ประวัติ : เคยอยู่ที่พื้นที่โรงเรียนวัดดอน ต่อมา
ขยายเลยมาขออยู่ในพื้นที่นี้ โดยที่ลุง
เป็นหลานของหลวงตาแจ่มเป็นพระใน
วัดดอน และปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่

ตำแหน่ง D7

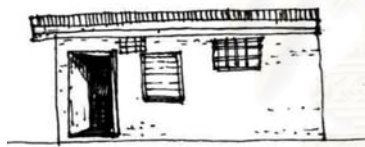
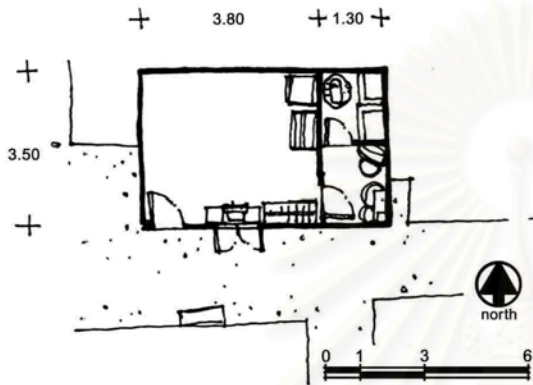
เจ้าของ : พี่แดง
ประวัติ : ซื้อต่อบ้านหลังนี้มาจากญาติ เดิมเช่า
บ้านอยู่หน้าวัดยานนาวา

ตำแหน่ง D8

เจ้าของ : สรคม

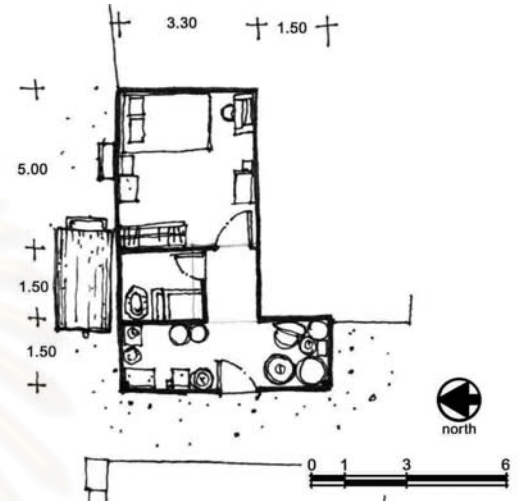
ประวัติ : เพิ่งมาเช่าบ้านอยู่ได้ไม่นาน เคยเช่าอยู่ตรง
ถนนจันทน์ แต่จะมาหาเพื่อนแถวนี้ประจำเลย
ทราบว่าต้องมีห้องว่างให้เช่า

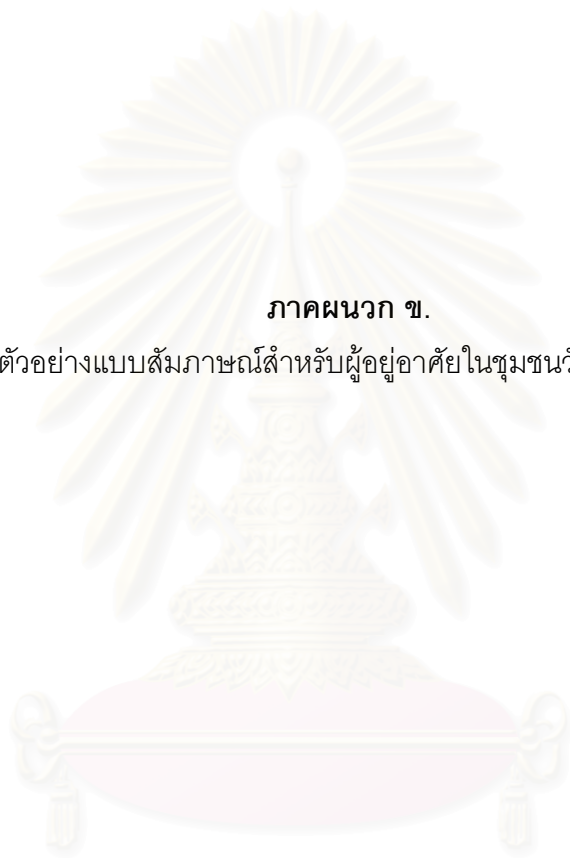
ตำแหน่ง D9

เจ้าของ : พีนิด

ประวัติ : มาจากชุมชนสमानมิตร โคนไผ่ที่พอ
เพื่อนที่อยู่ชุมชนนี้บอกขายบ้านเลย
ซื้อไว้ นับเป็นผู้ที่มาจากสमानมิตรแรกๆ
ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพญา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์สภาพการอยู่อาศัย
สำหรับผู้อยู่อาศัยในชุมชนวัดดอนพม่า

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล.....
 หมายเลขตำแหน่ง
 วันที่
 เริ่มเวลา
 เสร็จสิ้นเวลา
 รวมใช้เวลา

เริ่มเวลา.....

การตั้งถิ่นฐาน

1. บ้านเกิดอยู่ที่ไหน ?

- () กรุงเทพฯ อำเภอ / บริเวณ
- () ที่วัดดอน เข็้อย่าง.....
- () ต่างจังหวัด อำเภอ.....

2. ก่อนมาอยู่ตรงนี้เคยอยู่ที่อื่นมาก่อนหรือไม่

- () เคย () ไม่เคย

อยู่ที่ไหนมาก่อนบ้าง -ย้ายเพราะ..... -ย้ายเพราะ..... -ย้ายเพราะ.....

3. ท่านหรือครอบครัวรู้จักชุมชนนี้ได้อย่างไร

- () รู้จักด้วยตัวเอง () จากเพื่อน
- () ญาติ () อื่นๆ ระบุ.....

ทำไมท่านหรือครอบครัวถึงเลือกมาอยู่ที่นี่

.....

.....

.....

4. มาอยู่ที่นานเท่าไร (เข้ามาเมื่อพ.ศ.....)

5. สภาพเดิมของบ้านตอนที่เข้ามาอยู่เป็นอย่างไร

.....

.....

สภาพเดิมของชุมชนตอนที่เข้ามาอยู่เป็นอย่างไร ?

.....

.....

จำนวนของบ้านมีประมาณ.....หลัง จำนวนคนประมาณ.....คน

6. ได้ชักชวนผู้อื่นเช่น เพื่อนหรือญาติเข้ามาอยู่ในชุมชนนี้หรือไม่

- () ชักชวน () ไม่ได้ชักชวน

ใครบ้าง	1.....	เกี่ยวข้องเป็น.....
	2.....	เกี่ยวข้องเป็น.....
	3.....	เกี่ยวข้องเป็น.....

7. มีมิเตอร์ไฟหรือไม่ ?

 มี

ได้มาอย่างไร ?

- มีอยู่แล้วในบ้าน
- ขอเอง
- รวมกลุ่มกันขอ
- ได้รับความช่วยเหลือจาก.....
- อื่นๆระบุ.....

 ไม่มี

ใช้ไฟจากที่ไหน

.....

.....

อัตราค่าไฟ ?

- อัตราไม่ปกติ ราคา.....บาท/หน่วย
- อัตราปกติ
- อื่นๆ ระบุ

8. มีโทรศัพท์หรือไม่ ?

 มี

ได้มาอย่างไร ?

- มีอยู่แล้วในบ้าน
- ขอเอง
- รวมกลุ่มกันขอ
- ได้รับความช่วยเหลือจาก.....
- อื่นๆระบุ.....

 ไม่มี

ใช้โทรศัพท์จากที่ไหน

.....

.....

อัตราค่าโทรศัพท์ ?

- อัตราไม่ปกติ ราคา.....บาท/หน่วย
- อัตราปกติ
- อื่นๆ ระบุ

9. วิธีการกำจัดขยะ

10. มีห้องน้ำหรือไม่ ?

 มี

มีอยู่แล้วหรือสร้างใหม่ ?

- มีอยู่แล้ว
- สร้างใหม่

 ไม่มี

ใช้ที่ไหน ?

- ห้องน้ำรวม
- เพื่อนบ้านในชุมชน
- อื่นๆระบุ.....

11. ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

- () อาศัยอยู่
 () เช่า บ้าน/ห้อง จาก.....
 () ซื้อ () สร้างเอง () อื่นๆ ระบุ.....

ลักษณะการครอบครองที่ดินปัจจุบัน

- () เช่าที่จากวัด อัตราค่าเช่าบาท/..... จ่ายค่าเช่าให้กับ
 () อยู่ฟรี ท่านเคยจ่ายค่าเช่าหรือไม่
 () เคยอัตราค่าเช่าบาท/..... จ่ายค่าเช่าให้กับ.....
 () ไม่เคย
 () อื่นๆ ระบุ.....
 () อื่นๆระบุ.....

12. ท่านประสบปัญหาเรื่องที่ดินอะไรบ้าง ?

- () ไม่มั่นคง () พื้นที่ดินน้อย
 () ถูกรื้อพื้นที่ () ไม่มีปัญหา
 () อื่นๆ ระบุ.....

13. ท่านรู้สึกอย่างไรกับที่อยู่อาศัยของท่านปัจจุบัน ?

- () ไม่แข็งแรง () พื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ
 () ถ่ายเทอากาศไม่สะดวก () มีปัญหาเวลาฝนตก น้ำท่วม
 () ไม่ปลอดภัย () พอใจ อยู่สบาย
 () อื่นๆ ระบุ.....

14. ปัญหาด้านสาธารณูปโภค (น้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์)

- () ไม่มี
 () มี คือ.....

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน , วัด และวัฒนธรรม ประเพณี

1. เวลาท่านมีปัญหาเช่นเรื่องการซ่อมบ้าน ซ่อมไฟ ซ่อมท่อน้ำ เป็นต้น ท่านทำอย่างไร ?

☐ ซ่อมด้วยตัวเอง	☐ เพื่อนบ้านช่วยซ่อม
☐ จ้างคนในชุมชนมาซ่อม	☐ จ้างคนที่อื่นมาซ่อม
☐ เพื่อนที่อื่น คนรู้จักมาช่วยซ่อม	☐ อื่นๆระบุ
2. เวลาท่านไปธุระที่อื่น ๆ จะบอกฝากบ้านไว้กับใคร ?

☐ เพื่อนบ้านในชุมชนคือ..... เกี่ยวข้องเป็น.....	
☐ ปิดบ้านไว้เฉยๆ	
☐ ให้ญาติหรือเพื่อนที่อื่นมาเฝ้า	
☐ อื่นๆระบุ	
3. เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนในเรื่องอื่นๆ มักจะปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากใครในชุมชนนอกจากครอบครัว ?

☐ ไม่ปรึกษาคนในชุมชน	
☐ มี คือ..... เกี่ยวข้องเป็น.....	
4. ในชุมชนเคยร่วมกันทำความสะอาดชุมชนหรือเก็บขยะในชุมชนไหม ?

☐ เคย	☐ ต่างคนต่างทำ
↓	☐ ไม่เคยเลย
บ่อยแค่ไหน ? ☐ ทุกเดือน ☐ ทุก3เดือน ☐ ทุก6เดือน ☐ ทุกปี ☐ อื่นๆระบุ.....	☐ อื่นๆระบุ.....
5. กิจกรรมร่วมในชุมชน ที่ทราบ มีอะไรบ้าง ?

☐ ปีใหม่ ร่วม.....	☐ วันเด็ก ร่วม.....
☐ งานประจำปี ร่วม.....	☐ สงกรานต์ ร่วม.....
☐ วันแม่ ร่วม.....	☐ วันพ่อ ร่วม.....
☐ อื่นๆ ระบุ.....	
6. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทุกครั้งหรือไม่ ?

☐ ทุกครั้ง	
☐ ไม่ทุกครั้ง เพราะ.....	
☐ ไม่เคยเลย เพราะ.....	

7. กิจกรรมร่วมกับวัด มีอะไรบ้าง ?

- () ปีใหม่ ร่วม..... () มาฆบูชา ร่วม.....
- () งานประจำปี ร่วม..... () สงกรานต์ ร่วม.....
- () วิสาขบูชา ร่วม..... () อาสาฬหบูชา ร่วม.....
- () เข้าพรรษา ร่วม..... () ออกพรรษา ร่วม.....
- () อื่นๆ ระบุ.....

8. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมกับวัดทุกครั้งหรือไม่ ?

- () ทุกครั้ง
- () ไม่ทุกครั้ง เพราะ.....
- () ไม่เคยเลย เพราะ.....

9. สุขชนของท่านประสบปัญหาเหล่านี้มากน้อยเพียงไร ?

ปัญหา	ปริมาณความถี่ของปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
การลักขโมย					
การล่องเินทางเพศ					
ยาเสพติด					
การทะเลาะวิวาท					
การพนัน					

10. ปัญหาด้านสังคม () ไม่มี

() มี คือ.....

11. ท่านเคยได้รับความช่วยเหลือจากองค์กร หรือหน่วยงานอื่นหรือไม่ ?

- () เคย
- () ไม่เคย

องค์กรหรือหน่วยงานใดบ้าง และเรื่องอะไร?

หน่วยงาน..... เรื่อง.....

หน่วยงาน..... เรื่อง.....

หน่วยงาน..... เรื่อง.....

ทัศนคติ

1. ท่านคิดว่าปัญหาที่สำคัญและเป็นเรื่องใหญ่สำหรับท่านมีอะไรบ้าง ?

☐ เรื่องเงิน	☐ เรื่องที่ดิน
☐ เรื่องที่อยู่อาศัย	☐ เรื่องครอบครัว
☐ เรื่องสภาพแวดล้อมในชุมชน	☐ เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
☐ อื่นๆ ระบุ.....	
2. ท่านรู้สึกอย่างไรกับชุมชนของท่านนี้ ?

☐ มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันดี	☐ ต่างคนต่างอยู่
☐ สกปรก	☐ น้ำท่วมบ่อย
☐ ไม่ปลอดภัย	☐ พอใจ อยู่สบาย
☐ อื่นๆ ระบุ.....	
3. ท่านคิดว่าอะไรเป็นแรงจูงใจให้คนเข้ามาอยู่ในชุมชนนี้ ?
.....
.....
4. ท่านอยากให้ชุมชนมีอะไรเพิ่มขึ้นบ้าง ?

☐ สนามเด็กเล่น	☐ ทางเดินที่ดีกว่านี้
☐ ไฟทาง ไฟฟ้าในชุมชน	☐ น้ำประปา
☐ การป้องกันไฟไหม้	☐ ศูนย์เด็กเล็ก
☐ อื่นๆ ระบุ.....	
5. ท่านจะย้ายไปอยู่ที่อื่นหรือไม่

☐ ย้าย ภายใน..... ปี
☐ ไม่ย้าย
☐ ยังไม่คิด
6. ท่านจะย้ายไปพร้อมกับใครหรือเปล่า ?

☐ รวมกลุ่มกับคนในชุมชนนี้ไป เกี่ยวข้องเป็น.....
☐ ย้ายไปครอบครัวเดียว / คนเดียว
☐ อื่นๆ ระบุ.....
7. ถ้าต้องย้ายจะย้ายไปอยู่ที่ไหน ?

☐ กลับต่างจังหวัด..... อำเภอ.....
☐ บ้านของการเคหะแห่งชาติ
☐ เช่าหรือซื้อบ้านใหม่บริเวณ..... จังหวัด.....
☐ เช่าหรือซื้อบ้านใหม่ใกล้ที่เดิมนี่
☐ ยังไม่ได้คิด
☐ อื่นๆระบุ.....

แบบบันทึกการสังเกตและSKETCH

1. ลักษณะรูปแบบบ้าน (สังเกต)

- () บ้าน 2 ชั้น ขนาด กว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร
 () บ้าน 1 ชั้น ขนาด กว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร
 () ห้อง ขนาด กว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร

2. ขนาดพื้นที่อยู่อาศัย+อาณาบริเวณ ขนาด กว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร

3. วัสดุที่ใช้ในการสร้าง

- เสา พื้น
 ฝาผนัง หน้าต่างประตู
 หลังคา

SKETCH แปลน + อาณาบริเวณ

4. สังเกต FURNITURE ในบ้าน เท่าที่เห็น

- () ตู้เย็น () แอร์ () โทรทัศน์.....นิ้ว () วิทยุ STERIO
 () VDO () อื่นๆ ระบุ.....

5. ยานพาหนะเท่าที่เห็น

- () รถยนต์ ยี่ห้อ..... () มอเตอร์ไซด์ () อื่นๆระบุ.....

6. เครื่องประดับในตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

- () สร้อยคอ เป็น..... () ต่างหู เป็น..... () สร้อยข้อมือ / กำไล เป็น.....
 () แหวน เป็น..... () นาฬิกา () อื่นๆ ระบุ.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวดุลยวิทย์ ตีกุล เกิดเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2517 จบปริญญา
 ตรีศึกษาศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม จากคณะศึกษาศาสตร์อุตสาหกรรม
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เมื่อปี พ.ศ. 2541 และได้เข้าศึกษาต่อ
 ในภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2542

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย